॥ श्रीकाशीविश्वनाथपुरीमहल्लावूलानारास्कृधानेवासछापारवानामेरेम्मकुमार
मिश्रजीकेइहांयहपोथीमुहूर्त्तचिन्तामणिटीकासहितछपी॥ संवत १९३० मि० १

मुं॰टी॰
कृ॰ प॰
१

॥श्रीगणेशाय नमः कैलासे पूर्णराकाहिमकररुचिरे वीक्ष्य बिंबं स्वकीयम् भूयो भूयोपि धावत्प्रतिभटकरटिस्पर्धया चंडमुण्डः साधावत्त्वत्वरंघ्रि
प्रहरतिभिरतो धूयते सौधरित्री स्वबाबाभिर्निरुद्धाः कपटकरटिनः केलयो नः पुनंतु १ मुहूर्त्तचिंतामणिसंज्ञकस्य स्वयंकृतस्य प्रमिताक्षराख्यम्
रामो विधत्ते विवृतिं प्रणम्य विघ्नवकेरुद्रान्पितरौ गुरूंश्च २ प्रारिप्सितस्य ग्रंथस्य निर्विघ्नपरिसमाप्त्यर्थं शिष्टाचारानुमितश्रुतिबोधितकर्त्तव्यताकं स्व
भीष्टगणेशदेवताशीर्वादरूपं मंगलमिदं वक्त्रयोपनिबध्नाति गौरीश्रव इति द्विपस्य गजस्य आस्यं मुखं यस्येति द्विपास्यो गणेशो विघ्नं हरतु नाशयतु युष्मा
कमिति शेषः कीदृशो गणेशः गौरीश्रवः केतकपत्रभंगं हस्तेनाकृष्य मुखाग्रे दधत् गौरी पार्वती तस्याः श्रवणयोः स्थितं केतक्याः पुष्पं केतकं तस्य पत्रं पर्णं
तस्य भंगं खंडं हस्तेन शुंडादंडेनाकृष्य हठाद्गृहीत्वा स्वमुखाग्रे स्वमुखोष्ठे दधाति स्थापयतीति दधत् अनेन गणेशस्य बाललीला सूचिता बालोपि मातृसमीप

श्रीगणेशाय नमः गौरीश्रवःकेतकपत्रभंगमाकृष्य हस्तेन दधन्मुखाग्रे विघ्नं मुहूर्त्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहो हरतु द्विपा
स्यः १ क्रियाकलापप्रतिपत्तिहेतुं संक्षिप्तसारार्थविलासगर्भम् अनन्तदैवज्ञसुतः स रामो मुहूर्त्तचिन्तामणिमातनोति २॥

वर्त्तिय किंचित्त्वेवं चंचलबालकारेण गृहीत्वा मुखे निक्षिपतीति अतएव मुहूर्त्ताकलितद्वितीयदंतप्ररोहः मुहूर्त्ते क्षणमात्रे आकलितो निःसृतो द्वितीयदंतप्र
रोहो द्वितीयदंतोद्गमो येन सः अनेन केतकपत्रस्य मुखस्थापनसमये यावन्निगरणं न करोति तावद्गणेशोपि द्विदंत एवालौकिकैरित्यद्भुतोपमेयम् १ अथ ज्यो
तिषग्रन्थमारभमाणो विदग्धप्रयोजनसंबन्धाधिकारिणः सूचयन् कर्त्तव्यं उपजातिकया प्रतिजानीते क्रियाकलापेति अनंताख्यज्योतिर्वित् पुत्रः सः प्र
सिद्धः रामो मुहूर्त्तचिंतामणिं मुहूर्त्तानां दिनशुद्धिविशेषणालक्षणया तदुपलक्षितः कालो मुहूर्त्तशब्देनोच्यते तस्य चिंता शुद्ध्यशुद्धिस्तस्या मणिरिव मुहूर्त्तचिं
तामणिं ज्योतिषग्रन्थमातनोति निषेधतीनामाधारस्तथायमपि ग्रन्थो निखिलमुहूर्त्तानामाधार इत्यन्वर्थनामानं मुहूर्त्तचिन्तामणिं ज्योतिषग्रंथमातनोति
निषेधविद्यादिसंनिवेशविशेषेण निरूपयतीत्यर्थः ननु जीर्णग्रन्थैरेव मुहूर्त्तविचारे सिद्धे किमनेनेत्यत आह कीदृशं मुहूर्त्तचिंतामणिं क्रियाकलापप्रतिपत्ति

हेतुं क्रियाजातकर्मादिकास्तासां कलापः समूहः तस्य अमुकस्मिन्शुभदिने कार्यमेतदस्मिन्नशुभदिने कार्यमित्येवंरूपा तदुत्तरं प्रतिपत्तिः ।
सम्यक्ज्ञानं तस्य हेतुं कारणं अयमर्थः अन्यग्रंथेषु तिथ्यादिप्रकरणेषु तिथ्यादिशुद्धिरुक्ता तत्र ज्ञानं तत्तत्प्रकरणानां पुनः पुनरालोडनेन सिद्ध्यति विशे
रेवं अत्रैकस्मिन्नेव पद्ये यो मुहूर्तो विचार्यते तस्य तत्रैव निर्वाह इति लाघवं ननु अन्येष्वपि ग्रन्थेषु एवंविधमुहूर्त्तनिरूपणात् व्यर्थोयं श्रम इत्यत आह पु
नः कीदृशं मुहूर्तचिंतामणिं संक्षिप्तसारार्थविलासगर्भं संक्षिप्तश्चासौ सारार्थविलासगर्भो विस्तृतार्थस्य विलासः प्रकाशः संगर्भे यस्यासौ अत्र शब्दलाघ
वे विस्तृतार्थस्य निरूपणाद्यथा गुरुमुखं विनैवार्थज्ञानं सद्यो मनसि जागर्ति तथान्यग्रंथेषु तत्र शब्दकाठिन्याद्गुरुमुखादपि झटित्यर्थज्ञानं न भवतीत्येतद
र्थमस्यारंभ इति ननु संबंधादिचतुष्टयकथनं विना कथं श्रोतृप्रवृत्तिः उक्तं च सिद्धिः श्रोतृप्रवृत्तानां संबन्धकथनाद्यतः तस्मात्सर्वेषु शास्त्रेषु संबन्धः पूर्व
मुच्यते किमेवात्राभिधेयं स्यादिति एतत्तु केनचित् यावत्प्रयोजनं नोक्तं तावत्तत्केन गृह्यत इति उच्यते मुहूर्तचिंतामणिमित्यनेनैव पदेनैव संबंधः सूचितं
तथा च नारदः अस्य शास्त्रस्य संबन्धो वेदांगमिति धातृतः इति यद्वात्राभिधेयपदार्थानां मुहूर्तानां ग्रन्थस्य च प्रतिपाद्यप्रतिपादकभावः संबन्धः प्रयोजनं तु
शुभाशुभनिरूपणं विवाहादिकालनिर्णयश्च यदाह नारदः प्रयोजनं च जगतः शुभाशुभनिरूपणमिति कश्यपोपि ग्रहणग्रहसंक्रांतियज्ञाध्ययनकर्म ।
णां प्रयोजनं व्रतोद्वाहक्रियाणां कालनिर्णय इति तज्जिज्ञासुरधिकारी स च द्विज एव नान्यः उक्तं च नारदेन सिद्धांतसंहिताहोरारूपस्कन्धत्रयात्मकं वे
दस्य निर्मलं चक्षुः ज्योतिःशास्त्रमकल्मषं विनैतदखिलं श्रौतस्मार्तं कर्म न सिध्यति तस्माज्जगद्धितायेदं ब्रह्मणा निर्मितं पुरा अत एव द्विजैरेतदध्ये
तव्यं प्रयत्नतः अत्रैवकारस्य पाठक्रमेण योजने प्रयोजनं विनैव ज्योतिःशास्त्राध्ययनस्यावश्यकत्वं प्रतीयते द्विजैरेवेति व्याख्याने द्विजव्यतिरिक्तैः शूद्रै
र्नाध्येयमिति च प्रतीयते व्याख्यानद्वयमपि युक्तमेव ननु कथं श्रौतस्मार्तकर्मोपयोगि ज्योतिषमिति चेत् उच्यते अष्टवर्षं ब्राह्मणमुपनयीत वसंते
ब्राह्मणोग्नीनादधीत दर्शपूर्णमासाभ्यां यजेतेत्यादिश्रुतयः संति तत्र वर्षादिज्ञानं वसंतादिऋतुज्ञानं दर्शपूर्णमासयोर्ज्ञानं च ज्योतिषं विना सर्वथा न निर्वह
तीत्यवश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रम् उक्तं च वेदांगज्योतिषे वेदा हि यज्ञार्थमभिप्रवृत्ताः कालानुपूर्वा विहिताश्च यज्ञाः तस्मादिदं कालविधानशास्त्रं यो ।

ज्योतिषं वेदस्य वेदयज्ञान् यथा शिखा मयूराणां नागानां मणयो यथा तद्वद्वेदांगशास्त्राणां गणितं मूर्धनि स्थितं तस्मात्कर्मोपयोगिकतयाऽ
वश्यमध्येतव्यं ज्योतिःशास्त्रम् तच्च सुपरीक्षितशिष्याय देयम् तदुक्तं श्रुतौ विद्या ह वै ब्राह्मणमाजगाम गोपाय मा शेवधिष्टेहमस्मि असूयकायानृ
जवेऽहिताय न मा ब्रूया अवीर्यवती यथा स्याम् अन्यच्च नैतद्देयं दुर्विनीताय जातु ज्ञानं गुप्तं तद्धि सम्यक्फलाय अस्थाने हि स्थाप्यमानैव वाचां देवी
कोपान्निर्दहेत्तं चिराय विनयावत्ताय दीयमाने प्रभवेत्कल्पितवृक्षफलाय उपकृत्यानुचिन्त्य कानुशास्त्राण्युपकारस्य परं हि साधुरेवेति सुगुरुपाठ इति
महान्दोषः गर्गः स्नेहाल्लोभाच्च मोहाच्च यो विप्रो ज्ञानतोऽपि वा शठानामुपदेशं तु विद्यात्स नरकं व्रजेदिति ज्योतिःशास्त्राध्ययने फलमाह माण्डव्यः
एवंविधस्य श्रुतिनेत्रशास्त्रस्वरूपभर्तुः खलु दर्शनेन वै निहत्य शेषं कलुषं जनानां [illegible] धर्मसुखास्पदं स्यात् अत्र ज्ञानविशेषेण ज्योतिर्विदः पू
ज्यतारतम्य [illegible]पि दशदिनकृतपापं हंति सिद्धान्तवेत्ता त्रिदिनजनितदोषं तन्त्रविशिष्ट एव करणभगणवेत्ता हन्त्यहोरात्रदोषं जनयति
घनमह[illegible]सूची नक्षत्रसूचीलक्षणं बहुसंहितायाम् अविदित्वैव यः शास्त्रं दैवज्ञत्वं प्रपद्यते स पंक्तिदूषकः पापो ज्ञेयो नक्षत्रसूचकः
तिथ्युत्पत्तिं न जानाति ग्रहाणां नैव साधनम् परवाक्येन वर्तन्ते ते वै नक्षत्रसूचकः नक्षत्रं सूचयतीति नक्षत्रसूची नक्षत्रसूचकोऽदृष्टरूपवा
सं करोतीति यः स व्रजत्यन्धतामिस्रं सार्धं स्वविडंबिना नक्षत्रजीविनं पापं भिषजं शुल्कजीविनम् तादृक्पौराणिकादींश्च वाङ्मात्रेणापि ना
र्चयेत् कुस्वविडंबिना नक्षत्रसूचकेन सहांधतामिस्रं नरकं व्रजंति अतश्च यथाशास्त्रमारेभक एव नक्षत्रसूचकः न तु संपूर्णशास्त्रप
रिज्ञाता दैवज्ञत्वं प्रपद्यत इत्युक्तत्वात् पूर्वकर्मार्जितसदसत्कर्मविपाकं दैवं न ज्ञानातीति दैवज्ञः तस्य भावो दैवज्ञत्वं गुरुः दैवज्ञैः शास्त्रतत्त्व
ज्ञैर्मुहूर्त्तोऽन्विष्यते यदि सन्मुहूर्त्तः समन्वेष्यो नान्येन नक्षत्रसूचकैरिति अतएव कश्यपो वेदपारगसाहित्येनैव नक्षत्रसूचकस्य श्राद्धभोजनमाह
अशिर्विप्रभहंताचव्यंगो नक्षत्रसूचकः काणः कुंठश्च मंदश्वित्रिमूर्खः कुष्ठवान् सर्वे श्राद्धे नियोक्तव्या मिश्रिता वेदपारगैरिति वसिष्ठः त्रि
स्कन्दपारग एव पूज्यः श्राद्धे सदा भृस्करवृंदमध्ये नक्षत्रसूची खलु पापरूपो हयः सदा सर्वसु धर्मकृत्ये वराहोऽपि सांवत्सरिके दशोक्तस्तव्य भूति

मिच्छता। यस्मुहूर्त्तो हियत्रैषः पापंतत्रनविद्यते मुहूर्ततिथिनक्षत्रमृतवश्चायनानिच सर्वाण्येवाकुलानिस्युर्नस्यात्सांवत्सरोयदि अतोगणका-
नायत्तत्वात्तेयत्नमभ्यधायिधर्मशास्त्रेतत्रसूचकाभिप्रायेणज्ञेयमहाप्रयोजनंतुएतच्छास्त्रस्यसम्यक् ज्ञानाद्ब्रह्मसायुज्यमिति तथाचगर्गः ज्योति-
श्चक्रेतुलोकस्यसर्वस्योक्तंशुभाशुभम् ज्योतिर्ज्ञानंतुयोवेदसयातिपरमांगतिम् सूर्यसिद्धान्ते दिव्यंचक्षुर्ग्रहाणान्तुदर्शितंज्ञानमुत्तमम् विज्ञाया-
र्कादिलोकेषुस्थानंप्राप्नोतिशाश्वतम् वराहः नसांवत्सरपाठीचनरकेपरिपच्यते ब्रह्मलोकप्रतिष्ठांचलभतेदैवचिंतकइति तस्माज्ज्योतिःशास्त्रमव-
श्यमध्येतव्यमितिस्थितं तत्राप्यार्षवाक्यतापाठमात्रेणापिफलमस्तिस्मृत्यादिपठनवदिति अथमुहूर्त्तप्रयोजनमाहसत्याचार्यः शुभक्षणक्रियारम्भ-
जनितापर्वसंभवाः संपदः सर्वलोकानांज्योतिस्तत्प्रयोजनमिति तेनशुभमुहूर्त्तारब्धंकार्यंसिध्येदशुभमुहूर्त्तारब्धंतुनसिध्येदितितन्नयुज्यते येन
यत्प्राप्तव्यंतस्यविपाकस्यसोस्यविवोपि यःसाक्षात्त्रिपतिज्ञःसोपिनशक्तोन्यथाकर्तुमितिशौनकोक्तेः प्राचीनसदसत्कर्मरूपदैवस्यावश्यंभावि-
त्वादितिचेत् नविवाह विवाहादिषुविहितकालस्य पुरुषप्रयत्नसाध्यत्वादुभययोगेनैवकार्यसिद्धिर्नकेवलंदैवेनेति तदुक्तंकेशवार्किणा फ-
लेषामाक्तनमर्मैर्न किंकृष्याद्युपायेषुपरःप्रयत्नःश्रुतिःस्मृतिश्चापिनृणांनिषेधविद्यात्मकेकर्मणिकिंनिषण्णेति यदितुदैवमेवफलेत्तदासर्वज-
नैः कृष्याद्युपायेषुकथंप्रवर्त्तेतेति किंच श्रुतिस्मृत्यादयोपिनिषेधविध्यात्मकानिरर्थकाःस्युः नचसमारोहेन्नबाहुभ्यांनदीन्तरेन्नसंशयमभ्याप-
द्येतेत्यादीनामाश्वलायनादिवचनानांचिकित्साशास्त्रस्यचवैयर्थ्यप्रसङ्गःस्यादित्यर्थः याज्ञवल्क्योपि दैवेपुरुषकारेचकर्मसिद्धिर्व्यवस्थिता तत्रदै-
वमभिव्यक्तंपौरुषंपौर्वदेहिकमिति कर्मसिद्धिःफलावाप्तिरिष्टानिष्टाचलक्षणा साचकेवलंदैवेनव्यवस्थिता अपितुपुरुषकारेपि पुरुषकारःप्रयत्नः
पुरुषकाराभावेदैवमेवनास्तीत्याह तत्रदैवमिति पूर्वदेहार्जितंपौरुषमेवदैवमित्युच्यते तच्चास्यपुरुषप्रयत्नानंतरंमहाफलोदयेनअभिव्यक्तंभवति।
अतएववसंतराजः पूर्वजन्मजनितंपुराविदः कर्मदैवमितिसंप्रचक्षते उद्यमेनसमुपार्जितंतदावांछितंफलतिनैवकेवलमिति दैवप्रयत्नयोरन्यतरेणासि-
द्धिर्भवतीत्यत्रदृष्टान्तमाह या[illegible] यथाह्येकेनचक्रेणरथस्यनगतिर्भवेत् तद्वत्पुरुषकारेणविनादैवनसिध्यति केशवार्कोपि प्राक्कर्मबीजंसलिलं

मु·टी· नलोर्वी संस्कारवत्कर्मविधीयमानम् शोषाययोपायचयस्य तस्मात्सदाचारवतांनहानिरितियत्साक्कर्मजन्मांतरोपार्जितंकर्मदेवस्संत
मु·म· स्य विधीयमानं अधुनाक्रियमाणकर्मशोषायचभवति किंवटबीजंसलिलानलोर्वी संस्कारवत् यथासद्बीजंशुभेसलिलादिसंस्कारैः संस्कृत
३ सदुद्देतिवर्धतेच तद्वत्साक्कर्मापिएहिकेनसत्प्रयत्नेनवर्धते अन्यथाक्षीयतइत्यर्थः तस्माज्ज्योतिःशास्त्रविहितकालेविवाहादिकुर्वतांशांतिचिकि
त्सादिसदाचारवतांपुरुषाणांसदा नहानिःस्यात् अन्यच्च दैवंहिपुरुषनिष्ठंतद्देशकालवशतएवविपच्यते दुष्टमपिदुष्टान्तरसाहित्येनैतत् दुष्टकारि
भवति यथादुर्जनोरन्यान्वेषणेन अतएववसंतराजः सर्पवन्हिविषकंटकादिकंयेनदैवशरणोपिमानवः दूरतस्त्यजतिपौरुषंतदातेननस्फुरति।
दैवतोधिकं पौरुषेणतस्यैप्सितांगतिंप्राप्नुवंति पुरुषाःसुमेधसः यांतिदैवशरणालयंयथापादपाज्वलतिदावपावकेइति अतःशकुननिमित्तादि
भिःसूचितमशुभंफलंशुभेनप्रयत्नेनवंच्यतएव तथावसंतराजःतन्निरूप्यशकुनेनदुःखदंवंचयंतिनियतंसमुद्यतं पौरुषेणपुरुषाःसुमेधसः
संश्रयंतिशुभं...हितमिति तदैवफलंदुःखंसमुद्यतंशकुनेननिरूप्यज्ञात्वापुरुषाःपौरुषेणवंचयन्तीत्यर्थम् यथायेनग्रहेणयावतीदशान्तर्दशा
वाप्तातस्याःफलपरिपाकःतावन्तंकालमभिव्याप्यभवेदेवतिस्थितेदशाप्रवेशकालीनचंद्राद्यस्तुशुभाशुभफलनिरूपणयथातस्यदशाफलस्या।
न्यथात्वमसत्वमाधिक्यंवावोरूधयतितद्वदेतदपिबोद्धव्यम् नन्वनंतोक्तसर्पविषयवधादिदृष्टान्तेनपौरुषमेवफलसाधनंकथंनस्यात् तथा
चवृहद्यात्रायांवराहः तथापरे तपस्यैवदैवधैर्याविलंबिनःप्रत्यस्ततः क्रियासिद्धौकेवलंजगुरुद्यमं उत्थानहीनाराजाहिबुद्धिमानपिसर्वदा प्र।
धर्षणीयःशत्रूणांभुजंगइवनिर्विषः विधानगणनाज्ज्ञः पुरुषकारमुक्तादरोमनोरथपरिश्रमैर्नपरितुष्यतिश्रीमुखपराक्रमविनिश्चितैकमु।
नयोहियत्नः कृतंहरिर्मदस्रुवासितंपिबतिकुंजरास्रक्मधुद्गत्यादि उच्यते समानभूमिषुसमानसलिलादिप्रयत्नेपिफलवैचित्र्यदर्शनात् का
रणांतरंकल्प्यतेतदेवदैवमिति अतउभयोर्योगेसत्येवफलसिद्धिरिति एतदपितत्रैव कृषिवृष्टिसमायोगाद्दृश्यन्तेफलसिद्धयः अस्मिन्नर्थेप्रणु।
श्लोकान्द्वैपायनमुखोद्गतान् कृषिःपौरुषंवृष्टिर्दैवः कर्षकःपौरुषेणकृषिंकरोतिनाम दैवंवृष्ट्यासाधयति अथकृषिंकरोतिचेत्तदावृष्ट्याविनानकिं ३

चिंतफलमाप्नोति यदिपुनः कर्षकोबीजंवपति दैवंचवर्षति तदाफलमधिकमुत्पद्यते एवंदैवपुरुषकारयोः समयोर्पि फलसिद्ध्योर्दृश्यते अत्रार्थेश्री
व्यासमुखोद्गताइमेश्लोकाः न विनामानुषंदैवाद्दैवंवामानुषाद्विना नैकोनिवर्त्तयत्यर्थमेकारणिरिवानलमिंति केचिद्बुद्धिः कर्मानुसारिणीतिमन्यमानाः
प्रयत्नोपिदैवरूपइतिकृत्वादैवमेवफलसिद्धिःकारणमितिवदंतितत्र अनवस्थादोषप्रसंगात् तथाहि प्राक्कर्मार्जितपौरुषमेव किलदैवशब्देना
च्यते अत्रत्यः प्रयत्नः प्राचीनपौरुषलक्षणेनदैवेनजन्यते तदपि तत्प्राचीनपौरुषजन्यमित्यनवस्थाऽतःप्रयत्नोऽपि दैवप्रेरितइत्यनुपपन्नम् ननु
बीजांकुरन्यायेनानवस्थादोषोनभविष्यतीतिचेत् ननुहिबीजांकुरन्यायेनदैवमेवमूलमितिनिश्चीयतेनापिप्रयत्नः अतःसत्युभययोगेफलसिद्धिरितित
त्वं एवंचेत्तर्हिपूर्वोक्तानांशौनकादिवाक्यानां येनतुयत्प्राप्तव्यंतस्यविपाकेस्फुरेशासविवोपियः सासान्नियतिजः सोपिनशक्योऽन्यथाकर्त्तुमित्यादिका
नांकागतिः उच्यते दैवंतुदृढकर्मजन्यावश्यभावित्वाद्ग्रहशांत्यादिरूपेणपूर्वेणप्रयत्नादपितन्निवारयितुंनशक्यं दृढमूलत्वात् प्रबलवानाघातेपिदृढ
मूलपादपवत् अदृढंकर्मजंतुदैवंप्रयत्नेननिवर्त्यप्रतिशिथिलमूलपादपवत् तथाचजातकेयेधर्मकर्मनिरतापिजितेंद्रियायेयेपथ्यभोजनजुषोद्विजदे
वप्रसादाः लोकेनरादधतियेकुलशीललीलांतेषामिदंकथितमायुरुदारधीभिरिति प्रयत्नाभावेतुविपच्यते तथाचतत्रैव पापिष्ठायेदुराचारादेवब्राह्म
णनिंदकाः अपथ्यभोजनस्तेषामकालमरणंध्रुवमिति वैद्यकेपि पूर्वजन्मकृतंपापंव्याधिरूपेणबाधतेइतिसर्वव्याधीनांसाधारण्येनकर्मजत्वेपि
साध्यासाध्यत्वेनद्वैविध्यम् तत्रापिकृच्छ्रोपायः सुखोपायोद्विविधः साध्यउच्यते असाध्योद्विविधोज्ञेयोसाध्योयश्चाप्रतिक्रियः साध्यापाप्यत्वमायां
तियाप्याश्चासाध्यतांतथा प्रतिघ्नाणानसाध्यास्तुनराणामक्रियावतामित्यादिनाः चिकित्स्यव्याधेर्दृढमूलत्वमन्येषामदृढकर्ममूलत्वंनिश्चीयते अतोदै
वस्येदृशंद्वैविध्यमस्ति अतःशौनकवाक्यानामयमर्थः येनत्विति येनपुरुषेणयत्प्राप्तव्यं अवश्यंभोक्तव्यंदृढकर्मोपार्जितमितियावत् तदन्यथाकर्त्तुंबृह
स्पतिरपिनशक्तः अर्थादन्यददृढकर्मोपार्जितमन्यथाकर्त्तुंशक्यमित्यर्थः अतोनिमित्तशकुनादिभिर्दुष्टफलेज्ञातेबौधायनादिविहितेनतच्छांतिदाना
दिरूपधर्मेणप्रयत्नेनतन्निवर्त्यतेशुभंवर्ध्यते अतएवतेनैवोक्तंस्कंदपरीक्षितंविलग्नंधर्मार्थसुखायदंपत्योः अपरीक्षितंविलग्नंनहिदेयंपंडितेनदैव

विदा अपशोवुनिधोमज्ज्ञानिशास्त्रमविज्ञायपयोदयदिति वृहस्पतिरपीदमुक्त्वाह स्वाभावादेवकालोयंशुभाशुभसमन्वितः अनादिनिध नःसर्वोननिर्दोषोननिर्गुणः तस्मान्निर्दोषकालार्थंमुहूर्त्तमधिगच्छताम् कालःकर्मेर्गुणैर्युक्तोबलवद्भिःशुभप्रदाः दोषयुक्तोपिचाग्राणैर्व हुभिर्व्यत्ययेद्वयोरिति अतःशुभमुहूर्त्तबलेनपूर्वाकर्मार्जितमशुभमपिदैवफलंनिवार्यतेइत्यवृयम् २ अथतिथीशाननुक्रमाह तिथीशाइति एतेतिथीशाः तिथीनांस्वामिनः वह्निश्चकश्चकोब्रह्मा शेषस्पष्टप्रयोजनंतुतत्तदेवतापूजाप्रतिष्ठादि अथमुहूर्त्तविचारस्यप्रतिज्ञातत्वात्तत्कस्मादि त्यत्रनोक्तंततएवावधार्यं ३ अथतिथीनांसंज्ञासफलाह नंदेति प्रतिपदादिपंचतिथयो नंदाभद्राजयारिक्तापूर्णासंज्ञाः स्वस्वनामसदृशफला

तिथीशावह्निकौगौरीगणेशोहिर्गुहोरविः शिवोदुर्गांतकोविश्वेहरिःकामःशिवःशशी ३ नंदाचभद्राचजयाच रिक्तापूर्णेतितिथ्योऽशुभमध्यशस्ताः सितेऽसितशस्तसमाधमाऽस्युः सितज्ञभौमार्किगुरौचसिद्धाः ४ नंदाभ द्रानंदिकाख्याजयाचरिक्ताभद्रापूर्णसंज्ञाधमार्कात् ॥

द्राःस्युः इति एवंप्रकारेणसर्वाः षष्ठ्यादयोज्ञेयाः ताःशुक्लपक्षेक्रमशःशुभ मध्यमशुभफलदाःस्युः असितेकृष्णपक्षेशुभमध्यअधमाफलदाःस्युः ताएवनंदातिथयःशुक्रबुधमंगलशनिगुरुवारेषुसिद्धिकराःस्युः यथा नंदाशुक्रवारे एवंभद्राबुधवारेजयाभौमे रिक्ताशनौ पूर्णागुरोइति ४ अथसूर्यादिवारेषुयथासंख्यंनिषिद्धतिथिदग्धनक्षत्राणिचशालिन्याह नंदेति अर्कादितिल्पपूर्वोपेपंचमी अर्कमारभ्यनंदादिकातिथिरधमास्यात् यथासूर्यवारेनंदाधमाएवंसोमेभद्रा भौमेनंदाबुधेजयागुरौरिक्ताशु क्रेभद्रा शनौपूर्णेति इदमाधुनिकानाम् व्याख्यानामृतवस्तुतस्तुतेशुभाः तथाचवसिष्ठः नंदाभौमा कर्षोभद्राशुक्रे द्वौचजयाबुधे शुभयोगागुरौ रिक्तापूर्णामंदेमृताऽह्वया गुरुरपि आदित्यभौमयोर्नंदा भद्राशुक्रशशांकयोः जयाज्ञस्यगुरौरिक्तापूर्णार्किश्चामृताशुभाइति नारदवाक्येशनौपूर्णे

च्चमृत्युदेतिकस्यितपाठः वसिष्ठादिवचनाविसंवादात् वहुषुपुस्तकेषुशनोपूर्णाऽमृताशुभेतिपाठाच्चपूर्णसंज्ञाऽमृताकादितिपाठः साधुतथारविवारादि
षुयाम्यंभरणीतराद्रीनिनक्षत्राणियथाक्रमेणदग्धनक्षत्राणिस्युः यथारविवारे भरणीदग्धा सोमेचित्राभौमेउत्तराषाढा बुधेधनिष्ठा गुरावुत्तरफाल्गु
नीशुक्रेज्येष्ठा शनौरेवतीनारदः आदित्यभौमयोर्नन्दाभद्राशुक्रशशांकयोः जयासौम्येगुरौरिक्ताशनौपूर्णामृताशुभाइति नारदः यमर्क्षमर्कवारेभो
चित्राभौमेतिविश्वभम् बुधेप्रविष्ठार्यम्णसंगुरौज्येष्ठाभृगोर्दिनेरेवतीशनिवारेतुदग्धयोगाभवन्त्यमी एतान्येवनक्षत्राणि रव्यादीनांजन्मभानिस्युक्ता
नितान्यपिनिषिद्धान्येवलल्लः याम्यंत्वाष्ट्रोत्तराषाढेधनिष्ठोत्तराफाल्गुनीज्येष्ठाचरेवतीचैवजन्मर्क्षाभानुतःक्रमात् क्रमात्सप्तेन्द्रदशसूर्येनवाष्टे

याम्यंत्वाष्ट्रंवैश्वदेवंधनिष्ठार्यम्णंज्येष्ठांत्यंरवेर्दग्धभंस्यात् ५ षष्ठ्यादितिथयोमंदाद्वि
लोमंप्रतिपद्बुधे सप्तम्यर्केधमाःषष्ठ्याद्यामाश्चरदधावने ६ ६ ६ ॥

पौर्णमास्यमा १४।१०।१२।९।८।१५।३० सूर्यादिजन्मतिथयःसंत्याज्याःशुभकर्मणि जन्मर्क्षेजन्मतिथिषुशुभकर्मविवर्जयेत् बलाच्चेत्कुरुतेक
र्मनतत्फलमवाप्नुयादिति ५ अथक्रकचादिनिंद्ययोगाननुष्टुभाह षष्ठ्यादीति क्रमेणषष्ठ्यादितिथयःमंदशनेश्चराद्विलोमविपरीतगणन
याऽधमाःस्युः यथाशनौषष्ठी अधमाशुक्रेसप्तमी गुरावष्टमी बुधेनवमीभौमेदशमीसोमेएकादशीरवौद्वादशी एतेयोगाःक्रकचाख्याज्ञेयाः त
थाप्रतिपत्बुधवासरेसप्तमीरविवारेसवर्त्तयोगाअधमास्यात् अथषष्ठीआद्याप्रतिपत् अमाअमावास्यारदधावनेदंतानांकाष्ठादिभिर्मलनि
राकरणेअधमाःनिषिद्धाःस्युः क्वचिन्नवमीरविवारयोरपिनिषेधः काशीखण्डेप्रतिपद्दशमीषष्ठीनवम्यांरविवासरेदंतानांकाष्ठसंयोगोदहेदासप्तमंकुलं

मु० ३

मु॰ टी॰ अथकृत्यविशेषेषुनिषिद्धतिथीरिंद्रवंशाछंदसाह षष्ठ्यष्टमीति षष्ठ्यष्टम्योप्रसिद्धे भूतश्चतुर्दशी विधुक्षयोमावास्या एतासुतिथिषुनापुरुषः तैलंपलं
शु॰ प्र॰ मांसं क्षुरंक्षौरं रतंमैथुनं नोसेवेत यथाषष्ठ्यांतैलम् अष्टम्यांमांसं चतुर्दश्यांक्षौरं अमावास्यायांमैथुननसेवेतेत्यर्थः विधुक्षयः सर्वोपलक्षकः
५ वसिष्ठः स्त्रीसेवनपर्वसुपक्षमध्येपलंचषष्ठीषुचसर्वतैलम् नृणांविनाशायचतुर्दशीषुक्षुरक्रियास्यादसकृत्सदास्मृ नारदः व्यतीपातेचसंक्रांतावे
कादश्यांचपर्वसु अर्कभौमदिनेषष्ठ्यांनाभ्यंगनचवैधृताविति पर्वाणिवसिष्ठआह चतुर्दश्यष्टमीकृष्णाअमावास्याचपूर्णिमा पुण्यानिपंचपर्वाणिसं
क्रांतिर्दिनपस्यचेति अत्रतिथिस्तात्कालिकीग्राह्या उक्तंच स्नानेचाभ्यंजनेचैवदंतधावनमैथुने तिथिस्तात्कालिकीग्राह्यायातथामरणजन्मनोरिति
अथविश्वेत्रयोदशी दशादशमी द्विकेद्वितीया एतासुतिथिषुअभ्यंजनंअभ्यंगमलापहात्वचनसेवेत अयंनिषेधोब्राह्मणव्यतिरिक्तस्य तथा

षष्ठ्यष्टमीभूतविधुक्षयेषुनोसेवेतनातैलपलक्षुरंरतं नाभ्यंजनंविश्वदशाद्विकेतिथौधात्रीफलैःस्नानममाद्रिगोष्वसत्
७ सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदावेदांगसप्ताश्विगजांकशैलाः॥

चभट्टभास्करोन्निर्णयामृते त्रयोदश्यांद्वितीयायांसप्तम्यांचविशेष
तःपादविदस्त्रियः स्नानंनाचरेयुः कदाचनेति अथधात्रीफलैःआमलकैः स्नानममाद्रिगोषुअमावास्यासप्तमीनवमीषुअसत्निषिद्धमित्यर्थः अत्र
वसिष्ठोदिमतेत्रयोदश्यादितिथिषुआमलिकस्नानस्यैवनिषिद्धोनाभ्यंगस्यवसिष्ठः कामदुर्गान्तकरविविष्टिद्वर्कदिनेषुच सकृदामलकस्नानंसंपत्सु
त्रविनाशनम् भट्टभास्करस्तुनवम्यादिष्वेवामलकस्नाननिषेधति सप्तम्यंवद्दानवमीषुदेहश्रीसंततीरामलकैर्नरस्य स्नानंनिहंत्यस्यदिनेतुधत्तेतिले
नपुण्यकरंसदैवेति ७ अथसूर्यादिवारेषुदग्धादियामचतुष्टयमिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह सूर्येति सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदाः तिथयः क्रमात् एमः
दिवारेदग्धसंज्ञाभवंति यथा द्वादशीरविवारेदग्धासोमेएकादशी भौमेपंचमी बुधेतृतीया गुरौषष्ठी शुक्रेऽष्टमी शनौनवमी उक्तंचनारदेन एकादशीचेंदु ५

द्वादशी चार्कवासरे षष्ठी बृहस्पतिवारे तृतीया बुधवासरे अष्टमी शुक्रवारे च नवमी शनिवासरे पंचमी भौमवारे च दग्धयोगाः प्रकीर्तिताः अथ विषयोगाः वेदेति चतुर्थ्यादितिथयः अर्कादिवारेषु विषाख्या भवंति यथा रवौ चतुर्थी विषाख्या चंद्रे षष्ठी भौमे सप्तमी बुधे द्वितीया बुधे भद्रा कुजे सि-द्धियोगास्तु सप्तमी द्वादशी चैवेरितार्थः एवं नवमीशन्यादावपि गुरावष्टमी शुक्रे नवमी शनौ सप्तमी तथा च गुरुः षष्ठी शशांके नवमी च शुक्रे बुधे द्विती-यान्वयने चतुर्थी जीवेऽष्टमी सौरिकुजेन्हि सप्तमी योगा विषाख्याः कुलनाशनास्युः अथ हुताशनाख्याः सूर्याद्वि ति द्वादश्यादितिथयः सूर्यादिवारेषु हु-ताशनाख्याः स्युः वशिष्ठः सप्तषष्ठ्यादितिथयः सोमवारादिभिर्युताः अग्निजिह्वाः सप्तयोगा मंगलेष्वतिगर्हिताः ८ अथ यमघंटाः मघाविशा-खादिनक्षत्राणि रविवारादिषु यमघंटसंज्ञानि स्युः यथा अर्कवारे मघा यमघंटा एवं सोमवारे विशाखा इत्यादि गर्गः मघाविशाखा आर्द्रा च मूल-

सूर्यांगसप्तोरगगोदिगीशा दग्धा विषाख्याश्च हुताशनाश्च ८ सूर्यादिवारे तिथयो भवंति मघा विशाखा शिवमूलवन्हिः
ब्राह्म्यं करोऽर्काद्यमघंटकाश्च शुभे विवर्ज्यो गमने त्ववश्यं ९ भाद्रे चंद्रदृशौ नभस्यनलनेत्रे माधवे द्वादशी पौषे वेदशराद्विषे
दश शिवा मार्गेऽद्रिनागा मधौ॥ एभ्रसंचकृत्तिकारोहिणीहस्तइत्युक्ते यमघंटाः क्रमाद्रवेः एते दग्धादियोगाः शुभे विवाहादिकार्ये वर्ज्याः गमने तु पा-
त्रायामवश्यं वर्ज्याः एषामपवादो वसिष्ठेनोक्तः दिवामृत्युप्रदाः पापदोषास्त्वतेन रात्रिषु शुभकार्ये प्रसूतौ च सर्वदा परिवर्जयेदिति आवश्यककृत्यदीपिकायां
यमघंटे त्यजेदष्टौ मृत्यौ द्वादशनाडिकाः इति अन्येषां पापयोगानां मध्याह्नात्परतः शुभमिति ९ अथ चैत्रादिमासे शून्यतिथिः शार्दूलविक्रीडितेनाह नुष्टुभा वाह भा-
द्रे इति चकार इति च भाद्रपदादिश्लोकोक्तमासेषु चंद्रदृशौ प्रतिपद्द्वितीये इत्यादिक्रमोक्ततिथयः उभयपक्षगाः शुक्लकृष्णपक्षगताः शून्यसंज्ञकाः बुधैः कीर्तिताः
कथिताः यथा भाद्रपदे प्रतिपद्द्वितीये उभयपक्षे शून्ये एवं नभसि श्रावणे उभयपक्षे तृतीया द्वितीये शून्ये इत्यादि अनुक्तमासानां ज्येष्ठाषाढतपस्यशुक्रतपसां कार्ति-

कार्त्तिकाषाढफाल्गुनमाघानां कृष्णपक्षे क्रमेण शरांगाब्धयः शक्राः पंचएतास्तिथयः शून्या यथा कार्त्तिककृष्णे पंचमी शून्या एवमाषाढकृष्णे षष्ठी फाल्गुनकृष्णे चतुर्थी ज्येष्ठकृष्णे चतुर्दशी माघकृष्णे पंचमी अथैषामेव कार्त्तिकादिमासानां शुक्लपक्षे शक्राद्याग्निविश्वरसाः यथा कार्त्तिकशुक्ले चतुर्दशी शून्या आषाढशुक्ले सप्तमी फाल्गुनशुक्ले तृतीया ज्येष्ठशुक्ले त्रयोदशी माघशुक्ले षष्ठी चेति वसिष्ठः अष्टमी नवमी चैत्रे पक्षयोरुभयोरपि ज्येष्ठत्रयोदशी नियासितकृष्णे चतुर्दशी आषाढे कृष्णपक्षस्य षष्ठी शुक्ले तु सप्तमी द्वितीया च तृतीया च श्रावणे सितकृष्णयोः प्रथमा च द्वितीया च नभस्ये मासि निंदिते दशम्येकादशी निंद्या मासीषे शुक्लकृष्णयोः ऊर्जे चतुर्दशी शुक्लकृष्णपक्षे तु पंचमी सप्तमी चाष्टसौम्यपक्षयोरपि पौषे पक्षद्वये चैव चतुर्थी पंचमी तथा

गोष्ठौ चोभयपक्षगाश्च तिथयः शून्या बुधैः कीर्त्तिता ऊर्जाषाढतपस्यशुक्रतपसां कृष्णे शरांगाब्धयः १० शक्राः पंच सिते शक्राद्यग्निविश्वरसाः क्रमात् तथा निंद्यं शुभे सार्पद्वादश्यां वैश्वमादिमे ११ अनुराधा द्वितीयायां पंचम्यां पित्र्यभं तथा त्र्युत्तराश्च तृतीयामेकादश्यां च रोहिणी १२ स्वाती चित्रे त्रयोदश्यां सप्तम्यां हस्तराक्षसे नवम्यां कृत्तिकाष्टम्यां पूभा षष्ठ्यां च रोहिणी ॥ १३ ॥

माघे तु पंचमी षष्ठी शुक्ले कृष्णे यथाक्रमम् तृतीया च चतुर्थी च फाल्गुने सितकृष्णयोः तिथयो मासशून्याख्या वंशवित्तविनाशनाः आसु श्राद्धं प्रकुर्वीत नैव मंगलमाचरेदिति १० अथ नक्षत्रसंबंधिदोषान्सार्धानुष्टुप्द्वयेनाह तथेति अनुराधेति स्वातीति च शुभे कृत्ये द्वादश्यां सार्पमाश्लेषा निंद्या आदिमे प्रतिपदि वैश्वमुत्तराषाढा राक्षसमूलं लक्षः द्वितीयया चानुराधा त्र्युत्तरा च तृतीयया पंचम्यां च मघायुक्ता चित्रास्वात्यौ त्रयोदशी प्रतिपद्युत्तराषाढा नवम्यां कृत्तिका यदि सप्तम्यां हस्तमूलं च षष्ठ्यां त्वाष्ट्र्यं भवेद्यदि पूर्वभाद्रपदाष्टम्यामेकादश्यां च रोहिणी द्वादश्यां त्वथ यदाश्लेषा त्रयोदश्यां मघा यदि इत्यादि एषु कार्ये एषु कार्यं कृतं चेत्स्यात्षण्मासान्मरणं ध्रुवमिति ११ १२ १३ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥

राम:

अथचैत्रादिमासेषुशून्यनक्षत्राण्यनुष्टुप्द्वयेनाह कदास्त्रेति कदास्त्रमेसेहिण्यश्विन्यौ चैत्रेशून्येनक्षत्रे एषुशुभेकार्येनकार्यम् यतेतविसत्तविनाशदाः धु
ननाशकाइत्यर्थः एवंवैशाखेत्वाष्ट्रवायूचित्रास्वात्योशून्यभे पाशीवरुणस्तद्दैश ततारा अजयास्पूर्वाभाद्रपदावसिष्ठः अश्विनीरोहिणीचैत्रेशून्यभेमुनिभिःकीर्त्ति
ते चित्रास्वातीचवैशाखेज्येष्ठेविश्वेज्यतारकौ भगवासवमाषाढेश्रावणेहरिविश्वभे नभस्येवारुणात्वर्से मजपारश्वयुज्यपि कार्त्तिकिपितृनन्यौसैसौम्येचि
त्रौहिरेवतेपौषेहस्तकाद्राःस्युर्माघेमूलंचविष्णुभं तपस्येशक्रभरणीशून्यभान्याहुरग्रजाः एषुयत्तुकृतंकर्मधनैस्सहविनश्यतीति १५ । १५ अथचैत्रादिमा
सेषुशून्यराशीननुष्टुभाह घटइति वसिष्ठः घटमत्स्यवृषायुग्ममेषकन्याःसवृश्चिकाः तुलाचापकुलीराख्यामृगसिंहाश्चराशयः चैत्रादौमासशून्याख्याश्च

कदास्त्रभेत्वाष्ट्रवायुविश्वेज्यौभगवासवौ वैश्वश्रुतीपाशिपौष्णौ अजपाद्भिपित्र्यभे १४ चित्राद्वीशौ धि वाश्व्यर्को:श्रुतिमूलेय
मेंद्रभे चैत्रादिमासेशून्यास्यास्तारावित्तविनाशदाः १५ घटोझषोगोमिथुनंमेषकन्यालितौलिनः धनुःकर्कोमृगःसिंहश्चै
त्रादौशून्यराशयः १६ पक्षादितस्त्वोजतिथौघटेणौपंचाम्यनक्रौमिथुनाङ्गनेच चापेंदुभेकर्कहरीहयान्त्यौगोन्त्यौचनष्टेतिथिशू
न्यलग्ने १७

शवित्तविनाशनाःइति १६ अथविषमतिथिषुदग्धलग्नानींद्रवज्रयाह पक्षादितइति शुक्लपक्षकृष्णपक्षादितःप्रतिपदमारभ्य
तः ओजतिथौविषमतिथौप्रतिपत्तिथौघटेणौतुलामकरौ तृतीयायांमृगेन्द्रनक्रौसिंहमकरौ पञ्चम्यांमिथुनकन्ये सप्तम्यांत्वापेन्दुभेधनुःकर्कौ।
नवम्यांकर्कहरीकर्कसिंहौ एकादश्यांहयान्त्यौधनुर्मीनौ त्रयोदश्यांगोन्त्यौवृषमीनौ एतेतिथिशून्यलग्नेनस्यानस्यात्तिथौनष्टे वसिष्ठः मृगसिंहौतृतीयायां।
प्रथमायांतुलामृगौ पचम्यांबुधराशीद्वौसप्तम्यांचापुचंद्रमे नवम्यांसिंहकीटाख्यावेकादश्यांगुरोर्गृहे वृषमीनौत्रयोदश्यांदग्धसंज्ञास्त्वमीगृहाः दग्धंसम
निफलंकर्मकृतंसर्वंप्रणश्यति १७ । १७ । ॐ । ॐ । ॐ । श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु

मु॰टी॰
शु॰प्र॰
७

अथैषांदुष्टयोगानांशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिपरिहारमाह नारदः तिथ्योमासशून्याइतिद्वाभ्याम् पङ्ग्वन्धकाणलग्नानिविवाहप्रकरणेवक्ष्यन्ते जन्मनिम्न हने केन्द्रेचैववत्रिकोणेचशुभेत्युपचयेपिवा एकोपिबलवांश्चापिशून्यतिथ्युडुनाशकाइति १८ । १९ अथहस्तार्कादिसिद्धियोगानांतिथिविशेषेणातिनिषि त्वमनुष्टुप्द्वयेनाह वर्जयेदिति बुधानुराधामितिच श्रीपतिः हस्तेरवौशशिधरेश्वमृगोत्तमाङ्कं भौमेश्विनीबुधदिनेचतथानुराधा पुष्योगुरौभृगुसुतेपि चपौष्ण्यधिष्ण्यरोहिण्ययथार्कतनयेऽमृतसिद्धियोगाः एतेपंचम्यादितिथिषुचेद्भवंतितनश्चावर्ज्याः यथापंचम्याहस्तार्केवर्ज्यः एवमग्रेपिषष्ठ्यादौ अन्येउक्त

तिथ्योमासशून्याश्चशून्यलग्नानियान्यपि मध्यदेशेविवर्ज्यानिनदूष्याणीतरेषुतु १८ पङ्ग्वन्धकाणलग्नानिमासशू-
न्याश्चराशयः गौडमालवयोस्त्याज्या अन्यदेशेनगर्हिताः १९ वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्केपंचमीतिथौ भौमाश्विनींचसप्तम्यां
षष्ठ्यांचन्द्रेन्द्रवंतथा २० बुधानुराधामष्टम्यांदशम्यांभृगुरेवतीं नवम्यांगुरुपुष्यंचैकादश्यांशनिरोहिणीं २१ गृहप्रवे-
शेयात्रायांविवाहेचयथाक्रमम् भौमेश्विनींशनौब्राह्मंगुरौपुष्यंविवर्जयेत् २२ आनंदाख्यःकालदंडश्चधूम्रोधाता-
सौम्योध्वांक्षकेतूक्रमेण श्रीवत्साख्योवज्रकंमुद्गरश्चछत्रंमित्रंमानसंपद्मलुंबौ २३ । २३ । २३ । रामः

पि अर्केहस्तः पंचमीचसोमेषष्ठीचचंद्रभम् अश्विनीसप्तमीभौमेबुधेमैत्रंतथाष्टमी गुरौपुष्यंचनवमीदशमीरेवतीभृगौ एकादशीशनौब्राह्मंवर्जयेत्सर्वदा बुधैरिति २० । २१ अन्यदप्याह गृहप्रवेशइति ननुभौमाश्विन्यादीनांगृहप्रवेशादौस्वतएववारनक्षत्रदोषादप्राप्तिः किमर्थमिदंवचनं उच्यते यदिविष्टि व्यतीपातोदिनंवाप्यशुभंभवेत् हन्यतेऽमृतयोगेनभास्करेणतमोयथेतिवचनात् कार्यमात्रप्राशस्त्यप्राप्तेआवश्यकत्वेप्रवेशादिसंभावनास्यात्तदर्थमिदमुक्तं नयुक्तमेव २२ अथानंदादियोगान्शालिन्युपजातिकाभ्यामाह आनन्दइति अस्यातइतिच २३ ॥ २३ ॥ ६ [illegible] ॥ रामः ७

२४ अथैषां गणनोपायमनुष्टुभाह दस्रादिति अत्र नक्षत्राणां साभिजितां गणना कार्या एतेऽष्टाविंशतिर्योगाः यथाऽर्कदिने आद्यदिननक्षत्रं [illegible] ततः
अश्विनीतः साभिजिद्गणनयात्र योविंशतिसंख्यमस्ति तथास्त्यानंदादियोगेषु त्रयोविंशतिसंख्यो गदयोगो जातः एवमिन्दुवारे मृगशीर्षागणनया आनंदादयो योगाः २५
अथैतेषु कियतां दुष्टयोगानामवश्यकर्तव्ये परिहारशालिन्याह ध्वांक्षइति ध्वांक्षवज्रमुद्गरयोगेषु आद्यादिपुनाड्यः पंचघटिका वर्ज्याः पद्मलुम्बयोर्वेदाश्चतस्रः ए
वमुद्गरे श्वाः सप्त धूम्रे भूरेकैव काणे घटिद्वयम् मुसले द्वे घटिके राक्षसमृत्युत्पातकालाः सर्वे षष्टिघटिकात्मका वर्ज्याः कालः कालदंडः अत्रानुक्तेपि वज्रे योगे घटि
त्रयं वर्ज्यं उक्तं च ज्योतिःसागरे ध्वांक्षे द्वाय ध्वमुद्गरे च घटिकास्त्याज्यास्तु पंचादितः पद्मलुंबकयोश्चतस्र उदिना धूम्रे सदैका पुनः द्वे काणमुसलाख्ये पिच गदे स-

उत्पातमृत्यू किल काणसिद्धी शुभोमृताख्यो मुसलं गदाश्च मातंगरक्षश्चरसुस्थिराख्यः प्रवर्धमानाः [illegible]लदाः स्वनाम्ना २४ दा
स्रादर्के मृगादिंदौ सार्पाद्भौमे कराद्बुधे मैत्राद्गुरौ भृगौ वैश्वाद्गण्या मंदे च वारुणात् २५ ध्वांक्षवज्रे मुद्गरे च षुनाड्यो वर्ज्या वेदाः पद्म
लुंबगदे श्वाः धूम्रकाणे मौसले भूर्द्वयं द्वौ रक्षोमृत्यूत्पातकालाश्च सर्वे २६ सूर्यभाद्वेदगोतर्कदिग्विश्वनखसंमिते चंद्रर्क्षे रवि
योगाः स्युर्दोषसंघविनाशकाः २७ सूर्यर्कमूलोत्तरपुष्यदास्रं चंद्रे श्रुतिब्राह्मशशीज्यमैत्रम् ॥ ७ ॥

नैव तिस्राश्वेरे मृत्यूत्पातकरक्षसां दिनगतास्ताः कालदण्डे तथा २६ अथ दोषापवादभूतान्रवियोगाननुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्यो यत्र तन्नक्षत्रमारभ्य चंद्रर्क्षे दि
ननक्षत्रे चतुर्नवषट् दश त्रयोदश विंशतिसंख्याके सति रवियोगाः स्युः ते च दोषसमूहानां नाशकराः उक्तं च सूर्याच्चतुर्थे दशमे च षष्ठे विश्वर्क्षके विंशति
मे नवर्क्षे भवंति षड्भानुसंदृस्य योगाः कुयोगविध्वंसकराः प्रदिष्टाः २७ अथ सूर्यादिवारेषु नक्षत्रविशेषैः सिद्धियोगानिंद्रवज्रोपजातिकाभ्यामाह
सूर्येरतिजीवदतिचरविवारे हस्तमूलत्र्युत्तरपुष्याश्विनीनक्षत्राणि पूर्वैराचार्यैः सर्वार्थसिद्ध्यै कथितानि ॥ ७ ॥ २

एवंचंद्रे श्रवणादीनि एते सिद्धियोगाः हस्तादर्के मृगादिंदावित्यादिप्रकारेण आनंदादिसमीचीनसद्योगसंबंधिनस्सैत्रेरूपनिबद्धाः भीमपराक्रमेणकुयो
गा अप्युक्ताः ज्येष्ठावन्हिमस्त्रा विशाखवसवोमैत्रयंयमाख्यरवौसोमेशैव विशाखपुष्यपवनाश्चित्रात्वषाढाद्वयम् भौमेविश्वजलेशमित्रवसवः प्रोष्ठभा
द्रसार्पौ शिवः शुक्रेरेवतिपूर्वयोनिभरणीवस्त्वग्निमूला बुधेजीवमूलमघार्द्रयाम्यवरुणा पूषाश्वी शौरोहिणीशक्रेस्वातिभुजंगदैवतमघापुष्योत्तरारोहिणी।
सौरावर्यममूलहस्तवरुणाषाढाद्वयंरेवती चित्राविष्णुमघाश्वसूर्क्षसमयेत्याज्या अयोगा बुधैरिति २८ । २९. अथावश्यकवर्ज्यत्वेनह्यादित्युपस्थित्यर्थं
उत्पातमृत्युकाणसिद्धियोगानुशालिन्याह दीशादिति विशाखादिचतुर्नक्षत्रैरुत्पातमृत्युकाणाश्चसिद्धियोगाः रविवारेस्युः यथारवौविशाखाउत्पातः अनु

भौमेश्वहिर्बुध्न्यकशानुसार्यज्ञेब्राह्ममैत्रार्क कृशानुचांद्रं २९ जीवेंत्यमैत्राश्व्यदितीज्यधिष्ण्यंशक्रेंत्यमैत्राश्व्यदितिश्रवोभं
शनौश्रुतिब्राह्म्यसमीरभानि सर्वार्थसिद्ध्यैकथितानिपूर्वैः २९ दीशातोयाद्वासवात्पौष्णभाच्चब्राह्मात्सुष्मादर्यमर्क्षाच्चतुर्भैः स्या
दुत्पातोमृत्युकाणौचसिद्धिः वारेकाद्येतत्फलंनामतुल्यम् ३० कुयोगास्तिथिवारोत्थास्तिथिभोत्थाभवारजाः हूणवंगखशेष्वेव
वर्ज्यास्त्रितयजास्तथा ३१ ॥ राधामृत्युः ज्येष्ठाकाणः मूलसिद्धिरिति एवंसोमवारादौपूर्वाषाढादितोज्ञेयं तत्फलंनामसदृशं उत्पातमृत्युकाणानि
षिद्धाः सिद्धिःशुभइत्यर्थः नारदः विशाखादिचतुर्वर्गमर्कवासदिषुक्रमात् उत्पातमृत्युकाणाख्यायोगाश्चामृतसंयुताइति ३०. अथदेशविशेषेणकुयोग
नामपरिहारमनुष्टुभाह कुयोगादिति तिथिवारोत्थाः कुयोगाः क्रकचादयः तिथिभोत्थाः अनुराधाद्वितीयायामित्यादयः भवारजाः यमघंटाद्वैश्वस्त्व
मित्यादयः तथात्रितयजाः तिथिवारनक्षत्रजाः वर्जयेत्सर्वकार्येषुहस्तार्कपंचमीतिथावित्येवमादयस्तेसर्वेहूणवंगखशदेशेष्वेववर्ज्याः अन्यदेशे
निषिद्धाइत्यर्थः नारदः तिथिवारोडुवोनष्टायोगावारर्क्षसंभवाः हूणवंगखशेभ्योन्यदेशेष्वेतेशुभप्रदाइति ३१ । ३१ । ॥

अथसमस्तशुभकृत्येवर्ज्यान्शार्दूलविक्रीडितेनाह सर्वस्मिन्निति सर्वस्मिन्शुभेकार्येएतानिवैनिश्चयेनत्यजपरिहरेत्यर्थः विधुनापापेनवापापैःक्षी
णेन्दुर्कमहीसुतार्कतनयैर्वायुजोयुक्तौतनुलवौलग्नलग्ननवांशौत्याज्यौ पूर्णक्षीणोपिवाचंद्रोलग्नेसर्वत्रगर्हितइतिकश्यपोक्तेः पापैःदृलग्नं पापाशगतौ
वर्ज्यौशुभेसरेतिच निशान्होरर्धेरात्र्यर्धेदिनार्धेचघटीत्र्यंशंविंशतिपलानिदशपूर्वंदशपश्चाच्चपरिहर उक्तंचमूर्तःकालोनिवसतिमहानिशपूर्वंचदिनदले
यस्मादिश्र पूर्वंदशपरतस्तस्माद्धन्यानिचपलानि कुनवांशंपापग्रहनवांशकंपरिहर अथग्रहणतःपूर्वंदिनानांपरिहारमाह उत्पातमुहूर्ततःउत्पाताद्दिव्यभौमांतरिक्षास्ते
यस्मिन्दिनेभवंतिततोऽह्यहास्त्रिसप्तदिनानिवर्ज्यानि ग्रहाग्रहणंतस्मादपिसप्तदिनानिवर्ज्यानि उक्तंच चंद्रसूर्योपरागेषुत्र्यहपूर्वंशुभंत्यजेत सप्ताहमशुभंपं
श्चात्सप्तंतग्रहणसूतकं पिहितयेत्पातातश्चोर्ध्वंशिशिरकास्तनुदर्शने सप्तरात्रंनकुर्वन्तियात्रोद्वाहादिमङ्गलमिति अंगिराअपि सर्वग्राहेतुसप्ताहमर्धग्रासेदिन

सर्वस्मिन्विधुपापयुक्तनुलवावर्गेनिशान्होर्धेघटीत्र्यंशंवैकुनवांशकंग्रहणतःपूर्वन्दिनानांत्रयम ॥ ७ ॥ श्रीराम ॥

त्र्यंत्रिद्व्येकांगुलतोग्रासेदिनमेकंविवर्जयेत वसिष्ठः सर्वग्रासेदिनान्यष्टौसर्वकार्येविवर्जयेत षट्दिनानित्रिभागोनेअर्धग्रासेचतुर्दिनम् चतुर्थांशेत्रि
रात्रंस्याद्ग्रहणेचंद्रसूर्ययोः अत्रकार्यस्यावश्यकत्वेपरिहारोज्योतिर्निबंधेपंचदिनानिवसिष्ठत्रिदिनंगर्गश्चैकंकौशिकस्त्वेकं यवनाचार्यसंमतंपंचमुहूर्तंशि
शिरयस्मिराहुरिति अयंचनिषेधोनित्यनैमित्तिकादिकृत्यादिरिक्तविषयःगुरुः नित्येनैमित्तिकेकाम्येजपहोमक्रियासुच उपाकर्मणिचोत्सर्गेग्रहवेधोनवि
द्यतेइति शुभदोत्पत्तिश्चदुष्टंदिनमिति शुभदोत्पातावराहसंहितायाम् चंडाशनिमहीकंपसंध्यानिर्घातनिस्वनाः परिवेषरजोधूमरक्तार्कास्तमनोदयाः द्रुमेभ्योन्न
रसस्नेहमधुपुष्पफलोद्गमाः गोपक्षिमदवृद्धिश्चशुभायमधुमाधवेइत्यादयस्तुपरत्वेनोक्ताः एतत्यद्दिनेभवंतितद्दिनमेवत्यज अथग्रहभिन्नेभंग्रहेभौमादिभि
र्भिन्नंभेदितंतथापिद्वयहयोर्युद्धंयस्मिन्दिनेनक्षत्रेयुद्धंजातं तथाउत्पातभंयस्मिन्नक्षत्रेदिव्यंतरिक्षभौमास्त्रिविधोत्पाताःसंभूताः एतानिग्रहभिन्नयोद्धउत्पा
तनक्षत्राणिषण्मासंत्यज ॥ ७ ॥ तनक्षत्राणिषण्मासंत्यज ॥ ७ ॥ ४ ॥ ७ ॥ श्रीमहालक्ष्म्यैनमः

भेदस्ताशरवेदयोर्यत्रवास्यादितिविवाहवृंदावने नारदः ग्रहणोत्पातभेत्याज्यंमंगलेषुऋतुत्रयमिति ननुनक्षत्रसंधौजायमानेग्रहणंकिंनस्यादूषयेदित्य
त्राह शार्ङ्गधरः यस्मिन्विधुंराहुरितंवधिष्ण्येयुण्हातितत्याज्यमृतुत्रयंस्यात् पाणिग्रहेपुंमरणंविधत्तेद्वयोर्मयोश्चद्वयमेवजयात् अन्यच्चपर्सांतरेणग्रहणाद्वयं
स्यात्परान्तदानग्रहणोपगंभ पश्चाद्विशुद्धंभवतिद्वितीयपाणिग्रहेशुध्यतिभोगेषट्कात्इति ३२ अथग्रहणनक्षत्रेग्रासभेदेननिषेधान्मासदिवसांश्चेन्द्रवज्रया
ह नेष्टमिति ग्रहर्क्षग्रहणनक्षत्रंक्रमात्संपूर्णार्धचतुर्थांशः ग्रासेसतिषट्त्र्येकमासान्नेष्टम् गुरुः सर्वग्रासेषुषण्मासान्त्रीन्मासांस्तुदलेग्रहे आपादग्रहणेधिष्ण्ये
मासमेकंविवर्जयेत् अथक्रमात्ग्रस्तेऽस्तगेग्रहणार्धग्रासेउभयोः प्राक्पश्चाच्चत्रित्रिघस्त्रानेष्टाः तथाअर्धखंडेग्रस्तास्तग्रस्तोदययोरभावेपिअर्धग्रासेउभयोः
प्राक्पश्चाच्चत्रित्रिघस्त्रानेष्टाः गुरुः ग्रस्तास्तेत्रिदिनंपूर्वंपश्चाद्ग्रस्तोदयेतथा खंडग्रासेत्रित्रिदिनंनिःशेषेसप्तसप्तचेति कश्यपः ग्रस्तोदयोपरोदोषोग्रस्तास्तेर्वाक्

उत्पातग्रहतोऽग्रहाश्चशुभदोत्पातैश्चदुष्टंजनंषण्मासंग्रहभिन्नभंत्यजशुभेयोद्वंतुयोत्पातभं ३२ नेष्टंग्रहर्क्षंसकलार्द्धपादग्रासे
क्रमात्तर्कगुणेन्दुमासान् पूर्वंपरस्तादुभयोस्त्रिघस्त्राग्रस्तेस्तगेवाप्युदितेर्धखंडे ३३ जन्मर्क्षमासंतिथयोव्यतिपातभद्रावैधृत्य
मापितृदिनानितिथिक्षयवृद्धी॥ (ग्राशौनपाः घुर्नेक्षुर्धेत्क्षयंतत्खंडीखंडव्यवस्थयोरिति ३३ अथसामान्यतोवश्यवर्ज्यानिपंचांगदूषणादिनिवसंत

तिलकातुष्टुभ्यामाह जन्मर्क्षेति परिघार्धेतिच जन्मनक्षत्रजन्ममासजन्मतिथयः शुभकर्मसुवर्ज्याः अयंनिषेधआद्यगर्भस्यैव नारदः नजन्ममासेजन्मर्क्षे
नजन्मदिवसेपिवा आद्यगर्भसुतस्याथदुहितुर्वाकरग्रहः इति जन्ममासःसविज्ञेयोवर्जितः सर्वकर्मसुवस्तुतस्तुयत्रशुक्लादिचांद्रमासेचैत्रादौजन्माभूत्स
चांद्रमासोजन्ममासस्त्याज्यः इंद्राग्नीयत्रहूयेतेमासादिःसंप्रकीर्तिता अग्नीषोमौस्मृतौमध्येसमासोपितृसोमकाविति हारीतोक्तमासलक्षणात् व्यतीपातादयश्च
वर्ज्याः पितृदिनमातापित्रोर्मरणदिनंतिथिक्षयवृद्धी तिथिक्षयस्तिथिवृद्धिश्चतल्लक्षणमाह वसिष्ठः स्पृक्तिस्त्रस्तिथयोवारएकस्मिन्नवमातिथिः तिथिर्वारत्रयेचैव
कात्रिद्युस्पृक्द्वीपिनंदितोन्यूनमासः॥ रामः॥

अधिमासश्चवर्ज्यः संक्रमद्वयासहितः क्षयमासः अधिकमासोऽसंक्रान्तः कुलिकार्धप्रहरौ वक्ष्यमाणौ पातोमहापातः विष्कुंभयोगवज्रयोगयोरेकैकघटिकात्रये
यमेववर्ज्यं एवंप्रकारेणकेश्चित्त्रयोगेनघटिकावर्ज्याइत्युक्तम् यथा विष्कुंभाद्यघटीत्रयंचनवकंव्याघातवज्रोद्भवेइति वृत्तशतेतथा व्याघातेवज्रकेकाइति
गणेशज्योतिर्विदुक्तिरपिनिरस्ता विष्कुंभवज्रयोस्तिस्रः षट्चगंडातिगंडयोः व्याघातेनवशूलेतुपंचनाड्याविगर्हिताइतिकश्यपोक्तेः परिघस्यार्धंवर्ज्यम् शूल
स्याद्याःपंचगंडातिगंडयोराद्याः षट्षट्घटिकाः व्याघातेचादिमानवघटिकाःवर्ज्याः ३४ ॥ ३५ अथपक्षरंध्रतिथीरावश्यकत्वेतंन्निषिद्धवर्ज्यघटीश्चानुष्टुभाह वे
दांगेति चतुर्थीषष्ठीअष्टमीनवमीद्वादशीचतुर्दशीएताः पक्षरंध्रतिथयोज्ञेयाः आसुशुभकृत्यस्यावश्यकत्वेसतिआदिमाःक्रमात् वस्वकमनुतत्त्वाशाशरानाडीस्त्य

न्यूनाधिमासकुलिकप्रहरार्धपातविष्कुंभवज्रघटिकात्रयमेववर्ज्यम् ३४ परिघार्धंपंचशूलेषट्चगंडाति
गंडयोः व्याघातेनवनाड्यश्चवर्ज्याःसर्वेषुकर्मसु ३५ वेदांगाष्टनवार्केन्द्रपक्षरंध्रतिथीस्त्यजेत् वस्वकमनु
तत्त्वाशाशरानाडीःपराःपराः ३५ कुलिकःकालवेलाचयमघंटश्चकंटकः ॥

जेत् यथाचतुर्थ्याःआदिमाअष्टघटिकाः षष्ठ्यां
नवअष्टम्यांचतुर्दशनवम्यांपंचविंशतिः द्वादश्यांदशचतुर्दश्यांपंचघटिकास्त्याज्याइत्यर्थः पराउर्वरिताःशुभाज्ञेयाः वसिष्ठः चतुर्दशीचतुर्थीचअष्टमीनवमीतथा।
षष्ठीचद्वादशीचैवपक्षछिद्राह्वयाइमाः क्रमादेतासुतिथिषुवर्जनीयाश्चनाडिकाः भूताष्टमनुतत्त्वाकदशशेषास्तुशोभनाः दोषनाडीषुयत्कर्मकृतंसर्वंविन
श्यतीतिआदि कश्यपेनसर्वसाधारण्येनदशैववर्जिताः ३६ अथकुलिकाकालवेलायमघंटककंटकदोषाननुष्टुभाह कुलिकइतिवर्त्तमानवारान्मंदेशनेश्चरेण
निःसन्निर्यांकोभवतितत्स्मिन्द्विगुणेयांकस्तत्संख्याक्षणामुहूर्त्तःकुलिकोभवति एवंबुधेजीवेभौमेवर्त्तमानवाराङ्गणिनेयोंकोभवतिस्सरद्विघ्नःक्रमात् कालवेला
यमघंटकंटकसंज्ञाउष्टमुहूर्त्ताःस्युः यथारविजःशनिःसप्तसंख्याकः तस्मिन् ॥ ॥ ॥ ॥ श्रीरामः॥

द्विगुणेचतुर्दशजाताः तेनरवौचतुर्दशोमुहूर्त्तः कुलिकः एवंबुधःसंख्याचत्वारः ततद्विगुणेऽष्टमोमुहूर्त्तः कालवेला जीवेपंचद्विघ्नेदशमोयमघंटः भौमेतृ-
तीयद्विघ्नेषष्ठोमुहूर्त्तः कंटकसंज्ञः इत्यर्थः एवंसोमवारादावपि अथशुभकृत्यावश्यकत्वेसतिदेशभेदेनकुलिकादिदोषपरिहारमाह गर्गः विंध्यस्योत्तरकूलेतु
यावदातुहिमाचलं यमकंटकदोषोस्तिनान्यदेशेषुविद्यते मत्स्यागमाधांध्रेषुयमघंटस्तुदोषकृत् काश्मीरेकुलिकंदुष्टमर्धयामस्तुसर्वतइति केचिन्मतेकाल-
वेलारविः शरार्सितर्कानलागाबुधयो ५। २। ६। ३।.७। ४ गजेन्द्र ८। १ दिनेनिशायामृतुवेदनेत्रनगेगुगुरामा ६। ४। २। ७। ५। ३।
विधुदंतिनौ १। ८ चगजेंद्रइत्यर्थप्रहरद्वयंशनौ यात्रायामरणकालेवैधव्यंपाणिपीडने व्रतेब्रह्मस्ववधः प्रोक्तः शुभकर्मततस्त्यजेत् गौडाः सूर्येवेदशरौ ४।

वराद्विभेऋमान्मन्देबुधेजीवेकुजेक्षणः ३७ सूर्येषट्स्वरनागदिङ्मनुमिताश्चन्द्रेब्धिषट्कुंज
रांकार्कविश्वपुरंदराक्षितिसुतेद्व्यब्ध्यग्नितर्कादिशः सौम्येद्व्यब्धिगजार्कदिङ्मनुमिताजीवेद्विष
ट्भास्कराः शक्राख्यास्तिथयःकालाश्वभृगुजेवेदेषुतर्काग्रहाः ३८ दिग्भास्करामनुमिताश्चशनौशि
शिद्वीनागादिशोभवदिवाकरसंमिताश्च दुष्टक्षणःकुलिककंटककालवेलास्युश्चार्धयामयमघंटकाः

५। चंद्रेहयपक्षौ ७। २ कुजेस्विभूः २। १ ज्ञेबाणाग्नि ५। ३ गुरोर्दंतिहयौ ८। ७ शुक्रेत्रिवेदकौ ३। ४ मन्देतर्कगजौ ६। ८ २ज्ञेयोयामार्धवत्सभौसदेति।
३७ अथसूर्यादिवारेषुशिष्याणांसद्यएवदोषज्ञानार्थंदुर्मुहूर्तादिनामकान् मुहूर्त्तानशार्दूलविक्रीडितवसंततिलकाभ्यामाह सूर्येइति दिग्भास्करइतिच र
विवारेषष्ठसप्ताष्टमदशमचतुर्दशमुहूर्त्तानिंद्याः एवंसर्वत्र अयमर्थोमूलेन्यासतःस्पष्टएव एषुमुहूर्त्तेषुकश्चिद्दुर्मुहूर्त्तः कश्चित्कुलिकः कंटकः कालवेलास्यः
अर्धयामाख्यः यमघंटाख्यः स्यात् तत्प्रमाणकलांशः दिनमानस्यषोडशांशः ३८। ३९॥ ॥ ॥ यमः॥ रामः
१०

अथविवाहादिशुभकृत्येहोलिकाष्टकनिषेधंदेशपरत्वेनाह विपाशेति विपाशाइरावतीशतद्रुः एताःपश्चिमदेशप्रसिद्धाः नद्यस्तासांतीरेउभयतटेवर्तिदेशे
त्रिपुष्करदेशेवहोलिकाफाल्गुनशुक्लपौर्णिमाततःप्राग्दिनाष्टकंविवाहादिशुभकृत्येनेष्टंनिषिद्धंअर्थादन्यदेशेननिषिद्धम् ४ अथमृत्युयोगादिदुष्ट
योगपरिहारमनुष्टुभाह मृत्युक्रकचेति मृत्युयोगादास्मार्कंडइत्यादिनाआनन्दादिषूक्ताः क्रकचाः षष्ठ्यादितिथ्योमन्दादिवारमित्युक्ताः दग्धादियोगाः
सूर्येशपंचाग्नित्यादिनोक्ताः चंद्रेशस्तेकचतुर्गोचरेणसमीचीनेसति एतान्योगान्शुभमानशुभफलदान् जगुः ऊचुः राजमार्तण्डः क्रकचामृत्युयोगा
स्यादिनदग्धतथैवच चंद्रेशुभस्थेयातिरक्षाचन्द्रहवारव अथकेचिदाचार्याः यामोत्तरंप्रहरोत्तरंमृत्युक्रकचदग्धादीनशुभान्जगुः सएवाह उत्पाते
यमघंटेचकाणेचक्रकचेतथा तिथौदग्धेचकालेचप्राग्यामात्परतःशुभमिति अथान्येआचार्याः मृत्युक्रकचदग्धादीन्यात्रायामेवनिंदितान्जगुः

विपाशेरावतीतीरेशतद्राश्चत्रिपुष्करे विवाहादिशुभेनेष्टंहोलिकाप्राग्दिनाष्टकम् ४० मृत्युक्रचदग्धादीनिंदोशस्तेशु
भान्जगुः केचिद्यामोत्तरंचान्येयात्रायामेवनिंदितान् ४१ अयोगोस्तयोगोपिचेत्स्यात्तदानीमयोगंनिहत्यैषसिद्धिंतनोति

विवाहादौतुनदोषः लल्लः वारर्क्षतिथियोगेषुयात्रामेवविवर्जयेत् विवाहादीनिकुर्वीतगर्गादीनामिदंवचः निंद्येष्विति शेषः अन्यच्च अयोगेषु
चसर्वेषुवर्जयेद्घटिकाद्वयं उत्पातमृत्युकाणानांपंचषट्सप्तनाडिकाः ४१ पुनरप्यपवादंभुजंगप्रयातेनाह अयोगेइति अयोगेक्रकचादौसति
चेत्सुयोगः सिद्धियोगोपिस्यात् तदाएषःसिद्धियोगः अयोगफलंनिहत्यसिद्धिंतनोतिनिष्पादयति मार्त्तंडः अयोगःसिद्धियोगश्चद्वावेतौभवतोयदि अ
योगंहन्यतितत्रसिद्धियोगःप्रवर्तते परेआचार्याः लग्नशुध्याकुयोगादिनाशमाहुः यदाहसएव यत्रलग्नंविनाकिंचित् क्रियतेशुभसंज्ञकम् तत्रतेषामयो
गानांप्रभवाज्जायतेफलम् अथावश्यकत्येकालान्तराभावेपरिहारमाह विशिपूर्वमिति ॐ ॥ २ ॥ राम ॥ १ ॥

विष्टिर्भद्रा सा पूर्वार्धस्थविष्ट्यादिकं मध्याह्नानन्तरं शस्तमाहुः उक्तं च विष्टिरंगारकश्चैव व्यतीपातः सवैधृतिः प्रत्यरं जन्मनक्षत्रं मध्याह्नात्परतः शुभमिति
४२ अथ भद्रां शालिन्याह शुक्ले इति शुक्ले शुक्लपक्षे ऽष्टम्यां पौर्णिमायां च पूर्वार्द्धे भद्रा स्यात् एकादश्यां चतुर्थ्यां च उत्तरार्द्धे भद्रा कृष्णपक्षे तृतीया
यां दशम्यां च अन्त्यार्द्धे उत्तरार्द्धे सप्तम्यां शंभुतिथौ चतुर्दश्यां च पूर्वार्द्धे पूर्वभागे भद्रा स्यात् भद्रास्वरूपं रत्नमालायां उद्दिष्टोद्दिष्टतरेत्यादि ४३ अथ चतुर्थ्या
दितिथिषु भद्राया मुखपुच्छविभागं शार्दूलविक्रीडितेनाह पंचद्व्यद्रीति चतुर्थ्यादितिथीनां पंचादिप्रहरेषु आदिघट्यः शराः पंचसंख्या विष्टेर्भद्राया आस्यं
मुखं यथा चतुर्थ्याः पंचमप्रहरे आदिभूताः पंचघट्यो भद्रामुखं एवमष्टम्यां द्वितीयप्रहरे एकादश्यां सप्तमप्रहरे पूर्णिमायां चतुर्थप्रहरे तृतीयायामष्टमे

परे लग्नशुध्याकुयोगादिनाशे दिनार्द्धोत्तरं विष्टिपूर्वं च शस्तं ४२ शुक्ले पूर्वार्धेऽष्टमीपंचदश्योर्भद्रैकादश्यां चतुर्थ्यां परार्द्धे
कृष्णेऽन्त्यार्द्धे स्यात्तृतीयादशम्योः पूर्वभागे सप्तमीशंभुतिथ्योः ४३ पंचद्व्यद्रिकृताष्टरामरसभूयामादिघट्यः शरा विष्टेरास्य
मसद्गजेन्दुरसरामाद्र्यश्विबाणाब्धिषु ॥

॥ सप्तम्यां तृतीये दशम्यां षष्ठे चतुर्दश्यां प्रथमप्रहरे भद्रामुखं स्यात् तदसत् अशुभमित्यर्थः ॥
अथ पुनश्चतुर्थ्यादितिथीनां क्रमेण गजेंद्वित्यादिप्रहरेषु अंत्यभवं घटीत्रयं पुच्छं सत् तच्छुभकरम् यथा चतुर्थ्या अष्टमप्रहरस्यांत्यघटीत्रयं भद्रा
पुच्छम् एवमष्टम्यादिषु प्रथमादिप्रहरस्यान्त्यघटीत्रयं पुच्छं ज्ञेयं तत्र भद्राकर्माणि वसिष्ठः वधबन्धविषाग्न्यस्त्रच्छेदनोच्चाटनादि नादिक्रि
त तुरगमहिषोष्ट्रादिकर्म विष्ट्यां तु सिद्ध्यति अंगविभागः कश्यपसंहितायां मुखे पंच गले त्वेका वक्षस्येकादश स्मृताः नाभिश्चतस्रः पुच्छे तु नाडि
काः कार्यहानिर्मुखे मृत्युर्गले वक्षसि निःस्वता कट्यामुन्मत्तता नाभौ च्युतिः पुच्छे ध्रुवो जयः अथ विष्टिपरिहारमाह तथेति तिथ्यपरार्द्धजातिथ्यु
त्तरार्द्धभूता विष्टिर्वासरे यदि स्यात्तदा शुभकरी ॥ ६ ॥ ६ ॥ रामः ॥ श्रीकृष्णाय ॥

तथातेनैवप्रकारेण तिथिपूर्वार्द्धोत्थारात्रौशुभकरी नारदनिषेधमाह पूर्वार्द्धोत्थापरानिशि तद्राविष्टिःशुभायेति कमलासनभाषितं ४४ अथ भद्रा
विवासतत्फलं चानुष्टुभाह कुंभकर्केति अलेचंद्रेकुंभद्वयेकुंभमीनस्थेकर्केसिंहराशिस्थितेमनुष्यलोकेतिष्ठति अथमेषात्त्रयेमेषवृषमिथुनस्थिते अलिमेष
श्चिकस्थेचंद्रेच स्वर्गलोकेभद्रातिष्ठति कन्यातुलाधनुर्मकरराशिषुचंद्रे अधः पाताललोकेभद्रातिष्ठति तत्रैवमर्त्येस्वर्गपातालेषुफलंचोक्तंशुभाशुभममद्वार
रामीसपवादहारायप्रयोजनमुक्तंभवति उक्तंच मेषोक्षकोर्प्येमिथुनेघटेसिंहमीनकर्केषुचापमृगतौलिकन्यासुचंद्रे स्वर्गमर्त्यनागनगरीक्रमशः प्रयाति
विष्टिः फलान्यपिददातिहितत्रदेशे उक्तंच भूपालवल्लभेकर्कटकुंभद्वयेभुस्थाकोर्प्येजवितयेयुग्म कन्याचापद्वयेचंद्रेभद्रापातालवासिनीति ४५ अथका

यामेषष्ट्यघटीत्रयंशुभकरंपुच्छंतथावासरेविष्टिस्तिथ्यपरार्द्धजाशुभकरीरात्रौचपूर्वार्द्धजा ४४ कुंभकर्कद्वयेमर्त्येस्वर्गेऽब्जे।
जात्त्रयेऽलिगे स्त्रीधनुर्जूकनक्रेऽधोभद्रातत्रैवतत्फलं ४५ वाप्यारामतडागकूपभवनारंभप्रतिष्ठेव्रतारंभोत्सर्गवधूप्रवेशन
महादानानिसोमाष्टके गोदानाग्रयणप्रपाप्रथमकोपाकर्मवेदव्रतंनीलोद्वाहमथातिपन्नशिशुसंस्कारान्सुरस्थापनं ४६

स्यशुद्धौ निषेध्यवस्तूनि शार्दूलविक्रीडितेनाह वाप्यारामेति वापीदीर्घिका आरामउपवनं तडागपुष्करिणी कूपःप्रसिद्धः एतेषामारंभप्रतिष्ठा आ
रंभोनिर्माणम् प्रतिष्ठाउत्सर्गः तत्रगृहप्रतिष्ठागृहप्रवेशोज्ञेयः व्रतानामनन्तव्रतादीनांआरंभः ग्रहणंउत्सर्गउद्यापनम् महादानानितुलापुरुषा
दीनि सोमःसोमयागः अष्टकाअष्टकाश्राद्धम् गोदानंकेशान्तसंज्ञकर्म आग्रयणनवान्नेष्टिः प्रपाजलशाला प्रथमकोपाकर्मप्रथमारभ्यमाणश्रा
वणीकर्म वेदव्रतमहानाम्न्यादित्रयम् महानाम्नीव्रतम् उपनिषद्व्रतम् वेदव्रतंच नीलोद्वाहः काम्यवृषोत्सर्गः अतिपन्नशिशुसंस्काराः अतिपन्नाः।
अतिक्रान्ताः जातकर्मादयः शिशूनांसंस्काराः देवस्थापनम् ४६ ॥ ४६ ॥ ४६ ॥ श्रीरामचंद्राय

अथान्यानिशार्दूलविक्रीडितेनाह दीक्षामौंजीति दीक्षामंत्रग्रहणादिका मौंजिविवाहो प्रसिद्धौ मुंडनंचौलं अपूर्वन्देवेक्षणंतीर्थेक्षणंच सन्यासः प्र
सिद्धः अग्निपरिग्रहोग्निहोत्रम् अपूर्वराजदर्शनंराजाभिषेकश्च गमंगमनम् अपूर्वमेव चातुर्मास्यंचातुर्मास्ययागः समावृत्तिमौञ्जीविसर्गः श्र
वणयोर्वेधः कर्णवेधःपरीक्षातप्तमाषादिरूपादिव्यमितियावत् एतानिकर्माणिबुधोनकुर्यात् कदाईज्यसितयोर्बृहस्पतिशुक्रयोर्वृद्धत्वेअस्तेचशिशु
त्वेबाल्येचतथान्यूनाधिमासे अधिमासेचनकुर्यात् अत्रमूलवचनानि शातातपः अस्तंगतेगुरौशुक्रेबालेवृद्धमलिम्लुचे उद्यापनमुपारंभंव्रतानांनैव
कारयेत् ऋक्षोच्चयः वापीकूपतडागयागगमनंक्षौरंप्रतिष्ठाव्रतंविद्यामंदिरकर्णवेधनमहादानंवनंसेवनम् तीर्थस्नानविवाहदेवभवनंमंत्रादिदेवे
क्षणंदूरेणैवजिजीविषुः परिहरेदस्तंगतेभार्गवे उपनयनंगोदानंपाणिग्रहणंगृहप्रवेशगमनानि अस्तमितेषुनकुर्यात् क्रूरगुरुभृगुपुत्रचन्द्रेषु।
अस्तमेयादिफलमाह बादरायणः गुरोरस्तेपतिंहन्याच्छुक्रास्तेचैवकन्यकाम् चंद्रेनष्टेउभौहन्यात् तस्मात्तंविवर्जयेत् बालभावेखिपंहन्यात् वृद्ध

दीक्षामौंजिविवाहमुण्डनमपूर्वन्देवतीर्थेक्षणंसन्यासाग्निपरिग्रहौनृपतिसंदर्शाभिषेकौगमनम् ॥ ८ ॥

भावेनरस्तथा तस्माद्बाल्येचवार्द्धेचविवाहंनैवकारयेत् अथाधिमासेवर्ज्यानित्यपरिशिष्टे सोमयागादिकर्माणिनित्यान्यपिमलिम्लुचे तथैवाग्रयणा
धानचातुर्मास्यादिकान्यपि महालयाष्टकाश्राद्धोपाकर्माद्यपिकर्मयत् स्पष्टमासविशेषाख्याविहितंवर्जयेन्मले गर्गबृहस्पती अग्न्याधानप्रतिष्ठांचयज्ञ
दानव्रतानिच वेदव्रतवृषोत्सर्गचूडाकरणमेखला मांगल्यमभिषेकंचमलमासेविवर्जयेत् मरीचिः गृहप्रवेशगोदानस्थानाश्रयमहोत्सवम् नकुर्यान्मल
मासेतुसंसर्पांहस्पतौतथा वसिष्ठः वापीकूपतडागादिप्रतिष्ठायज्ञकर्मच नकुर्यान्मलमासेतुसंसर्पांहस्पतौतथा यदाक्षयमासोभवतितदाक्षयमासस्य पूर्वोन्तराव
धिमासौभवतः तत्रपूर्वः संसर्पः द्वितीयोंहस्पतिः एतानिगुरुशुक्रयोरस्तादावपिवर्ज्यानीत्याह गार्ग्यः बालेवायदिवावृद्धेशुक्रेचास्तंगतेगुरौ मलमासइवैतानिवर्जयेत्
वदर्शनम् अपूर्वदेवतादर्शनंशुचःस्युर्नष्टभार्गवे॥ ७॥

मलमासेप्यनावृत्तीतीर्थयात्रांविवर्जयेत् अनावृत्ता अपूर्वतीर्थयात्रा अत्रनियमकाला निसीमंतनामकरणादी निपूर्वोक्तस्तादिसत्वेपिस्वेस्वे
कालएवकार्याणि गुरुः मासप्रयुक्तकार्येषुमूढत्वगुरुशुक्रयोः नदोषकृन्मलेमासेगुर्वादित्यादिकन्तथा अन्यत्रापि सीमंतजातकादी निषा
शनांना नियाम्निवं नदोषोमलमासस्यमौढ्यस्यगुरुशुक्रयो रितिवसिष्ठः अतीतकालान्यखिला निना निकार्याणिसौम्यायनगे दिनेशेसितेगुरौवाप्य
यदृश्यमानतदुक्तपंचांगदिनेप्यखंडे अतएवातिपन्नशिशुसंस्कारइत्युक्तं ४७ अथसिंहमकरस्थगुर्वादिदोषतिदेशमाह अस्तेवर्ज्यमितिपदः
स्तेगुर्वस्तेवर्ज्येनिषिद्धमुक्तं तत्सिंहस्थगुरोमकरस्थचगुरौवर्ज्यंनिषिद्धं देवीपुराणेसिंहसंस्थेगुरौयत्ना तत्रारंभान्विवर्जयेत् पुत्रभ्रातृकलत्राणि
हन्यात्क्षिप्रनसंशयः कारकोव्रजतेनाशंसंतानंम्रियतेचिरात् देवारामतडागानिप्रपोद्यानगृहाणिच विवाहयज्ञोपनयनचूडादिचनसिध्यति यथासिंह

चातुर्मास्यसमावृत्तीश्रवणयोर्वेधंपरीक्षांत्यजेद्दृष्ट्वास्तंशितवईज्यसितयोर्न्यूनाधिमासेतथा ४७ अ
स्तेवर्ज्यंसिंहनक्रस्थजीवेवर्ज्यंकेचिद्वक्रगेचातिचारे ॥

स्थितोजीवस्तवैवमकरस्थितः अयमपिनिषेधो नियमकाला
नांनसंग्रहाः वसिष्ठः नीचराशिगतोजीवःप्रशस्तःसर्वकर्मसु नीचेनीचांशकस्थास्यायस्मादंशेषुनीचता विशेषमाहव्यिनोक्तः देवीपुराणे मकर
स्थेयदाजीवोवर्जयेत्पंचमाशक शेषेष्वपिचभागेषुविवाहःशोभनोमतः तोडरानंदः अतिचारेसप्तदिनेवक्रेद्वादशमेवच नीचस्थितेपिवामीशोमास
मेकंविवर्जयेत् ज्योतिर्निबन्धे हरिनीचारिभागेपिव्रतोद्वाहादिमंगलम् ननिषिद्धयदिसोचेत्स्वभेवासंस्थितोगुरुः मघात्यक्कायदागच्छेत्फाल्गुनीचवृह
स्पतिः पुत्रिणीधनिनीकन्यासौभाग्यंसुखमश्नुतइति क्वचिदपूर्वतीर्थयात्रायांमौढ्यादिदोषोनास्ति गोदावर्यांगयायांचश्रीशैलेग्रहणद्वये क्रमात्सूरगुरु
णांचमौढ्यदोषोनविद्यते वायुपुराणे स्त्रिस्थलीसेतौ गयायांसर्वकालेषुपिण्डदद्याद्विधानतः॥ ॥ ॥ ॥

मु॰टी॰ अधिमासेजन्मदिनेत्यस्तेचगुरुशुक्रयोः नत्यक्तव्यंमयाप्राहुःसिंहस्थेचबृहस्पतौ अधिमासेसिंहगुरावस्तेचगुरुशुक्रयोः तीर्थयात्रानकर्त्तव्यागयांमो
गु॰प्र॰ दावरींविनेति अथगुर्वादयस्तेयद्वर्ज्यंतद्वक्रगेगुरौ अतिचारगेपिगुरौवर्ज्यं वात्स्यः यात्रोद्वाहप्रतिष्ठावगृहचूडाव्रतादिकंवर्जयेद्यत्नतश्चैवजीवेवक्रा
१३ तिचारगे अस्यापवादोराजमार्त्तण्डे वक्रातिचारगेजीवेवर्जयेत्तदनन्तरम् व्रतोद्वाहादिचूडाद्यमष्टाविंशतिवासरान् दीपिकायाम् त्रिकोणजाया
धनलाभराशौवक्रातिचारेणगुरुःप्रयातः यदातदाप्राहशुभंविलग्नंविवाहपाणिग्रहणंवसिष्ठः अथकेचिद्गुरुसहिते आदित्येएकराशिगतौगुरु
सूर्याविति यावत् गुर्वादित्येपिसर्वंशुभकर्मवर्ज्यम् शौनकः एकराशिगतौसूर्यजीवौस्यातांयदापुनः व्रतबन्धविवाहादिशुभंकर्माखिलंत्यजे
त् अथकेचिद्विश्वघस्रेपिपक्षे यस्मिन्पक्षेतिथिद्वयनाशः सत्रयोदशदिनः पक्षःसोतिनिंद्यः उक्तंच पक्षस्यमध्येद्वितिथीपतेतांतदाभवेद्रौरव॥

गुर्वादित्येविश्वघस्रेपिपक्षेप्रोचुस्तद्वद्दंतरत्नादिभूषाम् ॥ ४८ ॥ रामः॥

कालयोगः पक्षेविनष्टेसकलंविनष्टं मित्याहुराचार्यवराःसमस्ताः तथा त्रयोदशदिनेपक्षेतदासंहरतेजगत् अपिवर्षसहस्रेणकालयोगःप्रकीर्त्तित
इति तस्मिन्पक्षेशुभकर्मवर्ज्यमित्याहुः चण्डेश्वरः त्रयोदशदिनेपक्षेविवाहादिनकारयेत् गर्गादिमुनयःप्राहुः कृतेमृत्युस्तदाभवेत् उपनयनंपरि
णायनंवेश्मारंभादिपुण्यकर्माणि यात्राद्विक्षयपक्षेकुर्यान्नजिजीविषुःपुरुषाः अथतद्वत्तेनप्रकारेणदंतरत्नादिभूषा दंताहस्तिदंतास्तत्संबंधिनीभूषां
रत्नसंबंधिभूषांच आदिशब्दात्स्वर्णमणिसंबंधिनीचभूषांवर्ज्यांप्रोचुः पूर्वस्मिन्निषेधकालेइत्यर्थः राजमार्त्तण्डः यात्रांचूडांविवाहंश्रुतिविचरविधिंश्च
स्वसद्मप्रवेशंप्रासादोद्यानहर्म्यैस्फुरन्नरभवनारंभविद्याविधाने मौंजीबंधंप्रतिष्ठांमणिकनकरदाधारणंकुर्वतेये मृत्युःसिंहस्थितेज्येगुरुदिनकरयोरेकरा रामः
शिस्थयोश्चेति सिंहस्थगुरोरुपलक्षणत्वात् गुर्वस्तादावपिप्रथमकर्त्तव्यस्य वर्णादिधारणनिषेधइत्यर्थः । ४८ । ४८ । ४८ । ४८ । १३

अथ सिंहस्थगुरोः प्रकारत्रयेण परिहारमुपेंद्रवज्रमाह सिंहेगुराविति अत्र प्रथममंशभेदेन परिहारः सिंहस्थे गुरौ सत्यपि सिंहांशे सत्यंशत्रयोदशां-
शे १३।२० भ्यो नन्तरं सप्तमंशत्रयं ३।२० पंचमो नवांशः सिंहांशस्तत्र गुरौ सति विवाहो नेष्टः [सिंहराशौ तु सिंहांशे यदा भवति वाक्पतिः सर्वदेशेष्व-
यं त्याज्यो दंपत्योर्निधनप्रद इति राजमार्त्तण्डोक्तेः अतोवशिष्टांशेषु विवाहादौ शुभं भवतीत्यर्थः सिंहेऽपि भगदैवत्ये गुरौ पुत्रवती भवेत् अस्तंगते
भगात्सा पतिधनधान्यसमृद्धिदेत्यादि तत्रैवोक्तेः अथ देशभेदेन द्वितीयपरिहार उच्यते अथ गोदोत्तरतः गोदावरीनदीतस्य उत्तरतीरमारभ्य भा-
गीरथीयाम्यतटं दक्षिणकूलमर्यादीकृत्य गोदावरीगंगांतरालवर्ती यो देशः तत्र सिंहस्थगुरुर्वर्ज्यः नान्यदेशे खलु गोदावर्युत्तरेतीरे यावद्भागीर-
थीतटं याम्यतत्र विवाहो नेष्टः सिंहस्थे देवपतिः पूज्य अर्थाद्गोदावर्या दक्षिणतटे भागीरथ्युत्तरदेशे च सिंहस्थगुरुदोषो नास्ति वसिष्ठः भागीरथ्युत्त-

सिंहे गुरौ सिंहलवे विवाहो नेष्टोऽथ गोदोत्तरतश्च यावत् भागीरथीयाम्यतटं च दोषो नान्यत्र देशे तपनेऽपि मेषे ४९ मघादिपंच-
पादेषु गुरुः सर्वत्र निंदितः गंगागोदांतरं हित्वा शेषांघ्रिषु न दोषकृत् ५० मेषेऽर्के सद्व्रतोद्वाहे गंगागोदान्तरेऽपि च सर्वः सिंहगु-
रुर्वर्ज्यः कलिंगे गौडगुर्जरे ५१ रेवापूर्वे गंडकीपश्चिमे च शोणस्योदग्दक्षिणे नीच इज्यः॥ छ ॥ २ ॥ . रामः।

रेकूर्मे गोनम्याद्दक्षिणे तथा विवाहो व्रतबन्धो वा सिंहस्थेऽज्यो न दुष्यतीति अत्र विवाहव्रतबन्धावेव निषिद्धौ आभ्यामन्यानि शुभकर्माणि
निषिद्धान्येव अपवादस्य संकोचाश्रयत्वादुपलक्षणायोगात् अथ तृतीयः परिहारः तपने सूर्ये मेषराशौ विद्यमाने सति वा सिंहस्थगुरौ दोषो
नास्ति ज्योतिर्निबन्धे मंगलानीह कुर्वीत सिंहस्थो वाक्पतिर्यदा भानौ मेषगते सम्यगित्याह शौनकाचार्य इति ४९ सिंहराशिगतगुरुनि-
षेधवाक्यानां प्रतिप्रसववाक्यानां च निर्गलितार्थमनुष्टुब्द्वयेनाह मघादिपंचपादेष्वित्यादि ५० मेषेऽर्क इत्यादि च ५१ अथ मकरस्थगु-
रोः प्रकारद्वयेन परिहारं शालिन्याह रेवापूर्व इति रेवायाः नर्मदायाः पूर्वदेशे गण्डकीनद्याः पश्चिमे विभागे शोणनदस्य उत्तरदक्षिणभागे

र्नाचईज्यः मकरस्थगुरुर्नवर्ज्यः लल्लः नर्मदापूर्वभागेतुशोणस्योत्तरदक्षिणे गंडक्याःपश्चिमेभागेमकरस्थोनदोषभाक् अन्यदेशेषुनिषिद्धस्तत्रनिषि द्धदेशानाह अयमिति अयंमकरस्थगुरुः कोंकणदेशेगौडदेशे सिंधुदेशे चशुभकृत्येषुवर्ज्योनिषिद्धः उक्तंच मागधेगौडदेशेचसिंधुदेशेचकोंकणे व्रतंचू डाविवाहंचवर्जयेन्मकरेगुरौ एभ्योन्यदेशेषुमंगलमर्थान्मध्यमं ५२ अथलुप्तसंवत्सरदोषंसापवादंवंशस्थवृत्तेनाह गोजांत्यंति गोवृषः अजोमेषः अंत्योमी मः कुंभः प्रसिद्धः एभ्यइतरभेअन्यराशौमिथुनादौअतिचारगोगुरुः महातिचारेणसमागतःसन्पश्चात्कियद्भिर्दिनैः वक्रितः यदापूर्वराशिंनोएतिभुक्त राशिंनोएतिनागच्छतितदाविलुप्ताब्दः लुप्तसंवत्सरउच्यते सलुप्तसंवत्सरःशुभकृत्येअतिनिंदितःनिषिद्धः उक्तंच अतिचारगतोजीवस्तंराशिंनेति चेत्पुनः लुप्तः संवत्सरोज्ञेयोगर्हितःसर्वकर्मसु यदातु गोजांत्यकुंभेषुपूर्वराशेः सकाशान्महातिचारेणायातिपूर्वराशिंचनैतितदानलुप्तसंवत्सरदोषः गुरुः

वर्ज्योनायंकौंकणेमागधेचगौडेसिंधौवर्जनीयःशुभेषु ५२ गोजांत्यकुंभेतरभेतिचारगेनोपूर्वराशिंगुरुरेतिवक्रितः तदाविलु प्ताब्दइहातिनिंदितःशुभेषुरेवास्मरनिम्नगान्तरे ५३ पादोनरेखापरपूर्वयोजनैःपलैर्युतोनान्तिथयोदिनार्धतः ॥ ६ ॥२

मेषेवृषेझषेकुंभेयद्यतीचारगेगुरुः नतत्रकाललोपःस्यादित्याहभगवान्यमः दशमासभोगानंतरंअतीचारेपिलुप्ताब्ददोषोनास्ति च्यवनः मासान्दशैकादश वाप्रभुज्यराशेर्यदाराशिमुपैतिजीवः भुक्तोनपूर्वंचपुनस्तथापिनलुप्तसंवत्सरमाहुरार्याः पूर्वराशिभेदेनपरिहारमुक्त्वेदानींदेशभेदेनपरिहारमाह सलुप्तसंवत्सरो रेवानर्मदास्मरनिम्नगाभागीरथीतयोर्नद्योरंतरेऽतिनिषिद्धः उक्तंच लुप्ताब्ददोषोत्रिमतेनमध्येसोमोद्भवायाःस्मरनिम्नगायाः इतिनारदेनसमस्तमासकदोषोविवाहे वर्जितःसमदृष्टिर्गुरोःशुक्रस्तन्मासेतुप्रयत्नतः विवाहादिनकुर्वीतनर्मदातीरउत्तरे ५३ अथवारप्रवृत्तिमुपजात्याह पादोनेति रेखाभूमध्यरेखापुरीराक्षसीदेव कन्याथकांचीयुक्ता लंकातआरभ्यसुमेरुमस्तकदेशपर्यंतंयावत्तिदिशास्तेमध्यरेखाशब्देनोच्यंते यस्मिन्देशेवारप्रवृत्तिश्चिकीर्षितास्तद्देशोरेखावः प्राक्पश्चिमे यावंतियोजनानिभवंतितानिस्वचतुर्थांशोनानिकृत्वातावद्भिःपलैः॥

तिष्यः पंचदशघटिकायुक्तोनाः यदा सध्यरेखातः प्राग्योजनानि तदा युक्ताः यदा तु प्राग्योजनानि तदोनाः कार्याः अथ यद्दिने वारप्रवृत्तिरिष्टा तद्दिवसे यद्दिनार्द्धं चरपलयुतहीनानाडिका पंचचंद्रा इत्यादिप्रकारसिद्धम् तस्माद्दिनार्धात्संस्कार विशिष्टाः पंचदश ऊनाधिकाश्चेद्भवंति तदा तद्विवरोद्भवैः पलैर्दिनार्धस्य संस्कार विशिष्टपंचदशानां च यद्विवरं अंतरं तत्संबंधेनोत्थैरुत्पन्नैः पलैरूर्ध्वं तथाधो दिनयस्य वारस्य प्रवेशः यदा संस्कार विशिष्टाः पंचदश दिनार्धतश्चेदूना स्युस्तदा सूर्योदयादूर्ध्वं वारप्रवृत्तिः यदा संस्कारविशिष्टाः पंचदश दिनार्धतोऽभ्यधिकास्तदा सूर्योदयात्प्राक् वारप्रवृत्तिरित्यर्थ. यथा वाराणसी रेखाभिधानात् कुरुक्षेत्राह्वाक् त्रिषष्ठि योजनानि ६३ पादोनचतुर्विंशेनोनानि ४७।१५ प्राग्योजनत्वादेतैः पलैरूनाः पंचदश घटिका जाताः १४।१३ दिनार्द्ध १६।३० अस्मान्न्यूनाद् निविवर २।१७ तेनाभिर्घटीभिः सूर्योदयादूर्ध्वं वारप्रवृत्तिः यदा दिनार्द्ध १३।५० अस्मादधिकाद्ति विवरं ०।२३ एताभिर्घटीभिः सूर्योदयात्प्राक् वारप्रवृत्तिरित्यर्थः ५४ अथ वारप्र-

ऊनाधिकास्तद्विवरोत्थैः पलैरूर्ध्वं तथाधो दिनपप्रवेशनम् ५४ वारादेर्घटिका द्विघ्नाः स्वाश्विच्छेषवर्जिताः सैकास्तष्ट्वा नगैः कालहोरेशा दिनपक्रमात् ५५ ॥

॥वृत्तिप्रयोजनपुरःसरकालहोरामनुष्टुभाह वारादेरिति वारप्रवृत्तिप्रकारेण यस्मिन् क्षणे वारप्रवृत्तिर्जाता ततइष्टघट्यो द्विगुणाः कार्याः तद्द्विस्थाने स्थाप्याः तत्र पंचभिर्भक्ते यल्लब्धं तेनाज्यय च्छेषं तद्द्विगुणघटीमध्ये वर्जितं कार्यं एवंविधा घट्यः सैक एकयुक्ताः कार्याः सप्तभिस्तष्टा अवशिष्टाः कालहोरेशाः स्युः ते दिनपात् वारात् क्रमात् गणनीयाः यथा रविवारे इष्टघटिकाः ६। द्विगुणाः १२ पृथगक्षा ५ तच्छेष २ अर्जिताः १० सैका ११ नगैः ७ स्तष्टाशेषं ४ रविवारे क्रमाद्गणनया चतुर्थो बुधस्तस्य होरा इत्यादि विवाहवृन्दावने उदयमारभ्य होरा उक्ताः यथा तत्कालार्केन्यूनलग्नांशपिंडो भक्तः पंचखाग्निभिर्भुक्तहोराः भास्वच्छुक्रज्ञेन्दुसौरेज्यभौमाः संख्यायैरन्वारतस्तेतदीशा इति अनयोर्विषयविभागो वसिष्ठसंहितायां वारप्रवृत्तिविज्ञानं क्षणवारार्थमेव हि अखिलेष्वन्यकार्येषु दिनादिरुदयाद्भवेत् क्षणवारः कालहोरारूपस्तदर्थं वारप्रवृत्तिः अन्यकार्येषु दिक्स्थ स्वदिशु तिथिवारप्रयुक्तेषु वा योगेषु च सूर्योदयादेव वारो ग्राह्यः ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ ५५ ॥ छ ॥ ॐ ॥

अथ कालहोराप्रयोजनं शालिन्याह वारेप्रोक्तमिति यत्कर्म यस्मिन्वारे प्रोक्तं तद्दिनस्य सदोषत्वादत्यावश्यककृत्ये तस्य कालहोरायां कर्त्तव्यम् नारदः यस्य खेटस्य यत्कर्म वारे प्रोक्तं विधीयते ग्रहस्य क्षणवारेपि तस्य तत्कर्म सर्वदा अत्र केचित् यस्य वारे कर्म प्रोक्तं तस्य बलिनो नवांशः सूर्यश्चंद्रो वा चेतिष्ठतितदा तत्कर्म कार्यमित्याहुः उक्तंच यस्य ग्रहस्य दिने कर्म यत्किंचिदभिधीयते यस्यांशसंस्थिते चंद्रे सूर्ये वा तद्विधीयते इति अथ धिष्ण्ये नक्षत्रे यत्कर्म क्षत्रपरिधानादिकमुक्तं तदत्यावश्यकत्वे अस्य धिष्ण्यस्य स्वामितिथ्यंशके स्वामिनो मुहूर्त्ते कुर्यात् नारदः यस्मिन्नृक्षे तु यत्कर्म निखिलं कथितं च यत् तद्दैवत्ये तन्मुहूर्त्ते कार्यं यात्रादिकं तथेति मुहूर्त्तस्वामिनो विवाहप्रकरणे वक्ष्यन्ते क्षणेषु मुहूर्त्तेषु दिक्शूलाद्यं दिक्शूलं वारशूलं नक्षत्रशूलं चिंत्यं विचारणीयं एवं परिघोदंडः क्षणेषु मुहूर्त्तेषु नैवोल्लंघ्यः दिक्शूलादिकमखिलं परिघदण्डादि विज्ञेयमिति वसिष्ठोक्तेः ५६ अथ मन्वादीन्युगादींश्च शार्दूलविक्रीडितेन

वारे प्रोक्तं कालहोरासु तस्य धिष्ण्ये प्रोक्तं स्वामितिथ्यंशकेऽस्य कुर्याद्दिक्शूलादि चिंत्यं क्षणेषु नैवोल्लंघ्यः पारिघश्चापि दंडः ५६।
मन्वाद्या स्त्रितिथी मधौ तिथिरवी ऊर्जे शुचौ दिक्तिथी ज्येष्ठेंत्ये च तिथिस्त्विषे नव तपस्यश्वाः सहस्ये शिवाः भाद्रेग्निश्च सिते त्वमाष्ट नभसः कृष्णे युगाद्याः सिते गोग्नी बाहुलराधयोर्मदनदर्शौ भाद्रमाघासिते ५७॥

॥ नाह मन्वाद्या इति सिते शुक्लपक्षे एता मन्वादयः मधौ चैत्रे त्रितिथी तृतीयापौर्णिमे ऊर्जे कार्त्तिके तिथिरवी पूर्णिमाद्वादश्यौ शुचौ आषाढे दिक्तिथी दशमीपूर्णिमे ज्येष्ठे अंत्ये फाल्गुने च तिथिः उभयत्र पूर्णिमैव इषे आश्विने नवमी तपसि माघे अश्वाः सप्तमी सहस्ये पौषे शिवाः एकादशी भाद्रपदे अग्निस्तृतीया तु इति पुनः नभसः श्रावणस्य कृष्णपक्षे अमावास्या अष्टमी अथ युगाद्याः चत्वारः बाहुलराधयोः बाहुलः कार्त्तिकः राधो वैशाखः तयोः शुक्लपक्षे गोग्नी नवमी तृतीये युगादि कार्त्तिकशुक्लनवमी कृतयुगादिः वैशाखशुक्लतृतीया त्रेतादिः भाद्रमाघासिते मदनदर्शौ युगादि मदनस्त्रयोदशी दर्शो अमावास्या भाद्रकृष्णत्रयोदशी कलियुगादिः माघकृष्ण अमावास्या द्वापरादिः अत्र शुक्लादयो मासा ग्राह्याः कार्त्तिके शुक्लनवमी चादिः कृतयुगस्य सा त्रेतादिर्माधवे शुक्ला तृतीया पुण्यसंमिता कृष्णा पंचदशी माघे द्वापरादिरुदीरिता कल्यादिः स्यात्कृष्णपक्षे नभस्यैव त्रयोदशी तिना

अथ नक्षत्रप्रकरणं व्याख्यायते तत्रादौ नक्षत्रस्वामिनः शार्दूलविक्रीडितेनाह नासत्येति एते नासत्यांतकादयः ऋक्षेशा नक्षत्रेशाः क्रमात्स्युः १ अथ ध्रुवनक्ष
त्राणि तत्कृत्यं चानुष्टुभाह उत्तरात्रयेति उत्तरात्रयं रोहिणी च एतानि नक्षत्राणि रविवारश्च ध्रुवसंज्ञानि स्थिरसंज्ञानि चेति संज्ञाद्वयं एवमुत्तरत्रापि व्याख्येयम् ॥
ध्रुवनक्षत्रेषु स्थिरादिकर्मकार्यं आदिग्रहणान्मृदुनक्षत्रोक्तं ग्राह्यं वसिष्ठः मृदुध्रुवन्देकथितान्यपि स्थिरध्रुवन्देतानि कार्याणि इति २ अथ चरभानि तत्कृत्यं
चानुष्टुभाह स्वात्यादित्येति आदिशब्दाल्लघुनक्षत्रोक्तमपि ३ अथोग्रनक्षत्राणि चानुष्टुभाह पूर्वात्रयमिति आदिशब्दाद्दारुणनक्षत्रोक्तमपि ४ अथ मि

नासत्यांतकवन्हिधातृशशभृद्रुद्रादितीज्योरगाः ऋक्षेशाः पितरोऽर्यमगोऽर्यमरवीत्वष्टासमीरः क्रमात् शक्राग्नी खलु मित्र इंद्र निरृ
तिक्षीराणि विश्वे विधिर्गोविन्दो वसुतोयपाजचरणाहिर्बुध्न्यपूषाभिधाः १ उत्तरात्रयरोहिण्यो भास्करश्च ध्रुवं स्थिरम् तत्र स्थिरं
बीजगेहशांत्यारामादिसिद्धये २ स्वात्यादित्ये श्रुतेस्त्रीणि चंद्रश्चापि चरं चलं तस्मिन्गजादिकारोहो वाटिकागमनादिकम्
पूर्वात्रयं याम्यमघे उग्रं क्रूरं कुजस्तथा तस्मिन्घाताग्निशाठ्यानि विषशस्त्रादि सिध्यति ४ विशाखाग्नेयभे सौम्यो मिश्रं
साधारणं स्मृतं तत्राग्निकार्यं मिश्रं च वृषोत्सर्गादिसिद्धये ५ हस्ताश्विपुष्याभिजितः क्षिप्रं लघु गुरुस्तथा तस्मिन्पण्य
रतिज्ञानभूषाशिल्पकलादिकम् ६ मृगांत्यचित्रामित्रर्क्षं मृदु मैत्रं भृगुस्तथा तत्र गीतांबरक्रीडामित्रकार्यविभूषणम्
७ मूलेंद्राद्राहिभं सौरी तीक्ष्णं दारुणसंज्ञकं तत्राभिचारघातोग्रभेदाः पशुदमादिकम् ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ रामः

श्चाण्यनुष्टुभाह विशाखेति आदिग्रहणादुग्रभोक्तमपि ५ अथ लघुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह हस्तेति शिल्पं वर्द्धकिविकृत्यादि कलानृत्यादिकाश्च
तुःषष्टिः आदिशब्दाच्चरभोक्तमपि ६ अथ मृदुनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मृगांत्येति ७ अथ तीक्ष्णभान्यनुष्टुभाह मूलेति अभिचारः कर्माणम्
भयंकरकृत्यमारणादि पशुदमः पशुशिक्षा आदिशब्दात् बंधनादिकं स्थिरं च ८ ॥ ८ ॥ ७ ॥ ६ ॥ श्रीकृष्ण

मु॰ची॰ अथाधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखनक्षत्राणिइंद्रवज्रयाह मूलाहीति मूलं अहिभंश्लेषा मिश्रंकृत्तिकाविशाखे उग्रंपूर्वात्रयमघाभरण्यः एतानिनव।
शु॰प्र॰ भानिअधोमुखानिज्ञेयानि आर्द्रापुष्यःश्रवणत्रयंरोहिण्युत्तरात्रयंचनवभान्यूर्ध्वमुखानि मैत्राणिचित्रारेवत्यनुराधाःहस्तस्वातीपुनर्वसूज्येष्ठाअश्वि
९६ नीएतानिनवभानितिर्यङ्मुखानि एषुअधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखेषुभेषुईदृशंकृत्यंअधोमुखोर्ध्वमुखतिर्यङ्मुखकृत्यंसद्भवति गरुडपुराणे भरणीकृत्ति
काश्लेषामघामूलविशाखिकाः तिस्रः पूर्वास्तथाचैवअधोवक्त्राः प्रकीर्त्तिताः एषुवापीतडागादिकूपभूमितृणानिच देवागारस्यखननंनिधानंखननंत।
था गणितंज्योतिषारंभंखनीबिलप्रवेशनं कुर्यादधोगतान्येवकार्याणिवृषभध्वज रोहिण्यार्द्रातथापुष्योधनिष्ठाचोत्तरात्रयम् वारुणश्रवणंचैवनवचो
र्ध्वमुखास्तथा एषुराज्याभिषेकंचपट्टबन्धंचकारयेत् ऊर्ध्वमुखान्युच्छ्रितानिसर्वाण्येषुचकारयेत् रेवतीचाश्विनीचित्रास्वातीहस्तःपुनर्वसुःअनुराधा

मूलाहिमिश्रोग्रमधोमुखंभवेदूर्ध्वास्यमार्द्रेज्यहरित्रयध्रुवम् तिर्यङ्मुखंमैत्रकरानिलादितिज्येष्ठाश्विभानी।
दृशकृत्यभेषुसत् ९ पौष्णध्रुवाश्विकरपंचकवासवेज्यादित्येप्रवालरदशंखसुवर्णवस्त्रम्॥ छ ॥ ७॥

मृगोज्येष्ठाएतास्तिर्यङ्मुखाःस्मृताः गजोष्ट्राश्ववलीवर्ददमनंमाहिषस्यच बीजानांवपनंकुर्याद्गमनागमनादिकम् चक्रयन्त्ररथारीनांनावादीनांप्रवाह
णं पार्श्वपुराणिकार्याणिकुर्यादिपुचतान्यपि इदंचनक्षत्रविशेषविहितानांकर्मणामावश्यकर्त्तव्यत्वेमुहूर्त्तालब्धौमन्तव्यं कर्मणः अधोमु
खाद्याकारंज्ञात्वातत्तन्नक्षत्रेषुतानिकर्माणिकार्याणियानिचसर्वथानोक्तानिबिलप्रवेशादीनितान्येष्वेवनक्षत्रेषुकार्याणीत्येतदर्थमुक्तम् ९
अथप्रवालादिधारणमुहूर्त्तंवसंततिलकेनाह पौष्णध्रुवेति रेवत्यादिनक्षत्रेषुतथारिक्तातिथिशनिचन्द्रभौमवर्जितेऽह्निदिवसेप्रवालं
विद्रुमंशंखः शंखवलयादिवस्त्रंश्वेतं एतानिधार्याणि रक्तंमंजिष्ठादिरंगेनरंजितवस्त्रंभौमवारेपिधार्यम् अथसुभगासभर्त्तृकाध्रुवादिति स्व
युगेरोहिण्युत्तरात्रयेषु अदिति युगेपुनर्वसौपुष्येचप्रवालादिकंनदध्यात् कचिच्छ्रुतंतारायांस्नानमपिनिषिद्धम्॥ छ ॥ ८ ॥ ९६

उक्तंच रोहिणीगुरुपुनर्वसूत्तरेया बिभर्त्तिनववस्त्रविभूषणम् सानयोषिदवलंबते पतिंस्नानमाचरतिवारुणेषुयादिति १० अथनवधाविभक्त
स्यवस्त्रस्यरंध्रादिदोषेशुभाशुभफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह वस्त्राणामिति वस्त्राणांनवभागाः कार्याः कोणचतुष्टयेअमरादेवाः स्था
प्याः राक्षसामध्यगतांशगताज्ञेयाः नराः दशांसादितिपाशेचपुनर्मध्ययोरंशयोर्ज्ञेयाः तत्रचेंद्रक्षोंशेनवतरेनूतनेवस्त्रेदैवाद्गंधेअग्निस्पृष्टे स्फु
टितेपाषाणाद्याघातादिभिर्निहते पंकेनकर्दमेनआदिशब्दात् गोमयादिभिरुपहतेसतितद्वस्त्रंनसत् शुभफलजनकंनभवतीत्यर्थः नृस्फुरां
शयोरेवंवस्त्रदाहादिकेसति शुभंकल्याणंस्यात् अथसर्वांशकेराक्षसमनुष्यदेवांशकेषुप्रांततः प्रांतभागे असदनिष्टफलगमकं द्वंद्वस
वंशय्यापादुकास्वपिज्ञेयम् श्रीपतिः कज्जलकर्दमगोमयलिप्तेवाससिदग्धवतेस्फुटितेचचिंत्यमिदंनवधाविहितेस्मिन्निष्टमनिष्ट

धार्यंविरिक्तशनिचंद्रकुजेन्हिरक्तंभौमेध्रुवादितियुगेसुभगंपनद्ध्यात् १० वस्त्राणांनवभागकेषुचचतुःकोणेमराराक्ष
सामध्यत्र्यंशगतानरास्तुसदृशेपाशेचमध्यांशयोः दग्धेवास्फुटितेंबरेनवतरेपंकादिलिप्तेनसद्रक्षोंशेनृस्फुरांशयोः
शुभमसत्सर्वांशकेप्रान्ततः ११ विप्राज्ञयातथोद्वाहेराज्ञाप्रीत्यार्पितंचयत्॥ ॥ छ ॥ रामचंद्र

लंचसुधीभिः अत्रराक्षसांशेध्वजछत्रादिसदृशीछेदाकृतिशुभफलाज्ञेया देवमनुष्यांशेपिकाकोलूकसदृशीछेदाकृतिरशुभफलदा कश्य
पः शंखचक्रांबुजछत्रध्वजतोरणसन्निभा श्रीवत्ससर्वतोभद्रनंद्यावर्त्तगृहोपमा वर्धमानस्वस्तिकेभमृगकूर्मझषाकृतिः छेदाकृतिर्दे
वभागेप्यापुरर्थप्रदानृणाम् खरोष्ट्रोलूककाकादिजंबूकश्वबकोपमा त्रिकोणः सूर्याकृतयोदेवभागेप्यशोभनाः निंदितंवसनंदद्याद्द्वि
जेभ्यः स्वर्णसंयुतंआशिषोवचनंकृत्वातन्यद्वस्त्रंचधारयेदिति ११ अत्रकचिद्दुष्टदिनेपिवस्त्रपरधानमनुष्टुभाह विप्राज्ञयेति धि
ष्ण्येनक्षत्रेवारादौवारतिथयोगादौव्यतीपातभद्रादिदुष्टयोगेनिन्द्येपि॥ छ ॥

यद्वस्त्रं ब्राह्मणानुज्ञया तथोद्वाहे राज्ञा संतोषेणार्पितं च तद्वस्त्रं धार्यमिति बुधा जगुः १२ अथ लतापादपारोपणराजदर्शनमद्यगोविक्रयमुहूर्त्तान शार्दूलविक्रीडितेनाह राधामूलेति राधाविशाखा एतदादिचतुर्दशनक्षत्रे लतानां वल्लीनां पादपानां वृक्षाणां चारोपो वापनः कार्यः । अथ राजदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः त्रयोदशभैः कार्यं अथ मद्यमद्यारंभः तीक्ष्णोग्राबुपभेषु नवनक्षत्रेषु उदितः कथितः अथ गवां क्रयो मूल्येन परस्माद्ग्रहणम् विक्रयो मूल्यग्रहणपूर्वकं दानं क्षिप्रांत्यवन्हीदुभादित्येंद्राबुपवासवेषु हि नवनक्षत्रेषु शस्तः प्रशस्तः अत्र भीमपराक्रमेण पंचदश भान्यभिहितानि हस्तानुराधात्रितयं सपौष्णं मृगमेव पूर्वाश्विविशाखभेषु पुष्ये धनिष्ठाद्वितये दितीशे गवां क्रयं विक्रयमामनं-

निंद्येपि धिष्ण्ये वारादौ वस्त्रं धार्यं जगुर्बुधाः १२ राधामूलमृदुध्रुवर्क्षवरुणक्षिप्रे लतापादपारोपो
यो नृपदर्शनं ध्रुवमृदुक्षिप्रश्रवोवासवैः तीक्ष्णोग्राबुपभेषु मद्यमुदितं क्षिप्रांत्यवन्हीदुभादित्येंद्रा-
बुपवासवेषु हि गवां शस्तः क्रयो विक्रयः १३ लग्ने शुभे चाष्टमशुद्धिसंयुते रक्षा पशूनां निजयोनि-
भे चरे रिक्ताष्टमीदर्शकुजश्रवोध्रुवत्वाष्ट्रेषु यानं स्थितिवेशनं न सत् १४ ॥ १४ ॥ ५ ॥

ति १३ अथ पशूनां रक्षामुहूर्त्तं स्थितिनिवेशनिषेधमुहूर्त्तं चेंद्रवज्रयाह लग्ने शुभ इति शुभेशे शुभस्वामिके लग्ने अष्टमशुद्धिसंयुते शुभपापाक्रांताष्टमभावरहिते सति पशूनां रक्षा रक्षणं प्रवेशादिकं च सत् तथा स्वीययोनिनक्षत्रे चरभे च सत् यथाऽश्वानां योनिभे अश्विनीशततारके नत्वचतुष्पदानां रक्षा शस्ता तीक्ष्णे पशूनां दमनं वरं स्यात् शुभे पोषणमिति वचनात् अथ रिक्ता ४।९।१४ ष्टमी दर्शोमावास्या कुजो भौमः श्रव श्रवणम् ध्रुवाण्युत्तरात्रयरोहिण्यः त्वाष्ट्रं चित्रा एषु पशूनां यानं गृहाद्बहिर्निःसारणं स्थितिर्गोष्ठादिवेशनं न सत् शुभं न व्यवहारोच्चये पूर्वात्रये धनिष्ठद्वये मौसौम्यविशाखयोः आश्लेषायामयाश्विन्यां यात्रा सिद्धिश्चतुष्पदामिति १४ ॥ १४ ॥

अथौषधसेव्योर्मुहूर्त्तं मंदाक्रांतयाह भैषज्यंसदिति भैषज्यं औषधं प्रारभ्यं अश्विनीति वसत् लघुमृदुचरनक्षत्रे मूले च द्व्यंगलग्ने द्विस्व-
भावराशिषु मिथुनकन्याधनुर्मीनेषु लग्नगतेषु सत्सु शुक्रे इंदौ ज्ये बुधे षु द्विस्वभावलग्नस्थेषु सत्सु न पुनस्तेषां शुक्रेंदुजीवबुधानां रवेश्च दिवसे
वारे सति थौ रिक्तामारहिततिथौ भैषज्यं सत् शुभं स्यात् दीपिकायां द्व्यंगोदये गुरुबुधेंदुसितेषु सत्स्वेतेषां रवेश्च सुविधौ सुतिथौ सुयोगे भेषु प्र
मृगविशास्वशिवेतरेषु जन्मर्क्षविष्टिरहितेषु कृतः शुभाय इति अथ रिःफद्युनमृतिगृहे लग्नात् द्वादशसप्ताष्टमगृहेषु शुद्धेषु शुभपापग्रहरहितेषु
सत्सु औषधं तु वर्षफलप्रश्नादिना आयुर्निश्चये च सत् द्यूनशत्रुनिधनव्यय शुद्धौ सद्गृहेषु नितरां बलवत्सु आयुषश्च हितकारिणि योगकीर्तिनानियत
मौषधसेवेति श्रीपति भट्टोक्तेः अथ जने भे जन्मनक्षत्रे नो भैषज्यं सत् जन्मनक्षत्रगश्चन्द्रः प्रशस्तः सर्वकर्मसु क्षौर भेषजवादाभ्य केतवेषु विवर्जयेदिति

भैषज्यं सल्लघुमृदुचरे मूलभे द्व्यंगलग्ने शुक्रेन्दीज्ये विदि च दिवसे चापि तेषां रवेश्च शुद्धे रिःफद्युनमृतिगृहे सति थौ नो जने ।
भे स्त्रीकर्माप्यदितिवसुभे त्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्ये १५ क्रयर्क्षे विक्रयो नेष्टो विक्रयर्क्षे क्रयोऽपि न पौष्णांबुपाश्विनीवातःश्रवश्चि
त्राः क्रये शुभाः १६

वचनात् अथ स्त्रीकर्म स्त्र्याः संबंधिकर्म घटनसीवनादि तिवसु भे त्वाष्ट्रमित्राश्विपुष्यनक्षत्रे सत्स्यात् व्यवहारोच्चये अदिति
वासवत्वष्ट्रमित्रभे दैववाजिनः सूचीकर्मतनुत्राणमेभिर्ऋक्षैः प्रशस्यत इति १५ अथान्यदनुष्टुभाह क्रयर्क्ष इति क्रयर्क्षे वक्ष्यमाणक्रयनक्षत्रे विक्रयो
न कार्यः तथा विक्रयनक्षत्रे क्रयोऽपि न कार्याः दीपिकायां यमाहिशक्राग्निविशास्वपूर्वा निष्टाः क्रये विक्रयणे तिशस्ताः पौष्णाश्विचित्राशतविष्णुवा
ताः शस्ताः क्रये विक्रयणे निषिद्धा इति ननु यदा येन क्रयः कर्तव्यस्तदा अन्येन विक्रयः कर्त्तव्यस्तत्र क्रयविक्रयनक्षत्राणां महाभेदात् उभयविधमुहू
र्त्तानुपपत्तिः उच्यते विक्रेता यदा मुहूर्त्ते विक्रयार्थं गृह्यते तदा वस्तु पृथक् क्रियते तत्कर्म विक्रयशब्दवाच्यम् यदा क्रयिणा क्रयार्थं मुहूर्त्तैः प्राप्यते तदा
विक्रये त्रेमूल्यद्रव्यं दत्वा पृथक्कृत विक्रेतृ वस्तु या त्यत क्रयशब्दवाच्यमिति मत्वा यथा कथंचित्समाधेयं तत्र क्रयमुहूर्त्तैः रेवती शततारा अश्विनी स्वाती

अथविक्रयविपण्योर्मुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाद्वीशेतिद्वीशंविशाखा पूर्वादिनक्षत्रेषु केंद्रेषुप्रथमचतुर्थसप्तमदशमेषुद्वितीयेकोणेनवपंचमेषुशुभैः सद्भिःषट्त्र्यायेषुपापग्रहैःसद्भिःघटतनुंकुंभलग्नंविनात्यक्त्वा सतिथौरिक्तामारहिततिथौविक्रयःसन्शुभोज्ञेयः अथविपणिःपण्यवीथिकाग्रहेस्थित्वाक्रयविक्रयार्थंयकर्मरिक्तातिथिभौमवारकुंभलग्नानिवर्जयित्वान्येषुतिथिवारलग्नेषुमित्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाःध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयंक्षिप्राणिहस्ताश्विपुष्याः एतैर्भैः लग्नेचंद्रेस्थितेमूर्त्तौचंद्रेसितेचसतिव्ययाष्टरहितैःपापग्रहैःसद्भिः शुभैर्द्यायखेद्वितीयेकादशमेषुसद्भिर्विपणिःशुभास्यात् १७ अथाश्वगजमुहूर्त्तमिंद्रवज्रयाह क्षिप्रान्त्येति क्षिप्रादिनक्षत्रेषुरिक्ताभौमव्यतिरिक्तदिनेवाजिकृत्यमश्वानांक्रयविक्रयशिक्षास्थानाभरण

पूर्वाद्वीशकृशानुसार्पयमभेकेंद्रद्विकोणेशुभैः षट्त्र्यायेष्वशुभैर्विनाघटतनुंसन्विक्रयःसन्तिथौ रिक्ताभौमघटान्विनाच विपणिर्मित्रध्रुवक्षिप्रभैर्लग्नेचंद्रसितेव्ययाष्टरहितैःपापैःशुभैर्द्व्यायखे १७ क्षिप्रान्त्यवसुविंदुमरुज्जलेशादित्येष्वरिक्तारदिनेप्रशस्तं स्याद्वाजिकृत्यंत्वथहस्तिकृत्यंकुर्यान्मृदुक्षिप्रचरेषुविद्वान् १८ स्याद्भूषाघटनंत्रिपुष्करचरक्षिप्रध्रुवैरत्नयुक् तत्तीक्ष्णोग्रविहीनभैरविकुजेमेषालिसिंहेतनौ ॥

ऽऽद्दिकार्यंप्रशस्तंस्यात् श्रीपतिःपुष्यश्रविष्ठाश्विनसौम्यभेषुपौष्णानलेदित्यकराव्हयेषु सवारुणर्क्षेषुबुधैःस्मृतानिसर्वाणिकार्याणितुरंगमाणां अश्वारोहणेचक्रं अश्वाकारंलिखेच्चक्रंसाभिजिद्धानिविन्यसेत् स्कंधेतुसूर्यभात्संचपृष्ठंचदशभानिच पुच्छेद्वेस्थापयेत्त्वाज्ञश्चतुष्पादश्चतुष्टयम् उदरेविन्यसेत्संचमुखेद्वेतुरगस्यच अर्थलाभोमुखेसम्यकवाजिनश्चापिचोदरे चरणस्थेरणेभंगःपुच्छेपत्नीविनश्यति अर्थसिद्धिर्भवेत्पृष्ठेस्कंधेस्कंधपतिर्भवेत् इति अथविद्वान् ज्ञातामृदुक्षिप्रचरनक्षत्रेषुरिक्तामाभौमवर्जितदिनेचहस्तिकार्यंगजानांकार्यंक्रयविक्रयभूषादिकुर्यात् वसिष्ठः हस्तत्रयेसौम्यहरित्रयेचपौष्णद्वयेपुष्यपुनर्वसौचमैत्रेसर्वाण्यपिकुंजराणांकर्माणिशस्तान्यखिलानियानीति १८ अथभूषणघटनमुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेनाह स्याद्भूषेति त्रिपुष्करदिवस भूषणं [illegible]

वस्थति एवंविधेत्रिपुष्करदिनं वरक्षिप्रध्रुवनक्षत्रेषु भूषाघटनमाभरणघटनं शुभं स्यात् वसिष्ठः क्षिप्रावरुणचरक्षे सेरिक्तामावर्जितेषु दि।
वसेषु निखिलेष्वपिवारेष्वपि त्रिपुष्करे भूषणकार्ये अथतद्भूषणरत्नयुतमाणिक्यादियुतं चेत्तदांतीक्ष्णोग्रविहीनभे तीक्ष्णानि मूलज्येष्ठा आर्द्रा
श्लेषाख्यानि उग्राणि पूर्वात्रयमघाभरण्यः एतद्व्यतिरिक्तेष्वष्टादशनक्षत्रेषु तथारविभौमवारेपि कार्यं तथा मेषवृश्चिक सिंहलग्नेषु च वसिष्ठः स्थि
रसाभरणचरमे लघुभैत्रेष्वर्ककुजवारे तेषामेवविलग्ने माणिक्यमय भूषणं कार्यमिति कर्करपतुलालग्नेषु कार्यमित्यपि ज्ञेयम् वसि।
ष्ठः क्षिप्रमृदुध्रुवचरभेशशिसितयार्वासरेषु तल्लग्ने मुक्ताफलरजतमयभूषणमखिलं सवज्रकं कार्यम् अथ तीक्ष्णानि मूलज्येष्ठार्द्राश्ले।
षाः उग्राणि पूर्वात्रय भरणी मघा अश्विनीमृगौ द्विदैवं विशाखा दहनः कृत्तिका एषु नक्षत्रेषु घटितं शस्त्रं शुभं स्यात् अदितिर्वासव त्वष्टा मैत्रमैद्र

तन्मुक्तासहितं वरध्रुवमृदुक्षिप्रेषु भेषु सत्तनौ तीक्ष्णोग्राश्विमृगे द्विदैवदहने शस्त्रं शुभं घटितं १७ मुद्राणां पातनं सद्ध्रु
वमृदुचरभक्षिप्रभे वीन्दुसौरे घस्त्रे पूर्णा जयाख्ये न च गुरुभृगुजास्ते विलग्ने शुभे स्यात् ॥ ॥ श्रीः ॥

वषा जिनः स्त्रीकर्मन नुत्राणमेभिर्कस्सैः प्रशस्यत इति रूसोत्वयोक्ते: अथस्वर्णरूप्यादिपात्रे भोजनमुहूर्त्तमाह वसिष्ठः लघुमैत्रध्रुवचरभे शि।
तेंदुबुधजीववारेषु हेमरजतादिभाजन भोजनमारोग्यामृतयोमिषद्दति १९ अथमुद्रापातनमुहूर्त्तं वस्त्रक्षालन मुहूर्त्तं च स्रग्धराह मुद्राणामिति
ध्रुवमृदुचरक्षिप्रसंज्ञकैर्नक्षत्रैः कृत्वा राजमुद्रां किंतु स्वर्णरूप्यादिनिष्पादनं मुद्रापातनमित्युच्यते टंकसालेति भाषया वीन्दुसौरे घस्त्रे चंद्रशनि
रविवर्जितवारे तेथा पूर्णा जयाख्ये पूर्णाः पंचमी दशमी पूर्णिमाः जयास्तृतीयाष्टमीत्रयोदश्यः एतासु तिथिषु चित्यर्थः शुभं स्यात् तथा गुरुशुक्रास्ते न शु
भे विलग्ने शुभैः लग्ने शुभग्रहैः सद्भिरित्यर्थः उक्तं च मृदुध्रुवक्षिप्रचरे शुभेषु योगप्रशस्ते शशिचंद्रवर्ज्यवारे तिथौ पूर्णजया द्वये च मुद्राप्रतिष्ठा श्र
भदा नराणां गुर्वस्ते वा सितास्ते वा मुद्राणां घटनं क्वचित् क्रूरग्रहदृष्टाशलग्नेन कार्यं भूतिमिच्छता अथ ध्रुवेव स्वर्धनिष्ठा ॥ ॥ ॥

हयोश्विनी दिनकृत् हस्तः तस्मात्संज्ञके हस्तचित्रास्वाती विशाखा अनुराधासु आदित्यं पुनर्वसुः पुष्ये वस्त्राणां क्षालनं रजकाधानार्थं रा
नसत्शुभं स्यात् रिक्तापर्वाणि पूर्वोक्तानि तिथिप्रकरणे षष्ठी पितृदिनं श्राद्धदिनं एतेषु रविजंत्रेषु शनिबुधवारेषु कदापि वस्त्रक्षालनं
नो कार्यं २० अथ खड्गादिधारणशय्याद्युपभोगमुहूर्तं वसंततिलकयाह संधार्य इति विरिक्ते रिक्तावर्जितशुक्रबृहस्पतिरविवारे तथा मैत्रध्रुव
लघुसंज्ञकनक्षत्रसहितपुनर्वसु ज्येष्ठा विशाखाने नक्षत्रेषु कुंतादयः संधार्यः कुंतो भल्लः वर्म कवचं इषवो बाणा आस्यते अनेनेति इष्वसनं ध
नुः शरो बाणः कृपाणः खड्गः असिपुत्री छुरिका संनाहो पीतिके चित् तथा स्थिराख्य वृषसिंहवृश्चिककुंभाख्ये लग्ने चंद्रे अपिशब्दात् लग्नेपि

वस्त्राणां क्षालनं सहस्रहयदिनकृत्संज्ञकादित्यपुष्येनो रिक्तापर्वषष्ठीपितृदिनरविजत्रेषु कार्यं क
दापि २० संधार्याः कुंतवर्मेष्वसनशरकृपाणासिपुत्र्यो विरिक्ते शुक्रेज्यार्के त्हिमैत्रध्रुवलघुस
हितादित्यशाक्रद्विदैवे स्युर्लग्ने हि स्थिराख्ये शशिनि च शुभदृष्टे शुभैः केंद्रगैः स्याद्भोगः शय्यासना
देर्ध्रुवमृदुलघुहर्यंतकादित्यहस्ते २१ ॥ २१ ॥

शुभयहदृष्टे शुभैः केंद्रगैः सद्भिः कुंतादिधारणं हितं कृत्सोच्चये पु
ष्ये वा दिति चित्रपद्मनन्येश शक्रोत्तरा रेवती वाजीहस्तविशाखमित्रसहितं भानोर्गुरोर्भार्गवे कुंभे कीटगृहे वृषे मृगपतौ चंद्रे शुभैर्वीक्षिते संनाहं
शरखड्गकुंतछुरिका धार्या नृपाणां हितेति यत्तु दीपिकायां मूलेंदुपूर्वात्रययाम्यपित्र्यशाक्राश्विसर्पानलशूलिनश्च शस्त्रादिसंधारणमेषु कुर्यात्ति
थौ विलग्ने च शुभेशुभा हे इति तदासन्नियुद्धादिविषयं अथ ध्रुवमृदुलघुनक्षत्रेषु हरौ श्रवणे अंतके भरण्यां आदित्ये पुनर्वसौ एषु शय्यासनादेः शय्या
खड्गादि रूपा आसनं पीठ मृगत्वगादि आदिशब्दात् पादुका तेषामुपभोगः इष्टः हितः दीपिकायां मैत्रेंदुपुष्ययमभादितिवह्निचित्राहस्तोत्तरात्रयहरीज्य
विधातृभानि एतेष्वतीव शयनासनपादुकानां संभोगकार्यमुदितं मुनिभिः शुभाहे इति ॥ २१ ॥ २१ ॥ छ ॥ श्रीजगदंबा ॥

अथांधादिदिननक्षत्राणि शार्दूलविक्रीडितेनाह अंधाख्यमिति धाता रोहिणी विधिरभिजित् दहनभं कृत्तिका भगः पूर्वाफाल्गुनी अन्यत् स्पष्टं २१ अंधादिनक्षत्राणां फलमनुष्टुभाह विनष्टार्थ इति अंधनक्षत्रेषु विनष्टस्यापहृतस्यार्थस्य लाभः शीघ्रं भवति मंदनक्षत्रेषु विनष्टार्थस्य प्रयत्नतो लाभो भवति मध्यमध्यमनक्षत्रे विनष्टार्थस्य दूरस्थनगरादतीव दूरदेशे श्रवणं खरीयद्द्रव्यममुकेन हृतं अमुकस्थले तिष्ठतीति लोकवार्ता भवति लुप्तेषु नास्ति स्वलोचननक्षत्रेषु श्रुत्याप्तीन श्रवणमपि लब्धिरपि न भवतीत्यर्थः २३ अथ धनप्रयोगे तिनिषिद्धनक्षत्राण्यनुष्टुभाह तीक्ष्णेति एते तीक्ष्णदिननक्षत्रैर्यद्द्रव्यं स्वर्णादि दत्तं कालांतरं विना दत्तं नक्षत्रपरित्यागेन निवेशितं स्वेष्टसमीपे प्रत्ययार्थं स्थापितं प्रयुक्तं कालांतरं रीति

अंधाख्यं वसुपुष्यधातृजलभद्वीशार्यमांत्याभिधं मंदाख्यं रविविश्वमैत्रजलपाश्लेषाश्विचांद्रं भवेत् मध्याक्षं शिवपि
त्रजैकचरणत्वाष्ट्रेंद्रविध्यंतकं स्वक्षं स्वात्यतिश्रवोदहनभाहिर्बुध्न्यरक्षोभगम् २२ विनष्टार्थस्य लाभोंऽधे शीघ्रं मंदे प्र=
यत्नतः स्याद्दूरे श्रवणं मध्ये श्रुत्याप्तीन स्वलोचने २३ तीक्ष्ण मिश्र ध्रुवोग्रैर्यद्द्रव्यं दत्तं निवेशितं प्रयुक्तं च विनष्टं च
विष्टयां पाते च नाप्यते २४ मित्रार्कध्रुववासवांबुपमघातोयांत्यपुष्येंदुभिः पापैर्हीनबले स्तनौ स्मरगुरौ ज्ञे वा भृगौ खे वि

पुरःसरं कस्मैचिद्दत्तं विनष्टं चौरादिनाहृतं स्वयमेव क्वापि त्यक्तं द्रव्यं निश्चयेन कदापि नाप्यते तथा विष्टयां भद्रायां पाते व्यतीपाते महापाते वा हृतं द्रव्यं नाप्यते चकाराद्ग्रहणेऽपि वसिष्ठः ध्रुवोग्रसाधारणदारुणर्क्षे निक्षिप्तमर्थं त्वथवापनष्टं चौरैर्हृतं दत्तमुपप्लुवं वा विष्ट्यां च पातेन न लभ्यते तद्दिन अन्वेरमत्र संधेयं तीक्ष्णमिश्रादिपंचदशभेषु मध्ये रोहिण्यार्यमक्षिप्रजलभद्वीशेषु दत्तं निवेशितं प्रयुक्तं द्रव्यं सैवाऽप्राप्तिः चौरापहृतस्य स्वतो गतस्य वा धनस्य लाभ एवं तेषां रोहिण्यादीनां मध्यमलोचनेषु पाठसामर्थ्यादिति भावः २४ अथ जलाशयखनननृत्यारंभयोर्मुहूर्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मित्रार्केति अनुराधाहस्तयोरश्वनक्षत्रैः सद्भिः पापग्रहैर्हीनबलैर्बलरहितैः सद्भिः तनौ लग्ने स्मरगुरौ सप्तमबुधे वा सति विदग्धमे... केसति ॥ ६ ॥ २५

आप्येजलराशौविधौसति सर्वतोयाशनी वापीकूपतडागादीनां तोयाधाराणांखननंहितं स्यात् 'आप्यांबुयांत्यपितृमित्रवसूत्तरार्के
केंद्रीज्यभेषुखननंसलिलाशयानामितिव्यवहारतत्त्वोक्तेः श्रीपतिः लग्नेजीवेन्दुयवादुर्बलेश्चक्रूरैः शुभैर्वारिमेषुरणस्थे आप्येचंद्रे
सर्वतोयाशयानामारंभाः स्युः सिद्धयेनिर्विकल्पमिति अथनृत्यारंभः तैः प्रागुक्तैर्नक्षत्रैर्व्यंभोमघैः पूर्वाषाढामघारहितैः संद्रभैर्ज्येष्ठासहितैः
मित्रार्कध्रुववासवांबुयांत्यपुष्येंदुज्येष्ठानक्षत्रैः नृत्यारंभः शुभः स्यात् शुभैर्हिबुकेचतुर्थस्थानेलग्नज्ञेसति अज्ञेचंद्रेज्ञराशौमिथुनकन्यास्थे
सतीत्यर्थः २५ अथसेवकस्यस्वामिसेवायांमुहूर्त्तंशालिन्याह क्षिप्रेति क्षिप्राणिहस्ताभिजिदश्विपुष्याः मैत्राणिमृगरेवतीचित्रानुराधाः एतेषु
नक्षत्रेषुबुधशुक्रसूर्यवारे सौम्येशुभग्रहेलग्नगेसति अर्केभौमेवास्वलाभेदशमेएकादशेवास्थितेसतिसेवकेनस्वामिनः सेवाकार्यातत्र।

आप्येसर्वंजलाशयस्यखननंव्यंभोमघैः संद्रभैस्तैर्नृत्यंहिबुकेशुभेस्तनुगृहेज्ञेऽज्ञेऽज्ञराशौशुभं २५ क्षिप्रेमैत्रेवित्ति
तार्केज्यवारेसौम्येलग्नेऽर्केकुजेवास्वलाभे योनेर्मैत्र्याराशिपोश्चापिमैत्र्यांसेवाकार्यास्वामिनः सेवकेन २६ स्वात्या
दित्यमृदुद्विदैवगुरुभेकर्णत्रयाश्वेचरेलग्नेधर्मसुताष्टशुद्धिसहितेद्रव्यः प्रयोगः शुभः॥

स्वामिसेवकनक्षत्रयोन्यो मैत्र्यां
चपुनः राशिपोः सेव्यसेवकयोराशिस्वामिनोर्मैत्र्यांप्रीतौसत्यांसेवकार्यान्यथानकार्या २६ अथद्रव्यप्रयोगऋणग्रहणमुहूर्त्तंशार्दूल
विक्रीडितेनाह स्वात्यादित्येति स्वात्यायेकादशनक्षत्रेषुचरेमेषकर्कतुलामकराणामन्यतमेलग्नेधर्मेनवमे सुतःपंचमे अष्टमेएतेषांशु
द्धिः नवपंचमयोः पापग्रहराहित्यं अष्टमेतुशुभपापराहित्यमेव रूपाशुद्धिस्तयासहितेलग्नेद्रव्यप्रयोगः ऋणदानंशुभंस्यात् भौमपराक्रमेमृ
दुपुष्याश्विनीचैवविशाखाश्रवणत्रयं पुनर्वसौवसंसेति धनादिनिधिवर्त्तनं वर्त्तनमृणादिरूपणदानं मिश्रनक्षत्रलाद्विशाखायांनिषेधेप्राप्ते
ऋणदानेएवविधिः त्रतेनष्टादौनिषिद्धेव शुद्धेषुधर्मात्मजनेधनेषुचरेविलग्नेद्रविणप्रयोगः इति अथारेभौमवारेऋणंनयात्तत्रऋणभौमेन

ऋणच्छेदं कुजे कुर्यात्संचयं सोमनंदने अथतु विशेषे संक्रमसंक्रांतिदिवसे स्वौवृद्धियोगे करेहस्तनक्षत्रे अर्केन्हि रविवारे इतियत् तत्रा
पिनयात्यमित्येकसंबंधः यतयस्माद्धेतोस्तदृणतदंशेऋणगृहीतुः कुलेषु भवेत् तत्पुत्रपौत्रादिभिरपि परिहर्तुमशक्यमित्यर्थः हस्तेऽर्कवारे
संक्रांतौ यदृणं स्यात्कुलेषु तत् वृद्धियोगे तथाज्ञेयमृणच्छेदं तु कारयेदिति ज्योतिः प्रकाशोक्तेः बुधवारे ऋणं कदापि न देयम् २७ अथ हलप्र
वाहमुहूर्त्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह मूलद्वीशेति एतैः मूलादिभिरेकोनविंशतिनक्षत्रैः विनार्कशनिरविशनिवारौ वर्जयित्वान्यवारेषु तत्रपा
पैर्हीनबलैर्निर्बलैः चंद्रे जलराशिनवांशके सति शुक्रे चंद्रे च मांसले पुष्टे सति उदितेऽस्तर्थः गुरौ लग्ने च सति तदा प्रथमं हलप्रवहणं शस्तं स्या
त् कश्यपः गुरौ लग्नगते शुक्रे बलिन्याप्यादये विधौ शस्ताकृषिक्रिया तत्र दुर्बलैः क्रूरखचरैः अथ सिंहे घटे कुंभे कर्के अजमेष एणे मकरे।

नारे स्यात्स्मृणंतु संक्रमदिने वृद्धौ करेर्केन्हि यत्तद्वंशेषु भवेदृणं न च बुधे देयं कदाचिद्धनं २७ मूलद्वीशमघाचरध्रुवमृ
दुक्षिप्रैर्विनार्कशनिं पापैर्हीनबलैर्विधौ जलगते शुक्रे विधौ मांसले लग्ने देवगुरौ हलप्रवहणं शस्तं नृसिंहे घटे कर्के जे
णभे ऽतनोऽक्षयकरं रिक्तासु षष्ट्यां तथा २८ एतेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनि भौमं विनाबीजोप्तिर्गदिता शुभात्वशुभ
॥ तोष्टाम्रीडुरामेंदवः

भे तुलायां तथा रिक्तासु षष्ठ्यां तथाशब्दोनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनाष्टम्यामपि न शस्तः यस्मात्स क्षयकरं २८ अथ बीजोप्तिमु
हूर्तं फणिचक्रं च शार्दूलविक्रीडितेनाह एतेष्विति पूर्वोक्तनक्षत्रेषु श्रुतिवारुणादितिविशाखोडूनि विनाश्रवणादिवर्जितेषु मूलमघाध्रुवमृदुक्षि
प्रधनिष्ठास्वातीषु भौमं विनाभौमवारव्यतिरिक्तवारेषु बीजोप्तिः बीजवापनं शुभं ज्ञेयं नारदः मृदुध्रुवक्षिप्रभेषु पित्र्यवायुवसूडुषु संमूलभेषु बीजोप्ति
रत्युत्कृष्टफलप्रदा रवौ रौद्र्याद्यपादस्थे भूमौ संजायते रजः तस्माद्दिनत्रयं तत्र बीजवापं परित्यजेदिति राजमार्त्तण्डे आर्द्राप्रथमदिनत्रयनिषेधः अथ बी
जोप्तौ फणिचक्रं अशुभतो न विद्यंते गावो यस्येति अगुः राहुः तस्य भतदाक्रांतनक्षत्रं तस्मादादौ अष्टौ भानि असंति असमीचीनानि नतस्त्रीणि शुभ

ततएकमशुभं ततस्त्रीणिशुभानि ततश्चत्वार्यशुभानि एवंबीजोष्णेसप्तविंशतिनक्षत्राणांशुभाशुभत्वमुक्तं रत्नमालायां मूर्ध्नित्रीणिगले
षयंचजठरेधिष्ण्यानिचह्वादेशेत्यादि लग्नशुद्धिमाह वसिष्ठः भवत्रिसुसहजेपापेस्त्रिकोणकेंद्रेस्थितैश्चशुभैः कथितेशुभधिष्ण्येपिचशुभलग्नेनवी
जवापनंकार्यं अथहलचक्रमुच्यते हलेइतिहलचक्रेअर्कोज्झितात्भात्नक्षत्रात्क्रमेणत्रीणिअसंति अशुभानि ततोष्टभानिसंतिशुभानि
ततोनवभानिअसंति ततोष्टौभानिसंति यथा सूर्यआर्द्रायांभुक्तभंमृगः ततआरभ्यत्रीणिअशुभानिततः पुष्यतोष्टभानिशुभानिततोविशाखा
तोनवभान्यशुभानि ततः शततारकातोऽष्टभानिशुभानि एवमष्टाविंशतिभानिजातानि तथावसिष्ठः अर्कगतागतसंस्थंभत्रितयंतेअष्टमुभ॰
यतस्त्विष्टंषोडशधिष्ण्यंनवकंधिष्ण्यमनिष्टंचलांगलेचक्रे कश्यपोपि त्रिषष्ठकनवर्क्षेषुसप्तस्वर्क्षविमुक्तभात् हानिर्वृद्धिः कर्तृनाशोलक्ष्मी
प्राप्तिर्यथाक्रमादिति एवंबहुमुनिसंवादेसंतिहलनयोज्झितर्क्षात् त्रिवह्नित्रीषुत्रीषुत्रिरामा ३।३।३।५।३।५।३।३ण्यशुभदशुभानिकमाल्लांगला

एमेंदुग्निसुगान्यसच्छुभकराण्युत्तोहलेर्कोज्झिताङ्कामाष्टनवाष्टभानिमुनिभिःप्रोक्तान्यसत्संतिच २९ ॥

रव्येशितियदुक्तंगणेशदैवज्ञैर्मुहूर्ततत्त्वेतच्चिंत्यंऋषिवाक्यमूलाभावात् ननुश्रीपतिवाक्यं अर्कक्रांतगतान्यनडुहांनाशायमान्यग्रतोवृद्ध्यैभत्रितयं
ततस्तुकृषिकृद्घातायशूलत्रयधिष्ण्यानांनवकंतदंतरगतेस्यात्श्रियेपंचकेपश्चान्यत्रितयंतस्त्वगदितचक्रेशुभंलांगलेइतिमूलंचेत् नत्व
पश्चायतिवाक्येशब्दार्थःकिंतुमूलवाक्यबोधिनस्वाज्ञानप्रकाशकःवाक्यार्थस्तु अर्कक्रांतमतानित्रीणिभानिवृषनाशकराणिस्युःततस्त्रीणिवृद्धौ
ततःपंचनक्षत्राण्यपास्यअग्निभाणिनवभानिशूलत्रये त्रिकंत्रिकंकृषिकृतघातायस्थाप्यानिनन्वत्रपंचनक्षत्रत्यागेकोहेतुरित्यतआह तदंतरग॰
तेपंचकइति तच्छब्देनहलोर्ध्वदंडाशूलोर्ध्वदंडानुच्यते अर्कक्रांतगतागतान्यनडुहांनाशायमान्ययतोवृद्धौभत्रितयअयमंतरस्यपूर्वावधिः मध्येत
ततःपरोपादानात्तुशब्दस्तुआनंतर्यद्योतनार्थःतुअनंतरंशूलत्रये धिष्ण्यानांनवकंकृषिकृतघातायेति अंतरस्योत्तरावधिः तयोरंतरगतेमध्येवि
द्यमानाधिष्ण्यानांपंचकंचपवकंचश्रियेस्थाप्येननक्षत्रद्वयंत्वामेतिमवत् यच्चान्यद्वितयंहलदंडोर्ध्वे [illegible] एवंच [illegible]

अथ शिरामोचनविरेचनादिमुहूर्त्तं शार्दूलविक्रीडितेनाह त्वाष्ट्रेति त्वाष्ट्रद्वये चित्रास्वात्यौ मित्रभाद्वये अनुराधाज्येष्ठे कभाद्वये रोहिणीमृ
गौ श्रोत्रश्रवणः चित्रादिषु एकादशसु नक्षत्रेषु भौमार्कगुरुवारे शिरामोक्षणं रुधिरविहीनीनाडिका शिरा तस्याः सूक्ष्मशस्त्रघातेन नरशिरातो
रक्तमोक्षणं कुर्यात् अथ बुधार्कौ विना बुधरविवारौ त्यक्त्वान्यवारेषु पूर्वोक्तनक्षत्रेषु च विरेकवमनाद्यं औषधेन मलरेचनं विरेकः वमनं चैत
एतदाद्यं कुर्यात् मित्रक्षिप्रचरध्रुवेषु नक्षत्रेषु रविवारे शुभग्रहवारे च विरोग बुधस्य लग्नवर्गे जीवस्यापि लग्नवर्गे यस्मिन्क्षिप्रे लग्ने पितु
रु बुधयोः षड्वर्गे सनितमौ लग्ने गुरौ च सति कर्त्तुर्गुरुबले च सति धर्मक्रिया कोटिहोमरुद्राधिष्ठानादिरूपानुगदिता कथिता ३० अथ धान्यच्छेदः

त्वाष्ट्रान्मित्रकभाद्वये बुपलघुश्रोत्रे शिरामोक्षणं भौमार्केज्यदिने विरेकवमनाद्यं स्याद्बुधार्कौ विना। मित्रक्षिप्रचरध्रुवे
रविशुभाहे लग्नवर्गे विदो जीवस्यापि तनौ गुरौ निगदिता धर्मक्रिया तद्बले ३० तीक्ष्णाजपार्द्रक्षसार्पविहीन [illegible] स्वाती।
मघोत्तरजलांतकतक्षपुष्ये मंदारि रिक्तरहिते दिवसे तिशस्ता धान्यच्छिदा निगदिता स्थिरभे विलग्ने ३१ भाग्यार्यमश्रुतिम
घेंद्रविधातृमूलमैत्रान्त्यभेषु कथितं कणमर्दनं स्यात् हीशाजपान्निर्ऋतिधातृश [illegible] रोपणं मिहार्किकुजौ विना
सत् ३२ मिश्रोग्ररौद्रभुजगेंद्रविभिन्नभेषु कर्कोजतौलिरहिते चतनौ शुभाहे॥ ॥नवसंततिलकेनाह तीक्ष्णाजपादेति एतेषु ऋक्षेषु विश
तिनक्षत्रेषु तथा भौमशनिरिक्तावर्जितदिने स्थिरलग्ने सति धान्यादीनां यवादीनां छिदा छेदनं निगदितं [illegible] ३१ अथ कणमर्दनं सस्यरोपणं च।
वसंततिलकेनाह भाग्येति विधिः रोहिणी अंत्यं रेवती एषु नवभेषु कणानां चणकादीनां मर्दनं पशुघातादिना [illegible] कणं तत्समीचीनं स्यात् अथ विशा
खादिषड्नक्षत्रैः आर्किकुजौ विना शनिभौमवारेषु सस्यस्य धान्यस्य रोपणं सत् शुभम् ३२ अथ धान्यस्थितिधान्यवृद्धिं वसंततिलकेनाह मिश्रोग्रे
ति मिश्रोग्रादिविभिन्नेषु मिश्रादिरहितनक्षत्रेष्वन्येषु सप्तदशनक्षत्रेषु तथा कर्कमेषतुलारहिते लग्ने मकरस्थिरद्विस्वभावलग्ने शुभाहे चंद्रबुधगुरुशु-

क्रवारे धान्यानां स्थितिः एकत्रस्थले स्थापनं साशुभकरी निगदिता अथ ध्रुवेज्यादिनयोदशानक्षत्रेषु धान्यवृद्धिः॥ मत्यमेतावद्धान्यं देहि ततीमा सहूयानंतरं सपादं सार्धं वा दास्यामीत्येवं रूपा वृद्धिर्निगदिता ३३ अथ शांतिकपौष्टिकादिकं वसंततिलकेनाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु पौष्टिकमंगलाभ्यां सह पौष्टिककर्मणा ग्रहशांत्या मंगलकर्मणा विना विनायकशांत्या सह शांतिकं दुष्टफलदं मूलादिनक्षत्रोत्पन्नशांत्यादि शुभं स्यात् लग्नात् रवेर्दशमे केंद्रे सति विधौ चंद्रे सु स्वगते चतुर्थे गुरौ लग्नस्थे सति ततः शांतिकं मोढ्यादि दुष्टसमये गुरुशुक्रास्तादिदुष्टकालेनो शुभदं तथा निमित्त के त्वाद्युत्पातदर्शने सति गुरुशुक्रास्तादावपि शुभं स्यात् उक्तं च शांतिकर्माणि कुर्वीत रोगे नैमित्तिके तथा गुरुभार्गवमौढ्येपि दोषस्तत्र न विद्यते ३४ अथ होमाहुतिशुद्धिमनुष्टुभाह सूर्यभादिति सूर्याक्रांतनक्षत्रात् त्रित्रिभेन नक्षत्रत्रयमध्ये चंद्रे चंद्रनक्षत्रे दिननक्षत्रे सति क्रमात् सूर्यादिखेटमुखे होमा

धान्यस्थितिः शुभकरी गदिता ध्रुवेज्यद्वीशेंद्रसस्वचरभेषु च धान्यवृद्धिः ३३ क्षिप्रध्रुवांत्यचरमैत्रमघास्तु शस्तं स्याच्छांतिकं
सह च मंगलपौष्टिकाभ्यां खेऽर्के विधौ सुखगते तनुते गुरौ नो मौढ्यादिदुष्टसमयेपि शुभं निमित्ते ३४ सूर्यभात्त्रित्रिभे चंद्रे
सूर्यविच्छुक्रपंगवः चंद्रारेज्यागुशिखिनो नेष्टा होमाहुतिः खले ३५ सैका तिथिर्वारयुता कृताप्ता शेषे गुणेऽभ्रे भुवि वन्हिवा
सः॥

हुतिः पतति यथा सूर्याक्रांतनक्षत्रात् नक्षत्रत्रयमध्ये होमारंभे सूर्यमुखे होमाहुतिर्यातः ततो नक्षत्रत्रये बुधस्य ततः शुक्रस्य ततः पंगोः शनेः नत
श्चंद्रस्य तत आरस्य भौमस्य तत इज्यस्य गुरोः ततः राहोः ततः शिखिनः केतोः एवं सति यद्दिने खले पापग्रहस्य मुखे होमाहुतिः पतति सा नेष्टा न शुभदा अर्थाच्छु
भग्रहमुखे शुभा सूर्यनक्षत्राच्चंद्रनक्षत्रपर्यंत गणना ३५ अथ यद्दिने होमस्त्विष्टः कोपि तस्मिन्दिने वन्हिनिवासवशेन शुभाशुभफलमिंद्रवज्रयाह सैकेति शुक्लप्रति
पद्गणनया वर्त्तमानतिथिर्गण्या एकयुता वर्त्तमानवारयुता चतुर्भक्ता यच्छेषं तच्चेत् गुणमितं त्रिमितं शून्यमितं च तदा भुवि भूमौ वन्हिवासो वसतिः फलमाह सौख्या
य होमे होमदिने भूमावग्नेर्वासे सति सौख्यं भवति अथ शशियुग्मशेषे एकमिते शेषे ऽग्निवासो दिवि स्वर्गे फलं कर्तुः प्राणनाशः द्विमिते शेषे ऽग्निवासो भूतले॥ ६

तत्फलं कर्तुरर्थनाशः उक्तं च तिथिवारयुतिः सैकावेदभक्तावशेषकात् निवासो नैर्व्योम्नि रूपे वित्तप्राणविनाशदः पाताले द्विकशेषेण धनसंच
यनाशनः गुणवेदावशेषेण भूमौ विपुलसौख्यदः संस्कारेषु विचारोऽस्य न कार्यो नापि वैष्णवे नित्ये नैमित्तिके कार्ये न च ब्दे मुनिभिः स्मृतः कैश्चित्त्वे
टस्फुतमपि होमे वर्ज्यमित्युक्तम् तद्यथा अर्कश्चंद्राद्दशमे तत्राश्च चतुर्थे मंदः शुक्राद्दष्टमे गारकश्च राहुर्धर्मे जीवतः खेटस्फ प्ते होमे नाशः पुत्रदारा धनानामिति ३६
अथ प्रतिवर्षोत्पन्ननवान्नभक्षणमनुष्टुभाह नवान्नमिति वरादिद्वादशभेषु सत्तनौ समीचीनलग्ने शुभग्रहैर्युते दृष्टे चेत्यर्थः नंदातिथयः १।६।११ विष
घटी विवाहप्रकरणोक्ताः मधुश्चैत्रः पौषः अर्कशनिः भूमिजो भौमः एतान्विना वर्जयित्वा नवान्नभक्षणं शुभं ३७ अथ नौकाघटनमनुष्टुभाह याम्यत्रये

सौख्याय होमे शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशो दिवि भूतले च ३६ नवान्नं स्याच्चरक्षिप्रमृदुभे सत्तनौ शुभं विनानंदा विषघटीमधुपौषार्कि
भूमिजान् ३७ याम्यत्रयविशाखेंद्रसार्पपित्र्येशभिन्नभे भृग्वीज्यार्कदिने नौकाघटनं सत्तनौ शुभं ३८ मूलार्द्राभरणीपित्र्य
मृगे सौम्ये घटे तनौ क्रूरैः शुक्रेऽष्टमे शुद्धे सिद्धिर्वीराभिचारयोः ३९ व्यन्त्यादितिध्रुवमघानिलसार्पधिष्ण्ये रिक्ते तिथौ चरतनौ वि
कवीन्दुवारे॥ ६ ॥ इति याम्यत्रयं भरणी कृत्तिका रोहिण्यः ईश आर्द्रा अन्यानि प्रसिद्धानि एभ्यो भिन्ननक्षत्रेषु शुक्रगुरुवारे सत्तनौ शुभपु
नदृष्टे लग्ने नौकाघटनं नौकानिर्माणं शुभं नौकाचालनं नौकागमनमुहूर्त्तो दीपिकायां शुभाहे विष्णुयुग्मे दुभमैत्राश्विपाणिषु चालनं घटनं स्यान्नावः
शुभतिथौ दुष्ट अश्विकरेज्यरसाधानिधिपूर्वा मित्रधनाच्युतभेषु भलग्ने तारकयोगतिथौ दुविशुद्धौ नौगमनं शुभदं शुभवारे ३८ अथ वीरसाधनाभिचारयो
र्मुहूर्त्तमनुष्टुभाह मूलेति मूलादिनक्षत्रपंचके तथा घटे तनौ कुंभलग्ने सौम्ये बुधे सति तथा शुक्रे क्रूरैः खे च चतुर्थे अष्टमे शुद्धे ग्रहरहिते नादृशे लग्ने वीरस्य साध
नस्य अभिचारस्य कर्मणः सिद्धिः निष्पत्तिः ३९ अथ रोगनिर्मुक्तस्नानं वसंततिलकेनाह व्यन्त्येति विगतान्त्यरेवत्यादीनि रेवत्यादीनि नव धिष्ण्यानि येभ्य
स्तेषु दशाश्लिष्टनक्षत्रेषु तथा रिक्तासंज्ञासु तिथिषु चरलग्ने तथा शुक्रचंद्रवर्जितवारे॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीकृष्णाय ॥

तथा विधौ चंद्रे हीने निषिद्धस्थानस्थो निषिद्धस्थानानि गोचरप्रकरणोक्तान्यशुभग्रहैर्भवेत्येकादशे केंद्रे १।४।७।१० कोणे नवपंचमे स्थाने स्थितैः सद्भिः एवंविधे लग्ने रुजाविरहितस्य रोगनिर्मुक्तस्य जनस्य स्नानं आरोग्यस्नानं शस्तं शुभं नारदः स्थिरेज्यादितिसर्पांत्य पित्र्यवारुणभेषु च न कुर्याद्रोगमुक्तस्य स्नानं वारे ज्ञशुक्रयोरिति ४० अथ शिल्पविद्यामनुष्टुभाह मृदुध्रुवेति मृदुध्रुवादिनक्षत्रे ज्ञे बुधे दशमे लग्ने वा सति अथवा गुरौ दशमे लग्ने वा सति तथा विधौ चंद्रे बुधगुरुषड्वर्गस्थे च सति शिल्पविद्यानानावर्णादिनिर्मितमूर्त्यादिकं तद्विद्यायाः प्रारंभः शस्यते ४१ अथ संधानमनुष्टुभाह क्रूरे ज्येति पुष्यादिनक्षत्रेषु तथाष्टम्यां तिथौ हरौ द्वादश्यां च तिथौ तैतिलकरणे च तथा शुक्रदृष्टे युते च लग्ने तथा शुभग्रहाणां वारे संधानं संधिर्मैत्री तियावत् इष्यते तथा चकश्यपः भाग्ये पुष्ये समैत्रे च लग्ने शुक्रेक्षिते युते करणे तैतिले ष्टम्यां द्वादश्यां संधिरिष्यते ४२ अथ परीक्षामुहूर्त्तं वसंततिलकया

स्नानं रुजा विरहितस्य जनस्य शस्तं हीने विधौ खलखगैर्भव केंद्र कोणे ४० मृदुध्रुवक्षिप्रचरे ज्ञगुरौ वा खलग्नगे विधौ ज्ञगुरुषड्वर्गस्थे शिल्पविद्या प्रशस्यते ४१ क्रूरेज्यमित्रभेषु वाष्टम्यां तैतिले हरौ शुक्रदृष्टतनौ सौम्यवारे संधानमिष्यते ४२॥
त्यक्त्वा ष्टभूत१४शनिविष्टिकुजान्जनुर्भमासौ मृतौ रविविधू अपि भानि नाड्याः॥

४३ त्यक्त्वेति भूतश्चतुर्दशी जनुर्भं मासो जन्मर्क्षं जन्ममासश्च जन्मराशेरष्टमस्थौ सूर्यं चंद्रं च नाड्याः भानि जन्मभकर्मभादिनक्षत्राणि नाडीनक्षत्राणि एतानि त्यक्त्वा द्व्यंगद्व्यस्वभावे चलग्ने चरलग्ने वा तन्नवांशे च चंद्रशुद्धौ ताराशुद्धौ गुरुशुद्धौ च सत्यां करे हस्तः अदितिः पुनर्वसुः हरिः श्रवणः इंद्रो ज्येष्ठा कं जलं तत्स्वामी वरुणः तस्य नक्षत्रं शततारका एषु भेषु परीक्षा कार्या अन्यत्स्पष्टं परीक्षानामसुवर्णस्तेयादिपातकाभिशस्तस्य शुद्धाशुद्धिविचारपूर्वकं सप्तमाषादिरूपा दिव्यमिति यावत् उक्तं च दीपिकायाम् नोशुक्रास्ते ष्टमार्के गुरुसहितरवौ जन्ममासे ष्टमेंदौ विष्टौ मासे मलाख्ये कुजशनिदिवसे जन्मतारासु चाथ नाडीनक्षत्रहीने क्रूरगुरुरजनीनाथताराविशुद्धौ भागम तः कार्या परीक्षा हितनुचरगृहांशोदये शस्तलग्ने इति व्यवहारोच्चये अष्टम्यां च चतुर्दश्यां चायश्चित्तपरीक्षणे॥ ६॥ २॥ ६ ४ २॥

नपरीक्षाधिवासश्चशनिभौमदिनेभवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्तश्च शनिभौमस्दिनेभवेत् ज्येष्ठाश्रवणहस्तश्चतथाग्नेयः पुनर्वसुः तदुक्तं भिषाप्रोक्तास्यभियुक्तविवा
रणेइतिनाडीनक्षत्राणिदीपिकाख्यवचनात् जन्मर्क्षमाद्यंदशमंचकर्मसंघातिकंषोडशभंचमानसं स्यात्पंचविंशंसमुदायमष्टादशंवयोविंशतिभंविनाशकं एवंषट्
भोजनः सर्वोजातिदेशाभिषेकभैः नवभिर्नृपतिर्ज्ञेयोनाडीताराश्चसर्वाअसः इति नृजातिनक्षत्राणिवराहसंहितायांपूर्वात्रयंसानलमग्रजानांराज्ञांतुपुष्येणसहो
त्तराच सपौष्णमैत्रंपितृदैवतंचप्रजापतेर्भंचकृषीवलानां आदित्यहस्ताभिजिदश्विनानिवणिक्जनस्याम्युपागतानि मूलत्रिनेत्रानिलवारुणानिभान्यप्रजा
तेःप्रभविष्णुतायाः सौम्यैंद्रचित्रावसुदैवतानिसेवाजनस्याम्युपागतानि सार्पंविशाखाश्रवणेभरण्यश्चांडालजातेरभिनिर्दिशंतीति देशोवाराणस्यादिकस्तन्न
क्षत्रंशतपदचक्रम् यथा वाराणस्याः नक्षत्रंरोहिणीति अभिषेकभंयास्मिन्धार्मिके नक्षत्रेणराजाभिषेकोजातस्तदभिषेकर्क्षमितिराज्ञांनवभा

द्यंगेचरेतनुलवेशशिजीवताराशुद्धौकुरादितिहरींद्रकपेपरीक्षा ४३ व्ययाष्टशुद्धोपचयेलग्नगेशुभदृग्युते चंद्रेत्रिषट्दशा
यस्थेसर्वारंभःप्रसिध्यति ४४ स्वातीन्द्रपूर्वाशिवसार्पभेषु तिर्ज्वरेन्त्यमैत्रेस्थिरताभवेद्दुनः याम्यश्रवोवारुणतक्षभेशिवाः १
घस्राहिपक्षोः १५ द्व्यधिपार्कवासवे॥ ४५॥ ७ निरुक्तरोपाख्यवमानि ४३ अथसामान्यतः शुभकार्येषुलग्नशुद्धिमनुष्टुभाह व्ययेति व्ययो
द्वादशं अष्टमंएतत्स्थानद्वयंशुद्धंग्रहरहितंयस्मिन्एवंभूतेयस्यजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाउपचयभवनेत्रिषडेकादशदशमराशौलग्नमृतेशुभैर्दृष्टेयुते
चतथाचंद्रेत्रिषट्दशायस्थेसतिसर्वेषांशुभकार्याणामारंभः सिद्ध्यतितथाचवसिष्ठः उपचयभेलग्नगतेव्ययनैधनशुद्धिसंयुतेलग्नेउपचयगेशीत
करेमंगलकर्माणिकार्याणिइति ४४ अथनक्षत्रेषुज्वरोत्पत्तौसत्यांतन्निवृत्तेर्दिनसंख्याहिती योपजातिकयोपेंद्रवज्रयाचाह स्वातीद्रेति मूलाग्नीति
स्वातीज्येष्ठापूर्वात्रयार्द्राश्लेषासुज्वरेज्वरोत्पत्तौसत्यांमृतिर्मरणंस्यात् अश्वीयमैत्रेरेवत्यनुराधयोर्ज्वरोत्पत्तौरुजोरोगस्यस्थिरताबहुकालेनरोगनिवृत्तिः
[illegible]श्रवणशततारा: तक्षभंचित्राएतेषुनक्षत्रेषुशिवाघस्राः एकादशदिवसाः रोगः द्व्यधिपविशाखा अर्को हस्तः वासवंधनिष्ठाएषुत्रिषुभेषुपं

मूलं अग्निः कृत्तिका दास्त्रमश्विनी एषु नव दिवसा रोगः पित्र्यभे मघायां नखाः विंशतिर्दिवसाः बुध्न्यभं उत्तराभाद्रपदा अर्यमा उत्तराफाल्गुनी पुष्य-उष्णर्वस्करोहिणीनगाः सप्त दिवसा रोगः अब्जवैश्वमृगान्तराषाढयोः मासस्त्रिंशद्दिना निरोगस्थैर्यं ततो रोगनिवृत्तिः अत्र शांतिर्वसिष्ठोक्ता कृत्तेशरूपंकनकेन कृत्वा तल्लिंगमंत्रैश्च स्रुग्गंधपुष्पैः वस्त्राक्षतैर्गुग्गुलधूपदीपनैवेद्यतांबूलफलैश्च सम्यक् पूजां च कृत्वाऽऽमयनाशनाय द्विजाय दद्यादतुलं शिवाय। आमयो रोगः अतुलमपरिमितद्रव्य अथानंतरं यमाहि मूलभे भरण्यश्लेषामूलेषु कृत्तिकाविशाखार्द्रामघास्कं च सप्तनक्षत्रेषु यस्य कस्यचित् फणिदंशने दर्पदंशनेन मृतिर्भवेत् अत्र सर्पदंशयस्य एतेषु गोचरवशेन चंद्रबलेन भवति तस्यैव सर्पदंशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैक सर्पदंशेन चंद्रबलं न भवति तस्यैव सर्पदंशेन यद्यत्र चंद्रस्तस्यैव गोचरे वाष्टमभवः तदा नूनं भवेन्मृत्युः रूधासक्तदेहिन इति ४६ अथ शीघ्ररोगी मरणे विशिष्टयोगं द्वितीयोपजातिकयाह रौद्रार्द्रति

मूलाग्निदास्त्रेन वपित्र्यभे नखा २० बुध्न्यार्यमेज्याद्दितिधातृभेनगाः ७॥ मासोब्जवैश्वेथ यमाहिमूलभे मिश्रे शपित्र्ये फणिदंशनेमृतिः ४६ रौद्राहिशाक्राम्बुपयाम्यपूर्वाहिर्दैववस्वंभिषु पापवारे रिक्ताहरिस्कंददिने च रोगे शीघ्रं भवेद्रोगिजनस्य मृत्युः ४७ क्षिप्राहिमूलेंदुहरीशवायुभे प्रेतक्रियास्यात्त्रिपक्रं भंगेविधौ॥

रौद्रादिनक्षत्रेषु पापवारे सति रिक्ताः प्रसिद्धाः हरिर्द्वादशी स्कंददिनं षष्ठी एतासु तिथिषु एवंविधे विशिष्टयोगे यस्य रोगोत्पत्तिर्भवति तस्य रोगिजनस्य शीघ्रं मृत्युर्भवेत् ४७ अथ प्रेतदाहमुहूर्त्ते प्रेतदाहादिनिषेधं चोपेंद्रवज्रयाह क्षिप्रेति क्षिप्रादिनक्षत्रेषु प्रेतक्रिया प्रेतानां मृतानां प्रियउत्तमलोकप्राप्त्यर्थं श्राद्धादिक्रिया स्यात् यदि दाहसमये कारणवशान्नारब्धा अथ त्रिपंचकं कुंभगे विधौ मीनकुंभस्थिते चंद्रे धनिष्ठोत्तरार्द्धादिपंचनक्षत्रे प्रेतस्य दाहो ज्वालनं सजेत् च पुनः यमदिग्गमं दक्षिणदिशि गमनं यात्रा तथा शय्यायाः खट्वायाः वितानं वयनं तथा गृहगोपनं गृहाच्छादनं आदिशब्देन तृणकाष्ठसंग्रहं त्यजेत् ब्रह्मपुराणे पंचके मरणमपि निषिद्धं कुंभमीनस्थिते चंद्रे मरणं यस्य जायते न तस्योर्ध्वगतिर्दृष्टा संततेर्न शुभं भवेदिति तेन पंचके मृतस्य पंचकेदाह॥ ॥ ॥ ॥ श्रीभगवते नमः॥

प्राप्तोसत्सांतत्पुत्तलविधिंकृत्वा दाहः कार्यः पश्चाद्राशौचनिवृत्त्यनंतरं शांतिकंकार्यम् यदिपंचकमध्ये तु प्रागेवमृतः प्रतिबंधवशात्संज्ञकेदाह प्राप्ते
पुत्तलविधिमकृत्वादाहः कार्यः अशौचनिवृत्त्यनंतरंशांतिर्नकार्या एवंरेवत्यंतमृतस्यरेवतीमपहायदाहः कार्यः नपुत्तलविधिः अशौचनिवृत्त्य
नंतरंशांतिरेवकार्यः मरणनिषेधसह निषेधप्रतिपादकवचनद्वयंसङ्गावादिति ४८ अथकाष्ठानांगोमयपिंडानांचसंग्रहमुहूर्त्तंशार्दूलविक्रीडितेना
ह सूर्यक्षादिसभैरितिस्पष्टार्थं ४९ अथत्रिपुष्करयोगंसफलंवसंततिलकयाह भद्रातिथिरिति भद्रासंज्ञकतिथिर्द्वितीयासप्तमीद्वादशीशनिभौमसूर्य
वारेभवति तथाद्वीशं विशाखा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अजचरणः पूर्वाभाद्रपदा अदितिः पुनर्वसुः वन्हिः कृत्तिका वैश्वमुत्तराषाढा एषुनक्षत्रेषुउक्तति
थिवारनक्षत्ररूपे विशिष्टयोगेसति त्रिपुष्करः त्रिपुष्करएवत्रैपुष्करः स्वार्थेण त्रिपुष्करसंज्ञकयोगे भवति कीदृशः मृत्युविनाशवृद्धौ त्रैगुण्यदः।

प्रेतस्यदाहयमदिग्गमनंत्यजेच्छय्यावितानंगृहगोपनादिच ४८ सूर्यक्षार्द्रसभैरधस्थलगतैःपाकोरसैःसंयुतः शीर्षेयु
ग्मभितैःशवस्यदहनंमध्यंयुगैःसार्पभीः घ्रानाशादिषुवेदभैःस्वसदृदास्यात्तंगमोरोगभीः कांथादेःकरणंस्फखंचग।
दितंकाष्ठादिसंस्थापने ४९ भद्रातिथीरविजभूतनयार्कवारेद्वीशार्यमाजचरणादितिवह्निविश्वे ॥ ५ ॥ ६ ॥

तद्दिनेयदिकश्चिन्म्रियेतत्तदापरास्त्रपो म्रियेरन् यदिकिंचिद्वस्तुविनष्टंतदातस्यतद्वस्तुत्रयनाशः तथाकिंचिद्वस्तुलब्धंतदात्रिगुणस्तद्वस्तुलाभः वसिष्ठः।
रविरविजभौमवारे भद्रायां विषमपादमृक्षंचेत् त्रैपुष्करारव्ययोगस्त्रिगुणफलोयुगुलभेद्विगुणम् यदानियन्नक्षत्रस्यैववचरणः पूर्वराशौचरणत्रयमपररा
शौभवतितानि विषमचरणानिद्वीशार्यमेत्यादीनि अथवंसुधनिष्ठा तक्षाचित्रा चाद्रमृगः एतानिभानिभद्रातिथयः रविशनिभौमवारेश्च अत्रापिवि
शिष्टयोगेद्विपुष्करनामयोगेभवति तत्फलम् मृत्युविनाशवृद्धौद्वैगुण्यकृद्भवति तत्रशांतिमाह नारदः दृष्टान्तदोषनाशायगोमयंमूल्यमेववा द्विपुष्करेद्व
यंदद्यात्त्रिदोषस्त्वस्मत्रतरति अथत्रिपुष्करेकश्यपेनरे वेस्यानेवहस्पतिवारेप्युक्तः॥ ६ ॥ शिवः ॥ रामः ॥

भद्रातिथिः शनीज्यारवारे चेद्विषमांघ्रिभं त्रिपुष्करं त्रिगुणदं द्विगुणं द्व्यंघ्रिभमृतादृति इदमेव दृष्ट्वा श्रीपतिनाप्युक्तं विषमचरणधिष्ण्यादि त्यादि अत्र
कश्यपवाक्ये मृतावेव त्रिगुणफलतोक्ता ग्रंथकृता तु श्रीपतिवाक्यानुरोधान्मृत्युविनाशवृद्धौ वित्युक्तं ५० अथ शवप्रतिकृतिदाहे निषिद्धका
लमश्वद्दूलविक्रीडितेनाह शुक्रेति एवंविधे दिने शवस्य प्रतिकृतिः पर्णशरादिना सावयवत्वकल्पनं तस्य दाहो न कार्यः कुतः द्विविधो हि प्रेत
संस्कारः प्रत्यक्षशरीरस्यैकः तत्प्रतिकृतेरन्यः तत्र प्रत्यक्षशरीरसंस्कारे दिनविचाराभावः गार्ग्यः प्रत्यक्षशरीरसंस्कारे दिनं नैव विशोध
येत् इति प्रतिकृतिसंस्कारकालत्रयं अशौचमध्ये वर्षमध्ये वर्षानंतरं चेति अशौचमध्ये क्रियते पुनः संस्कारकर्म चेत् शोधनीयं दिनं तत्र
यथासंभवमेव तु अशौचविनिर्वृत्तौ चेत्पुनः संस्क्रियते मृतः संशोध्यैव दिनं ग्राह्यमूर्ध्वं संवत्सरादपीति गार्ग्यवचनाद्दिनशुद्धिरुच्यते शुक्रारा

त्रैपुष्करो भवति मृत्युविनाशवृद्धौ त्रैगुण्यदो द्विगुणकृद्द्विकृतश्च चांद्रे ५० शुक्रारार्किषु दर्शभूतमदनेनंदास्वतीक्ष्णोग्रभेपौले
वारुणभे त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासे यने याम्ये व्दासरतश्च पातपरिघे दैवेज्यशुक्रास्तके भद्रावैधृतयोः शवप्रतिकृतेर्दाहो

किंदिने शुक्रभौमशनिवारे शवप्रतिकृतेर्दाहो न कार्य इति प्रत्येकं संबंधः दर्शो मावास्या भूतश्चतुर्दशी मदनस्त्रयोदशी ((नपक्षे सिते ५१
नंदाः प्रतिपत्षष्ठ्येकादश्यः आसु तिथिषु तथा तीक्ष्णोग्रभे मूलार्द्राज्येष्ठाश्लेषास्तीक्ष्णानि पूर्वात्रयमघाभरणी उग्राणि पौष्णं रेवती वरुणं
शततारा पूर्वोक्ते त्रिपुष्करदिने न्यूनाधिमासे क्षयमासे अधिकमासे अयने याम्य अब्दात्परतः अब्दमध्ये याम्यायनेपि कार्यः नंदा मरनभूता मा
पातवैधृति विष्टिषु शुक्रार्कि भौम परिघ ध्रुव मिश्रोग्र मैत्रभैः कर्तुश्चंद्रदृष्टैर्वा से जन्मप्रत्यरितारिके त्रिपाद्भे सितपक्षे यने याम्ये व्दतः परम् प्र
वचनिकृतेर्दाहः शुक्रेज्यास्ताधिमासके नेष्टो मध्यो द्विपान्येन्द्रद्वीशादिति भगध्रुवेदृतिनिबंधोक्तेः दिनक्षयोपि वर्ज्यः वर्जयेत्तु दिनक्षयमिति गार्ग्योक्ते
पातपरिघपातो व्यतीपातो महापातश्च परिघश्च एतेषु दाहो न कार्यः देवेज्यशुक्रास्तके दाहो न कार्यः भद्रायां वैधृतौ च तथा सितेशुक्लपक्षे इति ५१ ॥ ८ ॥

अथतेनैवक्तं द्रसावर्ज्यैत्तराण्याह जन्मप्रत्यरितारयोरिति कर्त्तुः जन्मप्रत्यरितारयोः जन्मताराउत्पत्तिनक्षत्रं दशमैकोनविंशं चेति प्रत्यरि

ता राजन्मभासं पंचमचतुर्दशं चयो विंशनक्षत्रे तथाकर्त्तुर्मृतिस्कस्वांसेक्षे अष्टम चतुर्थद्वादशस्थे चंद्रे सतिदाहोनसत्नप्रशस्तः अथमध्यमनक्ष

त्राणि मैत्रमनुराधा भगः पूर्वाफाल्गुनी अदितिः पुनर्वसुः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं विशाखाद्यं घिभं मृगचित्राधनिष्ठाः ज्ञेबुधेपि शवदाहो मध्यमः

अथोत्तमानि अर्के ज्याभ्यां सहितो विधुः अर्के गुरुचंद्रवारे तथा श्रवणहस्तस्वाती अश्विनीपुष्येषु पंचनक्षत्रेषु शवप्रतिकृतेर्दाहः श्रेष्ठः इदम्खि

लमाशौचात्परतः अनंतरं मध्येतु यथासंभवं किंचिद्गुणगौणीकारेण विचार्यं ५२ अथमूलनक्षत्रजातस्य विशेषमुपजातिकयाह अभुक्तमिति ना

रदः अभुक्तमूललक्षणं ज्येष्ठांतमूलादिभवं घटीचतुष्कं जनो ज्येष्ठांत्यघटीचतुष्टयं मूलादिघटीचतुष्टयं चेत्यर्थः नारदः योज्येष्ठामूलयोरंतरालप्र

जन्मप्रत्यरितारयोर्मृतिस्कस्वां सेक्षे च कर्त्तुर्नेस्तन्मध्यो मैत्रभगादितिध्रुवविशाखवाद्यं घिभे ज्ञेपि च श्रेष्ठोर्केज्यविधोर्दि

नेश्रुतिकरस्वात्यश्विपुष्ये तथात्वशौचात्परतो विचार्यमखिलं मध्ये यथासंभवं ५१ अभुक्तमूलं हि घटीचतुष्टयं ज्येष्ठांत्य

मूलादिभवं हि नारदः वसिष्ठ एकद्विघटीमितं जगौ बृहस्पतिस्त्वेक घटीप्रमाणकम् ५३॥ हस्जः शिशुः अभुक्तमूलजः सा

र्पमघानक्षत्रयोरपि अयमेव मुख्यः पक्षः कश्यपारिवद्मुनिसंवादात् ज्येष्ठांत्यमूलयोरंतरालपानोद्भवः शिशुः अभुक्तमूलजः सोप

त्याश्लेषापित्र्ययोरपि वसिष्ठोपि भुजंगपैत्रयोरंतरालभानांतरप्रभानां च तरालं अभुक्तमूलं प्रहरप्रमाणं त्यजेत्सुतं तत्र भवां सुतां चेति वसि

ष्ठ एकद्विघटीमितं जगौ ज्येष्ठांते एकघटिका मूलाद्यघटिकाद्वयमित्यर्थः इदं वसिष्ठेन केचिन्मते मुक्तम् येकस्तु हाक्यके चित् अपरे इति प्रोक्तेः त

हात्म्य च ज्येष्ठांत्यपादघटिकामित्तमेव केचिन्मूलं त्वभुक्तमपरे पुनरामनंति मूलाद्यपाद्यघटिकाद्वितयेन साई मष्टौसमाः परिहरेदिह जन्मभाजः इति।

बृहस्पतिस्तु एकघटीप्रमाणकं जगौ ज्येष्ठांत्यार्धघटिका मूलाद्यार्धघटिके त्यर्थः गुरुः ज्येष्ठांत्यघटिकार्धं च मूलादौ घटिकार्द्धकं तयोरंतर्गता नाडी त्वभु

अथान्ये आचार्या उपजातिकयाहुः अथो त्वरन्य इति आचार्याः प्रोचुः मूलस्य प्रथमा अष्टघटिका शाक्रस्य ज्येष्ठायाः अंतिमाः पंचनाडिका एवमु भयोरंतराले त्रयोदश घटिका अभुक्तसंज्ञकाः प्रोचुः उक्तं च ज्येष्ठांत्याघटिकाः पंच मूलाद्यावस्रनाडिकाः अभुक्तमिति तज्ज्ञेयं तत्र जातं शिशुं त्यजे इति तत्फलमाह तत्राभुक्तमूले जातं शिशुं बालं बालो वा पिता परित्यजेत् त्यागाशक्तौ वा पिता अस्य बालस्याष्टसमाः अष्टौ वर्षाणि मुखं न पश्येत् नारदः अभुक्तमूलजं पुत्रं पुत्रीमपि परित्यजेत् अथवा व्दाष्टकं तातस्तन्मुखं न विलोकयेदिति अत्र घटीनां न्यूनाधिककथनं दोषस्याधिक्याल्पत्वकथनार्थं ज्ञेयं ५४

अथ मूलाश्लेषाजातस्य चरणवशेन फलमुपजातिकयाह आद्ये पितेति मूलप्रथमचरणे जातस्य बालस्य पिता नाशं प्राप्नोति द्वितीयचरणे जननी मा तानाशं प्राप्नोति सापत्नमातरि मातृशब्दो गौणः तेन गौणमुख्ययोर्मुख्ये कार्यसंप्रत्यय इति जननीपदप्रयोगः तृतीयचरणे धनं नश्यति चतुर्थचरणे बाल

अथो त्वरन्ये प्रथमाष्टघट्यो मूलस्य शाक्रांतिमपंचनाड्यः जातं शिशुं तत्र परित्यजेद्वा स्यात्स्वं पिता स्याष्टसमा नपश्येत् ५४ आद्ये पिता नाशमुपैति मूलपादे द्वितीये जननी तृतीये॥ धं ॥

स्य शुभः अत्र विशेषो नारदेनोक्तः दिवा जातस्तु पितरं रात्रौ तु जननीं तथा आत्मानं संध्ययोर् इति नास्ति गंडो निरामयः वसिष्ठस्तु मूलाद्यपादो यदि रात्रिभागे तदात्मनो नास्ति पितुर्विनाशम् द्वितीय पादो दिनगो यदि स्यान्न मातुरस्यापि तदास्ति दोषः अथानंतरं शान्त्यम् लाश्लेषाशांत्यास्त्वनुष्ठितयास्तवत्र चरणचतुष्टयेपि शुभम् अनिष्टफलनाशकंक स्याणं स्यात् शास्त्रोक्तरीत्या खलु सूतकान्ते मासे तृतीयेप्यथवत्सरान्ते इति कालत्रयं वसिष्ठेनोक्तं गंडे तु विशेषः मातृगंडे स्रुतं जातं सूतकांते विचक्षणः कुर्याच्छां तिं तदैवात दोषस्याप्यनुत्तये शिष्टास्तु सर्वत्रापि यत्र सत्रे जन्मनक्षत्रएव शांतिरिति व्यवहरंति अथाहिभे विलोममिति आश्लेषायां मूलपादोक्तं फलं विलो मं विपरीतं ज्ञेयम् मूलस्य प्रथमपादे पितृनाश इत्युक्तं सो ऽश्लेषा चतुर्थपादो तत्रस्य द्वितीयपादे मातृनाशः सा श्लेषा तृतीयचरणे मूलेतृतीयचरणे धननाश उक्तः सो ऽश्लेषा द्वितीयचरणे चतुर्थचरणे ऽस्य भाग्य शुभम् ॥ ५५ ॥

तदाश्लेषाप्रथमचरणेज्ञेयम् अत्रबहुविचारोस्तिग्रन्थभूयस्त्वभयान्नलिख्यते अथकैश्चिन्मूलवृक्षादिविचारउक्तः जयार्णवेतन्मूलंस्तंभंत्व
चाशाखापत्रंपुष्पंफलंशिखामुनयोष्टौदिशोरुद्राः सूर्याः पंचाब्धयोग्नयः मूलेतुमूलनाशःस्यात्स्तंभेवंशविनाशनं त्वचिमातुर्भवेत् क्लेशः
शाखायांमातुलस्यच पत्रेसज्यं विजानीयात् पुष्पेमंत्रिपदंस्मृतंफलेचविपुलालक्ष्मीः शिखायामल्पजीवितं अथमूलपुरुषयोगघटीन्यासस्तत्रैव।
मूलस्यघटिकान्यासोमूर्ध्निपंचनृपोभवेत् मुखेसप्तमृतिःपुत्राः स्कन्धेवेदामहाबलः बाह्वोरष्टौवशीपाण्योस्तिस्रोहत्यान्वितोभवेत् हृदिखेटा भूपस्त्री
त्रीनाभौह्वाब्रह्मविद्भवेत् गुह्येदशातिकामीस्याज्जानुनोःषण्णमहामतिः पादयोः षट्मृतिस्तस्येत्युक्तवान्क मलासनइति अथमूलोद्भूतंकन्या
याः फलार्थंमूलांगविभागस्तत्रैव चतस्रोनाडिकाःशीर्षेकुर्वंतिपशुनाशनं मुखेषट्ध निहानिः स्यात्कंठेपंचधनागमः कौटिल्यंहृदयेपंच
बाह्वोर्वित्तागमंततः वेदाः पाण्योर्दयाधर्मवेदागुह्येतिकामिनी ज्येष्ठमातुलनाशश्चजंघयोस्तुगनाडिका ज्येष्ठभ्रातृविनाशश्चचतस्रोजानुयु।

धनंचतुर्थीस्यशफमोथशांत्यासर्वत्रसत्स्यादहिभेविलोमं ५५ स्वर्गेशुचिप्रोष्ठपदेषुमाघेभूमौनभःकार्तिकचैत्रपौषे॥ ६ ॥

ग्मके पादयोर्दशनाड्यश्चतत्रैवधव्यमादिशेत् इतिमूलप्रसूतायामुनिभिःफलमीरितं अथाश्लेषाजातयोःपुत्रकन्ययोरंगविभागेनफलंतत्रैव॥
मूर्ध्निपंचवसुराज्याप्तिर्मुखेसप्तपितृक्षयः नेत्रेद्वेजननीनाशः ग्रीवायांत्रिषुलंपटः स्कंधेवेदागुरोभक्तिः हस्तेष्टौचबलीभवेत् हृद्येकादशभिश्चा।
त्मघातीसंजायतेनरः स्त्रीवानाभौभ्रमःषड्भिर्गुह्येनवतयोधमः पादेपंचधनंहंतिसार्पादितत्फलंक्रमात् अथाश्लेषावृक्षोपितत्रैवोक्तः फलंपुष्पंद
लंशाखात्वग्लताकंदएवच सार्पवस्वादशाशांकस्वरविश्वार्कसागराः नाडिकास्तद्ववालेफलंज्ञेयंयथाक्रमं श्रीः श्रीराजभयंहानिःमातृपित्रा
त्मसंक्षयइति अयंविभागोनक्षत्रस्यषष्टिघटिकात्मकोज्ञेयः न्यूनातिरिक्तेअनुपातः ५५ अथमूलनिवासंसफलमिदंवज्रपाह स्वर्गइति क्वचित्
षाढः प्रोष्ठपदोभाद्रपदः इषआश्विनःमाघःप्रसिद्धः एषुमासेषुमूलनक्षत्रेस्वर्गेस्ति श्रावणकार्त्तिकचैत्रपौषेषुभूमौतिष्ठति॥ छ ॥ ६ ॥रामः

तपस्यः फाल्गुनः शुक्रो ज्येष्ठः फाल्गुनमार्गशीर्षवैशाखज्येष्ठेषु अधः पाताले मूलं तिष्ठति तत्फलं च यदा मूलनक्षत्रं यस्मिन्मासे यत्र भवति तत्रै
व स्वर्गमृत्युपातालेषु एव प्रोक्तं शुभाशुभफलं ददाति तेन द्व्याद्यभावे स्वर्गपातालस्थे मूले दोषाभावात् छांतेरनावश्यकत्वं ज्ञेयं यदा तु भूमावेव मू
लं तदा शांतिरवश्यं विधेयेति शक्तेन उक्तं च ज्योतिषार्णवे भूमिष्ठे दोषबहुलं स्वल्पमन्यत्र संस्थितमिति ज्योतिर्निबन्धे मूलाश्विपित्र्य चरण प्रथमे
च नूनं पौष्णेंद्रयोश्च फणिनश्चतुरीयपादे मातुः पितुः स्ववपुषोपि करोति नाशं जातो यदा निशि दिनेप्यथ संध्ययोर्वेति तत्रापि यांत्यशुभं भवतीति ज्ञेयं
५६ अथ मूलप्रसंगात् दुष्टेषु गंडांतादिनिमित्तेषु जातस्यारिष्टपरिहारं च शार्दूलविक्रीडितेनाह गंडांतेंद्रभेति एतेषु शिशोः सुसंस्थितिर्नेशा स्यात् दुष्टफल
दा गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां संधिः तल्लक्षणं ज्येष्ठापौष्णभेत्यादिना वक्ष्यति इंद्रभं ज्येष्ठानक्षत्रम् शूलयोगः पातो महापातः परिघव्याघातगंडयो

मूलं त्वधस्तात्तु तपस्यमाघवैशाखशुक्रेष्वशुभं च तत्र ५६ गंडांतेंद्रभशूलपातपरिघव्याघातगंडावमेसंक्रांतिव्यतिपातवैधृति।
तिसिनीवालीकुहूदर्शके वज्रे कृष्णचतुर्दशीषु यमघंटे दग्धयोगे मृतौ विष्टौ सोदरभे जनिः पितृभे शस्ता शुभा शांतितः ५७ ॥

माः अवमस्तिथिक्षयः संक्रांतिः सूर्यसंक्रमणपुण्यकालः व्यतीपातवैधृतीयोगौ सिनीवाली दृष्टेंदुरमावास्या कुहूर्नष्टेंदुरमावास्या सा दृष्टेंदुः सिनी
वाली सा नष्टेंदुकला कुहूरित्यभिधानात् दर्शश्चंद्रदर्शनरहितामावास्या एतद्द्रोगेषु प्रतिपादयिष्यते वज्रे वज्रयोगे कृष्णपक्षचतुर्दश्यां यमघंटे
मघाविशाखेत्युक्तं दग्धयोगे सूर्येशपंचाग्निरसाष्टनंदा इत्युक्तेः मृतौ हीशनतया दित्युक्ते मृत्युयोगे विष्टौ भद्रायां सोदरस्य भ्रातुर्भगिन्या वा नक्षत्रे
पितृभे माता च पिता च पितरौ तयोर्भे मातृभे पितृभे च एषु निमित्तेषु सूतस्य सूतायाः वा जन्म चेत्स्यात्तदा निष्टफलं स्यादित्यर्थः दुष्टनिमित्तस्योपलक्षण
त्वात् त्रीतरजन्माप्यनिष्टम् सजातीयापत्यप्रसवानंतरं विजातीयापत्यप्रसवस्त्रीतरः यथा पुत्रत्रयप्रसवानंतरं कन्याजन्म कन्यात्रयप्रसवानंतरं पुंजन्म
सा जनिः शांतितः वसिष्ठादिप्रोक्तशांत्या स्वनुष्ठितया शुभा परिणामसुखदायिनीत्यर्थः ५७ ॥ ५७ ॥ ५७ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहास-

अथशांतयोलिख्यंते तत्रप्रथमंमूलशांतिरुच्यंते शौनकउवाच अथातःसंप्रवक्ष्यामि मूलजातहितायच मातापित्रोर्धनस्यापिकुलेशांतिहितायच जात
स्यद्वादशाहेतुजन्मर्क्षेवाशुभेदिने समाष्टकेवामतिमान्कुर्याद्वाशांतिमादरात् वसिष्ठः शुभसमेपुण्यदेशेतुमंडपकारयेद्बुधः कुंडंचतद्बहिः कुर्याद्गृहयज्ञोक्तमा
र्गतः पंचामृतपंचगव्यंपंचत्वक्पल्लवानिच उदुंबरवटाश्वत्थप्लक्षाम्रलकुसपल्लवाः शतौषधीमूलशंखनवरत्नानिमृत्तिकाः कुष्ठंमांसीहरिद्रेद्वेमुराशैलेयं
चंदनं वचाचंपकमुस्ताच सर्वौषध्योदशैवहि गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमस्थानसंभवात् ह्रदगोराजनगरद्वारतश्चाष्टमृत्तिकाः शतौषधीमूलानि
अश्मरी १ सहदे २ अपराजिता ३ मुण्डा ४ उशीर ५ बाला ६ अधःपुष्पी ७ शंखपुष्पी ८ ज्येष्ठीमधु ९ कोरक: १० चक्रांकिता ११ विष्णुक्रांता १२ शिव
क्रान्ता १३ मयूरशिखा १४ काकजंघा १५ भृंगराज १६ कुमारी १७ हय १८ कर्णिकार १९ अपामार्ग २० बिल्वं २१ षण्मूला २२ अम्बुज २३ उनरा २४
पुत्रजीव २५ दूर्वा २६ काश २७ कुश २८ साल २९ नाल ३० चक्रमर्द ३१ सिंही ३२ व्याघ्री ३३ अर्क ३४ प्लक्ष ३५ पलाश ३६ पिप्पल ३७ वट ३८ उदुं
बर ३९ तुलसी ४० उत्पल ४१ शतपत्र ४२ अतसी ४३ सारिवा ४४ कदंब ४५ बकुल ४६ शमी ४७ राहिक ४८ निर्गुंडी ४९ मुंडी ५० दण्डी ५१ कर्ताली ५२
अशोक ५३ सूर्यभक्ता ५४ रुद्रजटा ५५ कदली ५६ बीजपूरकं ५७ मदनक ५८ मुसली ५९ पुनर्नवा ६० आम्र ६१ पाटल ६२ श्रीपर्णी ६३ करवीर।
६४ चंपकं ६५ गुडूची ६६ देवदारु ६७ अगरु ६८ चंदन ६९ कुटज ७० शिग्रु ७१ हरिद्रा ७२ जटामांसी ७३ वचा ७४ कुष्ठ ७५ तज ७६ दारुहरिद्रा।
७७ बन्धुजीव ७८ सिंधुवार ७९ सटी ८० अश्वगन्धा ८१ मुस्ता ८२ कुरंटक ८३ पनस ८४ जीवक ८५ जाती ८६ मालती ८७ मधूके ८८ खदिर ८९
सप्तच्छद ९० सिरीष ९१ काकमाची ९२ शतावरी ९३ केतकी ९४ जंबू ९५ शाक ९६ वेतस ९७ आमलक ९८ सरल ९९ गिरिकर्णी १०० इति तिलमाष।
यवव्रीहिगोधूमानिप्रियंगवः चणकैः सहितासप्तसद्बीजानिचसर्वदा वज्रमौक्तिकवैडूर्यपुष्परागेंद्रनीलकं पंचरत्नमिदंप्रोक्तंमंत्रैः कुंभेषुनिक्षिपेत्।
सुवर्णेनप्रमाणेनतदर्धार्धेनवापुनः। नैर्ऋतिप्रतिमांकुर्याद्विनशाठ्यविवर्जितः अत्रविशेषः शौनकेनपलमानेनवार्धेनपादेनाथस्वशक्तितः नक्षत्रदे
वतारूपंकारयित्वाविचक्षणः यद्वाम्रलंस्कवर्णस्यस्थापयित्वाप्रपूजयेत् सुवर्णंसर्वदैवत्यंसर्वदेवात्मकोनलः सर्वदेवात्मको विप्रः सर्वदेवमयोहरिरिति

मु॰टी॰
न॰ग्र॰
२८

वस्त्राणि षोडशाष्टौ च यक्ष्यमाणपूतं इति ब्राह्मणान्वरयेत्पश्चात्स्वस्तिवाचनपूर्वकं श्रोत्रियांश्चतुरो वाष्टौ द्वादश वा षोडश प्रधानाचार्यमेतेषां श्रे
ष्ठं तस्य ततो मण्डपे ईशानादिचतुःकोणेषु व्रणान्जलपूरितान् पूर्वोक्तद्रव्यसंयुक्तान्स्थापयेद्रक्तवर्णकान् विप्रान्पृथक्पृथक्वापि मधुपर्कादि
नार्चयेत् द्वारपूजापकानष्टौ द्वौ द्वौ च वरयेत्पुनः अग्निर्गेवारुणे मन्त्रैः फलपुष्पाक्षतादिभिः तत्तत्कुंभे जलस्पर्शात्कुशकूर्चैर्जपेदिति रुद्रसूक्तं च भद्राग्नि
राणो भद्रा इति क्रमात् पुरुषसूक्तं च तन्मन्त्रैर्देवान्ध्यात्वा प्रयत्नतः गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् पंचगव्यमिदं कुंभे क्षिपेत्तज्जमन्त्रान्वितम् र
जतकांचनताम्रांश्च विद्रुमं तीर्थवारि च निक्षिपेद्धेममूलं च दशाश्वयवनिर्मितं देवदारु च शैलेयं पद्मनीलोत्पलं तथा वचा बालाश्च प्रियंगुवल्कलं तच्छि
द्रघटे क्षिपेत् ताम्रपात्रोपरिन्यस्तं शतच्छिद्रघटे स्थितं ततश्च निर्ऋतिं देवमर्चयेत्स्वस्तिमान्सुखं मोषुणस्त्विति मन्त्रेण फलवस्त्राक्षतादिभिः सूलरूपं वि
धानव्ययामकुणपवाहनं खड्गं घटधरं चोग्रं द्विभुजं च वृकाननम् स्थापयेत्तं ग्रहांश्चैव वस्त्रगंधादिभिर्यजेत् चरुं च श्रपयेत्तत्र नैर्ऋतं तदुक्त्वापुह
तत्र चत्वारः कुंभाश्चतुर्दिक्षु स्थाप्याः एकः कुंभो रुद्रस्थापनार्थमन्यः स्थाप्यः एकः शतच्छिद्रः कुंभः तस्मिन्कुंभे देवदारुशैलेयादिभिः सर्वौषधानि तथा
सुवर्णमूलं अष्टादशयवपरिमितं निक्षिप्य तदुपरि वंशादिपात्रं निधाय तत्र निर्ऋतिप्रतिमां इन्द्रप्रतिमां जलप्रतिमासहितां स्थापयेत् ततः षोडशो
पचारैः पंचोपचारैर्वा पूजयेत् उक्तं च शौनकेन पुण्यैर्भिर्मन्त्रितैः तोयैः प्रोक्षितायां क्षितौ ततः तत्रोदकुंभं सुश्लक्ष्णं रक्तं व्रणविवर्जितं अकृष्णमूलं
निर्णिक्तं पूजयेन्निर्मलाम्भसा आकलशेष्विति अनया कलशस्थापनं शुभं इमं मे इति मन्त्रेण पूरयेत्तीर्थवारिणा कुंभं च वस्त्रगंधाद्यैः तत्तन्मन्त्रैः प्रपूजयेत्
याः फलिनीरित्यनया क्षिपेत्तत्रौषधादिकं वस्त्रावगुंठितं कुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा कूर्चं हेमसमायुक्तं चूतपल्लवसंयुतं स्वस्तिकोपरि विन्यस्य क्षीरद्रुम
सपल्लवैः द्रोणव्रीहींश्च निक्षिप्य ईशाने च निधापयेत् पंचरत्नानि निक्षिप्य सर्वौषधिसमन्वितम् अर्चितं गंधपुष्पाद्यैः श्रीरुद्रं तत्र संजपेत् तत्रै
निरुक्तं शतरुद्रानुवाककम् रक्षामन्त्रं तथा पुण्यं रक्षोघ्नं च स्पृशञ्जपेत् त्र्यंबकं जपेत्तस्य गष्टोत्तरसहस्रकम् एकवारं तथा जापी पावमानीः स्पृशञ्जपे
त् जपस्य पंचकुंभांश्च द्वयं वा तदलाभतः श्रीरुद्रस्यैककुंभं च सर्वसूक्तानि तत्र तु तथान्यं पंचमं कुंभं पूर्वोक्तलक्षणैर्युतम् चतुःप्रस्रवणं कुर्यात्सचवक्रं चत

२८

द्भवेत् वस्त्रावगुंठितंकुर्यात्पूरयेत्तीर्थवारिणा पंचरत्नसमायुक्तताम्रपल्लवसंयुतं एतस्मिन्नपिपंचरत्नसप्तमृत्तिकाशतमूलं देवदारुप्रभृतीन्
धेहेममूलानिक्षिपेत् तत्रशतमूलालाभे विष्णुक्रांतासहदेवीतुलसीशतावरी मूलानीमानिगृण्हीयात्तदलाभे विशेषतः तस्योपरिन्यसेत्
पूर्णपात्रमृन्मयं शुद्धवस्त्रेणसंछाद्यशतमूलानिनिक्षिपेत् कुंभोपरिन्यसेद्धिद्वान्मूलनक्षत्रदैवतम् अधिप्रत्यधिदैवोचदक्षिणोत्तरदेशयोः
दैवंजैपदस्तोज्येष्ठानक्षत्रदैवतम् एवंप्रत्यधिदैवंचपूर्वाषाढर्क्षदैवतम् स्वलिंगोक्तैश्चमंत्रैश्चप्रधानादीनप्रपूजयेत् पंचामृतेनसंस्नाप्य आवाह्या
थसमर्चयेत् उपचारैःषोडशभिर्यद्वापंचोपचारकैः रक्तचंदनगंधाद्यैःपुष्पैःकृष्णासितादिभिः मेषशृंगादिधूपैश्चघृतदीपैस्तथैवच स्कंदायोक्त
मांसाद्यैः नैवेद्यैर्भोजनादिभिः मत्स्यमांससुरादीनिब्राह्मणानांविवर्जयेत् सुरास्थानेप्रदातव्यंक्षीरंसैंधवमिश्रितम् पायसंलवणोपेतंमांसस्थाने
प्रकल्पयेत् उक्तगंधाद्यलाभेतुयथालाभंसमर्चयेत् पुष्पांतंतुसमभ्यर्च्यहोमंकुर्याद्यथोदितम् निर्वापप्रोक्षणादीनिचरोःकुर्याद्यथाविधि हवि
र्गृहीत्वाविधिवन्नैर्ऋत्येचरुकंततः अत्रवसिष्ठेनविशेषोभिहितः मूलंप्रजामितिमंत्रस्यकण्वऋषिर्निर्ऋतिर्देवता अनुष्टुप्छंदः मूलायस्वा
हा प्रजापतयेस्वाहेत्युपहोममंत्रौ पलाशसमिदाज्येनचरुणाष्टसहस्रकम् अथवाष्टोत्तरशतंप्रत्येकंजुहुयात्ततः मूलंप्रजामित्यृषिर्भिविद्यमंत्र
त्रयेणच सवित्रसौम्यनैर्ऋत्यमंत्रैरश्वत्थसंभवैः समिद्भिश्चतिलव्रीहीन्हुत्वाव्याहृतिभिस्ततः मूलप्रजामित्यष्टौवाक्यान्यर्चकोजपेत् ॥
अष्टोत्तरसहस्रंवाशतंवानियतात्मवान् अथहोमप्रकारस्तुशाखांतरविषयोध्येयः मोषुणःपरापरितियत्तेदेवतिप्राग्च पायसंघृतसंमि
श्रंहुनेदष्टोत्तरंशतम् समिदाज्यचरून्यश्चाष्टक्तितः संख्ययाहुनेत् अधिदैवतयोश्चैवजुहुयात्स्वस्वमंत्रकैः नक्षत्रदेवतायुश्चपायसेनतु
होमयेत् कृणुष्वेतिपंचदशभिर्जुहुयात्स्तरंततः गायत्र्याजातवेदसेत्र्यंबकमितिक्रमात् सीरायुंजंतिताग्निवास्तोष्पतेसमेवच ॥
क्षेत्रस्यपतिनागृणानाग्निर्द्वंतंतथैवच श्रीसूक्तेनतथाविद्वान्समिदाज्यचरून्क्रमात् अष्टोत्तरशतंवाथअष्टाविंशतिभिःक्रमात्तु अ
ष्टाष्टसंख्ययावापिजुहुयाच्छक्तितोबुधः त्वन्नःसोमेनपायसंजुहुयात्त्रयोदश चतुर्गृहीतमाज्यंचपातेरुद्रेतिमंत्रतः स्रुवेणजुहुयात्संख्यं

महाव्याहृतिभिः क्रमात् हुत्वा स्विष्टकृतं पश्चात्प्रायश्चित्ताहुतीर्हुनेत् आचार्यो यजमानो वा अग्नौ पूर्णाहुतिं हुनेत् होमशेषं समाप्याथ वह्नि
मारोपयेत्ततः कुंभानि मंत्रणं कुर्याद्दक्षिणेनाभिमंत्रयेत् मृत्युप्रशमनार्थाय जपेत्त्र्यंबकं शतम् रुद्रकुंभोक्तमार्गेण रुद्रमंत्रं स्पृशञ्जपेत् भूपरि
पक्वनैवेद्यं कुंभयुग्मे निवेदयेत् प्रसादयेत्ततो देवमभिषेकार्थमादरात् भद्रासनोपविष्टस्य यजमानस्य चर्त्विजः दारपुत्रसमेतस्य कुर्युः सर्वौषधैश्च
नम् अक्षीभ्यामिति सूक्तेन पावमानीभिरेव च आपो हिष्ठेति नवभिरापद्द्रुपदादृयेन च सहस्राक्षेण तत्त्वेनापि देवस्य त्वेति मंत्रकैः शिवसंकल्पमं
त्रेण वक्ष्यमाणैश्च मंत्रकैः योऽसौ वज्रधरो देवो महेंद्रो गजवाहनः मूलजातशिशोर्दोषं मातापित्रोर्व्यपोहतु योऽसौ शक्तिधरो देवो हुतभुङ्मेषवा
हनः सप्तजिह्वश्च देवोऽग्निर्मूलदोषं व्यपोहतु योऽसौ दंडधरो देवो धर्मो महिषवाहनः मूलजातशिशोर्दोषं व्यपोहतु यमो मम योऽसौ खड्गधरो देवो
निर्ऋती राक्षसाधिपः प्रशामयतु मूलोत्थं दोषं गंडांतसंभवम् योऽसौ पाशधरो देवो वरुणश्च जलेश्वरः नक्रवाहः प्रचेता वो मूलोत्थाद्यं व्यपोहतु
योऽसौ देवो जगत्प्राणो मारुतो मृगवाहनः प्रशामयतु मूलोत्थं दोषं बालस्य शांतिदः योऽसौ निधिपतिर्देवः खड्गभृन्नरवाहनः मातापित्रोः शिशोश्चैव मूल
दोषं व्यपोहतु योऽसौ पशुपतिर्देवः पिनाकी वृषवाहनः आश्लेषामूलगंडांतदोषमाशु व्यपोहतु विघ्नेशः क्षेत्रपो दुर्गा लोकपाला नवग्रहाः सर्वदोषप्र
शमनं सर्वे कुर्वंतु शांतिदाः तयोरभिषेकं तु सर्वदोषोपशांतिदम् सर्वकामप्रदं दिव्यं मंगलानां च मंगलम् वस्त्रांतरितकुंभाभ्यां पश्चात्तु स्नापयेद्बु
धः ततः शुक्लांबरधरः शुक्लमाल्यानुलेपनः यजमानो दक्षिणाभिस्तोषयेदृत्विगादिकान् धेनुं पयस्विनीं दद्यादाचार्याय सवत्सकाम् निर्ऋ
तिप्रतिमां कुंभवस्त्रं हेमं च दापयेत् ग्रहार्थं वस्त्रप्रतिमास्तस्मै दद्यात्प्रयत्नतः श्रीरुद्रजापिने देयः कुंभोऽनड्वान्प्रयत्नतः तत्कुंभवस्त्रप्रतिमास्त
स्मै दद्यात्प्रयत्नतः उक्तालाभे ततो दद्यादाचार्यब्रह्मऋत्विजाम् तत्तन्मूल्यं प्रदातव्यं शक्त्या वाथ प्रदापयेत् दद्यादन्नं पायसादि ब्राह्मणान्भोजये
च्छतं अलाभे सति पंचाशद्दशकं तदलाभतः सर्वशांतेश्च पठनं भेशिश्च पृच्छं तथा गृही समापयेद्धीमान्निर्ऋतिः प्रीयतामिति इति शौनकीये मू
लशांतिः अथाश्लेषाशांतिरप्येवमेव कार्या तत्र विभवे पूर्वोक्तवत्सचकुंभाः स्थाप्याः असंभवे कुंभद्वयम् एकत्र रुद्रस्थापनम् ॥

द्वितीये आश्लेषाप्रतिमास्थापनम् अभिमंत्रणादि पूर्ववत् तत्राश्लेषाप्रतिमा सर्पाकारा अधिदैवत बृहस्पतिप्रतिमा प्रत्यधिदैवत पितृप्रति
मा स्थाप्य पूजयेच्च नमोस्तु सर्पेभ्य इति पूजामन्त्र इती रितः सर्पो रक्तत्रिनेत्रश्च द्विभुजः पीतकञ्चुकः फणकादि धरस्ती क्ष्णो दिव्याभरणभूषि
तः एवं ध्यात्वानतोभ्यर्च्य होमकर्म समारभेत अभिषेके विशेषः आश्लेषोत्पन्न सजातस्य मातापित्रोर्धनस्य च भ्रातृज्ञातिकुलस्यानां दोषं
सर्वं व्यपोहतु पितरः सर्वभूतानां रक्षंतु पितरः सदा सार्पनक्षत्रजातस्य वित्तवज्ञातिबांधवान् सर्पाधीशनमस्तुभ्यं नागानां च गणाधिप गृहा
णार्घ्यं मया दत्तं सर्वारिष्टप्रशांतये इत्यर्घ्यमंत्रः मूलनक्षत्रवत् कुर्यात् सर्वदोषस्वनामतः एतच्च मूलाश्लेषाशांतिकद्वयं विवाहे उपस्थिते श्वशुरे श्व
श्रूवा श्वसत्वे मूलाश्लेषोत्पन्नयोरपि वधूवरयोस्तत्तदरिष्टनिवृत्यर्थं विधेयम् उपलक्षणत्वाच्च ज्येष्ठा विशाखोत्पन्नायाबध्वा वरस्य ज्येष्ठबंधु
कश्शांतयेच्च नारदः मूलजा श्वशुरं हंति व्यालजा वत रं गना ऐंद्री पत्यग्रजं हंति देवरं तु द्विदैवजा शांतिर्वापुष्कलाचेत्स्यात्तदा दोषो न कश्चनेति
इत्याश्लेषाशांतिः अथ गंडशांतिः गंडशांतिं प्रवक्ष्यामि सोममंत्रेण भक्तिमान् कांस्यपात्रं प्रकुर्वीत पलैः षोडशभिर्नव अष्टाभिश्च चतुर्भिर्वा त्र
भ्यां वा शोभनं तथा तन्मध्ये पायसं शंखे नवनीतेन पूरिते राजतं चंद्रमभ्यर्च्य सितपुष्पसहस्रकैः देवत्तः शक्लैर्वासास्तु शक्लमाल्यानुलेपनैः
सोमाहमिति सिद्धि वस्त्र पूजां कुर्यात् ततो द्विजः दद्याद्दक्षिणा मिष्टां गंडदोषप्रशांतये शक्लं वागीश्वरं दैवतान्त्रपात्रसमन्वितम् गंडदोषोपशांत्यर्थं दद्याद्वि
द्विजेशक्षि अत्रापि पूर्ववत् प्रतिमा कलश होमाभिषेकादिकं कार्यं तिथिगंडे त्वनड्वाहनाशात्रो धेनुरुच्यते कांचनलग्नगंडे तु गंडदोषो विनश्यतु आद्यभागे
पितुर्गंडे त्रयाणामभिषेचनम् इतरत्र शिशोर्मातुरभिषेकं च कारयेत् अत्यन्तु उत्तरातिष्य चित्राश्च पूर्वाषाढोद्भवस्य च कुर्याच्छांतिं प्रयत्नेन नेत्राकारं ज्ञा
बुधैः चित्राद्यर्द्धे पुष्यपादे द्वितीये पूर्वाषाढधिष्ण्यपादे द्वितीये जातः पुत्रश्चोत्तरार्द्धे विघाती मातापित्रोर्भ्रातुरप्यात्मनश्च द्विमासस्योत्तरादोषः पुष्यश्चै
व त्रैमासिकः पूर्वाषाढाष्टमे मासि चित्राषाण्मासिकं फलम् नवमासं तथाश्लेषामूलं चाष्टौ समाः स्मृताः ज्येष्ठामासे पंचदशे पुत्रदर्शनवर्जिता
उत्तरे तिलपात्रस्यात्तिष्ये गोदानमिष्यते अजां चित्रासु वैरेयापूर्वाषाढे [illegible] चनम् यवाश्चैव हिमाषाश्च तिलमुद्गांश्च दापयेत् यथाविभवानुसारेण कुर्या

मु.दी.
न.प्र.
३०

ब्राह्मणभोजनम् पितुरायुष्यवृद्ध्यर्थं शांतिरत्र विधीयते इतिगंडांतशांतिः अथज्येष्ठाशांतिः भरद्वाजः ज्येष्ठादौ मातृजननीमातामहं द्वितीयके तृ
तीयेमातुलं हंतिचतुर्थे जननींतथा आत्मानंपंचमेहंतिषष्ठेगोत्रक्षयोभवेत् सप्तमेकुलनाशःस्यादष्टमेज्येष्ठसोदरः नवमेश्वशुरं हंतिसर्वंदशमेदश
मेनर्थंति प्रत्येकंघटिकाषट्कस्यफलमुक्तम् अत्रापिमूलशांतिरेवकार्यम् तत्रविशेषः घटिकैकावशेषांतेज्येष्ठादौ घटिकाद्वयम् संधि
तिरेयंशिशुर्गंडांतमीरितम् ज्येष्ठासपादस्तुपितुःस्वस्यचापिविनाशकः ज्येष्ठर्क्षेकन्यकाजाताहंतिशीघ्रंधवाग्रजम् शांतितस्यप्रवक्ष्यामिगंडदो
षप्रशांतये तत्रचतुर्दिक्षुकुंभचतुष्टयंसंस्थाप्यतन्मध्येशतच्छिद्रंपंचमंकुंभंसंस्थाप्यपूर्ववत्पूजादिविधायतत्र वज्रांकुशधरंदेवमैरावतगजान्वितम्
कुर्याच्छचीविरिंचदेवेंद्रसुरनायकम् शालितंडुलसंपूर्णकुंभस्योपरिपूजयेत् इंद्रायेंद्रोमरुत्वतइतिमंत्रेणवाग्यतः पूजयेद्विधिनासम्यग्लोक
पालगणान्वितम् रक्तवस्त्रद्वयोपेतंदेवराजंशचीपतिम् पूजयेद्वारुणैर्मंत्रैः कुंभान्वीमान्प्रयत्नतः त्वन्नो अग्नेजयेदादौसत्वन्नो द्वितीय
के ससुदज्येष्ठा इतिचैवंमेगंगेचतुर्थकम् पूजयेद्वस्त्रगंधाद्यैश्चतुरः कलशानपि आनोभद्राज्यपंचाहेभद्रा अग्नेद्विलीपकम् इंद्रसूक्तंस
द्जाप्यंजपेन्मृत्युंजयंततः समिद्भिर्मधुरस्यस्यशतमष्टोत्तरंशतम् स पिष्टचरुणाचैवमूलमंत्रेणवाग्यतः हुनेज्जाप्यंचतेनैवयतइंद्रभयेतिच
तिलान्व्याहृतिभिर्हुत्वाशतमष्टोत्तरंपृथक् ततोभिषेकः ततोरूपंरूपमितिमंत्रेणतत्वस्कृ रितिमंत्रेण आज्यावलोकनं पुनर्देवतापूजनंकृत्वा न
मोस्तुस्करनाथायनमस्तुभ्यंशचीपते गृहाणार्घ्यंमयादत्तंगंडदोषप्रशांतये अष्टोत्तरशतसंख्याकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् अन्यत्सर्वंतुपूर्ववत् अथ
ज्येष्ठाशांतिः दिनक्षयेव्यतीपातेव्याघातेविष्टिवैधृतौ शूलेगंडेचपरिघेवज्रेचयमघंटके कालगंडेमृत्युयोगेदग्धयोगसमन्विते तस्मिन्गंडदिने
प्रसूतिर्यदिजायते अतिदोषकरीप्रोक्तातत्रपापयुतेसति विचार्यशांतिकुर्याद्यथाविधि यजनंदेवतानांचब्राह्मणांचैवपूजनम्
शिवालयेभक्त्यागोघृतेनप्रदापयेत् अभिषेकंशंकरायअश्वत्थस्यप्रदक्षिणम् अभीष्टफलसिद्ध्यर्थंकुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् गणापत्युपुरुषसूक्तेन एम
रंमृत्युंजयंशुभम् शांतिजाप्यपुनश्चैवकृत्वामृत्युंजयीभवेत् इत्युत्तरगार्ग्यदुष्टयोगशांतिः कुमारजन्मकालेतुव्यतीपातश्चवैधृतिः संक्रांतिश्च

षेस्तत्र जातो दारिद्र्यकारकः नवग्रहमखं कुर्यात्तस्य दोषस्य शान्तये पृथक् गोमुखाज्जन्मतः शांतिं समाचरेत् ग्रहस्य पूर्वदिग्भागे गोमयेनानुलिप्य।
च अलंकृत स्वदेशे तु व्रीहिराशिं प्रकल्पयेत् पंचद्रोणमितं धान्यं तदर्धं तन्दुलं च तदर्धं तु तिलैः कुर्याद्न्योन्योपरि कल्पयेत् द्रव्यत्रितयराशौ तु
लिखेद्बुधः पुण्याहं वाचयित्वा तु आचार्यं वरयेत्सुरा राशौ प्रतिष्ठितं कुंभं ... मोहरम् तीर्थोदकेन संभृत्य सर्वौषधिपल्लवम् पंचगव्यं पंचरत्नं
युग्मेन वेष्टयेत् तस्योपरि न्यसेत्पात्रं सूक्ष्मवस्त्रेण संयुतं प्रतिमां स्थापयेत्तत्र ... साधिप्रत्यधिदेवताम् चंद्रादि ... तीपार्श्वे मध्ये विधृतिमर्चयेत् एवमेव
व्यतीपातशांतौ संक्रमणस्य च अधिदैवं भवेत्सूर्यः चन्द्रः प्रत्यधिदेवता ... तिपूर्वेण ... पूजयेत् त्र्यंबकेन मंत्रेण सोमपूजां समाचरेत्
उदुत्यं इति मंत्रेण सूर्यपूजां समाचरेत् आप्यायस्वेति मंत्रेण सोमपूजां समाचरेत् ततोऽष्टोत्तरसहस्रं अष्टोत्तरशतं वा अष्टाविंशतिसंख्या जपः सर्वेषां
रजपश्च आनोभद्रा अग्ने इति सूक्तं पुरुषसूक्तं त्रियंबकं एतान् ... कुर्यात् ... जपं कुर्युः त्रियंबकेन मंत्रेण समिदाज्यचरून् हु
नेत् अष्टोत्तरसहस्रं अष्टोत्तरशतम् अष्टाविंशतिर्वा मृत्युंजयमंत्रेण तिलहोमं समाचरेत् ततः समुद्रज्येष्ठा इत्यापो हि ष्ठेत्यृचेन च
भ्यामिति सूक्तेन पावमानीभिः त्रियंबकेन उदुत्यं इति आप्यायस्वेति वैदिकमंत्रैः सुरास्त्वामभिषिंचन्त्वित्यादिकैः पौराणमंत्रैश्चाभिषेकं कुर्यात
तत आज्यावेक्षणं ... अन्यद् दक्षिणादानादिकं पूर्ववत् इत्युक्ता गार्ग्येण व्यतीपातवैधृतिसंक्रांतिशांतिः अथ कुहूसिनीवालीदर्शशांतिः अत्रयः
स्याः कस्याश्चिदमावास्यायाः अष्टौ भागान् कृत्वा प्रथमविभागे चंद्रदर्शनं ... तेन चेति विचार्यम् यदा चंद्रदर्शनं तदा सिनीवाली यदा चंद्रदर्श
नं तदा दर्शः सकलचंद्रक्षयस्तदा कुहूरित्यर्थः तदुक्तं छंदोगपरिशिष्टे इंदुक्षयकालः श्राद्धकाल इति प्रस्तुत्येन्दुक्षयकालपरिमाणमुक्तं
अष्टमेंऽशे चतुर्दश्याः क्षीणो भवति चंद्रमाः अमावास्याष्टमे भागे पुनः ... भवेदणुः अत्रेंदुराद्यप्रहरे च तिष्ठेत् चतुर्थभागोनकलावशिष्टः त
दंतस्तु क्षयमेति कृत्स्नम् एवं हि ज्योतिश्चक्रविदो वदंतीति एतं ... कात्यायनेन तद्भाष्यकारेण कृतम् प्रहरनवात्मकश्चंद्रक्षयकाल इति
तत्राशयः सप्तमाष्टमप्रहरौ कृत्स्नक्षयकालः चतुर्दशीशेषयाम ... यामौ चंद्रसूक्ष्मताकाल इति तत्रायं मंत्रविषयविवेकः यस्याममावा

मु॰सिं॰ स्यायां प्रथमप्रहरे शास्त्रात् प्रत्यक्षतो वा चंद्रदर्शनं स्यात् सिनीवाली [illegible] सिद्धा तत्रोत्पन्नस्य सिनीवालीशांतिर्विधेया अथ तस्यामेवामावास्यायां यस्
न॰५॰ चंद्रेन्दुकलात्वं स च कृत्स्नक्षयकालेमावास्यायां अतिभक्षणाय्व तस्य [illegible] तिसमयं वदति सूक्ष्मत्वेन दुर्ज्ञेयत्वात् अमावास्यायाः सप्तमाष्टमप्रहरयोः
३१ कृत्स्नक्षयकालस्य भाष्यकारेण परिभाषितत्वात् सप्तमाष्टम [illegible] कः कालः कुहूशब्दवाच्यस्तत्रोत्पन्नस्य कुहूशान्तिः पुनस्तस्यामे
वामावास्यायां प्रथमप्रहरानंतरं सप्तमप्रहरादर्वाक् प्रहरषट्ककाले [illegible] कालो दर्शशब्दवाच्य इति तत्रोत्पन्नस्य दर्शशांतिर्विधेयेति एवमेक
स्यामेवामावास्यायां कालभेदेन त्रयं संभवति यद्यत्वमावास्यायां चंद्रद[illegible]भावः तदा द्वयमेव दर्शत्वकुहूत्वरूपं संभवतीति अन्ये केचित्तु
दृष्टशेषे चंद्रे [illegible] तिपरदिने याऽमावास्या सा सिनीवालीत्युक्तलक्ष[illegible] चंद्रो यस्यामिति अन्यपदार्थस्य अमावास्यारूपस्यैव समानाधिक
रण्येन ग्रहणात् किंच सिनीशब्देन श्वेता चंद्रकलावर्णवाचिनः श्वेतशब्दाद्वर्णादनुदात्तात्तोपधात्तो न इति ङीप्नकारौ सिनी तावलते प्राप्नोतीति
सिनीवालीति व्युत्पत्तिश्च चतुर्दश्युदितचंद्राश्रयायाममावास्यायां न संगच्छते इति च तत्र दृष्टेन्दुः सिनीवाली स्यामावास्यैवाभिधीयते [illegible] ज्यापः अनु
लगणितविरोऽन्यथा समादधुः तत्र स्याद्दृष्टेंदुः सिनीवालीत्यादौ उदयास्ताधिकारोक्त [illegible] कर्मद्वयसंस्कृतस्य दर्शनयोग्यत्वे सति प्राक् क्षितिजकाले
वृत्तसंबंधवत्वं ग्रहादेर्दर्शनशब्दवाच्यं मेघाद्यावरणे तु शास्त्रीयदर्शने दृष्टिवर्तने आत्मचंद्र [illegible] स्यादिवत् तथैव दर्शनायोग्यत्वे सति प्राक् क्षितिजसं
बंधवत्वमदर्शनशब्दवाच्यमित्यदर्शनलक्षणम् अतश्चंद्रदर्शनलक्षणवत्यमावास्या सिनी[illegible]नाम चंद्रादर्शनलक्षणवत्यमावास्या कुहूर्ना
म लक्षणद्वयेनाक्रांताऽमावास्या दर्शशब्दवाच्य इति अयमाशयः यदामावास्या सूर्योदयात् प्राक् [illegible]कादयवती तदा दृक्कर्मसंस्कारवशेन चंद्र
स्य दृश्यत्वमागतं चेत्तदा सा संपूर्णाऽमावास्या सिनीवालीनाम [illegible] द्वितीयसूर्योदयावधिका तत्रोत्पन्नस्यारिष्टशांतये सिनीवालीशांति
स्तत्फलं वा देश्यम् अथ तिथिवृद्धौ वा तस्या अमावास्याया द्वितीयसूर्यो[illegible]मवशिष्टामावास्याघटीषूत्पन्नस्य कुहूशांतिरेव चंद्रादर्शनलक्षण[illegible] प्राप्तः
सत्वात् यदि सैवामावास्या सूर्योदयात् प्राक् घटिकात्रयचतुष्टयं वा प्रतिपत्संबंधात्तदा सिनीवाल्येव अथ तद्दर्शनान्नेवायामकिंचिद्यावाऽमावास्यापंतुर ॥ ३१

कर्मसंस्कारवशेनचंद्रस्यादृश्यत्वमागतंस्यामावास्या संपूर्णाकुहूर्नाम चंद्रादर्शनलक्षणसत्वात् तत्रापिकुहूशांतिरादेश्या यत्तुसूर्योदयादनं
तरं कियत्सीषुद्वित्रासुघटीषु अतिक्रांतासु अमावास्याप्रवृत्तिः पूर्वंतुदृश्या दृष्टिस्थवातस्यामुषसि दृष्कर्मवशतश्चंद्रो दृष्टोमावादर्शितथाप्यमावास्यायां
दृदर्शनलक्षणानाक्रांतत्वात्तांसंपूर्णामावास्यादर्शोनाम तत्रदर्शजननशांतिर्विधेयेति एवममावास्याभेदेनसिनीवालीकुहूदर्शरूपप्रकारत्रयंसावकाशम्
तिगीलत्वानासतम् अथप्रकारांतरेणसिनीवालीसर्ववादिसिद्धासैव कुहूस्तुपारिभाषिकी। यदाहवसिष्ठः नक्षत्रेयस्यदर्शान्तो विषनाड्याभवेद्यदि कुहू
योगः इतिख्यातोव्याधिमृत्युभयादिकृत् अयमर्थः यस्मिन्नक्षत्रेया विषनाड्या उक्तास्तस्मिन्कालेयदिदर्शस्यचरमघटिकाभवेत्तन्नक्षत्रेचयस्यपुरु
स्यजन्मनक्षत्रजन्मकालेकालांतरेवास्यात्तस्यपुंसोव्याधिमृत्युकृत् कुहूयोगोज्ञेयः तत्रकुहूजननफलेशांतिश्चस्यात् कालांतरेपिकुहूयोगसंभवे।
शांतिर्विधेया अतएवजगन्मोहने यस्यजन्मर्क्षगश्चंद्रो विषनाड्यांकुहूर्भवेत् अभिचारेणकिंतस्यस्वयमेवमरिष्यतीति अतोविषघटि
कातः पूर्वंकालोदर्शशब्दवाच्यइति एवंप्रकारत्रयेणसिनीवालीकुहूदर्शानीमेदउपादितस्तत्रयथासंप्रदायंसर्वपक्षेस्वल्पमतिप्रसंगेन
अथशांतिप्रकारः सिनीवाल्यांप्रसूतास्याद्यस्यभार्यापशुस्तथा गवाश्वमहिषीचैववडवाकस्यापिश्रियंहरेत् येवसंतिद्विजाश्चान्येस्वत्र
सात्प्रेम्णीविंतः वर्जयेत्तानशेषांस्तुपशुपक्षिमृगादिकान् द्विजाःपोष्यणः कुहूप्रसूतिरस्यर्थे सर्वदोषकरीमता यस्यप्रसूतिरेतेषांतस्यायु
र्धननाशिनी नारीविनाचशेषाणांपरित्यागोविधीयते परित्यागात्तत्र...कुर्यादुत्तथाविचक्षणः प्रतिमाकारयेच्छंभोश्चतुर्भुजसमन्वितम्।
त्रिशूलखड्गवरदाभयहस्तांयथाक्रमात् श्वेतवर्णाश्वेतपुष्पाश्वेतं...वृषस्थिता त्रैयंबकेनमंत्रेणपूजांकुर्याद्यथाविधि इंद्रश्चतुर्भुजोवज्रांकुश
चापसमायकः रक्तवर्णोगजारूढोयतइंद्रेतिमंत्रतः पितरःकृष्णवर्णाश्चचतुर्हस्ताविमानगाः पद्मस्स्रुवकमंडलुभयानांचधारिणः येसमारति
मंत्रेणपूजांकुर्यादनंतरम् कलशस्थापनपूजादिपूर्ववत् समिदाज्य...होमंतिलमाषैश्चसर्षपैः अश्वत्थप्लक्षपालाशसमिद्भिःखादिरैःशुभैः अष्टो
तरशतंमुख्यप्रत्येकंजुहुयाद्बुधः त्रियंबकेनमंत्रेणतिलान्व्याहृति...भिर्नेतु शंकरस्याभिषेकंचकुर्यादाज्यावलोकनम् अन्यत्सर्वमभिषेकादिपूर्ववत्

मु॰ दी॰ इति सिनीवालीकुहूशांतिः अथदर्शशांतिः अथातोदर्शजातानां मातापित्रादेर्हिता तद्दोषपरिहाराय शांतिं वक्ष्यामि नारद तत्र संकल्पं विधाय तन्मध्ये कल
तन्त्र॰ शं संस्थाप्य तन्मध्ये निक्षिपेद्द्रव्यं दधिक्षीरघृतादिकम् न्यग्रोधोदुंबरोऽश्वत्थः सचूतो निंबकास्तथा एतेषां वृक्षमूलानां त्वगादीन्पल्लवांस्तथा पंचरत्नानि निक्षिप्य व
३२ स्त्रयुग्मेन वेष्टयेत् तत्र सर्वे समुद्रा इति आपो हिष्ठा तृचेनेति कयानश्चित्र इत्यृचा यत्किंचेदमृचा वैव समुद्रज्येष्ठ इत्यृचा अभिमंत्र्योदकुंभं तमग्नेः पूर्वे
निधापयेत् दर्शश्च देवताया श्च सोमसूर्यस्वरूपकाः प्रतिमां स्वर्णजां नित्यं रौप्यं तीताम्रजां तथा आप्यायस्वेति मंत्रेण सवितापश्चात्तमेव च उपचारैः
समाराध्य ततो होमं समाचरेत् समिधश्चरुद्रव्यं क्रमेण जुहुयात्सुधीः हुने[illegible]वित्तमंत्रेण सोमो धेनुं च मंत्रतः अष्टोत्तरशतं वापि अष्टाविंशतिसं
ख्यया अभिषेकादिपूर्ववत् हिरण्यं रजतं चैव रुक्मा धेनुश्च दक्षिणा ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र कारयेत्स्वस्तिवाचनम् इति दर्शशांतिः कृष्णपक्षे चतुर्द
श्याः प्रसूतेः षड्विधैः फलम् चतुर्दशीं च षड्भागां कुर्यादादौ शुभं स्मृतम् द्वितीये पितरं हंति तृतीये मातरं तथा चतुर्थे मातुलं हंति पंचमे वंशनाशनम् षष्ठे तु
धनहानिः स्यादात्मनो वंशनाशनम् तस्मात्सर्वप्रयत्नेन शांतिं कुर्याद्विधानतः प्रतिमां कारयेच्छंभोः कर्षमात्रसुवर्णतः तदर्धार्धेन वा कुर्यात्सर्वलक्षण
संयुतां वृषभं च समासीनं वरदाभयपाणिकम् शुद्धस्फटिकसंकाशं श्वेतमाल्याम्बरान्वितम् त्र्यंबकेन मंत्रेण पूजां कुर्याद्विधानतः तत्र मूलशांतिवत्
कलशस्थापनादि कृत्वा तत्र शंभुपूजां विधाय तत्र आवाह्य वारुणैर्मंत्रैरनेन च विधानतः इमं मे वरुणेत्यनया तत्त्वायामीत्यृचा तथा त्वन्नो अग्न इत्य
नया स त्वन्न इति मंत्रतः आग्नेयकुंभमारभ्य पूजां कुर्याद्यथाक्रमात् आनो भद्रा श्च सूक्तेन भद्रा अग्ने श्च सूक्तं वा कं जप्त्वा पुरुषसूक्तं च रुद्रं च क्रमाज्ज
पेत् ईश्वरस्याभिषेकं च ग्रहपूजां च कारयेत् समिदाज्यचरूंश्चैव तिलमाषांश्च सर्षपान् अश्वत्थप्लक्षपालाश समिद्भिः खादिरैस्तथा अष्टोत्तरसहस्रं
अष्टोत्तरशतं तु वा अष्टाविंशतिभिर्वापि होमं कुर्यात्पृथक्पृथक् त्र्यंबकेन [illegible]ण तिलान्व्याहृतिभिः क्रमात् ग्रहाणां च होतव्या श्चास्मदुक्तविधानतः शे
ष्यं सर्वमाज्यावलोकनादि पूर्ववत् इति कृष्णचतुर्दशीजननशांतिः एक[illegible]व नक्षत्रे भ्रात्रोर्वा पितृपुत्रयोः प्रसूतिश्चेत्तयोर्मृत्युर्भवेदेकस्य निश्चया सं॰
त् तत्र शांतिं प्रवक्ष्यामि सर्वाचार्यमतेन तु अग्नेरीशानभागे तु नक्षत्रप्रतिमां ततः तन्नक्षत्रोक्तमंत्रेण चार्चयेत्कलशोपरि रक्तवस्त्रेण संछाद्य वस्त्रयुग्मे ३२

नवेष्टयेत् स्वस्वशाखोक्तमार्गेणकुर्यादग्निमुखंततः अनेनैवतुमंत्रेण हुनेदष्टोत्तरंशतम् प्रत्येकंसमिदन्नाज्यैः प्रायश्चित्तंतमेवहि अभिषेकंततः
कुर्यादाचार्यःपितृपुत्रयोः वस्त्रालंकारगोदानैराचार्यंपूजयेत्ततः ऋत्विग्भ्योदक्षिणांदद्यान्माषत्रयसुवर्णकम् देवताप्रतिमादानंधान्यवस्त्रादिभिःसह
यानशय्यासनादींश्चदद्यात्तद्दोषशांतये भोजयेद्ब्राह्मणान्सर्वान्विप्रशाठ्यविवर्जितः इत्येकनक्षत्रशांतिः अत्रैकस्मिन्नेवनक्षत्रे भ्रात्रोर्वापितृपुत्रयोरे
त्तन्भ्राता च भ्राता च भ्रातरावितिभ्रातृपुत्रौस्वसृदुहितृभ्यामितिएकशेषेसोदरयोर्भ्रातृभगिन्योरेवनिषेधःस्यान्नतुपुंभ्रात्रोः एवंपितृपुत्रयोरित्यत्रापि
पिताचपुत्रश्चेतिद्वंद्वेपितापुत्रयोरेकनक्षत्रजनननिषेधःस्यान्नतुमातृपुत्रयोः नचमाताचपिताचपितरौमातापित्रेत्येकशेषेतथापुत्रश्चदुहिताचपुत्रौपितै
रौचपुत्रौचेतिद्वंद्वे पितृपुत्राणामितिबहुवचनंस्यात् तथापिवचनानुरोधात् इत्थंविषयोपिसंगृहीतोभविष्यति यदाहवसिष्ठः पित्रोस्तुजन्मनक्षत्रेजातस्तुपि
तमातृहा जन्मर्क्षेशेवतल्लग्नेजातःसपोमृतिप्रदः देवकीर्तिः यद्येकस्मिन्धिष्ण्येजायन्तेदुहितरोथवापुत्राःपित्रोरंतकराःस्युर्यद्यपरेप्रीतिरतुलास्यात् अपरे
अन्यनक्षत्रे गर्गः यस्यैवजन्मनक्षत्रेजायेद्भ्राताथतोपिवा सजातीयःसजात्यावासोस्यप्राणान्प्रसाधयेदिति अथमूलेउपलक्षणत्वेनसर्वेशोतिशे
षभूतोगोमुखप्रसवोभिधीयते गर्गः प्रणिपत्यरविंवस्येप्रायश्चित्तमनुस्मरन् सर्वारिष्टविनाशाय यदुक्तंज्योतिषार्णवे पितृरिष्टिकृतारिष्टमा
त्रारिष्टंतथैवच [illegible]र्योगुरौ सार्पमाघचित्रेंद्रमूलभे एषुऋक्षेषुजातस्यकुर्याद्धिजननंतथा जन्मर्क्षेवात्रिजन्मर्क्षेशुभवारेशुभेदिने कृत्वाभ्यं
गादिकंसर्वंगृहालंकारपूर्वकम् गोमयेनोपलिप्याथयथावित्तानुसारतः कृष्णसूर्पंतुतन्मध्येरक्तवस्त्रंप्रसारयेत् स्थापयित्वाशिशुंतत्रपुनःसूत्रेणवेष्ट
येत् प्राङ्मुखस्तमवाक्पादः तिलगर्भगतंशिशुम् गोमुखंदर्शयित्वातुपुनर्जातंतुगोमुखात् विष्णुर्योनीतिसूक्तेनगव्येनस्नापयेच्छिशुम् गवामंगे
षुमंत्रेणगवामंगेषुसंस्पृशेत् विष्णोःश्रेष्ठेनमंत्रेणगोप्रसूतंतुबालकम् आचार्यस्तुसमादायपश्चान्मात्रेददातदा मात्ताजघन्यभागस्थाशिशुमानीयतं
मुखात् ततःपित्रेतदाद्यात्तेनामात्रेप्रदापयेत् वस्त्रेसंस्थाप्यतुपितापुत्रस्येमुखमीक्षयेत् गोमूत्रंगोमयंक्षीरंदधिसर्पिःकुशोदकम् आपोहिष्ठादि
भिर्मंत्रैरभिषिंचेत्ततःशिशुम् मूर्ध्निचाघ्रायतंपुत्रंतन्मंत्रेणतदापिता अंगादंगात्संभवसिहृदयादधिजायसे आत्मावैपुत्रनामासिसजीवशरदःशतम् ॥

मु॰टी॰ शर्द्दूनिश्रिरव्याघ्रायतं शिशुं स्थापयेत्ततः पुण्याहं वाचयेत्सम्यग्ब्राह्मणैर्वेदपारगैः हरिद्रायाथ विप्राय तां गां चाभ्यर्च्य दापयेत् गोवस्त्रस्वर्णधान्यादि दत्वार्को
म॰प्र॰ दितः क्रमात् यथाशक्ति धनं दद्यात् ब्राह्मणेभ्यस्तथा पिता ततो होमं प्रकुर्वीत स्वगृह्योक्तमार्गतः उल्लेखनादिकं कृत्वा चाज्यभागांतमाचरेत् होमस्येशान
३३ दिग्भागे धान्योपरि शुभं घटम् सपंचगव्यं संस्थाप्य तिलांस्तत्र विनिक्षिपेत् क्षीरिद्रुमकषायांश्च पंचरत्नानि निक्षिपेत् वस्त्रयुग्मेण संछाद्य सीरादिभिरथार्च
येत् विष्णुं वरुणमभ्यर्च्य प्रतिमां च विधानतः आपोहिष्ठेति तिसृभिः क्रमेसोमस्य तद्विष्णोः परमं पदमसीभ्यामिति सूक्ततः ऋग्भिराभिः प्रत्यृचं च अ
ष्टाविंशतिसंख्यया अशक्तो चाष्टसंख्यया वा समिधमथाज्यसंयुतम् आदित्यादिग्रहाणां च होमं कुर्यात्समंत्रकम् इति गोमुखप्रसवविधिः अथ प्रसंगात्त्री
तरशांतिः सुतत्रये सुता चेत्स्यात्तत्रये वा सुतो यदि मातापित्रोः कुलस्यापि तदारिष्टं महद्भवेत् जातस्यैकादशे वापि द्वादशाहे शुभे दिने आचार्यं कृत्वि
जान्वृत्वा ग्रहयज्ञपुरःसरम् ब्रह्मविष्णुमहेशेंद्रप्रतिमास्वर्णतः कृताः पूजयेद्धान्यराशिस्थकलशोपरि शक्तितः पंचमे कलशे रुद्रं पूजयेद्रुद्रसंख्यया
रुद्रसूक्तानि चत्वारिंशांतिसूक्तानि सर्वशः द्विज एको जपेद्धोमकाले शुचिसमाहितः आचार्यो जुहुयादत्र समिदाज्यतिलांश्चरून् अष्टोत्तरसहस्रं वा
शतं वा विंशतिं तु वा देवताभ्यश्चतुर्वक्त्रादिभ्यो ग्रहपुरःसरम् कांस्याज्यवीक्षणं कृत्वा शेषं पूर्ववदाचरेत् इति त्रीतरशांतिः अथ सूर्यचंद्रग्रहणसमयेजन
नशांतिः ग्रहणे चंद्रसूर्यस्य प्रसूतिर्यदि जायते व्याधिपीडा तदा स्त्रीणामादौ तु ऋतुदर्शनात् शांतिस्तेषां प्रवक्ष्यामि नराणां हितकाम्यया यस्मिन्नृक्षे विशेषेण।
ग्रहणं संप्रजायते तद्दक्षाधिपतेः रूपं सुवर्णेन प्रकल्पयेत् यथाशक्त्यनुसारेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् सूर्यग्रहे सूर्यरूपं सुवर्णेन स्वशक्तितः चांद्रं चंद्रग्रहे धी
मान् रजतेन विशेषतः राहुरूपं प्रकुर्वीत नागेनैव विचक्षणः नागेन सीसकेन शुचौ देशे प्रयत्नेन गोमयेन प्रलेपयेत् तस्योपरि न्यसेद्धीमान् अक्षं वस्त्रं सु
शोभनम् त्रयाणां चैव रूपाणां स्थापनं तत्र कारयेत् रक्ताक्षतं रक्तगंधं रक्तपुष्पांबराणि च सूर्यग्रहे प्रदातव्यं सूर्यप्रीतिकरं च यत् श्वेतवस्त्रं श्वेतमाल्यं श्वेतगं
धाक्षतादिभिः चंद्रस्यैव प्रदातव्यं चंद्रप्रीतिकरं च यत् राहवे चैव दातव्यं कृष्णपुष्पांबराणि च दद्यान्नक्षत्रनाथाय श्वेतगंधानुलेपनम् सूर्यं संपूजयेद्धीमान् रम
नाकृष्णेनेति मंत्रतः चंद्रग्रहे चपालाशैः समिद्भिर्जुहुयान्नरः दूर्वाभिर्जुहुयाद्धीमान् राहोः संप्रीणनाय च सर्ववाः समिद्भिर्नक्षत्रेशाय भेशाय जुहुयाद्बुधः ३३

भेशायनक्षत्राधिपतये आज्येन चरुणा चैव तिलैश्च जुहुयात्ततः पंचगव्यैः पंचरत्नैः पंचत्वक्पंचपल्लवैः जलैरोषधिकल्कैश्च सहितैः कलशोद्भ
कैः औषधिकल्कैः सर्वौषधिकल्कैः अभिषेकं प्रकुर्वीत यजमाने प्रयत्नतः मंत्रैर्वारुणदैवत्यैरापोहिष्ठादिभिः सह इमं मे गंगे पितरस्तत्वायामीति मं
त्रकैः अभिषेके निवृत्ते तु यजमानः समाहितः अनेन विधिना शांतिं कृत्वा सम्यग्विशेषतः आकालमृत्युशोकं च व्याधिपीडां न वाप्नुयात् सौख्यं सौम
नस्यं मित्रसंसौभाग्यं लभते नरः इत्थं ग्रहणजातानां सर्वारिष्टविनाशनम् कथितं भार्गवे नेदं शौनकाय महात्मने इति शौनकोक्ता ग्रहणजननशांतिः
अथ ज्वराद्युत्पत्तिकालीननक्षत्रशांतिः तत्र साधारणो विधिः यस्मिन्नक्षत्रे ज्वरादिपीडा भवति तन्नक्षत्राधिदेवताप्रतिमां स्वर्णेन कारयित्वा ऽमु
कनक्षत्रसंभूतव्याधिशान्त्यर्थं नक्षत्रशांतिं करिष्ये इति संकल्प्य शुचिप्रदेशे गोमयेनोपलिप्ते तंडुलैश्चतुरस्रं मंडलं निर्माय तन्मध्ये तत्तद्वर्णावर्ण
वस्त्रद्वयवेष्टितग्रीवं चंदनादिचर्चितं कलशं धान्यस्योपरि विन्यस्य तत्र सर्वौषधीः पंचरत्नानि पंचगव्यानि सप्तमृत्तिकाः पंचपल्लवान्स्वस्वमंत्रेण
कलशे निक्षिप्य सर्वे समुद्रा इति तत्र तीर्थान्यावाह्य तत्त्वायामीति वरुणमावाह्य संपूज्य स्वस्वगृह्योक्तविधिना ऽग्निं प्रतिष्ठाप्य आज्यभागान्ते तत्तन्नक्षत्रा
धिदेवनाममंत्रेण तन्नक्षत्रपूर्वोक्त नक्षत्रदेवतामंत्रेण तत्तद्द्रव्येण च होमं कृत्वा तेन वरुणविकलशेन यजमानाभिषेके विहिते ततः प्रतिमां रोगी ब्राह्म
णाय दद्यात् असौ साधारणो विधिः उक्तं च यस्मिन्नृक्षे भवेत्पीडा तन्नक्षत्रस्य देवता सुवर्णनिर्मितं कृत्वा पूजयेत्प्रयतः शुचिः गोमयेनानुलिप्तस्य मं
डलं शुभलक्षणम् चतुरस्रं च संकीर्णं तंडुलैश्च कृताकृतेः कृत्वा तु स्थंडिलं तत्र यत्नतः कुंभयामृदा तत्पार्श्वे च सुधीः कुर्यात्तंडुलानां महाचयम्
तत्र प्रमाणं खारी वा द्रोणा वा दश शक्त्यपेक्षया अभावे पंच वा द्रोणा द्रोणमात्रं दभावतः ईशानकोणदेशे तु कलशं स्थापयेत्सुधीः निधाय द्रविणं तत्र
कलशं शक्त्यपेक्षया पीठं तु पूर्वतः स्थाप्य नव्यवस्त्रेण संयुतम् स्वस्तिकं तंडुलानां च शुभानां तत्र संलिखेत् तन्मध्ये देवतास्तिस्रो नक्षत्रत्रितयस्य वै
यस्मिन्नृक्षे भवेद्रोगस्तस्य पूर्वापरे सुधीः उडूनी पूजयेद्यत्नादधिप्रत्यधिदैवते देवता यस्य ऋक्षस्य मंत्रस्तल्लिंग एव च इत्थं च तस्य यत्प्रोक्तं प्रमावं प्रकृतं
तथा तत्सर्वं विदुषानीय होमं तत्र प्रकल्पयेत् पंचोपचारसंयुक्तां पूजां तत्र प्रकल्पयेत् स्वगृह्योक्तविधानेन कुर्यादग्निमुखं सुधीः कलशं जलपूर्णं च

वस्त्रयुग्मेनवेष्टितम् निधायचौषधीस्तत्रपंचपल्लवसंयुताः सप्तस्थानमृदांकुंभौ आत्तवालंप्रकल्पयेत् इमंमेवरुणइत्येवंजलमंत्रेणवापुनः सर्वेसमुद्राः
सरितइतिमंत्रंचसंस्मरेत् यच्चिद्धितेविशोयथेत्यादिसूक्तंजपेत्पुनः आवाहयेद्घटेदेवंवरुणंपयसांपतिम् एवंनक्षत्रशांत्यर्थंविदध्यात्पूर्वपीठिकाम् सामा
न्योयंविधिःप्रोक्तोनक्षत्राणांप्रपूजने सर्वौषधीनांदुःप्राप्तौभवेदेकाशतावरी सर्वेषामपिगंधानामभावेचंदनंमतम् शतपत्रंसुमनसांधूपाभावेचगुग्गुलुः नै
वेद्यानामभावेतुपायसंसघृतंस्मृतम् मंत्राणामप्यभावेतुगायत्रीमंत्रउत्तमः होमद्रव्यस्यदुःप्राप्तौतिलाःप्रोक्तामनीषिभिः अष्टोत्तरसहस्रंचतथाशत
मुदाहृतमिति अथनक्षत्रदेवताध्यानानि देवतंअश्विनौतत्रद्विभुजौशुक्लवर्णकौ सुधाकलशसंयुक्तौकमंडलुधरौशुभौ १ यमस्तुदेवतातत्रकृष्णवर्णो
द्विबाहुकः तुलापवाहनःश्रीमान्पाशदंडधरःप्रभुः २ अग्निस्तुदेवतातत्ररक्तवर्णोऽजवाहनः चतुर्भुजोघृतामंत्रस्तुवस्त्रुक्वरदाभयः ३ रक्तवर्णश्चतुर्बाहु
र्हंसारूढश्चतुर्मुखः पद्माक्षस्त्रवरदाभयहस्तोनिरामयः ४ सोमोहिदेवतातस्यश्वेतवर्णःशुभाकृतिः दशाश्वरथमारूढःश्वेताश्वोपिनिगद्यते ५ रुद्रोहि
देवतायस्यवृषारूढश्चतुर्भुजः त्रिशूलखड्गावरदाभयहस्तश्चकीर्त्तितः ६ चतुर्भुजादितिःपीतसाक्षस्त्रकमंडलुः वरदाभयहस्ताशाकार्यास्वर्णमयीशुभा ७ च
तुर्भुजःपीतवर्णोदेवतास्यबृहस्पतिःदंडाक्षसूत्रपाणिस्तुसाभयःसकमंडलुः ८ सर्पस्तुदेवतातत्रमहामंडलिरूपधृक् सुविस्तृताशिरश्चंडोमकपिंगललोचनः
९ पितरौदेवतातत्रकृष्णवर्णश्चतुर्भुजः भद्राक्षसूत्राभयदकमंडलुधराःशुभाः १० पूर्वाफाल्गुनिकायांचभगोदेवःप्रकीर्त्तितः रक्तवर्णोंबुजासीनोद्विभुजोभयप
द्मकः ११ अर्यमादेवतापद्ममध्यस्थःपद्मवर्णकः पद्माभयकरःश्रीमान्स्वर्णमूर्त्तिमहाद्युतिः १२ सवितादेवतातस्यसप्ताश्वरथवाहनः द्विभुजोरक्तवर्णस्यात्
पद्मासनसमाश्रयः १३ त्वष्टापद्मस्थितिश्चित्रवर्णःस्यात्सचतुर्भुजः पद्मास्त्राक्षवलयःपद्मालःपद्मकरःप्रभुः १४ वायुश्चदेवतातत्रमृगारूढश्चमोचकः अ
जाचर्मधरःश्रीमान्द्विभुजःपरिकीर्त्तितः १५ इंद्राग्नीदेवतातत्रगजाजावाहनोपनौ चतुर्बाहूरक्तवर्णौनिजशस्त्रधरौतथा १६ चापांकुशाभयैर्युक्तौतथा
समविराजितौपद्मासनोरक्तवर्णोमित्रस्तस्यानुदेवता पद्माभयकरःश्रीमानद्विभुजःपरिकीर्त्तितः १७ शक्रोऐरावतारूढोदिव्यसिंहासनेविभुः श्वेतवर्णोवज्रा
धरोऽभयपाणिर्महाभुजः १८ निर्ऋतिर्देवतातत्रप्रेतारूढश्चमोचकः खड्गखेटकधारीचद्विभुजःपरिकीर्त्तितः १९ जलंतुदेवतातस्यशुक्लवर्णःशुभाकृतिः ॥

वरुणोस्य जलस्यापि स्वामी पूज्यतमो मतः मकरे वाहने विष्टो भवेत्पद्मकरो ध्रुवम् २० विश्वेदेवा देवताश्च श्वेतवर्णाश्चतुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च
साक्षसूत्रांबुभाजनाः २१ विष्णुस्तु कृष्णवर्णः स्यात्पन्नगाशनवाहनः शंखचक्रगदापाणिः पीतवासाश्चतुर्भुजः २२ वसवो देवतास्तत्र श्वेतवर्णाश्च
तुर्भुजाः वरदाभयहस्ताश्च साक्षसूत्रांबुजासनाः २३ वरुणो देवता तत्र मकरोपरि संस्थितः यष्टिपाशधरः श्रीमान्गदापद्मधरस्तथा २४ ॥
अजैकचरणो रुद्रो देवतास्य प्रकीर्तिता खड्गचर्मधरो वाग्मी भुजद्वयसमावृतः २५ अहिर्बुध्न्याभिधो रुद्रो देवतास्य प्रकीर्तिता श्वेतश्चतुर्भु
रः पद्मवराभयपाशभृत् २६ पूषा तु देवता तत्र पद्मवर्णाम्बुजासनः द्विभुजः पद्मपाणिः स्यात्पद्मगर्भः प्रियो विभुः २७ इति नक्षत्रदेवताध्यानं
अथोपसुक्तत्वाश्वारदीयोक्ता काकमैथुनदर्शनशांतिः दिवा वायदि वा रात्रौ यः पश्येत्काकमैथुनम् स नरो मृत्युमाप्नोति त्यथवा स्थाननाशनम्।
काकघातव्रतं यद्वा विदधीता पवत्सरम् पितॄन्देवान्द्विजान्भक्त्या प्रत्यहं वाभिवादयेत् जितेन्द्रियो जितक्रोधः सत्यधर्मपरायणः तद्दोषशमना
र्थाय शांतिकर्म समारभेत् गृहस्येशानदिग्भागे होमस्थानं प्रकल्पयेत् गृह्योक्तविधिना तत्र प्रतिष्ठाप्य हुताशनम् प्रतिमंत्रं त्र्यंबकेन अथ मृत्युंजपेन
च व्याहृतीभिर्व्रीहितिलैः जपायुतं प्रकल्पयेत् पूर्णाहुतिं च जुहुयात्ततोक्षचिरलंकृतः स्वर्णशृंगीं रौप्यखुरां कृष्णां धेनुं पयस्विनीम् वस्त्रालंकारसं
युक्तां निष्कद्वादशसंयुताम् तदर्धेन तदर्धेन दद्याद्दक्षिणया युताम् यथावित्तानुसारेण न्यूनाधिकत्वकल्पना आचार्याय श्रोत्रियाय तां गां दद्यात्कुटुं
बिने यस्मात्त्वं पृथिवी सर्वा धेनो वै कस्मसन्निभे सर्वमृत्युहरा नित्यं मतः शांतिं प्रयच्छ मे ब्राह्मणेभ्यो विशिष्टेभ्यो यथाशक्त्या च दक्षिणाम् ब्राह्मणान्भोज
येत्पश्चाच्छांतिवाचनपूर्वकम् एवं यः कुरुते सम्यक् कृतस्माद्दोषात्प्रमुच्यते इति काकमैथुनदर्शनशांतिः तत्रैव कपोतादिशांतिः आरोहयेद्गृहे यस्य कपो
तो वा प्रवेशयेत् स्थानहानिर्भवेत्तस्य यद्वानर्थपरंपरा दोषाय धनिनां गेहे दरिद्राणां शिवाय च तस्य शांतिश्च कर्तव्या जपहोमविधानतः ब्राह्मणान्वरयि
त्वा स्वस्तिवाचनपूर्वकम् षोडश द्वादशाष्टौ वा श्रौतस्मार्तक्रियापरान् देवाः कपोत इत्यादि ऋग्भिः पंचभिर्जपम् लक्षं कृत्वाथ यत्नेन स्वगृह्योक्तवि
धानतः ईशान्यां स्थापयेद्वह्निमुखांतेऽष्टोत्तरं शतम् प्रत्येकं समिदाज्यान्नैः प्रतिप्रणवपूर्वकम् यत इन्द्र भयामहे स्वस्तिदेति त्र्यंबकैः त्रिभिर्मंत्रैश्च जुहु

याचितान्न्यात्[illegible]तिभिस्ततः जपाहुतीस्ततोहुत्वाकुर्यात्पूर्णाहुतिंस्वयम् विप्रेभ्योदक्षिणांदद्यात्[illegible] शांतिंचततोजपेत् ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयंभुंजीत बंधुभिः एवंयः कुरुतेसम्यक् तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते पिंगलायास्वरेप्येवमधुवल्मीकयोरपि संपूर्णमंदिरेहानिः शून्यस्थानेनिमंगलम् प्रकारेचपुरद्वारे देवागारेचवीथिषु ग्रामस्यतत्फलंचैवगुरुकल्पनयाततः शांतिकर्मास्थिरं कार्यपूर्वोक्तेनक्रमेणतु इतिकपोतपिंगलामधुवल्मीकादिशांतिः अथपल्ल्याः पतनेशरटस्यचावरोहणेफलंशांतिश्चपादयोर्जघनेपार्श्वयोर्गुरुस्थले जघयोः पल्ल्याःपतितयारोहे शरटस्यफलंनसत् अन्यत्रशुभदंपश्चात्सचैलंस्नान माचरेत् दत्वाशिवालयेदीपमुखमाज्येविलोकयेत् पल्लीशरटयोरूपंस्वर्णेनविनिर्मितम् तद्[illegible]णिनवित्तशाठ्यविवर्जितः वस्त्रयुग्मेनसंवेष्ट्य श्रोत्रियायनिवेदयेत् इतिपल्लीशरटयोःशांतिः अथनक्षत्रप्रसंगादश्विन्यादीनांतारकाउपजातिकयाह त्रित्र्यंगेति तथाचश्रीपतिः वन्हिनिकरविषु

त्रित्र्यंगपंचाग्निकुवेदवह्नयः शरेषुनेत्राश्विशरेन्दुभूकृताः वेदाग्निरुद्राश्वियमाग्निवह्नयोऽब्धयः शतद्विद्विरदाभ

तारकाः ५८ अश्वादिरूपंतुरगास्ययोनिक्षुरोनसंनास्यमणिर्गृहंच ॥ ६ ॥ ० ॥ ६ ॥

गुणेषुकृताग्निभूतबाणाश्विनेत्रशरभूकुयुगाब्धिरामाः रुद्राब्धिरामगुणवेदशतद्वियुग्मदंताबुधैर्निगदिताः क्रमशोभतारा इति [illegible] विंशति भानिप्रतीयते मूलेषुवाविंशतिरितिविशेषः उच्यते उत्तराषैःरुद्राब्धीत्यत्रावद्वाचश्चतस्रस्ताराः पूर्वाषाढोत्तराषाढयोर्ज्ञेयाः द्वेपूर्वाषाढायांइति नारदेनापितथैवा भिधानात् तत्राश्विन्यास्तिस्रस्ताराः एवंभरण्यादीनांसाभिजितंतारासंज्ञेया तारामानोक्तिप्रयोजनमाह वराहः नक्षत्रजमुद्वाहेफलमब्दैस्तारकामितैः सदसद्दि तिरुच्यते तत्राश्विन्यास्तुरगास्यम् अश्वमुखसदृशंरूपं भरण्यायोनिभगसदृशम् कृत्तिकायानापितक्षुरसदृशम् रोहिण्याअनःशकटसदृशम् मृगस्यमृग स्य हरिणमुखसदृशम् आर्द्रायामणिसदृशम् पुनर्वसोर्गृहसदृशम् पुष्यस्यपृषत्कोबाणस्तत्सदृशम् ॥ ६ ॥ ६ ॥ श्रीजानकीजीवन

आश्लेषायाश्चक्राकारम् मघायाभवनंगृहसदृशम् पूर्वाफल्गुन्याः मंचःखट्वाकारम् उत्तराफाल्गुन्योः शय्याकारम् हस्तस्यहस्ताकारम्।
चित्रायामौक्तिकाकारःस्वात्याविद्रुमंप्रवालसदृशम् ५९ तोरणंबलिनिभमिति विशाखायास्तोरणाकारम् अनूराधायाबलिर्भक्तः पुंजाकारः
ज्येष्ठायाः कुंडलाकृतिः मूलस्यसिंहपुच्छाकारः पूर्वाषाढायागजदंतसदृशम् उत्तराषाढायामंचकसदृशम् अभिजितस्त्रिकोणकारः श्रव।
णस्यत्रिचरणसदृशम् धनिष्ठायामर्दलसदृशम् शततारायाश्चवृत्तंवर्तुलं पूर्वाभाद्रपदायामंचकसदृशम् उत्तराभाद्रपदायायमलाभम् रेवत्या
मर्दलमृदंगाकारःस्वरूपमित्यर्थः ६० अथजलाशयारामदेवप्रतिष्ठामुहूर्त्तसामान्यतोलग्नशुद्धिर्दैवताविशेषेणलग्नशुद्धिर्नस्तत्रविशेषं

पृथक्चक्रेभवनंचमंचःशय्याकरोमौक्तिकविद्रुमंच ५९ तोरणंबलिनिभं
चकुंडलंसिंहपुच्छगजदंतमंचकाः त्र्यस्त्रिचत्रिचरणाभमर्दलोवृत्तमंचकय
माभमर्दलाः ६० जलाशयारामसुरप्रतिष्ठासौम्यायनेजीवशशांकशुक्रे दृश्ये
मृदुक्षिप्रचरध्रुवेस्यात्पक्षेसितेस्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ रिक्तारवर्जेदिवसेतिशस्ता
शशांकपापैस्त्रिभवांगसंस्थैः ॥ . छ ॥ चोपुजातिकपात्रेये णाहजलाशयेति रिक्तारेति शिवोनयुग्मेतिच ज

लाशयाः वापीकूपतडागादयः तेषांप्रतिष्ठाउत्सर्गः आराममुपवनम् तस्याप्युत्सर्गः सुरादेवाविष्ण्वादयः तेषांप्रतिष्ठापनम् सौम्यायनेउत्तरायणे तथाजी
वशशांकशुक्रेदृश्येउदितेसति तथामृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रेषु तथासितेशुक्लपक्षेतथास्वर्क्षतिथिक्षणेवा ६१ तथारिक्तारवर्जेदिवसे रिक्तातिथिभौ
मवारव्यतिरिक्ततिथिवारेषुएवंविधेदिनेप्रतिष्ठाजलाशयारामदेवानांक्रमेणकर्मार्हलोपभोग्यत्वपूजायोग्यत्वरूपाअतिशस्तास्यात् तथाचगार्ग्यः देवता
रामवाप्यादिप्रतिष्ठामुत्तरायणे माघादिपंचमासेषुकुर्य्यात्पंचमीदिनम् दक्षिणेत्वयनेकुर्वन्ननंतफलमवाप्नुयात् परातुदक्षिणायनएवजलस्थितिसंभवः

भविष्यपुराणोक्तेः अथ क्रूरप्रकृतीनां दक्षिणायने पि स्थापनं कार्यमित्युक्तं वैखानससंहितायाम् मातृभैरववाराहनरसिंहत्रिविक्रमाः महिषासुरहं
त्री चस्थाप्यावै दक्षिणायने नारदः विचित्रेष्वेव मासेषु माघादिषु चपंचसु यद्दिनं यस्य देवस्य तद्दिने तस्य सुस्थितम् अथ लग्नशुद्धिः शशांकपापैः चंद्र
सूर्यभौमशनिराहुकेतुभिः त्रिभवांगसंस्थैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैरुपलक्षिते लग्ने तथा सत्खचरैः शुक्रबुधगुरुभिः व्ययाष्टगैः द्वादशाष्टम
व्यतिरिक्ताखिलस्थानस्थैः सद्भिः देवादिप्रतिष्ठा अथ सूर्यो मृगेंद्रे सिंहलग्ने स्थाप्यः तथा को ब्रह्मा घटे कुंभे विष्णुर्युवतौ कन्यायाम् ६२ शिवो महादेवो न
युग्मे मिथुने च पुनर्देव्यो दुर्गाद्यो द्वितनौ द्वि भावराशौ मिथुनकन्याधनुर्मीनलग्ने पुक्षुद्रा देव्यश्चतुःषष्टियोगिनीप्रभृतयः चरलग्ने मेषकर्कतुलामक
रेषु सर्वे इमे उक्तानुक्ताश्च स्थिरे वृषसिंहवृश्चिककुंभेषु तथा अथ पुष्ये ग्रहा इति ग्रहाश्चंद्रादयो पुष्यनक्षत्रे स्थाप्याः उपलक्षणमेतत् सूर्यस्य हस्तेन

व्ययाष्टगैः सत्खचरैर्मृगेंद्रे सूर्यो घटे को युवतौ च विष्णुः ६२ शिवो नृयुग्मे द्वितनौ च देव्याः क्षुद्राश्चरे सर्व इमे स्थिरर्क्षे पुष्ये ग्रहा
विघ्नपयक्षसर्पभूतादयोंऽत्ये श्रवणे जिनश्च ६३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ नक्षत्रप्रकरणम् द्वितीयम् ॥ २ ॥

नक्षत्रे स्थापनम् इंद्रब्र
ह्मणोः पुष्यश्रवणाभिजित्सु कुबेरस्कंदयोरनुराधायाम् दुर्गादीनां मूले सप्तर्षीणां स्वाधिष्ठितनक्षत्रे लक्ष्मीव्यासवाल्मीक्यगस्त्यानां पुष्ये स्थापनं त
दुक्तं रत्नमालायाम् पुष्यश्रुत्यभिजित्सु वैश्वरकयोर्वित्ताधिपस्यंदयोर्मैत्रे तिग्मरुचेः करे निर्ऋतिभे दुर्गादिकानां शुभे सप्तर्षयो यत्र वसंति धिष्ण्ये का
र्या प्रतिष्ठा खलु तत्र तेषां श्रीव्यासवाल्मीकिघटोद्भवानां तथास्मृता वाक्पतिभे ग्रहाणामिति अथ विघ्नपतिः विघ्नयो गणेशः पक्षो देवयोनिः सर्पा वासु
क्यादयः भूतो देवयोनिः विद्याधरोऽप्सरोयक्षरक्षोगंधर्वकिंनराः पिशाचो गुह्यकः सिद्धो भूतोऽमी देवयोनय इत्यमरः आदिशब्देन राक्षसासुरप्रथमसरस्व
तीप्रभृतयः अंत्ये रेवत्यां स्थाप्याः तथा श्रवणे जिनो बौद्धश्च स्थाप्याः उपलक्षणं चैतत् इंद्रकुबेरवर्जितानां लोकपालानां धनिष्ठायां स्थापनम् तथा वश्रीपतिः ग
णपतिस्कंदसोमयक्षभूतानां ... निरसरस्वत्यादिकानां च पौष्णे श्रवसि सुगतनाम्नो वासवे लोकपानां निगदितमखिलानां स्थापनं हि स्थिरेषु ६३ इति श्री

श्रीगणेशाय नमः अथ संक्रान्तिप्रकरणं व्याख्यायते तत्र प्राग्राशितोपर राशौ संक्रमणं नाम गमनं संक्रान्तिस्तस्याः नक्षत्रविशेषवशेन वारवशेन च संज्ञां फलं च
सार्धवसंततिलकेनाह घोरार्केति विप्रांश्चेति अर्कसंक्रमणमर्कसंक्रान्तिः उग्ररवौ उग्रनक्षत्रेषु रविवारे चेत्स्यात्तदा घोरेति संज्ञा सा शूद्रान्क्षपयेत् क्षपयेत्तु
सार्थयेत् उग्ररवाविति उग्रैः सहितो रविः उग्ररविः तस्मिन्नुग्ररवाविति मध्यमपदलोपितत्पुरुषः ततः सप्तम्येकवचनम् अथवा समाहारद्वंद्वे अनित्यमा
गमशासनमिति नुमभावः एवं लघुविधावित्यादिष्वपि समाधेयम् अथ लघुनक्षत्रेषु विधौ सोमवारे सूर्यसंक्रान्तिर्ध्वांक्षी नाम्नी विशो वैश्यान्क्षपयेत् च
रर्क्षभौमे चरनक्षत्रे भौमवारे वा सूर्यसंक्रमणं चेन्महोदरसुता महोदरीसंज्ञका चौरान्क्षपयेत् ज्ञमैत्रे बुधवारे मैत्रसंज्ञनक्षत्रेषु वाऽर्कसंक्रान्तिर्मंदाकिनी
नाम्नी नृपतीन् राज्ञः क्षपयेत् स्थिरगुरौ स्थिरनक्षत्रेषु गुरुवारे चार्कसंक्रान्तिर्मंदानाम्नी विप्रान्ब्राह्मणान्क्षपयेत् मिश्रभृगौ मिश्रनक्षत्रयोः भृगुवारे

घोरार्कसंक्रमणमुग्ररवौ हि शूद्रान् ध्वांक्षी विशो लघुविधौ च चरर्क्षभौमे चौरान्महोदरसुता नृपतीन् ज्ञमैत्रे मंदाकिनी स्थिरगुरौ क्ष-
पयेच्च मन्दा १ विप्रांश्च मिश्रभृगौ तु पशूंश्च मिश्रा तीक्ष्णार्कजेंऽत्यजक्षया खलु राक्षसी च त्र्यंशे दिनस्य नृपतीन्प्रथमे नि-
हंति मध्ये द्विजानपि विशोऽपरके च शूद्रान् २ अस्ते निशाप्रहरकेषु पिशाचकादीन्नक्तंचरानपि नटान्पशुपालकांश्च ॥ ३ ॥

वाऽर्कसंक्रान्तिर्मिश्रानाम्नी पशून्क्षपयेत् तीक्ष्णार्कजे तीक्ष्णसंज्ञकनक्षत्रेषु अर्कजे शनिवारे या राक्षसी नाम्नी अंत्यजक्षया अंत्यजान् चांडालान् क्ष-
पयतीति अंत्यजक्षया स्यात् १ अथ दिनरात्रिविभागेन संक्रान्तेः शुभफलं उत्तरायण दक्षिणायनसंज्ञां च सार्धवसंततिलकयाह त्र्यंशे इति अस्ते इति
अत्रार्कसंक्रमणमित्यनुवर्तते दिनमाने त्रिभिर्भक्ते त्र्यंशो भवति तत्र दिनस्य प्रथमे त्र्यंशेऽर्कसंक्रमणं नृपतीन्हन्ति मध्ये द्वितीये त्र्यंशे द्विजान्ब्रा-
ह्मणान्हंति अपरके तृतीये त्र्यंशे वैश्यान्हंतीत्येवं सर्वत्र व्याख्येयम् अस्ते सूर्यास्तसमयेऽर्कसंक्रमणं शूद्रान्हंति २ अथ रात्रिसंक्रान्तिफलम् रात्रिप्र-
थमप्रहरे पिशाचकान् आदिशब्देन भूतान् द्वितीयप्रहरे नक्तंचरान् राक्षसान् तृतीयप्रहरे नटान् नर्तकान् चतुर्थप्रहरे पशुपालकान् अभीतन् सूर्यो-
दयसमकालेऽर्कसंक्रमणं सकललिंगिजनं पाखंड्यादिकं हंतीत्यर्थः पाखंडाः सर्वलिंगिजन इत्यभिधानात् क्रूरसौम्यवारपरत्वेन फलमाह वसिष्ठः ॥ ४ ॥

रविरविजसोमवारेसंक्रांतौदिनकरस्यतन्मासेपित्तकफानिलजामयनरपतिकलहस्त्वरृष्टिश्च बुधगुरुसितचंद्राहेसतिसंक्रांतावनामयन्नृणां क्षिति
पतिनिकरक्षेमंसस्यविरुद्धिर्विघर्मिणांपीडाम् जन्मनक्षत्रेसंक्रांतिफलंदीपिकायां यस्यजन्मर्क्षमासाद्यरविसंक्रमणंभवेत् तन्मासाभ्यंतरेतस्यरोगक्ले
शधनक्षयाः तगरसरोरुहपत्रैरजनीसिद्धार्थलोधसंयुक्तैः स्नानंजन्मन्यक्षेरविसंक्रांतौनृणांशुभदम् अन्यच्चवसिष्ठः अजकन्याझषकर्किणिसंक्रां
तौयदिनचेद्वर्षं आमयमरणंभूभृतयुद्धमनर्घ्यत्वरृष्टिश्च वृषवृश्चिकतुलामकरेवृष्टिःस्यात्संक्रमविषये विस्फोटामयतस्करपीडावृष्टिः कृशानुभयं अ
थसौम्ययाम्यायनमिति मकरकर्कटयोः संक्रांतिश्चेत्तदाक्रमेणसौम्यायाम्यायनंनिरुक्तम् मकरेउत्तरायणंकर्केयाम्यायनंस्यात् ३ अथावशिष्टसंक्रांति
षुषडशीत्यादिसंज्ञानुष्टुभाह षडशीत्याननमिति धनुर्मिथुनकन्यामीनेषुअर्कसंक्रमणंषडशीत्याननंषडशीतिमुखसंज्ञंस्यात् तुलामेषयोः संक्रांति

सूर्योदयेसकललिंगिजनंचसौम्ययाम्यायनंमकरकर्कटयोर्निरुक्तम् ३ षडशीत्याननंचापनृयुक्कन्याझषेभवेत् तुलाजौ
विषुवंविष्णुपदंसिंहालिगोघटे ४ संक्रांतिकालादुभयत्रनाडिकाः पुण्यामताःषोडशषोडशोष्णगोः ॥ छ ॥ श्रीः ॥

विषुवसंज्ञा वृषसिंहवृश्चिककुंभेष्वर्कसंक्रांतिर्विष्णुपदसंज्ञकाः ४ संक्रांतौगौणमुख्यकालमुपजात्याह संक्रांतिकालादिति गणितमार्गेणाय
उष्णगोः सूर्यस्यसंक्रांतिकाल आगतः ततउभयत्रऽपूर्वतः परतश्चषोडशषोडशनाड्योघटिकाः पुण्यसंपादकत्वात्पुण्यामताः ब्रह्मसिद्धांतेसंक्रांतेः
प्राक्परस्ताच्चसार्द्धाःषोडशनाडिकाः त्रयस्त्रिंशत्संक्रमस्यपुण्याःसर्वस्यनाडिकाः अनेनसंक्रांतेःपुण्यकालस्तुषोडशोभयतः कलाइतिस्मृतिवाक्येपूर्वतः
परतश्चाष्टौअष्टौघटिकाइत्येवंषोडशेतिव्याख्यातंतदपाकृतंभवति सूर्यसिद्धान्तेपिअर्कमानकलाःषष्ट्यागुणिताभुक्तिभाजिताः तदर्धनाड्यःसंक्रांतेरर्वा
क्पुण्यंतथापरेइति अथनिशीथइति निशीथतोऽर्धरात्रात् अर्वाक् पूर्वपरत्रपश्चाच्चसंक्रांतिकालेसति पूर्वापराहनिमपूर्वभागयोः पूर्वापरयोरह्नोःक्रमेणा
तिमपूर्वभागयोरुभयत्रषोडशषोडशघटिकाः पुण्याइतिपूर्वेणसंबंधः अयमर्थः॥ ॥ ॥ ॥ श्रीरामचंद्रार्पणमस्तु॥ ३७

पद्यर्द्धरात्रात् प्राक् संक्रांतिस्तदा पूर्वदिनस्य उत्तरार्द्धं पुण्यम् यद्यर्द्धरात्रादुपरि संक्रांतिस्तदोत्तरदिनस्य पूर्वार्द्धमेषं पुण्यमित्यर्थः ५ अथार्द्धरात्रसंक्रमणे मक
रकर्कटयोश्च विशेषमुपजातिकयाह पूर्णे इति पूर्णे निशीथे अर्द्धरात्रे यदि संक्रमः स्यात्तदा दिनद्वयं पूर्वदिनं परदिनं च पुण्यमुक्तम् उक्तोयं यद्यर्द्धरात्र एवस्या
त्संपूर्णे संक्रमे रवेः तदा दिनद्वयं पुण्यं स्नानदानादिकर्मसु अथेति अथानंतरमुदयास्तात् सूर्योदयात्सूर्यास्ताच्च पूर्वं परस्ताच्च यदि याम्यसौम्यायने कर्कमक
रसंक्रांती भवतः तदा पूर्वदिने पुण्ये स्याताम् अयमर्थः सूर्योदयात् पूर्वं कर्कसंक्रमणं स्यात्तदा पूर्वदिने एव पुण्यकालो नोत्तरदिने तथा यदि सूर्यास्तानंतरं मकरसंक्रां
तिः स्यात्तदोत्तरदिन एव पुण्यकालो न पूर्वदिने गार्ग्यः यदास्तमानवेलायां मकरं याति भास्करः प्रदोषे वार्द्धरात्रे वा स्नानं दानं परेहनि अर्द्धरात्रे तदूर्ध्वं वा संक्रांतौ दक्षि
णायने पूर्वमेव दिनं ग्राह्यं यावन्नोदयते रविरिति वा शब्दार्थे प्रदोषलक्षणं स्कान्दे त्रिमुहूर्त्तः प्रदोषः स्याद्भावस्तंगते सतीति ६ अथोदयास्ताद् इति वचनस्यापवादमि

निशीथतोर्वागपरत्र संक्रमे पूर्वापराह्नांतिमपूर्वभागयोः ५ पूर्णे निशीथे यदि संक्रमः स्याद्दिनद्व
यं पुण्यमथोदयास्तात् पूर्वं परस्ताद्यदि याम्यसौम्यायने दिने पूर्वपरे तु पुण्ये ६ संध्या त्रिनाडी प्रमि
तार्कबिंबादर्द्धोदितास्ताद्ध ऊर्ध्वमत्र ॥ ६ ॥ ९ ॥ ७ ॥ श्रीकाली ॥

इन्द्रवज्रयाह सन्ध्या इति अर्कमण्डलादर्द्धोदितादर्द्धास्ताच्चाधऊर्ध्वं क्रमात्त्रिभिर्नाडीभिर्मिता संध्या संध्याकालः स्यात् अर्द्धोदितार्कबिंबात् पूर्वं त्रिनाडीमि
ता प्रातःसंध्या तथार्द्धास्तादर्कबिंबादुपरि त्रिनाडीमिता सायंसंध्येत्यर्थः तत्प्रयोजनमिह अत्रेति अत्र प्रातःसंध्यायां सायंसंध्यायां च क्रमात् याम्यसौम्ये अय
ने स्तः तदानीं परपूर्वदिवसौ पुण्यौ यदि प्रातःसंध्यायां दक्षिणायनप्रवृत्तिः तदा सूर्योदयानंतरं संपूर्णमहः पुण्यम् तथा यदि सायंसंध्यायां उत्तरायणप्रवृत्तिस्तदास्तं
पर्यास्ता सर्वं संपूर्णमहः पुण्यं स्यादित्यर्थः तदाह नारदः सूर्यास्तमनसंध्यायां यदि सौम्यायनं भवेत् तदोदयादहः पुण्यं पूर्वाह्णः पूर्वतोपरीति उदयसंध्यास्तसंध्ययोर्लक्षण
तत्रैव अर्धार्कास्तमनात्संध्या घटिकात्रयसंमिता ॥ ६ ॥ ९ ॥ ६ ॥ ९ ॥ श्रीसत्यनारायणाभ्यो नम इति ॥

नि०सिं० तथैवार्द्धोदयास्नातघटिकात्रयसंमितेति एवंसत्यर्कबिंबस्याधस्तादर्धोदयादूर्ध्वक्रमात्पश्चात्त्राक्‌त्रिघटिमिता अस्तसंध्योदयसंध्यवोच्यते
सं०प्र० तत्रास्तसंध्यायांयदिमकरसंक्रमः स्यात्तदा दिनएवपुण्यकालोनोत्तरदिने यद्यस्तसंध्यामतिक्रम्यमकरसंक्रांतिस्तदोत्तरदिनएवपुण्यकालोनपू
३८ र्वदिने एवंयद्युदयसन्ध्यायांकर्कसंक्रांतिस्तदासूर्योदयानंतरमेवपुण्यकालोनप्राग्दिने यद्युदयसंध्यातः प्राक्कर्कसंक्रमस्तदाप्राग्दिनएवपुण्य
कालोनोत्तरदिनेइतिनिष्कर्षः अथ रात्रौस्नानंनकुर्वीतदानंचैवविशेषतइति रात्रौस्नानदानादिनिषेधेपि नैमित्तिकंतुकुर्वीतस्नानंदानं
चरात्रिष्विति स्मृतंतुवाक्यशेषात् स्मृतजननेसंक्रांतावुपरागेसूर्यचंद्रयोर्नित्यम् रात्रावपिकर्त्तव्यंस्नानंदानंविशेषतोनृणामितिवसिष्ठवच
नात् राहुदर्शनसंक्रांतिविवाहात्ययवृद्धिषु स्नानदानादिकंकार्यंनिशिकाम्यव्रतेषुचेति रात्रौसंक्रमणेरात्रौस्नानंप्राप्तम् तत्कर्कमकरसंक्रां
तौस्नानदानादौदेशभेदसिद्धशिष्टाचारेणव्यवस्थावगंतव्या तत्रगौर्जरास्तु ग्रहणवदयनइतिस्वीयसूत्रम् स्नानंदानंग्रहणवत्सौम्ययाम्यायनद्व

चेद्याम्यसौम्येअयनेक्रमात्तःपुण्यौतदानीपरपूर्वघस्रौ ७ याम्यायनेविष्णुपदेचाद्यामध्यास्तुलाजयोः ॥ ७ ॥

यइतिकश्यपसंहितोक्तंवाक्यमनुसृत्यरात्रावयनसंभवेरात्रावेवस्नानादिकंकुर्वंति दक्षिणात्यास्तु कार्मुकंतुपरित्यज्यझषंयातिदिवाकरः इत्या
दिभविष्योत्तरादिवाक्यमंगीकृत्यदिवसएवस्नानादिकंकुर्वन्ति तत्रापिनारदोक्तसंध्याकालसंक्रमेविशेषोध्येयइत्यलम् ७ अथपूर्वपराःषोडशघ
टिकाःपुण्याइति पूर्वंसामान्येनोक्तमिदानींविष्णुपदादिविशेषमनुष्टुभाह याम्यायनइति कर्कसंक्रांतौविष्णुपदेवृषसिंहवृश्चिककुंभसंक्रांतिषुसंक्रां
तिकालादाद्याः प्रथमाःषोडशघटिकाः अतिपुण्यदाःस्नानदानादौअनंतपुण्यदाज्ञेयाः अग्निमास्तुनतथातुलाजयोः तुलामेषयोः मध्याउभयतःषो
डशघटिकाःसंक्रांतिकालादागपीपरतश्चाद्याविति दीपिकाकारोव्याख्यातंयदुक्तंगुरुणा वर्त्तमानेतुलामेषेनाड्यस्तूभयतोदशेतिमध्यमात्तृतीया
शाभिप्रायेणेतिज्ञेयम् तथाषडशीत्याननंमिथुनकन्याधनुर्मीनसंक्रांतिषु ॥ ७ ॥ ९ ॥ ७ ॥ श्रीः ॥ ३८

सौम्यायनेमकरसंक्रांतौ चसंक्रांति कालात्पराऽस्मिन्षोडशघटिका अतिपुण्याः प्रथमस्तुनतथा एवंनिर्णीतेपुण्यकालेस्नानादिकंवक्ष्यंविधेयंस्व
स्नानाद्यकुर्वतप्रत्यवायमाह वसिष्ठः विषुवत्ययनेग्रहणंसंक्रांतौपुण्यदिवसेवा पितृतर्पणनकरोतिहि हत्वाशापंव्रजतितत सप्तजन्मनि षडशीत्यांतुयदा
नविषुवद्दृश्यतेसागरस्यांतत्स्यांतोनेवदृश्यतइतिमरद्वाजोक्तेः अयंचनिर्णयश्चन्द्रादीनामपिसंक्रमेज्ञेयः तत्रहेमाद्र्यादौकालनिर्णयकारा
दिभिः याःपुण्यकालघटिकाउपनिबद्धास्ताः स्थूलाः तेनषष्टिघ्नबिंबंग्रहभुक्तिभक्तमित्यादिप्रकारेणग्रहमध्यत्रभुक्तिमध्यमविवेरानीताः सूक्ष्मा
घटिकालिख्यंते स्फुटमतिस्फुटविंबैश्चसाध्यन्तेता अतिसूक्ष्मास्तासामतिपतत्वात् श्लोकंअनुपतिवधः मध्यमास्तुपथानाड्योरामगुणा ३३ रवे
रथविधोःषट्दोःपलैर्युकृद्गम ७ २६ भौमस्याब्धिपलैर्युतानव ९।४ विदोयुक्ताःपलैःरवाश्विभिःषड्नाड्यो ६।२० षगजा ८८ गुरोरथभृगोर्नदाःपलैरष्ट
भिः ९।८ पुण्याःस्युःस्वनषः १६० शनेरुभयतीराश्योःसंक्रमेरिति ८ निरयनांशसंक्रांतिमभिधायेदानींसायनांशसंक्रांतिसपुण्यकालमुपजात्याह तथेति यथारा

षडशीत्याननेसौम्येपरानाड्योतिपुण्यदाः ८ तथायनांशाःस्वरसाहताश्चस्पष्टार्कगत्याविहृतादिनाद्यैः ॥ ६ ॥ ९ ॥

शिसंक्रमाबहुपण्यदास्तथाचलसंक्रमाअपीतिव्यवहितस्तथाशब्दः अयनांशाःषष्ठ्यागुण्याःस्पष्टसूर्यगत्याविहृताल्लब्धैर्दिनाद्यैर्दिनंघटीपलैः कृत्वामेषादि
द्वादशसंक्रमाः स्युस्तेचलसंक्रमादानेजपादौजपश्राद्धहोमादौबहुपुण्यदाभवंति पुलस्त्यः अयनांशसंस्कृतोभानुर्गोलेचरतिसर्वदा अमुष्याराशिसंक्रांति
स्तुस्थःकालविधिस्तयोः स्नानदानजपश्राद्धव्रतहोमादिकर्मभिःसुकृतंचलसंक्रांतावक्षयंपुरुषोश्नुतइति जावालिरपि संक्रांतिषुयथाकालस्तदा
यनेचैवनेतथा अयनेविंशतिः पूर्वामकरेविंशतिःपरेति अत्रमकरायणेपूर्वाविंशतिर्घटिकाःपुण्याः मकरसंक्रांतौतुपराविंशतिर्घटिकाःपुण्यकालःम
कर्कातिरिक्तेकादशसंक्रांतिषुतत्तत्संक्रमवत् पुण्यकालोज्ञेयः अयनांशानयनादिविचारः सिद्धान्तादवगंतव्याः ईश्वरेच्छालोकादृष्टवशात्तत
द्राश्यादिभागस्यसूर्येतेजः ॥ ६ ॥

संपर्कंश्चलसंक्रमः मंडलसंक्रमश्चराशिसंक्रम इति विषयविवेकः तत्र निरयनगणनयैव सकलव्यवहारः साध्यः सायनगणना तु नियतविषयेव अ यनांशैः चद्रातव्यालग्नेक्रांतौ चरागमे विचित्रिभेसत्रिभेपातेतथा दृक्कर्मपातयोरिति एवं द्वयोरपि मानयोरसंकीर्णो व्यवहार इति सर्वमनाकुलम् पुण्यकालस्तूभयविधसंक्रमेपिज्ञेयः पूर्वलिखितवाक्यस्यस्वरसात् ९ अथसंक्रांतुपयोगाज्जघन्यबृहत्समनक्षत्राण्युपजात्याह सममिति मृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्वपभंसमम् अस्त्वपभंमूलः एतानिपंचदशभानि समसंज्ञानिज्ञेयानि ध्रुवद्विदैवादितिभं बृहत्स्यात् ध्रुवादिषड्भानि बृहत्संज्ञकानि सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यं जघन्यं स्यात् आश्लेषादिषड्भानि जघन्यसंज्ञानि १० अथसंतापयोजनमुपेंद्रवज्रयाह जघन्यभे इति जघन्यनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे

मेषादितः प्राक्चलसंक्रमाः स्युर्दानेजपादौ बहुपुण्यदास्ते ९ समंमृदुक्षिप्रवसुश्रवोग्निमघात्रिपूर्वास्त्वपभं बृहत्स्यात् ध्रुवद्विदैवादितिभं जघन्यं सार्पांबुपार्द्रानिलशाक्रयाम्यम् १० जघन्यभे संक्रमणे मुहूर्त्ताः शरेंदवो १५ बाणकृता ४५ बृहत्सु खरामसंख्याः समभे महर्घसमर्घसाम्यं विधुदर्शनेपि ११ अर्कादिवारे संक्रांतौ कर्कस्याऽरविशोपकाः ॥ ७ ॥ २ ॥ ७ ॥ श्रीजानकीवल्लभोविजयते ॥

पंचदशमुहूर्त्ताज्ञेयाः बृहन्नक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे बाणकृताः पंचचत्वारिंशन्मुहूर्त्ताज्ञेयाः समनक्षत्रेऽर्कसंक्रमणे खरामसंख्यास्त्रिंशन्मुहूर्त्ताज्ञेयाः उक्तंचनारदेन तासांप्रमाणं घटिकास्त्रिंशन्नवतिषष्टय इति फलमाह महर्घसमर्घसाम्यमिति पंचदशमुहूर्तायां संक्रांतौ सर्वमन्नं महर्घं दुष्प्रापं भवति पंचचत्वारिंशन्मुहूर्त्तसंक्रांतौ समर्घं त्रिंशन्मुहूर्त्तायां संक्रांतौ समं यथास्थितं भवति विधुदर्शनेपीति चंद्रदर्शनेप्येवमेव फलं वाच्यम् अयमर्थः जघन्यभे चंद्रदर्शने महर्घम् बृहन्नक्षत्रे चंद्रदर्शने समर्घम् समभे चंद्रदर्शने साम्यम् ११ अथ प्रसंगात्कर्कसंक्रांतौ मेघविशोपकाननुष्टुभाह अर्कादीति कर्कसंक्रांतौ अर्कादिवारेसति एते अरविशोपकाज्ञेयाः यथा रविवारे कर्कसंक्रांतौ दशविशोपकाः एवं सोमेविंशतिः भौमेऽष्टौ ॥

ज्ञेद्वादश गुरौ धृत्योष्टादश शुक्रेष्टादश शनौपंचेत्यर्थः १२ अथकीदृशस्यरवेः संक्रमोजातस्तुफलमिंद्रवज्रयाह स्वातीतिलेचूति रविस्तेतिलेक
रणेनागकरणेचतुष्पदेचकरणेसुप्तःसंक्रमितःस्यात गरादिपंचगरे वणिजेभद्रायांबवेबालवेचनिविष्टःसंक्रमितःस्यात् किंस्तुघ्नेसकोलवेशकु
नौचऊर्ध्वः ऊर्ध्वस्थितःसंक्रमितःस्यात् इहकरणाधिकरणकसंक्रांतौरविः अर्घवर्षणे अर्द्दमूल्येवर्षणेवृष्टौउपलक्षणत्वात्वन्नेपिक्रमात्निष्टः
समः श्रेष्ठःस्यात् अयमर्थः सुप्तरविसंक्रमा अर्घवर्षणधान्येषुनिष्टः महार्घवृष्ट्याभावधान्याभावकारकाः एवंविनिष्टःसमःतथोर्ध्वः श्रेष्ठः उ
क्तंचश्रीपतिना धान्यार्घवृष्टिषुभवेत्क्रमशस्तुनिष्टमध्येष्टतेति १३ अथरविसंक्रांतेः करणपरत्वेनवाहनवस्त्रायुधभक्ष्यलेपनजातिपुष्पाणिस
फलानिशार्दूलविक्रीडितत्रयेणोपजातिकयाचाह सिंहेति खड्गेति यावश्वेति स्यान्मल्लिकेति बवतोबवमारभ्यैकादशकरणेष्वक्रमेणवाहना

॥दिशोनरवागजाः सूर्याधृत्योष्टादशसायकाः १२ स्वात्तेतिलेनागंचतुष्पदेरविःसुप्तोनिविष्टस्तुगरादिपंचके किंस्तु
घ्नऊर्ध्वःशकुनौसकोलवे निष्टःसमःश्रेष्ठइहार्घवर्षणे १३ सिंहव्याघ्रवराहरासभगजावाहद्विषट्घोटकाःश्वा
जोगोश्वचरणायुधश्चबवतोवाहारवेःसंक्रमे॥ छँ ॥ ॰ ॥ छँ ॥ श्रीविश्वनाथप्रसन्नोस्तु ॥

दीनिस्युःवाहनानिसिंहादीनि रासभोगर्दभः वाहनाद्विषन्महिषः लुलायोमहिषोवाहद्विषत्कासरसैरभाइत्यमरः अजोमेषः चरणायुधःकुक्कुटः नारदे
नात्तु विशेषउक्तः खशवाल्हीकवंगेषु संक्रांतेधिष्ण्यवाहनम् अन्यदेशेषुतिथ्यर्धवाहनाः स्युर्बवादयइति अश्विन्यांयदासंक्रांतिस्तदाश्विन्याःयोअश्व
स्तद्वाहनंस्यात खशादिदेशेषुएवंसर्वनक्षत्रेषु अथवस्त्रंश्वेतादि हारितकंनीलवर्णं पांडुअरुणवर्णम् आरक्तमलक्तकवर्णम् कालंश्यामम् असि
तंधूम्रवर्णरहितंगर्दभवर्णमित्यर्थः दिग्वस्त्राभावः घनाभंमेघवर्णम् अथशस्त्रम् भुशुंड्यादीनिआयुधानिप्रसिद्धानि अथभक्ष्यम् अन्नंभक्तः परमान्नं
पायसम् भैक्ष्यंभिक्षासमूहपक्वान्नमपूपादि चित्रितान्नंहरिद्रादिरंजितम् ॥ छँ ॥ ॰ ॥ छँ ॥ श्रीकालीप्रसन्नोस्तु ॥

अथ लेपो विलेपनम् मृगनाभिः कस्तूरी कुंकुमं केशरम् पाटीरं चंदनम् मृत्प्रसिद्धा रोचनं गोरचनमिति १४। १५ यावो लक्तकः ओतुर्मार्जारो मार्जा
रो भाषया जवादिरिति निशा हरिद्रा अंजनं कज्जलम् कालागरुरगरुविशेषः चंद्रकः कर्पूरः अथ जातिः संकरभवा अनुलोमजाः प्रतिलोमजा
श्च अथ पुष्पम् पुंनागकं नामकेशरपुष्पम् मल्लिका वेलिः जपा ओडपुष्पं जासवनम् शेषाणि प्रसिद्धानि सर्वत्र क्वचिद्द्वयोरप्युक्तम् शिशुः
कुमारश्च गतालका युवा प्रौढा प्रगल्भा च ततश्च वृद्धा वंध्या तिवन्ध्या च कृतार्थिनी च प्रव्राजिका चेति ववादिकानामिति तथा केचिद् भोजनं च

वस्त्रं श्वेतकपीतहारितकपांडुरक्तकालासितं चित्रकं बलदिग्घनाभमथ शस्त्रं स्याद्भुशुंडी गदा १४ खड्गो दंडशरासितोम
रमथांकुतश्च पाशोंकुशोस्त्रं बाणस्त्वथ भक्ष्यमन्नपरमान्नं भैक्ष्यपक्वान्नकम् दुग्धं दध्यपि चित्रितान्नगुडमध्वाज्यं तथाश
र्करा थो लेपो मृगनाभिकुंकुममथो पाटीरमृद्रोचनं १५ यावश्चोतुमरो निशांजनमथो कालागरुश्चंद्रको जातिर्दैवतभूतस
र्पविहगाः पश्वेण विप्रास्ततः क्षत्रा वैश्यकशूद्रसंकरभवाः पुष्पं च पुन्नागकं जातीवाकुलकेतकानि च तथा बिल्वार्कदूर्वा
बुजम् १६ स्यान्मल्लिकापाटलिका जया च संक्रांतिवस्त्राशनवाहनादेः नाशोश्वतद्वृत्युपजीविनां च स्थितोपविष्टः स्वपतां च
नाशः १७ संक्रांतिधिष्ण्याधरधिष्ण्यतस्त्रिभे स्वभे निरुक्तं गमनं ततोंगभे॥ त्रमप्युक्तं सुवर्णरौप्यताम्राणि लोहसीसत्रपुस्तथा कांस्यपाषाण

काष्ठं च मृत्साद्यं वेणुपात्रकमिति एवं संक्रमकालयानिवस्त्राशनवाहनादीन्यभिहितानि आदिशब्देनायुधलेपनजातिपुष्पाणि तेषां नाशो भवेत् च पु
नस्तद्वृत्त्युपजीविनां वस्त्रादिवृत्त्युपजीविनां नाशो भवेत् स्थितोपविष्टः स्वपतां च स्यादिति लिंगव्यत्ययः नास्त्रादीन्युक्तानि तद्रुपविशिष्टानां नाशः स्यादि
त्यर्थः १६ १७ अथ संक्रांतिदर्शनप्रतिमनुष्यं शुभमुपजासाह संक्रांतीति संक्रांतिर्यस्मिन्नक्षत्रे स्यात्ततो धरधिष्ण्यं पूर्वं नक्षत्रं तस्मात्स्वजन्मनक्षत्रं राम
गण्य तच्चेत्प्रथमत्रिभे भवति तदा गमनं यात्रा स्यात् ततः प्रथमत्रिकानंतरं अंगभे षण्नक्षत्रेषु यदि स्वभे तदा स्फुरं वस्यात् ततस्त्रिभे॥ छ॥ ॐ॥ ५०

पीडनम् शरीरपीडा पुनरंगभे अंशुभं वस्त्रादिप्राप्तिः ततः त्रिभे स्वभेऽर्थहानिः ततो रसभे स्वभे धनागमो प्राप्तिः स्यादित्यर्थः अशुभफलदा
यां संक्रांतिदानमाह नारदः तिलोपरि लिखेच्चक्रं त्रिशूलं त्रिकोणकम् तत्र हेम विनिक्षिप्य दद्याद्दोषापनुत्तये इति १८ अथ कार्यविशेषग्र
हविशेषबलसामान्यतो ग्रहबलं चोपजात्याह नृपेक्षणमिति रवेरिति ल्यप्लोपे पंचमी सूर्यबले सति एतानि कार्याणि कार्याणि यथा रवेः अर्क
बले वा रवेर्वा नृपेक्षणं राजदर्शनं विधेयं एवं चंद्रादावपि व्याख्येयं चंद्रे सर्वकृतिः सर्वकृत्यानि भौमे संगरो युद्धम् बुधे शास्त्रमध्ययनं अध्यापनं वा गुरौ
विवाहः शुक्रे गमनं शनौ दीक्षणाभ्यागमादि दीक्षा विधेयेत्यर्थः अथेति ताराबलतो विधुः शुभो ज्ञेयः यदा चंद्रसंक्रमणं स्यात्तदा ताराबलं चेत्तदा स
पादद्विनद्वयं चंद्रोऽशुभोपि शुभः तारादौष्ट्येशुभोप्यशुभः एवंविधो बलाद्विः संक्रमणे शुभोपि मासपर्यंतं शुभः शुभस्तु स्फुततरां समीचीन एव चंद्र

स्फुरवं त्रिभे पीडनमङ्गभे शुभं त्रिभेऽर्थहानीरसभे धनागमः १८ नृपेक्षणं सर्वकृतिश्च संगरः शास्त्रं विवाहो गमदीक्षणे
रवेः वीर्येथ ताराबलतः शुभो विधुर्विधोर्बलेऽर्केऽर्कबले कुजादयः १९ स्पष्टार्कसंक्रांतिविहीन उक्तो मासोधिमासः क्षयमा

॥ सकस्तु ॥

दौष्ट्येशुभेपि अशुभ इत्यर्थः परे भौमादयः संक्रांतिं चिकीर्षवस्तत्तद्बलतः सूर्यबलाद्शुभा अपि शुभा ज्ञेयाः रविदौष्ट्ये तु शुभा अ
प्यशुभाः १९ अथाधिमासक्षयमासयोर्लक्षणमुपजात्याह स्पष्टार्केति शुक्लप्रतिपदि दर्शांतश्चांद्रो मासः स चेत् स्पष्टसूर्यसंक्रांत्या विहीनो रहितो भवेत्त
दाधिमास उक्तः चांद्रो मासोत्यसंक्रांतो मलमासः प्रकीर्तितः इति ब्रह्मसिद्धांतोक्तेः तु विशेषकदाचित्स चांद्रो मासो द्विसंक्रमः द्वौ संक्रमौ यस्मिन्नसौ द्विसंक्र
गः स्पष्टसूर्यसंक्रांतिद्वययुतस्तदा क्षयमाससंज्ञक उक्तः आद्यंतदर्शयोर्मध्ये भानो रेवतयोर्यदा संक्रांतिद्वितयं चेत्स्यात्क्षयमासः स उच्यते इति वसिष्ठोक्तेः
तत्र क्षयमासे जातानां वर्धापने मृतानां श्राद्धे च तिथिविभ्रमयोः पूर्वोत्तरदलयोः संबन्धेन प्रथमांतसंज्ञा मासौ स्तः स्याताम् तिथिपूर्वार्धे जातानां मृतानां च पूर्वेमा
से वर्धापनं श्राद्धं च विधेयं तिथ्युत्तरार्द्धे जातानां मृतानां चोत्तरमासे ॥ छ ॥ ॥ छ ॥ श्रीजानकीवल्लभो विजयते ॥

मु०टी० वर्धोक्तश्राद्वंचविधेयम् तिथ्यर्धेप्रथमेपूर्वो ऽ परस्मिन्नपरस्तथा मासाविति बुधैश्चिंत्योऽन्त्यमासस्यमध्यगे इति मासादिलक्षणभेदविचारस्तुग्रंथ
मो०प्र० गौरवभयान्नलिखितः २० इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांसंक्रांतिप्रकरणंतृती-
४१ यम् समाप्तम् ३ अथग्रन्थांतरसंग्रहः योगिनीस्थितकाष्ठातःसंक्रांतेरागमोमतः चंद्रस्यदिशिदृष्टिःस्याद्गमनंवारदिक्स्मृतम् इतिक्वचित् र-
वौसंक्रमणेपूर्वेमुखंजीवेतुउत्तरम् प्रत्यङ्मुखंशनौसोमेशेषेदक्षिणतोमुखंइति ववेपूर्वमुखंप्रोक्तंबालवेयमदिङ्मुखम् कौलवेपश्चिममुखंतैति
लेचोत्तरेमुखम् गरेवायव्यदिग्वक्त्रंवणिज्यांग्नेयदिङ्मुखम् भद्रायामीशदिग्वक्त्रंशकुनेनैर्ऋतोमुखम् चतुष्पदिचपातालेनागेचोर्ध्वमुखीभवे-
त् किंस्तुघ्नेसर्वदिग्वक्त्रंसंक्रांतिमुखलक्षणम् अथदृष्टिः चंद्रेगुरौ दृष्टिर्विदिक्कृशानौ सूर्येसितेनैर्ऋतिकोणगादृक् धात्रीसुतेदृक् यवनेनिरुक्ता

द्विसंक्रमात्तत्रविभागयोस्तःतिथेर्हिमासौप्रथमांत्यसंज्ञौ २० इतिश्रीमुहूर्त्तचिंतामणौसंक्रांतिप्र
करणंसमाप्तम् तृतीयम् ३ सूर्योरसान्त्यस्वयुगेग्निनन्दे शिवास्तयोर्भौमशनीतमश्च॥ ॥

बुधेशनौरुद्रदिशीक्षणंभवेत् अथगमनंमंदेचंद्रेगमःसौम्येबुधेभौमेचवारुणे रवौशुक्रेगमोयाम्येगुरौप्रागागमनंस्मृतमिति अथगोचरप्रकरणंव्या
ख्यायते तत्रजन्मराशेः सकाशाद्ग्रहणंचा रवशेनयच्छुभाशुभफलंतद्गोचरफलमित्युच्यते तत्ररविचंद्रयोर्गोचरफलमुपजातिकयाह सूर्यइति र
सात्येइत्यादौसमाहारद्वंद्वः शिवास्तयोरित्यादावितरेतरयोगः अंबराब्धाविस्यामागमशासनमितिनुमभावोज्ञेयः एवंसर्वत्र स्वजन्मराशेरितिपंचमश्लो
कस्थमत्राध्याहार्यम् ततःसूर्यःक्रमात्रसांत्येशुभोविद्धश्चस्यात् सूर्योजन्मराशेःसकाशात्षष्ठस्थानेशुभः यदितत्तएवजन्मराशेर्द्वादशस्थानस्थाअंत्ये
ग्रहास्तर्हिविद्धःसूर्यःशुभोप्यशुभफलदाता अत्रशनेःसूर्यपुत्रत्वात्तद्वेधोनांगीकृतः यतःपितुर्जानकस्यकृतसंबंधिनंवेधनंनेधुनाहुः स्रुतस्यापिपि राम
तृसंबंधिनंवेधनाहुः तथारवयुगेजन्मराशेर्दशमेसूर्यःशुभः चेच्चतुर्थस्थानेशनिवर्जिताअन्येग्रहाः॥ ॥ ॥ ॥ ४१

स्युस्तदर्भविद्ध इत्येवं श्लोकत्रयं सम्यग्व्याख्येयम् तथाग्निनंदेवतीषनवमयोः शिवास्तयोरेकादशपञ्चमयोः क्रमाच्छुभो विद्धश्चज्ञेयः भौमेति भौमशनी। तमो
गुश्चत्रयोपि जन्मराशितः रसांकयोः लाभशरेगुणांत्ये क्रमाच्छुभविद्धाश्चेत्यर्थः परं तु शनेः सूर्यवेधो नास्तीत्युक्तं प्राक् चंद्रोंबराब्धौ इत्यग्रे १ अथ बुधगुरुशुक्र
काणां गोचरफलं त्युपजातिकेन्द्रवज्राभ्यामुपजातिकापूर्वार्द्धेनाह चंद्र इति जन्मभात् अंबराब्धौ गुणनंदयोः लाभाष्टमे आद्यशरे रसांत्ये नगद्वये चन्द्रः।
क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः चंद्रस्य बुधवेधो नास्ति अथज्ञ इति द्विशरे अब्धिरामे रसांकयोः नागविधौ खनागे लाभव्यये ज्ञो बुधः क्रमात् शुभो विद्धश्च ज्ञेयः।
अत्र चंद्रवेधो नास्ति अथ देवगुरुरिति जन्मभात् शराब्धौ द्व्यंतेनवांशे अद्रिगुणे शिवाहौ देवगुरुर्बृहस्पतिः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः अथ शुक्र इति
जन्मराशेः सकाशात् कुनागे द्विनगे अग्निरूपे वेदांबरे पंचनिधौ गजेषौ नंदेशयोः भानुरसे शिवाग्नौ शुक्रः क्रमाच्छुभो विद्धश्च ज्ञेयः अत्रेदं तात्प

रसांकयोर्लाभशरेगुणांत्ये चंद्रोंबराब्धौगुणनंदयोश्च १ लाभाष्टमे चाद्यशरे रसांत्ये नगद्वये ज्ञो द्विशरेब्धिरामे रसांकयोर्नाग
विधौ खनागे लाभव्यये देवगुरुः शराब्धौ २ द्व्यंतेनवांशद्विगुणे शिवाहौ शुक्रः कुनागे द्विनगेग्निरूपे वेदांबरे पंचनि
धौ गजेषौ नंदेशयोर्भानुरसे शिवाग्नौ ३ क्रमाच्छुभो विद्ध इति ग्रहः स्यात् पितुः सुतस्यात्र न वेधमाहुः॥ ६ ॥ २ ॥

र्यम् सूर्यो रसांत्य इत्यादि प्राक्पठितस्थानेषु विद्यमानः सन् ग्रहः शुभदः तदनंतरपठितस्थानेषु स्थितो अशुभफलदाता अर्थादेवानुक्तस्थानेषु न शुभो
भौमनाप्यशुभ इति २ ३ अथ वामवेधं शुक्रपक्षे वक्ष्य लंबोपजात्युत्तरार्द्धेनाह दुष्टोपीति दुष्टोपि स्वजन्मराशेः सकाशादनंतरपठितविरुद्धस्थानस्थितोपि
विपरीतवेधाद्वामवेधाच्छुभः यथा सूर्यो द्वादशे निष्ठ इत्युक्तं प्राक् स्वपञ्चशनिवर्जितैर्ग्रहैः षष्ठस्थानस्थितैर्विद्धः सन्शुभफलदाता एवमुत्तरस्थानस्थितोपि
कश्चित् ग्रहः प्राक्पठितस्थानस्थितैर्ग्रहैर्विद्धः शुभ इति सर्वत्र व्याख्येयम् अयमेव वामवेध इत्युच्यते कश्यपः अपि विद्धो ग्रहः किंचिन्न ददाति शुभंफ
लम् वामवेधविधानेन त्वशुभोपि शुभप्रदः॥ ६ ॥

द्विकोणे इति सितेशुक्लपक्षे अब्जश्चंद्रो द्वितीयनवपंचमेषु स्थितः शुभदः अत्रापि क्रमेण षष्ठाष्टमचतुर्थस्थानस्थितैर्बुधवर्जितैर्ग्रहैर्य
दिन विद्धास्तदा शुभ इति ध्येयं नारदः शुक्लपक्षे शुभश्चंद्रो द्वितीयनवपंचमे रिपुमृत्युसुखस्थैश्च न विद्धो गगनेचरैरिति ४ अथ द्विविधमतमुपन्यास्या
ह स्वजन्मराशेरिति इह द्विविधवेधविधौ अन्ये नारदादयः स्वजन्मराशेः सकाशात् द्विविधमपि वेधमाहुः तथा चोभयत्रापि नारदेन जन्मत इत्युक्तं।
अन्ये कश्यपादयः स पुनर्द्विविधा ग्रहाधिष्ठितराशितः ग्रहो यस्मिन्राशौ तिष्ठति तत एव क्रमाद्वामवेधश्च भवति यथा सूर्यो जन्मराशेः षष्ठस्थितः शुभ
भः स सूर्याक्रांतराशेः द्वादशस्थानस्थितैः शनिवर्जितैर्ग्रहैर्न विद्धः तथा सूर्यो द्वादशस्थानस्थितो निष्ठः सूर्यः स्वाक्रांतराशेः षष्ठस्थानस्थितैः शनिवर्जि
तैर्ग्रहैर्विद्धश्चेत्तदा शुभफलद इत्यर्थः अथ द्विविधवेधस्यैव विषयकल्पमोच्यते हेमाद्रीति। हिमाचलविंध्याचलयोर्मध्यवर्त्तिन्ये वदेशे सवेधो विज्ञे

दुष्टे पिस्वेटो विपरीतवेधाच्छुभो द्विकोणे शुभदः सितेब्जः ४ स्वजन्मराशेरिह वेधमाहुरन्ये ग्रहाधिष्ठितराशि
तः सः हिमाद्रिविंध्यान्तर एव वेधो न सर्वदेशेष्विति काश्यपोक्तिः॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ २ ॥

यः न सर्वदेशेषु इति काश्यपोक्तिः काश्यपवचनेन च यदाह सज्ञातव्यं जन्मराशेस्तु निखिलं यद्बलाबलम्। हिमाद्रिविन्ध्ययोर्मध्ये वेधजं तद्ग्रहालयात्
अपरे तु सूर्यारसात्य इति कामिके वेधो जन्मराशेरेव ज्ञेयः विपरीतवेधस्तु ग्रहाधिष्ठितराशिन एवेति वदंति गुरुः जन्मतः क्रमवेधः स्याद्वामवेधो ग्र
हालयादिति इदमपि हिमाद्रिविन्ध्यातरविषयमेवेत्यन्ये एतज्ज्ञानं दुर्घटमित्याह नारदः अज्ञात्वा द्विविधं वेधो यो ग्रहज्ञो बलं वदेत् समृषवचनाभाषी हा
स्यं याति जने सदेति एवं गोचरदौष्ट्ये यात्रादिनकार्यम् तत्र शांतिमाह नारदः ग्रहेषु विषमस्थेषु शांतिं यत्नात्समाचरेदिति सौम्ये सितेनिष्टफलः शुभदः
पापवीक्षितः निष्फलो नो ग्रहो रवि न रश्मिना चावलोकितः नीचराशिगतः स्वस्य शत्रुक्षेत्रगतोपि वा शुभं वा शुभफलं नैव दद्यादस्तंगतोपि चेति एतादृशस्थले
दुष्टत्वाभावादवशान्त्याभाव इति फलितार्थः ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ श्रीरामाय ॥

अथगोचरप्रस्तावात् ग्रहणीयनक्षत्रफलंग्रहणीयराशुगोचरफलंग्रहणाशुभप्रतीकारंचदुष्टंग्रहणदर्शननिषेधंचशार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मर्क्षेइति ग्र
स्यजन्मनक्षत्रेग्रहेग्रहणेसतिनिधनंमरणंस्यात् वसिष्ठः यस्यैवजन्मनक्षत्रेग्रस्येतेशशिभास्करौ तस्यव्याधिभयंघोरंजन्मराशौधनक्षयइति वि
शेषोभार्गवीये यस्यराज्यस्यजन्मनक्षत्रेस्वर्भानुरुपरज्यते राज्यभंगसुहृन्नाशमरणंवात्रनिर्दिशेदिति राज्यस्यनक्षत्रेराज्याभिषेकनक्षत्रे अथरा
शिफलंजनिभतइति जन्मराशेरारभ्यग्रहणेसतिक्रमेणघातादिकंफलंभवति यथा जन्मराशौग्रहणेसतिघातः शरीरपीडा द्वितीयराशौक्षितिर्द्र
व्यनाशः तृतीयराशौश्रीलक्ष्मीप्राप्तिः चतुर्थराशौव्यथाशरीरपीडा पंचमराशौचिंतापुत्रादीनां षष्ठराशौसौख्यम् सप्तमराशौक लत्रदौस्थ्यस्त्रीक
ष्टम् अष्टमराशौमृतिर्मरणम् नवमराशौमाननाशः दशमराशौसुखम् एकादशराशौलाभप्राप्तिः द्वादशराशौअपायोनाशः आत्मनइतिकिंचित्।

जन्मर्क्षेनिधनंग्रहेनिजभतोघातःक्षितिश्रीर्व्यथाचिंतासौख्यकलत्रदौस्थ्यमृतयःस्युर्माननाशःसुखम् ला
भोपायइतिक्रमात्तदशुभोध्वस्त्यैजपःस्वर्णगोदानंशांतिरथोग्रहंत्वशुभदंनोवीक्ष्यमाहुःपरे ६॥ ६ ॥९

द्रव्यस्येत्यपरे इदंषण्मासपर्यंतमितिज्ञेयम् तदनंतरंग्रहणान्तरसंभवनाय उक्तंचदैवज्ञमनोहरे घातंहानिमथश्रियंजननभाद्व्यस्तिंचचिं
ताक्रमात्सौख्यंदारवियोजनंचकुरुतेव्याधिंचमानक्षयं सिद्धिंलाभमपायमर्कशशिनोःषण्मासमध्येग्रहइति अथाशुभस्यचक्र ग्रहणप्रती
कारमाह तदशुभेति तस्यग्रहणाशुभस्यध्वस्त्यैनाशायजपःस्वर्णगोदानंजपोगायत्र्यादिमंत्राणाम् स्वर्णंसुवर्णं गोर्धेनुः भूमिर्वा उपलक्षण।
त्वादन्येषांरूप्यादीनाम् यथाशक्त्यादानंकार्यमितिशेषः तद्दौस्थ्यप्रणुकदुक्तंवज्जयविधिस्वर्णादिदानेभवेदित्युक्तेः दानंज्योतिर्निबंधे सुवर्ण।
निर्मितंनागंसतिलंताम्रभाजने सदक्षिणंसवस्त्रंचश्रोत्रियायनिवेदयेत् मंत्रश्चतमोमय महाभीमसोमसूर्यविमर्दन हेमनागप्रदानेनममशांति
प्रदोभवेदिति स्कान्दे गोदानंभूमिदानंचस्वर्णदानंविशेषतः ग्रहणक्लेशनाशायदैवज्ञायनिवेदयेत्॥ ७ ॥ ७ ॥ ९ ॥ एमः॥

इतिव्यासेनोक्तम् सर्वं गंगासरितोयं सर्वे ब्रह्मसमा द्विजाः सर्वभूमिसमं दानं ग्रहणे चंद्रसूर्ययोरिति अन्यच्च ग्रस्यमाने भवेत्स्नानं ग्रस्ते होमो विधीय।
ते मुच्यमाने भवेद्दानं मुक्ते स्नानं विधीयत इति सूर्येन्दुग्रहणं यावत्तावत्कुर्याज्जपादिकमिति शिवरहस्योक्तेः जपमादिशब्दाद्देवार्चनादिकार्यम् अ
थ स्थानविशेषेण ग्रहणमरिष्टजनकमित्युक्तम् तद्दृष्टमुतादृष्टमपीति संशये निर्णयमाह अथो इति तु विशेष पो आचार्याः अदृष्टभं ग्रहणं तु नो वीक्ष्यं न दृष्टे।
व्यमित्याहुः उक्तं च जन्मसप्ताष्टरिःफांकदशमस्थे निशाकरे दृष्टोरिष्टप्रदो राहुर्जन्मर्क्षे निधने तथा जन्मर्क्षं जन्मनक्षत्रं निधनं वधतारा सप्तमी अत्र
दृष्ट इति परश्रवणादर्शनं चाक्षुषं विवक्षितमिति तेषामाशयः तत्र श्रौतचाक्षुषज्ञान एव दर्शनमुख्यत्वे इति परेषां मतं तदसत् अदृश्यरूपाः कालस्य मूर्त्तयो भगणाश्रि
ताः शीघ्रमंदोच्चपाताख्या ग्रहाणां गतिहेतव इति सूर्यसिद्धान्ते पातानामदृश्यतोक्ता पातो राहुश्च पर्यायः दक्षिणोत्तरयोरेवं पातो राहुश्च रं
हसा विक्षिपत्येव विक्षेपश्चक्रद्वारीनाम यं क्रमादिति सूर्यसिद्धान्तोक्तेः अतः पातानामदृश्यत्वात् राहोर्दर्शनमेवानुपपन्नम् ननु ग्रहणे
सूर्यचंद्रयोश्छादको राहुर्दृश्यत एव अत एव राहुग्रस्ते निशाकर इत्यादिपुराणोक्तिरपीति चेन्न भानोर्भार्धे महीच्छाया तत्तुल्येऽर्कसमे।
ऽपि वा शशांकपाते ग्रहणं कियद्भागाधिकोनक इत्युपक्रम्य छादको भास्करस्येन्दुरधःस्थो घनवद्भवेत् भूच्छायां प्राङ्मुखश्चंद्रो विशत्यस्य।
भवेदसौ असौ भूच्छाया अस्य चन्द्रस्य छादको भवेदित्यर्थः सूर्यसिद्धांते छाद्यच्छादकभावोऽभिहितः स्पष्ट एव पुराणविरोधपरिहार
स्तु भास्करेणैव राहुः कुभामंडलगः शशीकमित्यादिनोक्तम् वराहेणापि तस्मिन्काले सान्निध्यमस्य तेनोपचर्यते राहुरित्युक्ता तस्माद्राहोर्दर्श
नं नास्त्येव तन्मते दर्शनं चाक्षुषमेव विवक्षितम् एवं च राहोर्दर्शनं राहुदर्शनमिति तत्पुरुषोऽनुपपन्नः तस्माद्दर्शनशब्देनोपरागो लक्ष्यते राहुद
र्शनं राहूपरागस्तस्मिन्राहुदर्शने इति अयमर्थः राहुर्नाम पातस्तत्संबन्धेन दर्शनमुपराग इति न च राहुरेव लक्षणयोपरागपरस्तस्य दर्शन
मिति पूर्वपक्षाभिमतार्थसिद्धिरिति वाच्यम् लक्षणायास्त्वर्थान्तरासंभवे सति वक्तव्यात् अत एतादर्शना राहोस्तथा चास्य तद्दर्शने प्रजापीडावि- रामः
निर्देश्या व्याधिदुर्भिक्षतस्करैरिति विष्णुधर्मोत्तरादिवाक्येषु परान्तरासन्निधानाद्राहुशब्देनोपसर्गो लक्ष्यते इह च राहोः पातास्य पह गतिः। ४३

रूपमर्थान्तरमस्तीत्यतोराहुदर्शनग्रहपातयोः समानार्थकनास्तीत्येवसिद्धमितिप्रागुक्तानांसर्वेषांवचसांग्रहणेस्नानादिविधिवाक्यार्थः प्र
लितोभवति केचित्तुदर्शनादर्शनविषयकयोस्तुविध्योस्तुल्यबलत्वात्सकृद्दृष्टग्रस्तायादितिवदंति तदसत् जन्मसप्ताष्टरिःफांकेस्यादितिस्ना
मान्यतोनिषिद्धस्यउपरक्तदर्शनस्य नेक्षेतोद्यंतमादित्यंनास्तंयांतंकदाचन नोपरक्तंनवारिस्थंनमध्यंनभसोगतमितिमनूक्तोपरक्तदर्शनस्य
पुनर्निषेधानुपपत्तेः प्रागुक्तदिशाराहुदर्शनपदस्यराहूपरागलक्षकत्वेनतुल्यबलत्वाभावात् तस्मादुपरक्तयोःसूर्याचंद्रमसोर्यस्यकस्यापिदर्शना
निषेधसत्वात् ग्रहणेचस्नानदानाद्युक्तिकालादानंचज्योतिःशास्त्रैकदेशगणितग्रंथेभ्योबुध्वातस्मिन्कालेदानादिविधेयमितिसिद्धांतः अतएवमेघा
द्यावृत्तेषुउपरागेस्नानादिविधेयमेव रात्रौसूर्योपरागेदिवाचंद्रोपरागेस्विवाचंद्रोपरागेचस्नानादिकेतुवचनात्रभवति तदुक्तंनिगमे सूर्यग्रहोयदारात्रौ
दिवाचंद्रग्रहोयदि तत्रस्नानंनकुर्वीतदद्याद्दानंनचक्वचिदिति तादृशेग्रहणेदृष्टेऽपिदोषोनास्तीत्यपिसूचितं जाबालिवचनंतु संक्रांतेःपुण्यकाल
स्तुषोडशीभयतःकालः चंद्रसूर्योपरागेतुयावद्दर्शनगोचरइतिग्रस्तस्यास्तसमयनपर्यंतंदर्शनगोचरत्वात्तावत्कालःपुण्यकालोभवतीतिव्याचख्युः
तदुक्तंविश्वरूपनिबंधे दिवाचंद्रग्रहोरात्रौसूर्यपर्वेनपुण्यदम् संधिस्थंपुण्यवज्ज्ञेयंयावद्दर्शनगोचरइति अन्येतु सूर्यस्यादर्शनंरात्रिर्दिनंतद्दर्श
नात्मकम् भुजवृत्तादुपरिचस्थितोर्कोदर्शनस्मृतमितिवसिष्ठसिद्धांतवचनान्मेघावृत्तेऽनावृत्तेचोपरागगणितागतस्थितिघटिकाःपुण्यकालइ
त्याहुः यत्रार्काशोभूम्यासहलग्नमिवदृश्यतेतत्प्रदेशोभुजशब्दवाच्यः अर्कइत्युपलक्षणंचंद्रादिग्रहनक्षत्राणाम् विष्णुधर्मोत्तरे अहोरात्रंनभोक्तव्यं
चंद्रसूर्यग्रहोयदा मुक्तिंदृष्ट्वातुभोक्तव्यंस्नानंकृत्वाततःपरमितिग्रस्तास्तेगुरुः ग्रस्तावेवास्तमानंतुरवीन्दूः प्राप्नुतोयदि तयोःपरेद्युरुदयेस्नात्वाभ्यवह
रेन्नरः इत्यनयोर्वाक्ययोर्दर्शनोदयशब्दौभुजवृत्तोपरिस्थितत्वलक्षकौ अन्यथामेघाद्यावरणेनपरेद्युर्दिवसेपिदर्शनाभावेउपवासःप्रसज्येत तथाचसप्त
र्शकालेग्रहणंदृष्टंस्नानंविहितंतयोत्तरे मेघावरणाद्रविचंद्रयोर्दर्शनाभावोदिवसद्वयत्रयवास्यात्तत्राप्युपवासःप्रसंगस्यात्तन्नविशिष्टास्तथाचरंति
तस्माद्दृष्टिदर्शनार्थएवतस्माच्छास्त्रीयग्रहणज्ञानेसतिमेघावृत्तेपिग्रहणेग्रहणमदृष्टेवचक्षुष्मता अंधेनगंतुमशक्तेनचवृद्धादिनासद्भा

स्नीयविधेयमितितात्पर्यार्थः अतएवभागवतेकुरुक्षेत्रेस्नानार्थंमिलितानांपांडवीयलोकानांमध्येधृतराष्ट्रोपिपरिगणितइतिशिष्टाचारोप्येवमे।
वास्ति एवंचारिष्टजनकत्वेतस्माज्जन्मसप्ताकृतिपर्यंनिर्मूलत्वादुपेक्ष्यं किंच मत्स्यसोलब्धवसिष्ठपुराणादिवाक्येदर्शपद्माभावाच्च अतएवमूलेप
रेइतिपदंप्रयुक्तं शांतिस्तुदर्शनाभावेपिविधेया यतोरिष्टयोगाः स्वरूपसत्तामेवारिष्टजनकत्वात् अथग्रहणशांतिः येषांतुविषमस्थानि
राहुश्चंद्रमुपक्रमेत् कर्मस्वयपरिक्लेशात् प्राप्नुवंतिचतेजनाः पितृपक्षविनाशायसूर्यस्थानेभवेद्ग्रहः मातृपक्षविनाशायचंद्रस्थानेभवेद्ग्र
हः होरायांगृह्यतेयस्यनक्षत्रेवानिशाकरः प्राणसंदेहमाप्नोतिसर्वोमरणमृच्छति यस्यत्रिजन्मनक्षत्रेग्रहणेशशिभास्करे तज्जातानांभवेत्
पीडायेनराःशांतिवर्जिताः संक्रमइनस्ययेषांजन्मतृतीयेथवाग्रहणबहुरोगमृत्युजननोदानाहुतयोजपाश्चकर्त्तव्याः तस्माद्दानंचहोमंच
देवार्चनजपौतथा उपरागाभिषेकंचकुर्याच्छांतिर्भविष्यति नक्षत्रदानंयथा रूपंविधायभुजगस्यतुकांचनेनपिष्टेनवाहिमकरेदिवसा
धिपेच ग्रस्तेत्रिजन्मदिवसेतमसाग्रहद्याद्विप्रायवेदविदुषेसुपरीक्षिताय यस्यराशिसमासाद्यभवेद्ग्रहणसंभवः तत्रस्नानंप्रवक्ष्यामिम
त्रौषधिसमन्वितम् चंद्रोपरागसंप्राप्यकुर्याद्ब्राह्मणवाचनम् संपूज्यचतुरोविप्रान् स्रक्चमाल्यानुलेपनैः पूर्वमेवोपरागस्यसमानीयोषधादिकं
स्थापयेच्चतुरःकुंभानव्रणान्सागरानिति गजाश्वरथ्यावल्मीकसंगमात् ह्रदगोकुलात् राजद्वारप्रदेशाच्च मृदमानीयनिक्षिपेत् पंचगव्यंचकुंभेषु
शङ्खमुक्ताफलानिच रोचनंपद्मकंशंखंपंचरत्नसमन्वितम् स्फाटिकंचंदनंश्वेतंतीर्थवारिचपल्लवान् जसरंतवकुदसर्षपोशीरगुग्गुलून् तत्सर्वंनि।
क्षिपेत्पूर्वंकुंभेष्वावाहयेत्सुरान् सर्वेसमुद्राःसरितस्तीर्थानिजलदानदाः आयांतुममशान्त्यर्थंदुरितक्षयकारकाः तिलहोमंव्याहृतिभिःसहस्र
चाष्टसंयुतम् एवंकृत्वाप्रयत्नेनस्नानकर्मसमारभेत् आमंत्र्यनवभिर्मंत्रैःकुंभान्संकल्पपूर्वकम् योसौवज्रधरोदेवो आदित्यानांप्रभुर्मतः सहस्रनयनः
शक्रोग्रहपीडांव्यपोहतु मुखंयःसर्वदेवानांसप्तार्चिरमितद्युतिः चंद्रोपरागसंभूतामग्निःपीडांव्यपोहतु यःकर्मसाक्षीलोकानांधर्मोमहिषवाहनः यमश्चं।
द्रोपरागोत्थांग्रहपीडांव्यपोहतु निर्ऋतिःकोणपोदेवः प्रलयानलसंभवः। खड्गव्यग्रोतिभीमश्चरक्षःपीडांव्यपोहतु नागपाशधरोदेवः सदामकरवाहनः

सजलाधिपतिश्चंद्रग्रहपीडांव्यपोहतु प्राणरूपोहिलोकानांसदाकृष्णमृगप्रियः वायुश्चंद्रोपरागोत्थां ग्रहपीडां व्यपोहतु योसौनिधिपतिर्दे
वःखड्गशूलगदाधरः चंद्रोपरागकलुषधनस्तेत्रव्यपोहतु योसाविंदुयुतोदेवोभवानीपतिरीश्वरः चंद्रोपरागजांपीडांसनाशयतुशंकरः
त्रैलोक्येयानिभूतानिचततोमैत्रान्विलिख्यकान्वितान् वस्त्रेपट्टेऽथवाभूर्जेपंचरत्नसमन्वितान् यजमानस्यशिरसिनिरध्युस्तेद्विजोत्त
माः ततोतिवाहयेद्वेलामुपरागानुमानिनी प्राङ्मुखंपूजयित्वातेनत्वाचाभीष्टदेवते चंद्रग्रहेविनिवृत्तेकृतशौचात्ममंगलः कृतस्नानं
चतत्सर्वंब्राह्मणायनिवेदयेत् अनेनंविधिनायस्तुग्रहस्नानंसमाचरेत् नतस्यग्रहपीडास्यान्नचबंधुधनक्षयः सूर्यग्रहेसूर्यनामसदा
मंत्रेषुकीर्त्तयेत् यइदंशृणुयान्नित्यंश्रावयेद्वापिवानराः सर्वपापविनिर्मुक्तःसर्वत्रसुखवान्भवेदिति इतिमत्स्यपुराणोक्ताग्रहणशांतिः अ

पापांतःपापयुक्द्यूनेपापाच्चंद्रःशुभोप्यसत् शुभांशेचाधिमित्रांशेगुरुदृष्टोऽशुभो
पिसत् ७ सितासितादौतदृष्टचंद्रः[illegible]शुभावुभौ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥

थौषधीभिर्ग्रहणशांतिः रोचनंपद्मकंशारंकुंकुमंरक्तचंदनम् शुक्तिस्फटिकतीर्थांबुसितसर्षपगुग्गुलून् मधुकंदेवदारुंचविष्णुक्रांतासि
तावरी वेलांचसहदेवींचनिशाद्वितयमेवच दूर्वांकुरोशीरशमीशिलाजितसर्वौषधिसर्वौषधिपंचमृद्भिः स्नानंविदध्याद्ग्रहणरवींद्वोःपीडाकरंशां
तिवहंचयस्येति ६ अथचंद्रबलेविशेषमनुष्टुप्छंदसाह पापांतइति शुभफलदोपिचंद्रःपापांतःपापद्वयमध्यवर्ती पापयुक्पापग्रहयुक्तःपापात्
द्यूनेसप्तमेववर्त्तमानस्तदाशुभोपिअसत् अशुभएवयदा[illegible]चशुभोपिचंद्रःशुभांशशुभग्रहनवांशे अथवाधिमित्रनवांशे तथागुरुणादृष्टःसत्
शुभफलदाताभवेत् ७ अन्यदप्यनुष्टुभाह सितेति [illegible]सादौप्रतिपदिसमीचीनचंद्रेसतिसंपूर्णःशुक्लःशुभःअसितादौकृष्णपक्षप्रतिपदि
दुष्टेचन्द्रेसतिसंपूर्णःकृष्णःशुभः[illegible]यासेचपूर्वोक्तादयोद्वपरीत्येद्वावपिपक्षावनिष्टौ यदाशुक्लप्रतिपदिचंद्रेदुष्टश्चेत्तदासकलपक्षोऽनिष्टः॥ २ ॥

कृष्णप्रतिपदि चंद्रः शुभश्चेत्तदा संपूर्णः कृष्णपक्षोऽनिष्टः इदमेतावत् अब्जबलं चंद्रबलं संकटे विवाहयात्रादौ अवश्यकर्त्तव्ये तात्कालिक
चंद्रबलाभावे च ग्राह्यं नान्यथेत्यर्थः ८ अथ ग्रहदौष्ट्यपरिहारपूर्वकं तुष्टिसंपादनार्थं नवरत्नसमुदाय धारणं शालिन्याह वज्रमिति अत्र
सुवर्णमुद्रिकायां नवधाभक्तायां प्रागादिक्रमेण नवरत्नानि निधेयानि तत्र प्रागिति पंचम्यंतमव्ययं पंचमी चेयं ल्यप्लोपे तेन प्रागादि दि
क्ष्वित्ययमर्थो जातः तत्र शुक्रप्रीतये पूर्वस्यां दिशि वज्रं श्वेतहीरकं निधेयम् एवं चंद्रप्रीतये मुक्ता शोभनमुक्ताफलमाग्नेय्याम् भौमप्री
त्यर्थं दक्षिणस्यां प्रवालम् अगौ राहोर्नैर्ऋत्यां गोमेदम् अर्कौ शनौ पश्चिमायां शोभनं नीलम् केतोर्वायव्यां वैडूर्यं गुरोरुत्तरस्यां पुष्पकं पुष्पराजं बुधे ईशा

व्यां सेचाशु भौ प्रोक्तो संकटे ज्ञबलं विदम् ८ वज्रं शुक्रेऽब्जे सुमुक्ता प्रवालं भौमेऽगौ गोमेदमार्कौ सुनीलं केतौ वैडू
र्यं गुरौ पुष्पकं ज्ञे पाचिः प्राङ् माणिक्यमर्के तु मध्ये ९ माणिक्यमुक्ताफलविद्रुमाणि गारुत्मकं पुष्पकवज्रनीलं गोमेदवैडू
र्यकमर्कतः स्यू रत्नान्यथोज्ञस्य मुदे सुवर्णम् १० धार्यं लाजावर्त्तकं राहुकेत्वोरौप्यं शुक्रेन्द्वोश्च मुक्ता गुरोस्तु ॥ छ ॥ २ ॥

न्यां पाचिः मध्ये मध्यमकोष्ठे अर्कप्रीत्यै माणिक्यं निधेयम् ९ अथ सति सामर्थ्ये नवरत्नसमुदायसाधारणमुक्तं इदानीमसति सामर्थ्ये यद्ग्रह कृतदौष्ट्यं
तद्ग्रहरत्नधारणमिंद्रवज्रयाह माणिक्येति सूर्यप्रीत्यर्थं माणिक्यं धार्यम् एवं चंद्रस्य मुक्ताफलम् भौमस्य विद्रुमं प्रवालं बुधस्य गारुत्मकं गरुडःपाचिः
गुरोः पुष्पकं पुष्पराजः शुक्रस्य वज्रं हीरकः शनेर्नीलं लहसुणिया राहो गोमेदम् केतोर्वैडूर्यमित्येवमर्कतोऽर्कादीनां ग्रहाणां रत्नानि धार्याणि स्युः तत्र यद्ग्रहकृ
तदौष्ट्यं तस्य ग्रहस्य तुष्ट्यै तद्रत्नमेव धार्यमित्यर्थः अथो ज्ञस्य मुदे सुवर्णमित्यग्निमश्लोकेन संबन्धः १० अथ महामूल्यरत्नधारणस्यासामर्थ्ये असे
मूल्यानि रत्नानि नारा बले च शालिन्याह धार्यमिति अथो ज्ञस्य बुधस्य मुदे संतोषार्थं सुवर्णं यथाशक्ति धार्यम् राहुकेत्वोस्तुष्ट्यै लाजावर्त्तकं मणिविशे
षो धार्यः शुक्रेंद्वोस्तु ष्ट्यै रूपम् ॥ छ ॥

गुरौस्तुष्टेये मुक्ताफलं शनेस्तुष्टेयेलोहं आरभान्वोस्तुष्टेप्रवालंधार्यम् तारेति यद्दिनेतारावलंचिकीर्षितंतद्दिनेयातारासाजन्मनक्षत्रात्त्रिरावृत्तितः प्र
नरावृत्तित्रयेणगणनीयास्यात् त्रिरितिस्फुजंतमव्ययंजन्मनक्षत्रात् दिननक्षत्रगणितेनवभिर्भक्ते तिस्रआवृत्तयोभवंति अवशिष्टतारायाःशु
भमशुभंचव्याख्यामितिफलितोऽर्थः ११ अथशेषक्रमेणसकलास्तारासंज्ञा अनुष्टुभाह जन्माख्येतिस्पष्टोऽर्थः १२ अथावश्यककृत्येदुष्टता रा
यांप्रकारद्वयेनपरिहारंशार्दूलविक्रीडितेनाह मृत्यौस्वर्णतिलानिति मृत्यौवधतारायांस्वर्णतिलान् यथाशक्तिब्राह्मणायदद्यात् विपदिविपत्तारायांगु
डमिश्रविकारंदद्यात् त्रिजन्मस्वितिसुजन्मतारासुशाकंवृंताकादिदद्यात् अथप्रत्यरितारकासुपंचमतारायांलवणंदद्यात् नारदः जन्मत्रिपंचसप्ता

लोहंमंदस्यारभान्वोःप्रवालंताराजन्मर्क्षात्त्रिरावृत्तितःस्यात् ११ जन्माख्यसंपद्विपद्विपत्क्षेमप्रत्यरिसाधकाः वधमैत्राति
मैत्राःस्युस्तारानामसदृक्फलाः १२ मृत्यौस्वर्णतिलान्विपद्यपिगुडंशाकंत्रिजन्मस्वथोदद्यात्प्रत्यरितारकासुलव
णंसर्वोविपत्प्रत्यरिः मृत्युश्चादिमपर्ययेनशुभदोऽथैषांद्वितीयेंशकानादिप्रांत्यतृतीयकाअथशुभाःसर्वेतृतीये
स्मृताः १३ षष्टि६०घ्नंगतभंभुक्तघटीयुतंयुगाहृतम्॥ स्व्यातारानिष्टफलाःस्मृताः शाकंगुडंचलवणंसतिलान्कांचनंक्रमा
त् अनिष्टपरिहारायदद्याद्दानंद्विजातयेइति अथद्वितीयःपरिहारः तत्रादिमपर्ययेप्रथमावृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्युश्चतृतीयपंचमीसप्तम्यस्ताराः
सर्वाअपिसामान्यतः षष्टिघटिकात्मिकानशुभदाःस्युः अथद्वितीयेपर्यये द्वितीयावृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्यूनांआदिप्रांत्यतृतीयकाअंशानशुभदाः
विपत्तारायामाद्यांशःप्रथमचरणोनिषिद्धः प्रत्यरितारायांप्रांत्यांशश्चतुर्थचरणस्त्याज्यः मृत्युतारायांतृतीयोंशः तृतीयचरणस्त्याज्यइति अथतृतीया
वृत्तौविपत्प्रत्यरिमृत्युश्चेतसर्वेषष्टिघटिकात्मिकाअपिशुभाःउक्तंचदीपिकायां पर्यायेप्रथमेवर्ज्याविपत्प्रत्यरिनैधनाइति १३ अथचंद्रावस्थागण
नोपायमाह षष्टिघ्नइति अश्विनीमारभ्यगतभानिषष्ट्या॥ छ ॥ छ ॥ र ॥ छ ॥ श्रीरामायतस्मैनमः

गुण्यानि वर्त्तमाननक्षत्रभुक्तघटीयुतानि पुनर्युगैश्चतुर्भिराहतानि शराब्धिहृत् ४५ पंचचत्वारिंशता भाज्यानि यल्लब्धमागतं गतावस्थास्ताः शेषं
वर्तमानावस्थायाः तत्र लब्धांकस्यापि द्वादशाधिक्ये द्वादशभिर्भागशेषं प्रवासाद्यवस्था चंद्रस्य गताः स्युः ता अवस्था मेषराशेः पुंसः प्रवासादि
संज्ञाः वृषराशेर्नष्टादिसंज्ञाः एवं मिथुनादिदशराशिषु मृतादिसंज्ञावस्यादितो द्वादशावस्थाः क्रमेण भवंतीत्यर्थः १४ अथ द्वादशावस्थानामानि स
फलान्याह प्रवासनाशाविति स्पष्टार्थं १५ अथ ग्रहणां वैकृतिपरिहारार्थं सौषधस्नानं दक्षिणाश्च शार्दूलविक्रीडितेनाह लाजा कुष्ठेति लाजाभ्र
ष्टशालयः इति केचित् वस्तुतस्तु औषधीसाहचर्यात्तु लाजाशब्देन लज्जावती गृह्यते कुष्ठं प्रसिद्धम् बला वरियारा प्रियंगुः फल्गिनी घनो मुस्ता

शराब्धि४५हृल्लब्धतोर्कशेषेऽवस्थाः क्रमाद्द्विधोः १४ प्रवासनाशौ मरणं जयश्च हास्या रतिक्रीडि।
तसुप्तभुक्ताः ज्वराख्यकंपस्थिरता अवस्थाभिषात्क्रमान्नामसदृक्फलास्युः १५ लाजाकुष्ठब
लाप्रियंगुघनसिद्धार्थैर्निशादारुभिः पुंखालोध्रयुतैर्जलैर्निगदितं स्नानं ग्रहोत्थापहृत् धेनुः कंबुरु
णो वृषश्च कनकं पीतांबरं घोटकः श्वेतो गौरसिता महासिरज इत्येता रवेर्दक्षिणाः १६ सूर्यात्सोम्यास्फुजि
तीक्ष्णनागसप्ताद्रिपक्षान्विधुरग्निनाडीः॥ सिद्धार्थाः सर्षपाः निशा हरिद्रा दारुः देवदारुः पुंखा शरपुंखा लोध्रं प्रसिद्धं

एतैरौषधैर्युतैर्जलैः स्नानं ग्रहोत्थापहृत् दुष्टग्रहसूचितारिष्टनाशकं स्यात् सप्रियंगुरुजनी द्वयमांसी कुष्ठलाजतिलसर्षपखंडैः वारिभिः सह वचैः सहलो
ध्रैः स्नानमतिनिखिलग्रहपीडामित्युक्तेः अथ रवेः रविमारभ्य दक्षिणा उच्यंते सूर्याय धेनुम् चंद्राय कंबुः शंखः शंखः स्यात्कंबुरस्त्रियामित्यमरः भौम
यारुणो वृषः बुधाय स्वर्णं गुरवे पीतांबरम् तच्च यथाविभवं कार्यं संकोशजं वा शुक्राय श्वेतो घोटकः शनये श्यामवर्णा गौः राहवे महासिर्महामूल्यखड्गं रामः
केतवे च्छागो मेषः एताः दक्षिणाः १६ अथ ग्रहाः गंतव्यराशेः प्राक् कियद्भिर्दिनैः फलं दद्युरित्येतदुपजात्याह सूर्यात्सेति ॥ ६६ ॥ ९ ॥ ४६

जिगमिषितराशेः पुरस्तात् पूर्वंततत्संख्यघटीदिवसमासान् शुभाशुभफलदाः स्युः यथा सूर्योगंतव्यराशेः प्राक् पंचदिनानि फलप्रदः भौमोष्टौ दिव
सान् बुधः सप्तदिवसान् शुक्रोपिसप्तदिवसान् चन्द्रोग्निनाडीत्रयम् राहुर्गंतव्यराशेः पूर्वंत्रिमासान् शनिःषण्मासान् गुरुर्मासद्वयपूर्वंफलद इत्यर्थः।
१७ अथावश्यकृत्येतिथ्यादौ शालिन्यादानमाह दुष्टेयोगइति राजादुष्टेव्यतीपातादियोगेतथानाड्यांघटिकायांदुर्मुहूर्त्तादिदुष्टार्थास्सुवर्णंय
थाशक्तिदद्यात् एवंसर्वत्र शेषंस्पष्टम् १८ अथवसंततिलकयान्यादाह राश्यादीति पूर्वार्धंस्पष्टम् अध्वानेति यस्मिन्मासेस्वजन्मनक्षत्रववेशोस्तूर्यो
दिवाराश्चेत्स्युस्तस्मिन्मासेअध्वादीनिफलानिवाच्यानि यत्रमासिरविवारेजन्मनक्षत्रेसेति अध्वामार्गोभवति एवंचंद्रवारेअन्नंभक्ष्यप्राप्तिरि

॥ तमोयमेज्यास्त्रिरसाश्विमासान्गंतव्यराशेःफलदाःपुरस्तात् १७ दुष्टेयोगेहेमचंद्रेचशंखंधान्यंतिथ्यर्द्धे
तिथौतंदुलांश्च वारेरत्नंभेचगांहेमनाड्यांदद्यात्तिंधूर्संचतारास्वराजा १८ शय्यादिगौरविकुजौफलदौसिते
ज्योमध्येसदाशशिसुतश्चरमेत्वमंदे अध्वान्नवन्हिभयसन्मतिवस्त्रसौख्यदुःखानिमासिजनभेरविवासरादौ
१९ इतिगोचरप्रकरणंचतुर्थम् ४ आद्यंरजःशुभंमाघमार्गराधेषुफाल्गुने॥ ❀ ॥ ❀ ॥ ❀ ॥

त्यादि १९ इतिश्रीदैवज्ञविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांगोचरप्रकरणंचतुर्थंसमाप्तम् ४ अथसंस्कारप्रकरणंव्याख्यायते तत्रसंक्रि
यतेअनेनश्रौतेनस्मार्तेनवाकर्मणापुरुषइतिसंस्कारः स्वीयस्वीयजातौसामान्यविशेषविहितवैदिकस्मार्तकर्मानुष्ठानद्वारादृष्टविशेषाधायकइतिया
वत् लक्षणयातदर्थोक्तादिमशुद्ध्यादिकसंस्कारग्रंथैनोच्यते तस्यप्रकरणमुपक्रमः तत्रसंस्कारागर्भाधानाद्याःऽष्टाचत्वारिंशत् तत्रगर्भाधानंतत्रप्रथमसंस्का
रः सचरजस्वलाधीनः ततोरजोदर्शनाच्छुभाशुभफलमुक्तंवसिष्ठेन प्रथमरजोदर्शनतःशुभाशुभंभवतिसर्वलोकानामिति तत्रशुभमसूचक
रजोदर्शनमनुष्टुभाह आद्यमिति राधोवैशाखः इषआश्विनः अन्येप्रसिद्धाः एषुमासेषुआद्यंरजः प्रथमोद्भवरजोदर्शनंस्त्रीधर्मः॥ ❀ ॥

शुभंभविष्यच्छुभसूचकं तथाशुक्लेशुक्लपक्षे कृष्णपक्षेतुदशमीपर्यंतंमध्यमंज्ञेयंकृष्णपक्षस्यदशमीमध्यमंफल मारिष्टेदिति यावदिति।
शेषः सद्वारेसतांचंद्रबुधगुरुशुक्राणांवारे सत्तनौसमीचीनलग्नेशुभस्वामिकलग्नेदिवादिवसेआद्यरजोदर्शनंशुभमित्यर्थः अत्राशुभफ।
लापवादमाह वसिष्ठः अशुभमपिसमस्तंवार्त्तवेसंप्रभूतंक्रूरगुरुसितयुक्तेमीक्षितेवाथलग्नेतिमिरमिवकरोरज्योतिरुसत्तिकालेक्षय।
मथसमुपैतिप्राप्नुयादीक्षितानि कुठारज्योतिःसूर्यः १ अथात्रशुभमध्याशुभनक्षत्राण्यनुष्टुभाह श्रुतित्रयेति श्र वणत्रयंमृदुक्षिप्रध्रुवस्वा
तीनक्षत्रेषु सितांबरे श्वेतवस्त्रेचाद्यरजः शुभमितिपूर्वेणसंबन्धः मूलेदितिभेपुनर्वसुः पितरोमघा मिश्रेकृत्तिकाविशाखे एतेषुनक्षत्रेषुम
ध्यमम् परेषु भरणीज्येष्ठार्द्राश्लेषापूर्वात्रयेषुअसत् अनिष्टम् अत्रविशाखामूलयोर्मध्यमत्वाभिधानंवसिष्ठवाक्येदुष्टफलश्रवणात् हूदे

॥ज्येष्ठश्रावणयोः शुक्ले सद्वारे सत्तनौ दिवा १ श्रुतित्रयमृदुक्षिप्रध्रुवस्वातौसितांबरे मध्यंचमूलादितिभेपित्र्यमिश्रे
परेष्वसत् २ भद्रानिद्रासंक्रमेदर्शेरिक्तासंध्याषष्ठीद्वादशीवैधृतेषु रोगेष्टम्यांचंद्रसूर्योपरागेपातेचाद्यंनोरजोदर्शनंसत्
३ हस्तानिलाश्विमृगमैत्रवसुध्रुवाख्यैःशक्रान्वितैःशुभतिथौशुभवासरेचस्नायादथालेववतीमृगपौष्णवायुहस्ता।
श्विधातृभिररंलभतेचगर्भम्॥ ४ ॥ ध्रुवभेपुष्पवतीप्रमताकृत्वैवमोघामयवैरिसंघा मूलेघ्रकामाधिकहीनसत्वाव्यस्तर्भुभुसोद्भुतदोष

चित्तेति २ अथनिंद्यरजोदर्शनंशालिन्याह भद्रेति भद्राप्रसिद्धा निद्रानिद्रावस्थायाः संध्याप्रातर्मध्याह्नसायंसंध्या उपरागेग्रहणेपातेव्यतीपातेमहा
पातेच शेषंस्पष्टं आद्यरजोदर्शनंनोसत् अनिष्टफलमित्यर्थः ३ अथरजस्वलास्नानमुहूर्त्तंवसंततिलकयाह हस्तानिलेति एषुएकादशनक्षत्रेषु शुभ
तिथौरिक्तारहिततिथौ शुभवारेचंद्रबुधगुरुशुक्रवारे आर्तववतीऋतुमतीस्त्रीस्नायात् अथविशेषमाह मृगेति मृगरेवतीस्वातीहस्ताश्विनीरोहिणी
नक्षत्रैः स्नाताऋतुमती अरंशीघ्रंगर्भंलभते लघुक्षिप्रमरंद्रुतमित्यमरोक्तेः दाक्षिणात्यास्तुचतुर्थदिवसएवस्नानंकुर्वंति अन्येविहितदिनेकुर्वंति तत्रैव

अथगर्भाधानंशार्दूलविक्रीतशालिनीभ्यामाह गंडांतमिति अत्रस्वपत्नीगमेगर्भाधानेएतान्दोषांस्त्यजेदितिसंबन्धः एतान्कान्कात्रिविधंतिथिनक्ष
त्रलग्नानांगंडांत श्रीपतिः नक्षत्रतिथिलग्नानांगंडांतंत्रिविधंस्मृतम् नवपंचचतुर्थानांद्येकाद्विघटिकामितमिति निधनजन्मर्क्षेनिधनतारावधतारा
जन्मताराच मूलम् अंतकभरणी दास्रमश्विनी पौष्णंरेवती मघाउपरागग्रहण पातंव्यतीपातमहापातंच वैधृति पित्रोःमातापित्रोः श्राद्धदिनं
दिवादिवसे परिघयोगेस्याद्यार्धम् उत्पातहता निदिव्यभौमांतरिक्षत्रिविधोत्पातैर्हतानिदूषितानिभानि जन्मर्क्षतः जन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वामृत्युभवनम
ष्टमलग्नम् पापयुतंभम् ५ भद्राषष्ठीति पर्वाणि विष्णुपुराणेचतुर्दश्यष्टमीचैवअमावास्याचपूर्णिमा पर्वाण्येतानिराजेंद्र रविसंक्रांतिरेवचेति स्कां
दे तु कृष्णाष्टमीचतुर्दश्योपूर्णिमादर्शसंक्रमइति संध्याद्वयम् भौमसूर्यशनिवारान् आद्यरात्रीः रजोदर्शनमारभ्य दिनचतुष्टयंत्यजेत् कालवि

गंडांतंत्रिविधंत्यजेन्निधनजन्मर्क्षेचमूलांतकंदास्रंपौष्णमघोपरागदिवसान्पातंतथावैधृतिम् पित्रोःश्राद्धदिनं
दिवाचपरिघाद्यर्धंस्वपत्नीगमेभान्युत्पातहतानिमृत्युभवनंजन्मर्क्षतःपापभं ५ भद्राषष्ठीपर्वरिक्ताश्चसंध्याभौमार्का
र्कीमाद्यरात्रीश्चतस्रः गर्भाधानंत्र्युत्तरेद्वर्कमैत्रब्राह्मस्वातीविष्णुवस्वंबुपेसत् ६ केंद्रत्रिकोणेशुभेश्चपापेस्त्र्यायारिगेःपुं

धाने षष्ठ्यष्टमीपंचदशीचतुर्थीचतुर्दशीमप्युभयेत्रहित्वा शेषाःशुभाःस्युस्तिथयोनिषेकेवाराःशशांकार्यसितेकुजा ॥ग्रहदृष्टलग्ने॥ ६॥
नामिति गर्भाधानमिति त्र्युत्तराः द्वर्कमृगः अर्कोहस्तः मैत्रमनुराधा रोहिणीस्वातीश्रवणधनिष्ठाशततारकासुगर्भाधानंसत् शुभंगुरुः हरि
हस्तानुराधाश्चस्वातीवरुणवासवं उत्तरात्रितयेसौम्यंरोहिण्यश्चशुभास्मताः आधानेमूलसार्पार्त्यमशुभंसममन्यभमिति अथगर्भाधानेल
ग्नमिंद्रवज्रयाह केन्द्रेति शुभैःकेंद्रत्रिकोणेषुसद्भिः पापग्रहैस्त्र्यायारिगेः सद्भिःपुंग्रहैः रविभौमगुरुभिर्दृष्टलग्नेसति तथाद्भेचंद्रेओजांशगे विष
मराशीनांनवांशगेसतिअपिशब्दात॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥ २ ॥ श्रीजगन्नाथायनमोनमः॥

लग्नेपिविषमांशगेयुग्मरात्रौसमरात्रौगर्भाधानंविधेयम् मध्यमान्याह चित्रादितीज्याश्विषुतद्गर्भाधानमध्यमंस्यात् गुरुः चित्रादित्येतथा
शिष्येतुरगेचेतिमध्यमा शेषान्यत्सानिदुष्टानिस्युर्निषेकाख्यकर्माणीति एतंगर्भाधानंनिधायपुंसाकिंकार्यमित्याह विष्णुःनिद्रासमक्षमासाद्य
तांबूलंचंदनात्यजेत् पर्यंकात्स्वमदोभालांसुगपुष्पाणिमस्तकात् इतिगर्भाधान ७ अथसीमंतोन्नयनंशार्दूलविक्रीडितेनाह जीवार्केति गुरु
रविभौमवारेनिर्ऋतिमूलम् ब्रध्नभंहस्तः एतैर्नक्षत्रैः रिक्ता ४।९।१४ अमा ३० अर्कौ १२ रसाः ६ अष्टअष्टमी आभिर्वर्जिततिथिभिः
उपलक्षितेदिनेमासाधिमिपीवरेपुष्टेसतीत्यर्थः एतादृशसमये अष्टमषष्ठमासिअष्टमेमासेषष्ठमासेवासीमंतः सीमन्तकर्माख्योग
र्भसंस्कारः कार्यःतत्रशुभग्रहैः केन्द्रत्रिकोणसद्भिः खलैःपापैः लाभारित्रिषुसद्भिः पुंभांशके लग्नेपुरुषराशौविषमराशौलग्नेन

ओजांशकेऽपिचयुग्मराशौ चित्रादितीज्याश्विषुमध्यमंसत् ७ जीवार्कारदिनेमृगेज्यनिर्ऋतिश्रोत्रादितिब्र
ध्नभेरिक्तामार्करसाष्टवर्ज्यतिथिभिर्मासाधिपेपीवरे॥ ॥ वांशेचविषमराशौसति तदासीमंतःशुभः अत्रविशेषमाह॥

कश्यपः चंद्रोपिशुभदोज्ञेयः त्यक्त्वाषष्ठाष्टमव्ययान् सीमंतलग्नादेकोपिक्रूरः पंचारिष्टः फलःहंतिसीमंतिनींसोपितद्गर्भेवानसंश
यः नन्ने धनेतयोर्लग्नेनैधनेशुद्धिसंयुते तयोःस्त्रीपुंसयोः अस्यापवादः लग्नाद्दष्टमराशीशः केंद्रगःशुभवीक्षितः यद्यप्यष्टमसोत्क्र
क्तंदोषमाशुव्यपोहति गर्गः सीमंतोन्नयनकार्येशुभांशेशुभलग्नवो कुलीरयुगकन्याश्चवर्ज्याःशेषाश्चशोभनाइति अत्रग्रहबलेस
ति कुलीरमिथुनकन्याअपिग्राह्याइतिज्ञेयम् अतएवमूलेलग्नविचारोनकृतः कारिकायांपुनर्नक्षत्राणिचैतानितिष्याहस्तःपुनर्वसुः
अभिजित्रोष्ठपाच्चैवअनूराधाश्वियुक्तथा ऋक्षस्यमध्यमेपादद्वयेसीमंतइष्यतेइत्युक्तम् अथमतांतरम् वाध्रुवांत्यसदहेक्षुवाणिरो
हिण्युत्तराअंत्यरेवतीएषुतथासतांशुभग्रहाणांचंद्रज्ञगुरुशुक्राणांवारेवाकार्यं गुरुःरोहिण्यैंद्रवमादित्यपुष्यहस्तोत्तरात्रयम्॥ ७ ॥

पौष्णं वैष्णवमं चैव सीमंते सौम्यवासरा इति सीमंतादिषु शोभना इत्यर्थः जन्मभं सीमंते निषिद्धमाह वसिष्ठः बालान्नभुक्तौ व्रतबन्धने च
राजाभिषेके खलु जन्मधिष्ण्यम् शुभं भवेन्निष्टमतः तत विवाहसीमंतयात्रादिषु मंगलेषु गुरुः मासप्रयुक्त कार्येषु मूढत्वं गुरुशुक्रयोः नदोषस्त्र
त् मलो मासो गुर्वादित्यादिकं तथा यद्यपि पुंसवनस्य प्रथमकर्तव्यत्वात् तत्पूर्वं निरूपणमावश्यकम् तथापि कचित्सीमंतेन सहैव विधानात्
बहुश्रुतथै वाचारदर्शनात सीमंतमुहूर्त्तं एव प्रथममुक्तः नृसिंहः सीमंतोन्नयनस्योक्त तिथिवारभेराशिषु पुंसचकारद्वये हि हानसह वैकदिने
घवा इति ८ अथ मासेश्वराः स्त्रीणां चन्द्रबलं च वसंततिलके नाह मासेश्वरा इति अष्टममासे आधानलग्नाधिपः स्त्रीणामिति विवाहे गर्भसं
स्कारे गर्भाधानपुंसवनसीमंतादि रूपे स्त्रीणामपि चंद्रबलं ग्राह्यम् इ वरकर्म स्रक्चन्दनालंकारादिधारणादिषु भर्तुरेव चंद्रबलं ग्राह्यं यदा भर्ता

सीमन्तोष्टमषष्ठमासि शुभदैः केंद्रत्रिकोणेरवलेर्लाभारित्रिषु वाभुवां त्समरहे लग्ने च पुंभांशके ८ मासेश्वराः सित
कुजेज्य रवीदुसौरचंद्रात्मजास्तनुपचंद्र दिवाकराः स्युः स्त्रीणां विधोर्बलमुशंति विवाहगर्भसंस्कारयोरितरकर्मसु ।
भर्तुरेव ९ पूर्वोदितैः पुंसवनं विधेयं मासे तृतीये त्वथ विष्णुपूजा मासेष्टमे विष्णुविधातृजीवैर्लग्ने शुभे मृत्युगृहे च शुद्धे ॥

मृतस्तदा पुनः स्त्रीणामेव राजमार्त्तण्डः विवाहकार्यं क्रतुगर्भसंस्कारगर्भमनितिगविशुद्धौ अन्यानि कार्याणि धवस्य शुद्धौ पत्यौ विहीने प्रमदास शुद्ध्या ९
अथ येषां एव गेवपुंसवनमिसा वारः तत्र थैः पुंसवनमुहूर्त्तं विष्णुपूजामुहूर्त्तं इंद्रवज्रयाह पूर्वोदितैरिति पूर्वोदितैः सीमंतकर्मणुदितैस्तिथ्यादिनिरूपलक्षि
ततृतीये मासि पुंसवनाख्यकर्म विधेयम् पुंसात्स्रूयतेऽनेनेति पुंसवनकर्मणः पुंसत्वहेतुना अथेति सीमंतानंतरमष्टमे मासि विष्णुविधातृजीवैः श्रवणरो
हिणीपुष्ये उपलक्षिते दिवसे तथा लग्नेश शुभे शुभस्वामिके शुभयुतदृष्टे वा मृत्युगृहे अष्टमस्थाने शुद्धे सर्वग्रहरहिते च सति विष्णुपूजा कार्या १० ॥ छ

॥ छ ॥ ९ ॥ छ ॥ ॥ श्रीमहाकालीमहालक्ष्मीमहासरस्वतीदेवताभ्यो नमो नमः ॥ छ ॥ ९ ॥

मु॰चिं॰ अथजातकर्मनामकरणयोर्मुहूर्तेउपजात्याह तज्जातकर्मादीनि जातकर्मयद्यपिजन्मनानंतरमेवविहितंतथापिसंक्रांतिव्यतीपातादिदुष्टविवे
सं॰प्र॰ सतपापित्राद्यसन्निधानेचतन्नकृतंतदामुहूर्तविचारणेनकार्यंगर्गः व्यतीपातेचसंक्रांतौग्रहणेवैधृतावपिश्राद्धंविनाशुभंकर्मप्राप्तेकाले
४९ पिनचरेदिति अतएवकालविकल्पोक्तोनारदेन तस्मिन्जन्ममुहूर्तेतुसूतकान्तितराशिशोः जातकर्मचकर्त्तव्यंपितृपूजनपूर्वकमिति अत
एवकामिति जातकर्मादीनितस्यजातस्यशिशोर्जातकर्मआदिशब्दान्नामकर्मोच्यते पर्वाणिचतुर्दश्यष्टमीकृष्णेत्यादिपूर्वोक्तानि रिक्ताभिन्न
उनतिथौशस्तेन्हिशुभवारे तथाएकादशेद्वादशेवापिघस्रेदिवसे तथामृदुध्रुवक्षिप्रचरनक्षत्रेषुशस्तैःस्यादितिक्रांतंजातकर्मादिविधेयंकर्त्तव्यं
तच्चश्रवणानंतरंसचैलस्नानंकृत्वाकार्यम् वसिष्ठः श्रुत्वाजातंपितापुत्रंसचैलंस्नानमाचरेत् उत्तराभिमुखेभूत्वानदीवारेवखातके तच्चशी

तज्जातकर्मादिशिशोर्विधेयंपर्वाख्यरिक्तोनतिथौशुभेन्हि एकादशेद्वादशकेपिघस्रेमृ
दुध्रुवक्षिप्रचरोडुषुस्यात् ॥ ११ ॥ तोदकेनकुर्यान्नैमित्तिकंस्नानंशीताभिःकाम्यमेवचेति रात्रावपिकार्यंवसि
ष्ठः पुत्रजन्मनियज्ञेचतथासंक्रमणेरवेः राहोश्चदर्शनेस्नानंप्रशस्तंनान्यथानिशीति सूतकेतिसमुत्पन्नेपुत्रजन्मयदाभवेत् कर्तुस्तात्कालि
कीशुद्धिःपूर्वाशौचेनसिध्यति रात्रौजलाशयेगमनाशक्तौसांख्यायनः दिवाहृतंतोयंकृत्वास्वर्णयुतंतुतत् रात्रिस्नानेतुसंप्राप्तेस्नायादन
लसंनिधाविति जातकर्मप्रयोजनमाह गुरुः जातकर्मक्रियाकुर्यात्पुत्रायुःश्रीविवृद्धये ग्रहदोषविनाशायसूतकाशुभविच्छिदे कुमारगर्भ
हन्याशायपुंसांसत्वविवृद्धयेइति वसिष्ठः एकादशेन्हिविप्राणांक्षत्रियाणांत्रयोदशेवैश्यानांषोडशेनामसंमासांतेशूद्रजन्मवदितिवसिष्ठेनमासना रामः
मान्युक्तानि चैत्रादिमासनामानिवैकुंठोथजनार्दनः उपेंद्रोयज्ञपुरुषोवासुदेवस्त्रिविक्रमः योगीशःपुंडरीकाक्षःकृष्णोऽनंतोच्युतस्त ४९
था चक्रधारीतिचैतानिक्रमादाहुर्मनीषिणइति ११ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥ छ ॥

अथसूतिकास्नानमुहूर्त्तंवसंततिलकेनाह पौष्णेति हयोश्विनी एषुरेवासादिनक्षत्रेषु समित्रमरवीज्यकुजेषु अनूराधानक्षत्र सूर्यगुरुभौमवा
रसहितेषु सूस्याः प्रसूतायाः स्त्रियाः स्नानंशस्तम् आर्द्रात्रयेश्रवणमघाभरणी मिश्रेकृत्तिकाविशाखेमूलचित्रास्नानशस्तम् बुधवारेशनिवारेवसू
रष्टमी षट्षष्ठी रविद्वादशी। रिक्तातिथिषुचनशस्तम् स्तन्ययानमुहूर्त्ते दैवज्ञवल्लभे रिक्तांभौमंपरित्यज्य विशिंपातंसवैधृति मृदुध्रुवक्षिप्रभेषु स्त
नयानं हितंशिशोरिति १२ अथप्रसंगात् प्रथमादिमासो सन्नदंतफलंशार्दूलविक्री। डितेनाह मासेचरिति बालश्चेजन्मानंतरंप्रथमेमासेचेत्सदशनार
त्युक्तो भवेत् तदास्वयंबालोनश्येत् ततोद्यादिकेद्वितीयादिमासेअनुजातभागिनीमात्रग्रजानूक्रमाद्इति द्वितीयेमासियदिदंतोत्पत्तिस्तदाऽ
नुजातंकनिष्ठभ्रातरंहंति एवंतृतीयेभगिनी चतुर्थेमातरं पंचमेज्येष्ठभ्रातरंषष्ठादिमासेषु अतुलंभोगंलमते सप्तमेतातात्पितुःसुखं अष्टमेपुष्टताम्॥

पौष्णध्रुवेंदुकरवातहरेयेषुसूतीस्नानंसमित्रभरवीज्यकुजेषुशस्तं नार्द्रात्रयश्रुतिमघांतकमिश्रमूलत्वाष्ट्रेज्ञसौरिव
सुषड्विरिक्ततिथ्याम् १२ मासेचेत्प्रथमेभवेत्सदशनोबालाविनश्येत्स्वयंहन्यात्सक्रमतोनुजातभगिनीमात्रग्रजानूद्या॥दिके॥

नवमेलक्ष्मीं दशमेसौख्यम् अग्रेपिसुखाधिक्यमेव अथोद्इति अथोजनौजन्मकालएवसदशनःदंतयुक्तः स्वपित्रादिहास्वमात्मा
नंपितरंचआदिशब्दान्मातरमपिनाशयतीतिस्वपित्रादिहा वोर्ध्वमिति वाअथवाऊर्ध्वंऊर्ध्वपंक्तौजन्मानंतरंविहितंनिषिद्धेपिकालेसदशनश्चेत्
स्यात्तदापिस्वपित्रादिहाआत्मपितृनाशकइति उक्तंचविष्णुधर्मोत्तरे उपरिप्रथमंयस्यजायंतेचशिशोर्द्विजाः तेर्वासहवयस्यस्यात् जन्मभा
र्गवसत्तम मातरंपितरंचाथस्वदेहात्मनमेववचेति तत्रैवशांतिरपि गजपृष्ठगतंमलनोस्यवास्नापयेद्विजः तदभावेतुधर्मज्ञकांचनेतुवरासने सर्वौष
धीःसर्वगंधैःवीजैःपुष्पैः फलैस्तथापंचगव्येनरत्नैश्चमृतिकाभिश्चभार्गव॥ छ॥ छ॥ रं॥ छ॥ ❁

स्थालीपाकेन धातारं पूजयेत्तदनंतरम् सप्ताहं चात्र कर्तव्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् अष्टमेऽह्नि विप्राणां तथा देया च दक्षिणा कांचनं रजभागाश्च भुक्तवासनमेव चेति १३ अथ दोलाचक्रमनुष्टुभाह दोलेति तत्र बालस्य दोलायां रोहे दोलायां स्थापने अर्कभात् सूर्यक्रांतनक्षत्रात् पंचनक्षत्रैर्नैरुज्यम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्मरणम् तदग्रिमपंचनक्षत्रैर्देहकार्श्यं कृशत्वं स्यात् तदग्रिमैरिषुभिः पंचनक्षत्रैर्व्याधिः रोगः ततः सप्तनक्षत्रैः सौख्यं स्यात् शिशोरेवं फलसंस्कार्यत्वात् उक्तं च सूर्यभाच्चंद्रभं यावत् संचपंचचतुर्दशांमध्ये तु सप्त देया निदोलिकाचक्रमुत्तमम् पूर्वभागे निरोगत्वं दक्षिणे मरणं ध्रुवम् पश्चिमे तु कृशो बाल उत्तरे व्याधिसंभवः शेषेषु सप्तधिष्ण्येषु बालकः शयने सुखवीति १४ अथ दोलारोहणमुहूर्तं वसं ततिल

षष्ठा दोलभते हि भोगमतुलं तातात्सुखं पुष्टतां लक्ष्मीं सौख्यमथो जनौ सदृशनो बोधं स्वपित्रादि हा १३ दोलारोहेऽर्कभात्संवशरपंचेषुसप्तभैः नैरुज्यं मरणं कार्श्यं व्याधिः सौख्यं क्रमाच्छिशोः १४ दंतार्कभूपघृतिदिङ्मितवासरे स्याद्वारे शुभे मृदुलघुध्रुवभैः शिशूनां दोलाधिरूढिरथ निष्क्रमणं चतुर्थमासे गमोक्तसमयेऽर्कमिते ह्निवासत् १५ कवीज्यास्तचैत्राधिमासेन पौषे जलं पूजयेत्सूतिकामासपूर्तौ॥ ॥ का पूर्वार्द्धेनोत्तरार्द्धेन निष्क्रमणं मुहूर्तं चाह दंतार्केति दंता द्वात्रिंशत् अर्का द्वादश भूपाः षोडश धृतयोऽष्टादश दिशो दश एतस्मिन् दिवसे तथा शुभवारे मृदुलघुध्रुवनक्षत्रैरुपलक्षितं बालानां दोलाधिरूढिः दोलायामधिरूढिरारोहः स्यात् अथ चतुर्थमासे गमोक्तसमये यात्राप्रकरणोक्तसमीचीनकाले शिशूनां निष्क्रमणाख्यसंस्कारपूर्वकं गृहाद्बहिर्गमनं स्यात् वा अथवा अर्कमिते ह्नि द्वादशदिवसे कुर्यात् गृहान्निष्क्रमणं सूनोश्चतुर्थे मासि कारयेत् यत्रोक्ते समये मासि तृतीये द्वादशेह्नि वेति गुरुवचनात् १५ अथ जलपूजामुहूर्तं भुजंगप्रयातेनाह कवीज्यास्तेति शुक्रगुर्वोरस्ते चैत्रे अधिमासे पौषे मासे समाप्तौ सूतिकामासमृतो [illegible]

सहितेदिनेजलं पूजयेत् पा॰

एतद्व्यतिरिक्तकालेतथाबुधचंद्रगुरुवारेरिक्तावर्जिततिथौदिनिश्चितं श्रवणपुनर्वसुमृगहस्तमूलअनुराधाएभिर्नक्षत्रैः सहितेदिनेजलंपूजयेत् १६ अथान्नप्राश

थकचिद्दुग्धपानमुहूर्त्तः एकत्रिंशेवासरेवाद्वितीयेजन्मर्क्षेवाशुद्धलग्नेनुकूले शंखेक्षीरंसन्निदध्याच्छिशूनां चक्रे धात्रीपूज्यपूजां विधाय १६ अथान्नप्राश

नस्रग्धरयाह रिक्तानंदेति अथोनिष्क्रमणानंतरमेवंविधेकालेबालकानांअन्नप्राशनंसत्शुभंस्यात् तत्रैतान्हित्वा एतेवर्ज्याः रिक्तानंदाष्टदर्शा

५।९।१४।१।६।११।८। ३० हरिदिवसंद्वादशी उपलक्षणत्वात्तिथिक्षयंहित्वा शनिभौमरविवारांश्चहित्वाजन्मर्क्षंलग्नाष्टमगृहलवगंलग्नंचहित्वाजन्मा

र्क्षेजन्मलग्नेताभ्यामष्टमलवोऽष्टमगृहं अष्टमलवाष्टमनवांशस्तोगच्छतिप्राप्नोतिएवंविधंलग्नंत्यजेत् इत्यर्थः जन्मराशिविलग्नाभ्यांनेधनेशेचविवर्जे

रिक्तानंदाष्टदर्शोहरिदिवसमथो सौरिभौमार्कवारान् ल

बुधेंद्वीज्यवारेविरिक्तेतिथौहिश्रुतीज्यादितीदुर्कनैर्ऋत्यमैत्रे १६

ग्नंजन्मर्क्षंलग्नाष्टमगृहलवगंमीनमेषालिकंच हित्वापश्चात्समे मास्यथहिमृगदृशांपंचमादोजमासे नक्षत्रैःस्या।

त्स्थिराख्यैःसमृदुलघुचरैर्बालकान्नाशनंसत् १७ ॥

तुर्थ्येदितिकश्यपोक्तेः तथामीनमेषालिकेचअलिर्वृश्चिकः एतामिल

त्वानिहित्वागोश्चकुंभतुलाकन्यासिंहकर्कनृयुग्मकाः शुभदाराशयश्चैतेनमीनमेषवृश्चिका इति कश्यपोक्तेः षष्ठादिति षष्ठमासमारभ्यसममासेषष्ठा

ष्टमदशद्वादशमासेषुबालानामन्नप्राशनकार्यम् पुंबालविषममेतत् अथानंतरंहिनिश्चयेनमृगदृशांकन्यानांपंचमादोजमासेपंचमसप्तमनवमैका

दशेषुअन्नप्राशनं तथा चवसिष्ठः युग्मेषुमासेषुचषष्ठमासात्संवत्सरेवानियतंशिशूनां अयुग्ममासेषुचकन्यकानांनयान्नसंप्राशनमिष्टमेतत्

इति अत्रानेककालाभिधानेपिस्वगृह्योक्तकालोमुख्यस्तत्रशुक्रास्तादिविचारोनास्ति इतरेषुगौणकालेषुशुक्रास्तविचारआवश्यकएवेति।

नक्षत्रैरिति मृदुलघुचरसहितैः स्थिरनक्षत्रैः कुर्यात् १७ ॥ १७ ॥ १७ ॥ ॥ ॥ रामः ॥

मु॰ ची॰

लग्नबलं वसंततिलकेनाह केंद्रत्रिकोणेति लग्ने खदशमशुद्धसहिते सर्वग्रहरहिते दशमे इत्यर्थः केंद्रत्रिकोणसहिजेषुशुभैः सद्भिः त्रिलाभ ॥२०॥

रिपुभैः पापैः सद्भिः लग्नाष्टषष्टस्थानरहितं चंद्रं च अन्नप्राशने प्रशस्तं वदंति नारदः दशमे शुद्धिसंयुक्ते शुभलग्ने शुभांशके शुक्लपक्षे च पूर्वा

ह्ने सौम्ययुक्त निरीक्षते त्रिषष्ठलाभगैः पापैः केंद्रधीधर्मगैः शुभैः व्ययारिनिधनस्थेन चंद्रेण प्राशनं शुभं विशेषमाह गुरुः शुक्राज्ञाः क्रमाद्याताः सप्तमा

ष्टमधर्मगाः भोज्यं भोक्तुर्नवत्वे तु सर्वदा मरणप्रदा इति भोज्यमन्नं गोधूमादि तस्य नवत्वेन भक्षणीयत्वे सति भोक्तुरन्नप्राशनकर्तुर्बालस्य नवले सतिवा।

शुक्रः सप्तमः भौमोऽष्टमः बुधो नवमः एते ग्रहाः मरणप्रदा इत्यर्थः मैत्रेति अनुराधा शततारका स्वाती जन्मनक्षत्राणि केचित् असद्वदंति श्रीप

तिना अनुक्तत्वादिति भावः जन्मनक्षत्रनिषेधो गुरुणोक्तः जन्मर्क्षे कर्म नक्षत्रे आधाने र्क्षे च वर्जयेत् कर्णवेधं तथापानसरकर्मान्नभोजनमिति जन्म

केंद्रत्रिकोणसहजेषु शुभैः स्वशुद्धे लग्ने त्रिलाभरिपुगैश्च वदंति पापैः लग्नाष्टषष्ठरहितं शशिनं प्रशस्तं मैत्रांबुपानिल।

जनुर्भमसच्च केचित् १८ क्षीणेंदुपूर्णचंद्रेज्यज्ञभौमार्कार्किभार्गवैः त्रिकोणव्ययकेंद्राष्टस्थितैरुक्तं फलं ग्रहैः १९ ॥२॥

नक्षत्रेऽन्नस्य भोजनमिति नत्वान्नस्य भोजनमिति व्युत्पत्ता वार्षिकनवान्नभोजनविषयमेतत् नपुनर्बालान्नप्राशनपरं तत्र नारदेनातिप्र

शस्त्याभिधानात् तथा च नारदः पट्टबंधनचौलान्नप्राशने चोपनायने शुभदं जन्मनक्षत्रं अशुभं त्वन्यकर्मणीति १८ अथ ग्रहाणां स्थानवशा

त्फलान्यनुष्टुप्द्वयेनाह क्षीणेंद्विति त्रिकोणव्यापकेंद्राणि दशमरहितानि ९।५।१२।१।४।७ अष्टौ ८ एषु स्थितैः क्षीणेंद्वादिभिः अष्टभिः क्षाशी

त्यादि फलं भवति यथा एषु स्थानेषु स्थितः क्षीणचंद्रश्चेत्तदान्नप्राशनकृत् बालो भिक्षाशी दरिद्रः स्यात् पूर्णचंद्रश्चेत्तदा ज्योतिष्टोमादियज्ञकृत्

गुरुश्चेद्दीर्घजीवी बुधश्चेत् ज्ञानी भौमश्चेत् पित्तरुक् पित्तकृता रुग् यस्य सो पित्तरुक् अर्कश्चेत्कुष्ठी आर्किः शनिश्चेत् अन्नाभावसंबंधीक्लेशोऽन्न

क्लेशः वातप्रधानो व्याधिर्वातव्याधिः एतौ विद्येते यस्य सोऽन्नक्लेशवातव्याधिमान्स्यात् राहुकेत्वोरप्येतदेतत्फलम् शुक्रे चेद्भोगभाक्स्यात् क्षीण

१९ अथभूम्युपवेशनंवसंततिलकेनाह पृथ्वीमितिकुजेविशुद्धेभौमबलेसति रिक्तावर्जितेतिथौपंचममासिव्रजतिलग्नेसतिशुभेव्हिशुभग्रह
वारे तथाध्रुवमृगेज्यानुराधालघुनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेकटिसूत्रपट्टसूत्रादिनिर्मितंकटिस्थलेबध्वाकोपृथिव्यांबालमुपवेशयेत् मंत्रपाठपुरः
सरउपवेशनाख्यसंस्कारंकुर्यात् मंत्रश्चपद्मपुराणे रक्षैनंवसुधेदेविसदासर्वगतंशुभे आयुःप्रमाणंसकलंनिक्षिपस्वहरिप्रिये अचिरादायुष
स्त्वस्ययेकिंचित्परिपंथिनः जीवितारोग्यवित्तेषुनिर्दहस्वाचिरेणतान् धारिण्यशेषभूतानांमातस्त्वमधिकाह्यसि कुमारंपाहिमातास्त्वंब्रह्मातदं
नुमन्यताम् तस्योपवेशनंकृत्वाभूमौब्राह्मणभोजनं ततःकृत्वाततःकार्यमुत्सवंपूर्ववद्द्विजइति उत्सवोनीराजनादि इदंकन्यापुत्रयोःसाधा।

भिक्षाशीयज्ञकृद्दीर्घजीवीज्ञानीचपित्तरुक् कुष्ठीचान्नलेतवातव्याधिमान्भोगभागिति २० पृथ्वींवराहमभिपूज्य।
कुजेविशुद्धेरिक्तंतिथौव्रजतिपंचममासिबालम् बध्वाशुभेन्हिकटिसूत्रमथध्रुवेंदुज्येष्ठर्क्षमैत्रलघुभैरुपवेशयेत
कौ २१ तस्मिन्कालेस्थापयेत्तत्पुरस्ताद्वस्त्रंशस्त्रंपुस्तकंलेखनींच स्वर्णंरौप्यंयच्चगृण्हातिबालस्तैराजीवैस्तस्यवृत्तिःप्र।
दिष्टा २२ वारेभौमार्किहीनेध्रुवमृदुलघुभैर्विष्णुमूलादितीद्रस्वातीवस्वभ्युपेतैर्मिथुनमृगस्तुताकुंभगोमीनलग्ने सौम्यैः
केंद्रत्रिकोणेरशुभगगननगैःशत्रुलाभत्रिसंस्थैस्तांबूलंसार्धमासद्वयमितसमयेप्रोक्तमन्नाशनेवा २३ ॥ ६९ रणंविशेषाभा

वात् इतिभूम्युपवेशनम् २१ अथजीविकापरीक्षाभूम्युपवेशनकालएवशालिन्याह तस्मिन्कालइति स्पष्टार्थं भाजीवैर्जीविकाभिः ग्रीवो।
जीविकीवार्त्तादृत्यभिधानात् २२ अथशिशोस्तांबूलमुहूर्त्तंस्रग्धरयाह वारेभौमार्किहीनेइति भौमशनिवर्जितेवारेश्रवणमूलपुनर्वस्वश्वेश।
स्वातीधनिष्ठासहितैःध्रुवमृदुलघुनक्षत्रैरुपलक्षितेकालेमिथुनमकरकन्याकुंभवृषमीनानामन्यतमेलग्नेसौम्यग्रहैःकेन्द्रत्रिकोणगतैःअ
शुभगगनगैःपापग्रहैःषष्ठैकादशतृतीयगैःसार्द्धमासद्वयेसमयेबालकस्यतांबूलदानंप्रोक्तम् वाःअथवाअन्नाशनेअन्नप्राशनसमयेप्रोक्तं

अथकर्णवेधमुहूर्त्तंस्रग्धरयाह हित्वैतामिति एतान्पदार्थान्हित्वाकर्णवेधःप्रशस्तः इत्यन्वयः हरिशयनंआषाढशुक्लैकादशीकार्त्तिकशुद्धैकाद
शीपर्यन्तम् जन्ममासंयस्मिन् चांद्रमासेचैत्रादौजन्मसजन्ममासः केचित् आरभ्यजन्मदिवसंयावत्त्रिंशद्दिनंभवेत् जन्ममासःसविज्ञेयोवर्जितःस
र्वकर्मस्वितिलक्षणलक्षितंवर्जयंतिरिक्तां४।९।१४युग्माब्दंसमवर्षंद्वितीयचतुर्थादिकम् जन्मतारांप्रथमदशमैकोनविंशात्मिकांचहित्वा।
ऋत्विति ऋतुमुनिवसुभिःसंमितेमासिषष्ठसप्तमाष्टममासेषु अथवा जन्माहात्सूर्यैःद्वादशभिः भूपैःषोडशभिःपरिगणितेदिवसेसौरसावनेबुधगु
रुशुक्रचंद्रवारे ओजाब्देविषमवर्षे विष्णुयुग्मश्रवणधनिष्ठे पुनर्वसू निमृदू निमृगरेवतीचित्रानुराधाःलघूनिहस्ताश्विपुष्याभिजितएतैर्नक्षत्रैः

हित्वैतांश्चैत्रपौषावमहरिशयनंजन्ममासंचरिक्तांयुग्माब्दंजन्मताराम्ऋतुमुनिवसुभिःसंमितेमास्यथोवा जन्माहात्सूर्य
भूपैःपरिमितदिवसेज्ञेज्यशुक्रेंदुवारेथोजाब्देविष्णुयुग्मादितिमृदुलघुभैःकर्णवेधःप्रशस्तः२४ संशुद्धेमृत्तिभवनेत्रिकोण
केंद्रत्र्यायस्थैःशुभखचरैःकवीज्यलग्नेपापारत्र्यैररिसहजायगेहेसंस्थैर्लग्नस्थेत्रिदशगुरौशुभावहःस्यात् २५ ॥ २५ ॥

कर्णवेधःप्रशस्तः २४अथकर्णवेधेलग्नशुद्धिंप्रहर्षिण्याह संशुद्धइति मृतिभवनेऽष्टमस्थानेसंशुद्धेग्रहरहितेसति शुभग्रहैःत्रिकोणकेंद्रत्र्याय९।५।
१।४।७।१०।३।११ स्थैःसद्भिः कवीज्यलग्नेशुक्रगुर्वोर्लग्नेवृषतुलाधनुर्मीनाख्ये पापाख्यैःग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः गुरौलग्नस्थेसतिकर्णवे
धःशुभावहःशुभजनकःस्यात् अथाब्दपूर्त्तिमुहूर्त्तःप्रसंगात् विधिरत्ने अब्देनसौरेणशिशोःसमानेबालस्यसाप्यचजन्मधिष्ण्ये कृत्वायुषोवृद्धि।
करंचकर्मतद्वारयेद्रत्नसुवर्णसूत्रम् तत्रखंडनक्षत्रेगर्गः उदयव्यापिजन्मर्क्षेतस्माद्धात्यतुजन्मतःसंगवव्यापिखंडक्षेतत्रजन्मकरंशुभम्।
दाक्षिणात्यास्तुजन्ममासीयजन्मतिथावब्दपूर्त्तिंकुर्वन्तीति २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ २५ ॥ ६ ॥ ६ ॥

अथ चूडाकर्ममुहूर्त्तं विवक्षुस्तन्निषेधकं प्रसंगतोऽन्यकर्मनिषेधकं च कालं स्रग्धरयाह गीर्वाणेति गीर्वाणा देवाः अंबु जलं जलाशयः तयोः प्रति
ष्ठा उत्सर्गः परिणयो विवाहः दहनाधानमग्न्याधानम् गेहप्रवेशः चौलराजाभिषेकौ प्रसिद्धौ व्रतमुपनयनं दृढं सर्वं याम्यायने दक्षिणायने शुक्र
स्य बाल्ये तथा गुरुशुक्रयोर्बाल्य अस्तवार्धिक्ये च पूर्वोक्ते नक्षत्रे स्यात् अथ केतूदये धूमकेतोरुदयेऽपि पूर्वोक्तं न शुभं स्यात् खंडेश्वरः केतो
रुदये न स्यात् तथा गुरुशुक्रयोर्बाल्य अस्तवार्धिक्ये च पूर्वोक्ते न शुभं स्यात् अथ केतूदये जाते सति पक्षं पंचदश दिनानि जहति वर्ज्ये
रन्नादि नादूर्ध्वं सप्ताहमंगलं त्यजेत् यावत्केतूदयस्तावदशुभः समयो हि सः अन्ये केचित्केतूदये जाते सति पक्षं पंचदश दिनानि जहति इदम
यंति वराहः दृष्टः षोडशवासरान्न शुभदः केचित्स्वदृष्टः शिखीति केचित्तु पक्षांतरे अंह्रिपक्षाधं सप्त दिनानि केतूदयानंतरं जहति इदम

गीर्वाणांबुप्रतिष्ठापरिणयदहनाधानगेहप्रवेशाश्चौलं राजाभिषेकोव्रतमपि च शुभं नैव याम्यायने स्यात् नो बाल्यास्त
वार्द्धक्ये सुरगुरुसितयोर्नैव केतूदये स्यात् पक्षं वाऽऽद्यं च केचिज्जहति तमपरे यावदीक्षांत दुग्रे २६ पुरः पश्चाद्भृगोर्बाल्य
त्रिदशाहं च वाधकम् ॥ ॥ पितत्रैव केतूदये सप्त दिनानि चोर्ध्वं विवाहयात्रादिषु गर्हितानि दिनानि शेषाणि शुभानि नूनं वदंति रैभ्य
भ्यप्रमुखा मुनींद्राः तमिति अपरे आचार्याः तं केतुं यावदीक्षां च दर्शनं यज्जहति तदुग्रे केतौ द्वित्रिचूडो जामदग्न्यौ लकादावतिदुष्टफले दुष्ट्य
तेषां लक्षणमाह गर्गः त्रिशिखाश्च त्रितारश्च स्तकलोहितरश्मयः आयुः शास्त्रं तरामाशांस्त्वते नित्यमेव हीति कश्चित्तु यावद्दर्शनं केतूदये निषिद्ध
स्तु उक्तं तदुग्रे ब्रह्मपुत्राख्ये केतौ ज्ञेयम् ज्योतिर्निबंधे केतोरस्तदिनादूर्ध्वं सप्तरात्राणि वर्जयेत् ब्रह्मपुत्रोद्भवे जन्म तत्र यात्रा च मंगलम् तल्लक्षण
माह वराहः ब्रह्मसुत एव त्रिशिखावर्णैस्त्रिभिर्युगांतः करः अनियतदिवसं प्रभवविज्ञेयो ब्रह्मदंडाख्य इति २६ अथ शुक्रगुर्वोर्बाल्य वार्द्धक्ये
दिनसंख्यामनुष्टुभाह पुरः पश्चादिति भृगोः शुक्रस्य पुरः पूर्वस्यां दिश्युदितस्य पश्चिमस्यां दिश्युदितस्य च बाल्यं तस्यान्ते पूर्वस्य

चपुनः भृगोर्वार्धके पूर्वस्यामस्तेपक्षंपंचदशदिनानि पश्चादस्तेपंचदिनानि गुरोः तेवाल्यवार्धकेपक्षंपंचदशदिनानि उदयात्ते कश्चिते २७
अथापरमतेन बाल्यवार्द्धकं चानुष्टुभाह तेदशाहमिति दिग्नियमस्त्वाहूयोर्गुरुशुक्रयोः तेवाल्यवार्द्धके दशाहदशदिनं प्रोक्तं कैश्चित् अ
परैस्तु सप्तदिन बाल्यवार्द्धके प्रोक्ते अन्यैस्त्र्यहं त्रिदिवसं ते बाल्यवार्द्धके प्रोक्ते परंतु आत्ययिके कार्यस्यावश्यंभावः अत्ययः संप्रयोजनमस्येति आ
त्ययिकं तस्मिन् लग्नान्तराभावे सति अतिकालस्य बक्रोः अवश्यं देयायाः कन्यायावायथासंभवं दशसप्तत्रिदिनानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अ
यदेशभेदेन वाव्यवस्था गर्गः शुक्रोगुरुः प्राकूपरतुश्चबालो विंध्येदशार्वतिषु सप्तरात्रम् वंगेषु हूणेषु चषट् चपंचशेषेतु देशे त्रिदिनं निषिद्धम्
चंद्रस्य विशेषमाह अर्धाहमिति विधोस्तेवाल्यवार्धके क्रमेण धर्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यमर्धदिनवार्धके त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन वृद्धत्वमि

पक्षंपंचदिनंते द्वेगुरोःपक्षमुदात्तते २७ तेदशाहं द्वयाः प्रोक्तेः कैश्चित्सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वात्ययिकेप्यन्यैरर्धाहं च त्र्यहं वि
धोः २८ चूडावर्षात्तृतीयात्प्रभवति विषमेऽष्टार्करित्याद्यषष्ठी पर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेंदुशुक्रेज्यकानां ॥ २९ ॥

देशस्त्रिदिनं दिनार्धबालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयं चापिनोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमिस्येतदिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेनबालोपीन्दुःशुभएवोक्तं
वृद्धचंद्रस्त्रियंहंतिपतिंहस्त्यमागतः पत्नस्त्वमृतरश्मित्वाद्बालोपिशुभदः शशी ति अतएव संपूर्णायामपिप्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायांप्रा
प्ति यज्ञोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वन्ति २८ अथचौलमुहूर्तंस्रग्धरयाद्धताभ्यामाह चूडावर्षादिति सीणचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादितिल्यप्लोपेपंचमी तेनग
र्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीये वर्षे पंचमेवा चूडाकरणप्रभवतिकृतंशुभोदर्कं भवतीत्यर्थः तृतीयेब्दे शिशोर्गर्भाज्जन्मतोवा विशेषतः राम:
पंचमेसप्तमेवापिस्त्रियाःपुंसोपिवासममिति मनुनाप्रथमेवर्षेअप्युक्तम् चूडाकर्मद्विजातीनां सर्वेषामेव धर्मतः प्रथमेब्देतृतीयेवाकर्त्तव्या ॥ ५३

श्रुतिवेदनादिति अत्रवृद्धकालोक्तौपथागर्ग्यंव्यवस्था स्वगृह्येविशेषकालानुक्तौतुसमबलत्वात्सर्वेषांविकल्पः अष्टमी अर्कोद्वादशी रिक्ता
आद्याप्रतिपत् षष्ठी पर्वाणिपूर्वोक्तानि चतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतेरूने रहितेन्हिगुरुणागलग्रहोपिनिषिद्धः विद्यारंभव्रतोदेशंसौरं चैवविशेषतः।
गलग्रहेनकर्त्तव्यंयदीच्छेत् पुत्रजीवितमिति विवेकइति चैत्ररहिते उत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभकरणोक्तोजन्ममासनिषेधोपिध्येयः तथाज्ञे
उशुक्रेज्यकानांवारे लग्नांशयोश्चतिसौम्यग्रहाणांवारे सौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेचचूडास्यात् पापग्रहाणांवारेपि विप्राणांतुशुभोरविः क्षत्रि
याणांतुभूसूनुर्विट्शूद्राणांशनिः शुभश्चतिप्रयोगपारिजातोक्तेः तथास्वभनिधनत्वेनोभंलग्नंराशिश्चस्वस्यभेस्वस्वभाभ्यांनिधनंअष्टमं लग्नंतं न
विद्यतेयस्मिंस्तनौस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानैधनेअष्टमस्थानेशुद्धेयुक्ते शुक्रव्यतिरिक्तसर्वग्रहर
हितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थाग्रहाः सर्वेनेष्टाः शुक्रविवर्जिताः शुक्रस्तुनिधनेबालेसर्वसंपत्करः शिशोरितिपराशरोक्तेः ज्येष्ठायुक्तेरनूराधार
हितेमृदुचरलघुभेद्वादशनक्षत्रैः अथलग्नबलं एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथाक्षीणचंद्रभौमशनिसूर्यैः केंद्रगतैः क्रमेणयथा
संख्यमृत्युः शस्त्रान्मृतिः पंगुतारवंजत्वं ज्वरः एतानिफलानिस्युः बुधजीवभार्गवैस्तुकेन्द्रस्थैः शुभकल्याणंस्यात् वसिष्ठेनलग्नादिविषयेवि
शेषउक्तः मेषेइन्दुः रवौमृगेंद्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत् राजवधाचधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलैर्घोरैः पीड्यतेमरणान्वितः सौरेमृत्यो
घटेलग्नेशुभयुक्तेपिसत्सतः जामित्रेभास्करेसौरे मृत्युःस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशःस्यान्मंदभाग्यशनैश्चरेइतिनक्षत्रेषुविशेषमाह॥
गर्गः हस्ताश्विविष्णुपौष्णानिश्रविष्ठादित्यपुष्यभं सौम्यचित्रेतथासौरे उत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणीवारुणंतथा सौरेषण्म
ध्यमाप्रोक्ताशेषाद्वादशगर्हिताइति सौरादिपुजन्मलग्नशुभमाह भृगुः कृषिप्रयाणंसौरंचविवाहःप्राशनंतथा शिशोर्वस्त्रंचपानंचजन्मराशौ
शुभंभवेत् जन्मलग्नशुभंक्षौरमध्येवर्ज्यव्ययेष्टमेइति यमस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथा शत्रुक्षेत्रेचनीचेचक्षौरंनैवप्रशस्यते

चपुनः भृगोर्वार्धकं पूर्वस्यामस्तेपक्षं पंचदशदिनानि पश्चादस्तेपंचदिनानि गुरोः तेवाल्यवार्धके पक्षं पंचदशदिनानि उदयात्तु ते कश्चिते दश
अथापरमतेनवाल्यवार्द्धकं चानुष्टुभाह तेदशाहमिति दिग्नियमस्त्वाद्द्वयोर्गुरुशुक्रयोः तेवाल्यवार्द्धके दशाहं दशदिनं प्रोक्तं कैश्चित् अ-
परैस्तुसप्तदिनवाल्यवार्द्धके प्रोक्ते अन्ये त्र्यहं त्रिदिवसं ते बाल्यवार्द्धके प्रोक्ते परंतु आत्ययिके कार्यस्यावश्यंभावः अत्ययः सद्योजननमस्येति आ-
त्यायिकं तस्मिन् लग्नान्तराभावे सति अतिकालस्य बटोः अवश्यदेयायाः कन्यायावायथासंभवं दशसप्तत्रिदिनानि वर्ज्यानि नान्यथेत्यर्थः अ-
थदेशभेदेनवाव्यवस्था गर्गः शुक्रो गुरुः प्राक्परतः पश्चवालो विंध्ये दशार्वतिषु सप्तरात्रम् वंगेषु हूणेषु च षट् च पंचशेषेतु देशे त्रिदिनं निषिद्धम्
चंद्रस्य विशेषमाह अर्धाह्नमिति विधोस्ते बाल्यवार्धके क्रमेण अर्धाहं त्र्यहं च भवतः बाल्यमर्धदिनं वार्धके त्रिदिनं चंद्रस्येत्यर्थः उक्तं च वसिष्ठेन वृद्धत्वमिं-

पक्षं पंचदिनं ते द्वे गुरोः पक्षमुदात्तु ते २७ तेदशाहं द्वयोः प्रोक्तेः कैश्चित्सप्तदिनं परैः त्र्यहं त्वात्ययिकेऽप्यन्यैरर्धाहं च त्र्यहं वि-
धोः २८ चूडावर्षात्तृतीयात्प्रभवति विषमेऽष्टार्करिक्ताद्यषष्ठीपर्वोनाहे विचैत्रोदगयनसमये ज्ञेंदुशुक्रेज्यकानां ॥ २९॥

दोस्त्रिदिनं दिनार्धं बालत्वमस्तत्वं अहर्द्वयं चापि नोक्तमेकं दिवसं शिशुत्वमित्येतदिंदोस्तदयुक्तमेवेति कश्यपेन बालोपीन्दुः शुभ एवोक्तं
वृद्धचंद्रस्त्रियं हंति पतिं हस्त्यमागतः यतस्त्वमृतरश्मित्वाद्बालोपि शुभदः शशीति अतएव संपूर्णायामपि प्रतिपदि द्वितीयादिने द्वितीयायां प्रा-
प्ति यज्ञोपवीतादिकं शिष्टाः कुर्वन्ति २८ अथ चौलमुहूर्त्तं स्रग्धरार्थाद्रूताभ्यामाह चूडावर्षादिति तीक्ष्णचंद्रेति तृतीयाद्वर्षादिति ल्यप्लोपे पंचमी तेन ग-
र्भाधानकालाज्जन्मकालाद्वा तृतीये वर्षे पंचमे वा चूडाकरणं प्रभवति कृतं शुभोदर्कं भवतीत्यर्थः तृतीयेऽब्दे शिशोर्गर्भाज्जन्मतो वा विशेषतः
पंचमे सप्तमे वापि स्त्रियाः पुंसोपि वा सममिति मनुना प्रथमे वर्षेऽप्युक्तम् चूडाकर्म द्विजातीनां सर्वेषामेव धर्मतः प्रथमेऽब्दे तृतीये वा कर्त्तव्या ।

श्रुतिबोधनादिति अत्रवक्ष्यमाणोक्तोपघातैस्तुव्यवस्था स्वगृह्येविशेषकालानुक्तौतुसमबलत्वात्सर्वेषांविकल्पः अष्टमी अर्कोद्वादशी रिक्ता
आद्याप्रतिपत् षष्ठी पर्वाणिपूर्वोक्तानि चतुर्दश्यष्टमीत्यादीनि एतैरूने रहितेतन्हिगुरुणागलग्रहोपिनिषिद्धः विद्यारंभंव्रतोदेशंसौरं चैवविशेषतः।
गलग्रहेनकर्तव्यंपरीक्षेत पुत्रजीवितमिति विचैत्रइति चैत्ररहितेउत्तरायणेचूडास्यात् शुभाशुभप्रकरणोक्तो जन्ममासनिषेधोपिध्येयः तथाङ्गे
दुःशुक्रेज्यकानांवारे लग्नांशयोश्चेतिसौम्यग्रहाणांवारे सौम्यग्रहाणांलग्नेतेषामेवनवांशेवचूडास्यात् पापग्रहाणांवारेपिविप्राणांतुशुभोरविः क्षत्रि
याणांतुभूसूनुर्विट्शूद्राणांशनिः शुभकृतिप्रयोगपारिजातोक्तेः तथास्वभनिधनस्थेनोभेलग्नराशिभ्यांस्वेस्वभेस्वस्वभाभ्यांनिधनं अष्टमंरंध्रंतेन न
वियतेयस्मिंस्तनोस्वजन्मलग्नजन्मराशिभ्यामष्टमलग्नरहितेलग्नेचूडास्यात् तथानैधनेअष्टमस्थानेशुद्धियुक्तेशुक्रव्यतिरिक्तसर्वग्रहर
हितेलग्नेचूडास्यात् अष्टमस्थाग्रहाः सर्वेनेष्टाशुक्रविवर्जिताः शुक्रस्तुनिधनेवापिसर्वसंपत्करः शिशोरितिपराशरोक्तेः ज्येष्ठायुक्ते रन्ध्राधार
हितेमृदुचरलघुभेद्वादशनक्षत्रेः अथलग्नबलं एकादशषष्ठतृतीयस्थानस्थैः पापग्रहैः सद्भिः तथाक्षीणचन्द्रभौमशनिसूर्यैः केंद्रगतैः क्रमेणयथा
संख्यमृत्युः शस्त्रान्मृतिः पंगुतारवजत्वं ज्वरः एतानिफलानिस्युः बुधजीवभार्गवैस्तुकेन्द्रस्थैः शुभकल्याणंस्यात् वसिष्ठेनलग्नादिविषयेवि
शेषउक्तो मेषेदुःखीमृगेन्द्रेचवृश्चिकेव्यसनंभवेत् राजवधाच्चधनुषिशुभयुक्तेनदुष्यति विषशस्त्रजलैर्घोरैः पीड्यतेमरणान्वितः सौरेमृत्यो
घटेलग्नेशुभयुक्तेपिसत्सतः जामित्रेभास्करेसौरे मृत्युःस्याद्भूमिजेतथा शुक्रेसौख्यविनाशःस्यान्मदभाग्यशनैश्चरेइतिनक्षत्रेषुविशेषमाह ॥
गहः हस्ताश्विविष्णुपौष्णानिश्रविष्ठादित्यपुष्यभं सौम्यचित्रेतथासौरे उत्तमानवतारकाः त्रीण्युत्तराणिवायव्यंरोहिणीवारुणंतथा सौरेषण्म
ध्यमाप्रोक्ताशेषाद्वादशगर्हिताइति सौरादिषुजन्मलग्नशुभमाह भृगुः कर्णवेधप्रयाणंसौरंचविवाहः प्राशनंतथा शिशोर्वस्त्रंचपानंचजन्मराशौ
शुभंभवेत् जन्मलग्नंशुभंक्षौरंमध्येवर्ज्यंव्ययेष्टमइति अपरस्तु आत्मराश्युदयेषष्ठेद्वादशेनिधनेतथा शत्रुक्षेत्रेचनीचेचसौरंनैवप्रशस्यते

जन्मलग्नं सति संभवे स्वजन्मेमि सनयोर्व्यवस्था वपुनरिष्टतारयागोचर चक्रकरणोक्तयाशुभफलदया तारयावृडास्यात् केशवमानर्त्तपुरंपा
टलिपुत्रपुरीमहच्छत्र क्षितिमदितवस्मरतांसौरविधौभवतिकल्याणमिति २९ । ३० अथसगर्भायासंस्कारमातुर्विशेषमनुष्टुभाह पंचमासाधिके
ति संस्कार्यमातुर्गर्भे पंचमासिभ्योधिके सति चौलं शुभं न स्यात् पंचमासेभ्यः पूर्वं चौलं शुभमित्यर्थः गर्भे मातुः कुमारस्य न कुर्याच्चौलकर्म च पंचमास
दधः कुर्यादत ऊर्ध्वं न कारयेदिति वसिष्ठोक्तेः अस्यापवादमाह पंचवर्षाधिकस्येति उल्लंघितपंचवर्षस्य शिशोर्मातरि गर्भिण्यामपि सत्यां पंच
माद्रूर्ध्वमपि चौलमिष्टं नारदः सूनोर्मातरि गर्भिण्यां चूडाकर्म न कारयेत् पंचाब्दात्प्रागतोर्ध्वं तु गर्भिण्यामपि कारयेत् संक्षेपनीत्या कुर्याच्चतद

वारे लग्नांशयोश्चास्वभनिधनततनौ नैधने शुद्धियुक्ते शाक्रोपेतैर्विमैत्रैर्मृदुचरलघुभैरायषट्त्रिस्थपापैः २९ क्षीणचं
द्रकुजसौरिभास्करैर्मृत्युशस्त्रमृतिपंगुताज्वराः स्युः क्रमेण बुधजीवभार्गवैः केंद्रगैश्च शुभमिष्टतारया ३० पंचमा
साधिके मातुर्गर्भे चौलं शिशोर्न सत् पंचवर्षाधिकस्येष्टं गर्भिण्यामपि मातरि ३१ तारादौष्ट्येब्जे त्रिकोणोच्चगे वा सौ
रं सत्स्यात्सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्ये भेब्जे शोभने दुष्टतारा शस्ता ज्ञेया क्षौरयात्रादिकृत्ये ३२ ऋतुमत्याः सूतिकायाः सूनोश्चौ
लादि नाचरेत् ॥

दोषो न विद्यत इति अत्र तु पंचवर्षाणां न्यूनाधिकभावो नापेक्षितः सर्वापवादकत्वात् ३१ अथ चौले ताराबलमाव
श्यकमित्युक्तम् तत्र दुष्टतारापवादं शालिन्याह तारादौष्ट्येति दुष्टतारायामपि सत् अब्जे चंद्रे त्रिकोणोच्चगे त्रिकोणमेषोच्चगे
वा सति क्षौरं सत् शुभं स्यात् वा सौम्यमित्रस्ववर्गे सौम्यानां बुधगुरुशुक्राणां षड्वर्गे चंद्रे सति अथवा स्वस्यैव षड्वर्गे सति क्षौरं सत्स्यात् सौम्येति
सौम्ये भे शुभग्रहराशौ चन्द्रे सति स्वस्य गोचरेण शोभने सति दुष्टतारापि क्षौरयात्रादिकृत्ये शोभना समीचीना ज्ञेया ३२ अथ विशेषमनुष्टुभाह

ऋतुमत्याइति ऋतुमत्या रजस्वलायाः ॥

तथासूतिकायाजातापत्यायाश्चसूतौ चौलोपनयनविवाहादिकृत्यंबालस्यवालिकीश्चवानाचरेत् नकुर्यात उक्तंचप्रचेतसा यस्यभार्या
लिकं कृत्यंतस्यमातारजस्वला तदसमृत्युमाप्नोतिपंचमंदिवसेविनेति विवाहोत्सवकार्येषु मातावैवरजस्वला वैधव्यंजायतेतत्र कन्याया पा
णिपीडनेइति ज्येष्ठापत्यस्यायगर्भस्कृतस्यकन्यायावाशुभकृत्यंचौलादिकंज्येष्ठमासेनभवति कैश्चिदिति मार्गशीर्षेपिकैश्चिदाचार्यैराद्यगर्भे
स्कृतकन्ययोर्मङ्गलकृत्येनेष्यते भरद्वाजः मार्गशीर्षेतथाज्येष्ठेक्षौरंपरिणयंव्रतम् आद्यगर्भेदुहितुश्च यत्नेनपरिवर्जयेदिति ३३ अथसामान्यत
क्षौरमुहूर्तेनतन्निषिद्धकालवशाद्दूलविक्रमेतेनाह दंतक्षौरेति चौलोदितेवारनक्षत्रेदंतकिंयाघर्षणादिकाक्षौरक्रियाविहिताउक्ता निषिद्धकालमा
ह पातयीति पतंगस्यसूर्यस्यापत्यपोतंगिः शनिः शनिभौमरविवारान्त्यक्त्वा नवमघस्रयदिनेक्षौरंकृतंततोनवमदिनेपुनःक्षौरंनकार्यं तथासंध्यात्रातः

ज्येष्ठापत्यस्यनज्येष्ठेकेश्चिन्मार्गेपिनेष्यते ३३ दंतक्षौरनखक्रियात्रविहिताचौलोदितेवारभेपातंग्यारखीन्विहायन
वमंघस्रंचसंध्यांतथा रिक्तांपर्वनिशांनिरासनरणग्रामप्रयाणोद्यतस्नाताभ्यक्तकृताशनैर्नहिपुनःकार्याहितप्रेप्सु
भिः ३४ ऋतुपाणिपीडमृतिबंधमोक्षणेक्षुरकर्मचद्विजनृपाज्ञयाचरेत् ॥ सायंकालेविहाय तथारिक्ताम् पर्वाणिपूर्वोक्ता

नि निशांरात्रिंचविहाय अथाधिकारिणः हितप्रेप्सुभिः स्वशुभमिच्छद्भिः एतादृशैर्हिनिश्चयेनक्षौरक्रियानकार्याकैर्निरासनैः आसनरहि
तैः रणः संग्रामः ग्रामप्रयाणमर्थेयात्राएतदर्थमुद्यतः कृतोद्योगैः स्नातः कृतस्नानैः अभ्यक्तैः कृततैलाभ्यंगैः कृताशनैः कृतभोजनैः स्कवर्णाद्यलं
कारभूषितैरित्यपिज्ञेयम् ३४ अथमंजुभाषण्याविशेषमाह ऋतुपाणिपीडेति ऋतौयज्ञे तथापाणिपीडोविवाहस्तत्रश्मश्रुकर्मादौ मृतौमातापित्रो
र्मरणे बन्धमोक्षणेकारागृहेबन्धस्यमोक्षणे द्विजाज्ञयाब्रह्मणाज्ञया बन्धमोक्षणेराजाज्ञया दुष्टेप्विारनक्षत्रादौ क्षौरंचरेत् कुर्यात अन्यच्च गंगा
यांभास्करक्षेत्रेमातापित्रोर्मृतेहनि आधानेसोमपानेचषट्सुक्षौरंविधीयते अन्यच्च राजकार्यनियुक्तानांनटानांरूपजीविनाम् ॥ ॥

स्मश्रुरोमनखच्छेदे नास्तिकालविशोधनंइति अथशवेति गर्भिणीमर्भवतीतस्याः भर्त्ताशववाहे मृतकवहनम् तीर्थगमंतीर्थयात्रां उप
लक्षणत्वाद्विदेशगमनमपि सिंधुमज्जनंसमुद्रस्नानम् क्षौरंएतानिकर्माणिनाचरेत् नकुर्यात् उक्तंच सिंधुस्नानंद्रुमच्छेदंवपनंप्रेतवाहनं
विदेशगमनंचैवनकुर्याद्गर्भिणीपतिः राजायोगीपुरंध्रीचमातापित्रोस्तुजीवितोः मुंडनंसर्वतीर्थेषुनकुर्याद्गर्भिणीपतिः नारदः वपनंमैथुनंतीर्थं
वर्जयेद्गर्भिणीपतिः श्राद्धंचसप्तमान्मासादूर्ध्वेचान्यत्रवेदवित् ५५ अथराज्ञांक्षौरेविशेषंसर्वथावर्ज्यनक्षत्राण्यपि भुजंगप्रपातेनाह नृपाणामि
ति नृपाणांपंचमेपंचमेदिनेक्षौरनक्षत्रेश्मश्रुकर्महितंस्यात् पंचमेदिनेयदिक्षौरनक्षत्राभावस्तदर्थमाह अस्योदयेवेति अथवाऽस्यक्षौरभ
स्यउदयेश्मश्रुकर्मकार्यम् उदयशब्देनतन्नक्षत्रस्यस्वामिनोमुहूर्त्तः तथाचगर्गः क्षौरकर्ममहीशानांपंचमेहनि कर्त्तव्यंक्षौरनक्षत्रेप्यथवातन्मुहूर्त्ते

शववाहतीर्थगमसिंधुमज्जनेक्षुरमाचरेन्नखलुगर्भिणीपतिः ३५ नृपाणांहितंक्षौरभेश्मश्रुकर्मदिनेपंचमेपंचमेस्यो
((दयेवा ॥

केइति उत्पलेनतुवराहपद्यव्याख्यानावसरे अस्यउदयेअस्यक्षौरभस्यउदयेलग्नेइतिव्याख्यातं यथा मेषलग्नंत्रिंशत् भागात्म
कंतत्राद्यास्त्रयोदशभागाविंशतिकलाधिकायावताकालेनमेषलग्नेउदयंयातितावदश्विनीनक्षत्रंउदयंयातीति तन्न तदनंतरंयावंतएवांशायाव-
ताकालेनोदयंयातितावद्भरण्युदयइत्यनेनन्यायेनसर्वेषांनक्षत्राणामुदयात्तयाः अन्यतरस्तु एवंव्याकुर्यात् यस्मिन्कालेअश्विन्याउदयंक्षितिजसंब
धः संपद्यतेतत्समयमारभ्ययावद्भरण्याउदयक्षितिजसंबंधः तदन्तरेयावान्कालः सोऽश्विन्याउदयःकथ्यते एवंसत्युदयलग्नद्वयांशांतराला-
त् गणितमार्गेणयावानिष्टकालआगच्छेत् सएवतन्नक्षत्रोदयइतिनिष्कृष्टोऽर्थः षडग्निरिति अग्निःकृत्तिकाक्षौरारसाःषट्वारंकृत्तिका- राम
पस्यसः एवंत्रीणिमैत्रः अनूराधायस्य अष्टौकः रोहिण्यायस्यपंचपित्र्याणिमघायस्य अब्धयश्चत्वारः अर्यमाणउत्तराफाल्गुनीयस्यसः ॥ ५५

एतादृशः सौरकृद्ब्दतो वर्षानंतरं मृत्युं मरणमेति प्राप्नोति वसिष्ठः अष्टाब्दसंस्थः पितृपंचकश्च षड्भिर्धिष्ण्याश्चतुर्यमर्क्षैः त्रिभैत्रभः पञ्चजःसप्ति-
भोपिसौरीनरोब्दान्निधनंगतः सइतिसौर ३६ अथप्राप्तकालत्वादक्षरारंभमुहूर्तं प्रपंचचामरच्छन्दसाह गणेशेति गणेशविष्णू सिद्धो वाक्सरस्व-
ती रमा लक्ष्मीः एता देवताः प्रपूज्य पंचमे वर्षे सति शिव एकादशी द्वादशी दशमी द्वितीया षष्ठी पंचमी तृतीया आसामन्यतमतिथौ रवावुदक् उत्तरा-
यण —— गते सति तथा लघुनक्षत्राणि हस्ताश्विपुष्याः श्रवणस्वातीरेवतीपुनर्वसूः ईश आर्द्रा तक्ष चित्रा मित्र मनूराधा एषामन्यतमनक्षत्रे स-
ति तथा सतां सोमज्ञगुरुशुक्राणां दिने दिवसे तथा चरराशयो मेषकर्कतुलामकरास्तद्रहितशुभस्वामिके वृषमिथुनकन्याधनुर्मीनानाम-

षड्गिनिस्त्रिमैत्रोऽष्टकः पंचपित्र्योऽब्दतोऽप्य यमासौरकृन्मृत्युमेति ३६ गणेशविष्णुवाग्रमाः प्रपूज्य पंचमाब्दके तिथौ।
शिवार्कदिग्द्विषट्शरत्रिके रवावुदक् लघुश्रवोनिलान्त्यभादितीशतक्षमित्रभे चरोनसत्तनौ शिशोर्लिपिग्रहः सतां दिने
३७ मृगात्कराच्छ्रुतेस्त्रयेऽश्विमूलपूर्वकात्रये गुरुद्वयेऽर्कजीववित्सितेऽह्निषट्शरत्रिके शिवार्कदिग्द्विके तिथौ ध्रुवान्त्यमि-
त्रभे परैः शुभोऽधीतिरुत्तमा त्रिकोणकेंद्रगैः स्मृता. ३८ ॥ ३८ ॥ ६ ॥ न्यतमे लग्ने सति शिशोर्लिपिग्रहो नूतनाक्षरलि-

खनाद्यारंभः कार्यः ३७ अथ विद्यारंभमुहूर्तं प्रपंचचामरेणाह मृगादिति मृगात्त्रये मृगार्द्रापुनर्वसुषु हस्तात्त्रये हस्तचित्रास्वातीषु श्रुतेः श्रवणात्त्र-
यं श्रवणधनिष्ठाशतभेषु अश्विन्यां मूलपूर्वात्रये गुरुद्वये पुष्याश्लेषयोः तथा सूर्यगुरुबुधशुक्राणां दिने तथा षष्ठीपंचम्यादिसप्ततिथिषु शुभे
केंद्रत्रिकोणगैः सद्भिः अधीतिः शुभा स्मृता अधीतिरध्ययनम् परैः ध्रुवान्त्यमित्रभे अधीतिः शुभाः प्रोक्ता इदं वचनं विद्याविषयमिति दीपि-
कोक्तेः विद्यारंभे श्रवणत्रयोपादानं महेश्वरादिमतात् वसिष्ठादिभिः श्रवणस्य केवलस्यानुक्तत्वात् इति विद्यारंभः ३८ ॥ ३८ ॥

अथव्रतबन्धइति विंशतिपद्यैः प्रोच्यतेइतिशेषः तस्यत्रिविधोपिकालो नित्यः काम्यो गौणश्च क्रमेण तं शार्दूलविक्रीडितेनाह विप्राणमिति गर्भदिनमारभ्याष्टमे सौरे वर्षेऽथवा जनेरुत्पत्तिदिनात्सौर वर्षेऽष्टमे सति विप्राणां व्रतबंधनं नित्यं निगदितं अथ काम्यं विप्राणामेव गर्भाद्वा जनेर्वा पंचमे वर्षे कार्यं एवं क्षितिभुजां क्षत्रियाणां गर्भाज्जनेर्वा षष्ठे काम्यं गर्भाज्जनेर्वा एकादशे सौर वर्षे नित्यं वैश्यानां पुनस्तथैवाष्टमे काम्यं। तथैव गर्भाज्जनेर्वा द्वादशे नित्यं नारदः आधानादष्टमे वर्षे गर्भतो वाग्रजन्मनां राज्ञामेकादशे मौंजीबन्धनं द्वादशे विशामिति अत्र फलश्रवणान्नित्यमित्यवसीयते मनुः ब्रह्मवर्चसकामस्य कार्यं विप्रस्य पंचमे राज्ञो बलार्थिनः षष्ठे वैश्यस्यार्थार्थिनोऽष्टमे अत्र फलश्रवणात्काम्यता पिऊीनसिना गर्भपंचमे व्रतबंधनमुक्तम् गर्भपंचमे ब्राह्मणमुपनयेदिति गर्भषष्ठेऽष्टमे च क्षत्रियविशौ ज्ञेयः गर्भादिः संख्या वर्षाणामिति स्मृतेः।

विप्राणां व्रतबंधनं निगदितं गर्भाज्जनेर्वाष्टमे वर्षे वाप्यथ पंचमे क्षितिभुजां षष्ठे तथैकादशे वैश्यानां पुनरष्ट। मेप्यथ पुनः स्याद्द्वादशे वत्सरे काले थ द्विगुणे गते निगदिते गौणं तदाहुर्बुधाः ३९॥

श्च आपस्तंबसूत्रे गर्भाष्टमे ब्राह्मणमुपनयेद्गर्भैकादशेषु वैश्यमिति बहुत्वान्यथामुपपत्त्या गर्भषष्ठसप्तमाष्टमेष्विति वृत्तिकृद्व्याख्यानात्त्रयाणामपि नित्यकालता एवं गर्भैकादशेष्विस्यादवपि व्याख्येयम् एतच्च तच्छाखाध्यायिविषयं ज्ञेयं अथ गौणकाल उच्यते निगदिते प्रोक्ते गर्भाज्जनेर्वाष्टमे इत्यादिके काले तस्मिन्द्विगुणिते सति तद्व्रतबन्धनं गौणमाहुः यथा ब्राह्मणस्य षोडशवर्षपर्यंतम् क्षत्रियस्य द्वाविंशतिवर्षपर्यंत वैश्यस्य चतुर्विंशतिवर्षपर्यंतं गौणमित्यर्थः मनुः आषोडशाद्ब्राह्मणस्य सावित्री नातिवर्तते आद्वाविंशात्क्षत्रबंधोराचतुर्विंशतिर्विश   : अत ऊर्ध्वं त्रयोप्येते यथाकालमसंस्कृताः सावित्रीपतिता व्रात्या भवंत्यपि च गर्हिता इति केशवः स्वस्वमौंजी मुख्यकाले श्रेष्ठमध्याधमाः समाः तिस्रः केशवदैवज्ञैः प्रोक्ता मौंजीनिबंधने इति ३९॥

अथ व्रतबंधे नक्षत्रादिकं वसंततिलकेनाह क्षिप्रेति गीर्वाणांबुप्रतिष्ठेत्यादिना दक्षिणायननिषेधादुत्तरायणमासषट्कं प्रशस्तमिति मासा
नामुक्त्वा नक्षत्रादिकमेवोक्तं तत्र काश्यपः ऋतौ वसंते विप्राणां ग्रीष्मे राज्ञां शरद्यथा विशां मुख्यं च सर्वेषां द्विजानां चोपनायनं साधारणं च मा
सेषु माघादिषु च पंचसु क्षिप्रेति क्षिप्राणि हस्ताश्विपुष्याः ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं अहिराश्लेषा चराणि श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वा
त्यः मूलं मृदूनि मृगरेवतीचित्रानुराधाः तिस्रः पूर्वा रौद्रमार्द्रा या एषु द्वाविंशतिभेषु व्रतबंधनं सत् उक्तं च प्राजापत्यादिषड्क्षे मगर्क्षादिषु पंच
सु मूलादिदशके चैव सु मैत्रे व्रतबंधनमिति अर्थाद्भरणीकृत्तिकामघाविशाखाज्येष्ठाः सु न कार्या इत्यर्थः एतानि सर्वशाखिनां सत्रमेलकाभि
प्रायेणोक्तानि क्वचिज्ज्येष्ठा शततारापि गृहीता श्रीपतिनिबंधे अश्विनीमृगचित्राक्षहस्तस्वात्यां च शक्रभे पुष्ये च पूर्वफाल्गुन्यां श्रवणे पौष्णभे
तथा वासवे शततारासु व्रतबंधः प्रशस्यते भुजबलराजमार्तंडयोरपि हस्तत्रये दित्यादित्रये च शाक्रे दुपुष्याश्विनीरेवतीषु इति हस्तेशाक्राश्वि

क्षिप्रध्रुवाहिचरमूलमृदुत्रिपूर्वारौद्रेऽर्कविद्गुरुसितेंदुदिने व्रतं सत् । द्वित्रीषुरुद्ररविदिक्प्रमिते तिथौ च कृष्णादिम
त्रिलवकेऽपि न चापराह्णे ॥ ४० ॥

चित्रादिति वसुवरुणोपेंद्रपुष्येंदुपौष्णस्वातीष्वप्याहतास्त्रस्तमुपनयनं भार्गवाद्यैर्मुनींद्रैरिति
च अर्केति सूर्यबुधगुरुशुक्रचंद्रदिवसेषु व्रतं सत् अर्थाद्भौमशनी निषिद्धौ नारदः आचार्यसौम्यकाव्यानां वाराः वारो तौ मध्यफलदा वित
रौ निंदितौ व्रते तत्राप्यस्तगते बुधस्य वारे वर्ज्यः अस्तगतस्य सौम्यस्य वारो वर्ज्यो द्विजन्मनी इति नारदोक्तेः द्वित्रीषुरिति द्वितीयातृतीयापंचम्येका
दशीद्वादशीदशमीसंज्ञासु तिथिषु च व्रतं सत्स्यात् नारदेन सप्तमीत्रयोदश्योः प्राशस्त्यमुक्तं तद् वसंताभिप्रायेण ज्ञेयं उक्तं च तेनैव विना तु नावसंतेन
कृष्णपक्षे गलग्रहे अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति कृष्णादिमिति विहितमासानां कृष्णपक्षस्यादिमत्रिलवके पंचमीपर्यंते व्रतं स
त् स्यात् चतुर्थीमपि कृष्णपक्षे त्वाद्यं त्रिभागे शुभदं व्रते स्मरे तिवसिष्ठोक्तेः नचेति त्रिधा विभक्तदिनस्य त्रयो विभागाः क्रमेण पूर्वाह्णमध्या
ह्नापराह्णाः संज्ञका भवंति तत्रापराह्णभागे व्रतं सत् अपराह्णे चोपनीतः पुनः संस्कारमर्हतीति नारदोक्तेः त्रिधा विभज्य दिवसं तत्रादौ कर्म वै

अथ व्रतबन्धे सामान्यतो लग्नभङ्गयोगं प्रमाणिकयाह कवीज्येति कृतो षष्ठेमृतावष्टमस्थाने चेच्छुक्रगुरुचंद्रलग्नस्वामिनो भवंतित
दा अधमामरणकारकाः अब्जभार्गवी चंद्रशुक्रौ व्यये अधमौ खलाः पापग्रहाः लग्नाष्टमपंचमस्थानेषु स्थिताः अधमाः ४१ अथ सामान्य
तो लग्नमनुष्टुभाह व्रतबन्ध इति शुभग्रहाः अष्टमषष्ठद्वादशस्थानस्थिताश्चेत्स्युर्न शोभनाः अन्यस्थाने व्रतबंधे शोभनाः खलाः पापाः तृती
यषष्ठैकादशस्थानेषु शोभनाः स्युः गोकर्केति पूर्णः शुक्लपक्षीयो विधुः वृषभस्थः कर्कस्थश्चेत्तनौ यदि भवेत् तदा सन् शोभनः नान्यथा गुरुः
र्द्रे लग्ने भिशस्तः स्यात्क्षयरोगी सितेतरे शुक्लपक्षे भवेद्यज्ञास्वभेतु गे विशेषतदिति वश्यपस्तु स्वस्थ चंद्रस्तदा एवमन्यपेधत् वर्धमानो षिवापूर्ण
श्चंद्रो यदि विलग्नगः निःस्वं करोति न तिनलग्नगः क्षयरोगिणमिति उच्चस्थस्वधिनोः पक्षयोर्देशाचारतो व्यवस्था स्वगेहगस्तु उत्तमम

कवीज्यचंद्रलग्नपा रिपौमृतौ व्रतेऽधमाः व्ययेऽब्जभार्गवौ तथा तनौ मृतौ सुते खलाः ४१ व्रतबन्धेऽष्टषट्रिःफवर्जिताः
शोभनाः शुभाः त्रिषडायेः खलाः पूर्णो [illegible] कर्कस्थो विधुस्तनौ ४२ विप्राधीशौ भार्गवेज्यौ कुजार्कौ राजन्यानामोषधीशो वि
शांच शूद्राणां स्यान्त्यजानां शनिः स्याच्छाखेशाः स्युर्जीवशुक्रारसौम्याः ४३ शाखेशवारतनुवीर्यमतीवशस्तं शाखेश
सूर्यशशिजीववलैर्व्रतं सत् ॥ ४४ नहये ४२ अथ वर्णेशशाखेशानुशालिन्याह विप्राधीशाविति शुक्रबृहस्पती ब्राह्मणाधीशौ भौमसू
र्यौ क्षत्रियाणां स्वामिनो औषधीशश्चंद्रो वैश्यानां स्वामी बुधः शूद्राणां स्वामी शनिरंत्यजानां चांडालानां स्वामी ऋग्वेदोऽथ यजुर्वेदः सामवेदो
थर्वणः इति वेदक्रमाज्जीवशुक्रारसौम्याः शाखेशाः स्युः ऋग्वेदस्य गुरुः यजुषः शुक्रः साम्नो भौमः अथर्वणो बुधस्वामी ४३ वर्णेशशाखेशयोः
प्रयोजनं वसंततिलकेनाह शाखेशेति यः स्वशाखाधिपस्तस्य वारस्तनुर्लग्नं च वीर्यं बलं गोचरप्रकारेण स्वगृहाद्यवस्थित तेन वा बलवत्त्वं चव्र
तबन्धेऽतीवशस्तम् यथा गुरुः ऋग्वेदिनामीशो ऽतो गुरुवारे गुरुलग्ने धनुर्मीनास्ये गुरुबले च सति उपनयनम् ॥ अतीव शुभं एवं सर्वत्र ज्ञेयं नारदः

शाखाधिपतिवारश्चाशाखाधिपबलं शिशोः शाखाधिपतिलग्नं च त्रितयं दुर्लभं व्रते शाखेति शाखां वेदस्तस्येशः शाखेशोक्तेः जीवेइति जीवे भृगौ
चकारात् शाखेशे वर्णेशे वा विजिते युद्धे पराजिते नीचराशिस्थे च सति व्रतेनानुष्ठितेन सतां वेदशास्त्रविधिना वेदाध्ययनविधिर्नित्यनैमित्तिकश्रौत
स्मार्तकर्मानुष्ठानाख्यस्तेषां समाहारद्वन्द्वस्तेन रहितो व्रती स्यात् वसिष्ठः शाखेशगुरुशुक्राणां मौढ्ये बाल्ये च वार्धके नैवोपनयनं कार्यं वर्णेशे दुर्बले
सतीति तेन भौमबुधयोरस्ते सामगाथर्वणशाखिनोरुपनयनादि न भवतीति तत्त्वम् तत्र नीचाद्यवस्थितत्वेपि शाखेशः परिहारमाह वसिष्ठः शत्रुनीचा
धिशत्रुस्थस्वांशे वा स्वोच्चभागगे शाखेशे वा गुरौ शुक्रे न नीचफलमश्नुत इति शुक्रस्य शत्रुराशिस्थत्वं वृषभे स्थिते कदाचित्संभवति नीचगत्वं शरदि
वैश्यमुपनयेदिति वैश्योपनयनं संभवतीति ध्येयम् ४४ अथ जन्ममासादेः प्रतिप्रसवमाह जन्मर्क्षेति जन्मनक्षत्रे जन्ममासे जन्मलग्ने आदिशब्देन

जीवे भृगौ रिपुगृहे विजिते च नीचे स्याच्छाखपे विधिना रहितो व्रतेन ४४ जन्मर्क्षमासलग्नादौ व्रते विद्याधिको व्रती ॥
आद्यगर्भेपि विप्राणां क्षत्रादीनामनादिमे ४५ ॥

जन्मतिथौ विप्राणां ब्राह्मणानां आद्यगर्भेपि अपिशब्दात् द्वितीयगर्भादावपि व्र
तीबालो व्रते यज्ञोपवीते विद्याधिकः स्यात् क्षत्रादीनां क्षत्रियवैश्यानां पुनरनादिमे द्वितीयगर्भादिबालके सति जन्मर्क्षमासलग्नादौ विद्याधिको व्रती
स्यात् आद्यगर्भे तु तेषां सर्वथा निषेध एव शौनकः जन्मोदये जन्मसु तारकासु मासे तथा जन्मतिथौ च राशौ व्रतेन विप्रोल्पपरिश्रुतोपि प्राज्ञो विशेषः प्र
थितः पृथिव्यां गर्भाष्टमे गर्गपराशराद्यैः फलं यदुक्तं व्रतबन्धने तु ततोधिकं जन्मसु तारकासु मासेथवा जन्मनि वाडवानाम् विप्रभूदेववाडवाइत्यभिधा
नात् प्रथमदशमैकोनविंशनक्षत्राणां ग्रहणार्थं जन्मसु तारकास्वित्युक्तम् जन्ममासनिषेधस्तु आद्यगर्भविषयः क्षत्रियवैश्ययोः विप्राणां तु वाडवा
नामिति विशेषोक्तेराद्यगर्भानाद्यगर्भसाधारणं जन्ममासेऽपनयनम् जन्ममासादौ शस्तमिति ज्ञेयम् ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥ ४५ ॥

अथ गुरुबलमनुष्टुभाह बटुकन्येति बटुरुपनयनाधिकारी कन्या स्त्रीजातिस्तयोर्जन्मराशेर्नवपंचमैकादशद्वितीयसप्तमस्थानस्थितो गुरुः
श्रेष्ठ उत्तमः दशषट्तृतीयप्रथमस्थानस्थितो गुरुः पूजया पूजाविधानेनानुष्ठितेन श्रेष्ठः अन्यत्र चतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थो निंद्यो निषिद्ध
इत्यर्थः नारदः बालस्य बलहीनोपि शान्त्या जीवो बलप्रदः यथोक्तवत्सरे कार्यमनुक्तेनोपनायने वसिष्ठः उक्तेपि वर्षे न गुरुर्बली चेच्छ्रात्साप्र
शस्तं व्रतबन्धकर्म अनुक्तवर्षे सुबलप्रदोपि नैवेतयोस्त्वब्दबलं गरीय इति गर्गः व्रतबन्धे विवाहे च प्रतिष्ठायां विशेषतः गोचरेणैव कर्त्तव्यं वेधा
दिकर्मकारणमिति वेधस्तु व्ययेपक्षैः त्रिगैशैलैः खगेनंदैः सुरेखशरैः रंध्रैरुद्रैः ग्रहे विद्धो गुरुः शुद्धोशुभोन्यथा प्राच्यास्तु गोचरबलाभावे अष्टक
वर्गबलमाहुः राजमार्त्तण्डः अष्टवर्गविशुद्धेषु गुरुशीतांशुभानुषु व्रतोद्वाहौ तु कर्त्तव्यौ गोचरेण कदाचनेति अन्यच्च अष्टकवर्गेण ये शुद्धास्ते
शुद्धाः सर्वकर्मसु सूक्ष्माष्टवर्गसंशुद्धिः स्तुलाशुद्धिस्तु गोचरे तत्र गुरोरष्टवर्गे बृहज्जातके दिक्स्वायाष्टमदायबंधुषु कुजात्स्वात्त्रिके षंगिराः सू

बटुकन्याजन्मराशेस्त्रिकोणायद्विसप्तगः श्रेष्ठो गुरुः षषट्त्र्याद्ये पूजयान्यत्र निंदितः ४६ स्वोच्चे स्वभे स्वमैत्रे वा स्वांशे व
र्गोत्तमे गुरुः।

र्यात्त्रिनयेषु धीस्वनवदिक्कुलाभारिगो भार्गवात् जायायार्थनवात्मनेषु हिमगोर्मन्दात्त्रिषट्द्वीव्यये दिग्धीषट्स्वसुखायपूर्वे
न वर्गोत्तमात्स्मरषट्ट्यात् वराहः पूजाभिलाषं प्रति निस्पृहे पि कुर्यात्तु रीशुद्धिविवर्जितेपि वरस्य लाभे शुभदं विवाहं वदंति गर्गच्यवनादिमुख्याः अ
न्यत्र चतुर्थाष्टमद्वादशस्थानस्थितत्वेन गुरोर्द्विगुणत्रिगुणादिकां पूजां विधाय विवाहव्रतबन्धादि शुभमिति संप्रदायविदः ४६ अथ गुरुदोषस्यापवादं
मनुष्टुभाह स्वोच्चइति गुरुश्चतुर्थादिनिंद्यस्थानस्थितोपि स्वोच्चे कर्के स्वभे धनुर्मीने स्वमैत्रे मेषसिंहवृश्चिके स्वांशे धनुर्मीननवांशे वर्गोत्तमनवांशे
यथा वृषराशौ वृषनवांशे गुरुर्वर्गोत्तमलक्षणम् वर्गोत्तमा नवांशाश्चराद्दिषु प्रथममध्यांता इति एषु स्थितो गुरुः इष्टशुभफलदाता अन्येष्वेतादृशो
गुरुः अतीवशुभः भुजबलः वर्गो न मे [illegible] के स्वभवनोच्चनवांशके वा जन्माष्टरिः फरिष्फ सुखत्रिचतुर्थगोपि जीवः॥ ९ ॥ २

स्वार्थस्वद्दिकरो विवाहे नीचेति नीचं मकरः अरिस्थाः मिथुनकन्यातुलावृषराशिस्थः शुभोप्यसन् अनिष्टफलदातेत्यर्थः उक्तंच उच्चस्थः स्वगृहे सुहृद्भवनगो वाचस्पतिर्निस्तरः पूर्णायुर्विविधार्थसौख्यजनको जन्माष्टमस्थोपि चेत् नीचस्थो रिपुगेहगे दिवाकरकरच्छायानुगामी सदा। पीडो निष्फलं ददाति नियतं वैधव्यदुःखास्पदं अत्राष्टमस्थोपि चेदित्यपिशब्देन चाष्टमं लक्षणगुणप्रपूजयेदिति विधानात्पूजामनीह माने प्युपनयनादि शुभं स्यात् द्वादशचतुर्थस्थानस्य तु द्विगुणपूजामिच्छतः तथा तृतीयादिस्थानस्य पूजामात्रापेक्षस्य गुरोः शुभफलदातृतास्ती ति किं वक्तव्यमिति केशक्तिकन्यायसूचनार्थोपि शब्दः नचाष्टमं लक्षणपूजयेदिति शत्रुगृहस्थितगुर्वभिप्राय अस्यापवादो रत्नकोशे गो चराष्टकवर्गाभ्यां यस्य शुद्धिर्न लभ्यते तस्योपनयनं कार्यं चैत्रे मीनगते रवौ हरौ सिंहांशगे जीवे नीचस्थे नीचभागगे मौंजीबंधः शुभः प्रोक्तश्चैत्रे मीनगते रवौ पाठांतरे जन्मभाद्रष्टगे सिंहे नीचेवा शत्रुगे गुराविति अर्थाच्चैत्रे मेषगे र्के निषिद्धः तथाचोक्तं सौम्यायने व्रतं कार्यं चैत्रमासि विशेषतः

रिःफाष्टतुर्यगोपीष्टो नीचारिस्थः शुभोप्यसन् ४७ कृष्णे प्रदोषेनध्यायेशनौ निश्यपराह्णके॥ ॥श्रीशुभम्

झषे न निंद्यो यदि फाल्गुने स्यात् रजस्तु वैशाखगतो न निंद्यः मध्वाश्रितौ द्वावपि वर्जनीयावित्यादि वाचामपि मेवयुक्तिरितिद्रंगणेशदैवज्ञैरभ्या धांयिता भिर्मूलमिव प्रतिभाति मूलवाक्याभावात् ४७ अथ व्रतबन्धे वर्ज्यानानुष्टुभाह कृष्ण इति एषु व्रतबन्धो नेष्टः कृष्णे प्रथमत्रिभागरहिते कृष्णपक्षे प्रदोषे यस्मिन् दिने संध्याकाले प्रदोषो लक्षणमर्कतर्के स्याद्ग्रे वक्ष्यति अनध्याये वक्ष्यमाणे निशीति अंगवंगकलिंगेषु सौराष्ट्रमगधे षु च तीर्थयात्रां विना गच्छन् पुनः संस्कारमर्हतीति पुनः संस्कारप्राप्तौ निमित्तानंतरमेव नैमित्तिकन्यायेन यदि रात्रिसङ्गावस्तदोपनयनं माभूदि तिरात्रिपदोक्तिः तथा प्राक् संध्यागातः संध्यातस्याः गर्जिते मेघशब्दे वसिष्ठः व्रते हि पूर्वसंध्यायां वारिदाः पदि गर्जंति तद्दिने स्यादनध्यायं व्रतं तत्र विवर्जयेदिति अपरार्कः सीणे चंद्रेष्टमे शुक्रे निरंशे चैव भास्करे कर्तव्यो नोपनयनं नानध्याये गलग्रहे राशेः प्रथमभागस्थो निरंशः सूर्य उच्यते

चत्वारिसप्तम्यादिदिनत्रयं चतुर्थीचैकतः प्रोक्ता अष्टावेते गलग्रहः दैवज्ञमनोहरे प्रदोषे निश्यनध्याये मन्दे कृष्णे गलग्रहे मधुं विनोपनीतस्तु पुनः
संस्कारमर्हति गलग्रहे प्रदोषेष्वस्वल्पापुरुषजायते इति ५८ अथांशफलमनुष्टुभाह क्रूरोजड इति षट्कर्माणि यजनं याजनं चैव तथा दानप्रतिग्रहौ
अध्यापनं चाध्ययनं षट्कर्मा धर्मभाक् द्विज इति अन्यत्स्पष्टम् ५९ अथ चंद्रनवांशफलस्य नवांशे सापवादं तज्ज्ञो लगुरुवद्रमोटनकमिति लक्षणलक्षितेन
मोटनकच्छंदसाह विद्यानिरत इति यस्मिन्कस्मिन्राशौ चंद्रो यदि शुभग्रहराशिनवांशे चेत्तदाव्रती विद्यानिरतो भवेत् यदि पापग्रहराशिनवांशे चंद्र।
स्तदा दरिद्रतरः धनरहितः यदि स्वलवे ककौंशे स्यात्तदा बहुदुःखसहितो भवेत् अथ स्वांशगतचंद्रस्यापवादमाह कर्णेति कर्णे श्रवणे अदितौ पुन

प्राक्संध्यागर्जिते तेनेष्टो व्रतबंधो गलग्रहे ५८ क्रूरो जडो भवेत्सापः पटुः षट्कर्मकृद्गुः यथार्थभाक्तथा मूर्खो रव्याद्यंशेत
नौक्रमात् ५९ विद्यानिरतः शुभराशिलवे पापांशलवे हि दरिद्रतरः चंद्रे स्वलवे बहुदुःखयुतः कर्णादितिभे धनवान्
स्वलवे ५० राजसेवी वैश्यवृत्तिः शस्त्रवृत्तिश्च पाठकः प्राज्ञोऽर्थवान्म्लेच्छसेवी चंद्रे सूर्यादि खेचरैः ५१ शुक्रे जीवे तथा
चंद्रे सूर्यभौमार्किसंयुते॥ उर्वैसौ नक्षत्रे उपनयने स्वांशे चंद्रः स्यात्तदा धनवान् भवेत् नारदः श्रवणादितिनक्षत्रे कर्कांशस्थे निशाक
रे तदा व्रती वेदशास्त्रधनधान्यसमृद्धिमान् ५० केंद्रस्थानां फलमनुष्टुभाह राजसेवीति केंद्रे सूर्यादिखेचरैः प्रत्येकसहितक्रमादिदं फलं ज्ञेयम्।
अन्यत्स्पष्टं अत्र लग्नस्थचंद्रकेंद्रस्थशनिं च विना सर्वे ग्रहाः शुभा इत्यवगम्यते मुनिभिस्तु केंद्रे पापा निषिद्धा इत्युक्तम् नारदः स्फूर्जितं केंद्रगे भौमे शि
ष्याचार्यविनाशनं अत्र स्वगृहोच्चाद्यवस्थिताः पापाः केंद्रस्थाः शुभफलदातारः अन्यथा नेति विरुद्धार्थवचनयोर्विषयविवेकः ५१ अथान्यदाह शु
क्रेति शुक्रे जीवे चंद्रे त्रिषु एकसूर्यसंयुते व्रती निर्गुणः स्यात् भौमसंयुते क्रूरचेष्टः क्रूरा हिंसनशीला चेष्टा यस्य तादृशः स्यात्॥ [illegible]

ज्ञो निर्दयो वास्यात् तथा तस्मिन्नेव जीवे शुक्रक्षेत्रे चंद्रे वा प्रत्येकं सद्युते पटुः सर्वविद्यानिपुणः स्यात् ५२ अथान्यत्प्रमाणिकयाह विधौ सितांशगेति चंद्रे
शुक्रांशगे सुक्रे त्रिकोणगे गुरौ तनौ लग्ने च सति व्रती वटुः समस्तांश्चतुरो वेदानेवेत्तीति समस्तवेदवित् एवंयमांशगे शनिनवांशसंस्थिते चंद्रे सति लग्ने गुरौ
शुक्रांशगे शुक्रे त्रिकोणगे सति अपि निर्घृणः स्यात् महेश्वरः जीवे लग्नमधिष्ठिते भृगुसुते धर्मे तत्र जन्मस्य विधौ शुक्रांशे खिलवेदविद् विसृतस्तत्र शुक्रे तभ्रो धवा
चसतिसिते त्रिकोणगे सति अपि निर्घृणः स्यात् महेश्वरः जीवे लग्नमधिष्ठिते भृगुसुते धर्मे तत्र जन्मस्य विधौ शुक्रांशे खिलवेदविद्
इति नारदः लग्नं सर्वगुणोपेतं लभ्यते स्वैर्दिनेन सत् दोषाल्पत्वगुणाधिक्यं बहुसंमतमिष्यते दोषदुष्टो हि कालो यः सोयमाहुर्न शक्यते दोषा वेधात्
योमहादोषः इत्यर्थः ५३ अथानध्यायान् जवनचपलार्यमाह शुक्रचिशुक्रेति अनध्यायाः आषाढशुक्लदशमी ज्येष्ठशुक्लद्वितीया पौषशुक्ले
कादशी माघशुक्लद्वादशी एता अनध्यायाः मृतश्चतुर्दशीतरादित्रितयं चतुर्दशीपूर्णिमाप्रतिपदः कृष्णपक्षे आमावास्यातन्मध्ये अष्टमी च तयोः

निर्गुणः क्रूरचेष्टः स्यान्निर्घृणः सद्युते पटुः ५२ विधौ सितांशगे सिते त्रिकोणगे तनौ गुरौ समस्तवेदविद्द्वितीयमांशगेतिनि
र्घृणः ५३ शुक्रविशुक्रपौषतपसां दिगग्निरुद्रार्कसंख्यासिततिथयः ॥

समाहारः तथा संक्रमणं सूर्यस्य निस्यनं संक्रांतिदिनं
वकारान्मन्वाद्यास्तिथी मधाविद्यादिनोक्ताः तत्राषाढशुक्लदशमी पौषशुक्लैकादशी च मन्वादि ज्येष्ठशुक्लद्वितीया माघशुक्लद्वादशी च सोपपदे यय
पि चैत्रशुक्लतृतीया मन्वादिः वैशाखशुक्लतृतीया युगादिस्तथापि ते उभे तृतीये नानध्यायौ तथैव फाल्गुनकृष्णद्वितीया चतुर्मास्य द्वितीयापि नानध्यायः।
तासां प्राशस्त्याभिधानात् तथा च वसिष्ठः याचैत्रवैशाखसिता तृतीया माघस्य सप्तम्यथ फाल्गुनस्य कृष्णे द्वितीया पनये प्रशस्ता प्रोक्ता भरद्वाजवसिष्ठ
मुख्यैरिति अन्या सा युगादिमन्वादीनां व्रतबंधे अप्रसंगादेव अग्रहणम् केचिदाचार्याः याचैत्रवैशाखे तिवचनं लिखित्वापि स्वेच्छया नागीकुर्वंति तत्र
ष धर्मात्रिमे व प्रमाणं न पश्यामः इत्यलम् तन्मते तृतीये अनध्यायेन ज्ञेयम् व्रते षितिपरमावश्यकत्वे योतनार्थम् गोतमः पक्षद्वये चतुर्दश्यामष्टमी
तये तथा पक्षादाव पिपक्षांते ब्रह्म नाधीयते नरैः फलं च अष्टमी हंत्युपाध्यायं शिष्यं हंति चतुर्दशी॥ ७॥ ॥ ॥ ॥

अमावास्योभयंह्वं विप्रतिपत्साठनाशिनी मनुः चातुर्मास्यद्वितीयास्तु मन्वादिषुयुगादिषु अष्टकासुचसंक्रांतौशयनेबोधनेहरेः अनध्यायंप्र
कुर्वीततथासोपपदासुचेति चातुर्मास्यद्वितीयागर्गेणोक्ताः आषाढफाल्गुनोर्जेषुयाद्वितीयाविधुक्षये चातुर्मास्यद्वितीयास्ताःप्रवदंतिमहर्षयः।
मन्वादयोयुगाद्यश्चपूर्वमुक्ताः सिताज्येष्ठेद्वितीयाचअश्विनेदशमीसिता चतुर्थीद्वादशीमाघेएताःसोपपदाःस्मृताः नैमित्तिकाअनध्यायास्तुस्मृ
त्यर्थसारे निर्घातभूकंपोल्कानिपतनादिसर्वाद्भुतेष्वाकालिकोनध्यायाःअग्न्युत्पातेवाऽकालदृष्टौवा आर्द्रादिज्येष्ठांतात्कालादन्यत्राकालवृष्टिः सायं
संध्यागर्जनेउदयांतोनध्यायः अर्धरात्रादूर्ध्वंगर्जनेअर्धरात्रेवाआकालिकोनध्यायः प्रातःसंध्यागर्जनेत्वहोरात्रमितिकालमर्यादीकृत्याकालंआ
कालेभवआकालिकः यस्मिन्कालेनिमित्तमुत्पन्नंतदारभ्यद्वितीयदिनेतत्कालपर्यंतमित्यर्थः स्मृतिरत्नावल्यां अनूराधर्क्षमारभ्यषोडशर्क्षेषुभा
स्करः यावच्चरतिचैतावदकालमुनयोविदुरिति कालवृष्टौतु ताकालमकालेतुत्रिरात्रकम् अतिमात्रायवावृष्टिर्नाधीयीतदिनत्रयं आपस्तंबः

भूतादित्रितयाष्टमीसंक्रमणंचप्रतेष्वनध्यायः ५४ अर्कतर्कत्रितिथिषुप्रदोषःस्यात्तदग्रिमैः रात्र्यर्द्धसार्धप्रह
रयाममध्येस्थितैःक्रमात् ॥ ५५ ॥ ‸उल्कायामग्न्युत्पातेचसर्वासांविधानामालिकमिति मनुःचौरैरुपप्लुतग्रामेसंग्रामेचाग्निकारि
ति आकालिकमनध्यायंविद्यात्सर्वाद्भुतेषुचेति अद्भुतेषुरुधिरादिवृष्टिषु वसिष्ठःउपलरुधिरप्रपातेत्र्यहमिति स्मृत्यंतरेविद्युद्गर्जितवृष्टीनांसंपाते
यदाभवेत् कालवृष्टौतुताकालमकालेतुत्रिरात्रकमित्यादिकानैमित्तिकाअनध्यायापदामेखलाबंधात्प्रागुत्पन्नास्तदाव्रतबंधोनकार्यएव यदातु
मेखलाबंधतदनंतरंब्रह्मौदनपाकात् प्रागुत्पन्नास्तदाजातोपिनप्रवर्त्तते ५४ अथप्रदोषलक्षणमनुष्टुभाह अर्केति तदग्रिमैरर्कादितिथिषुप्रदोषः
स्यात् यथा द्वादश्यामर्धरात्रात्प्राक् त्रयोदशीप्रवृत्तौप्रदोषःषष्ठ्यांसार्धप्रहरमध्येसप्तमीप्रवृत्तिस्तदाप्रदोषःतथातृतीयायांप्रहरमध्येचतुर्थीप्रवेशेप्रदो
षःअत्रद्वितीयप्रहरस्यचरमघटिकाद्वयमितः कालःस्थूलोरात्र्यर्द्धशब्दवाच्यःतेनसमांशावा न्यित्वा मावादर्धेनपुंसक

अथव्रतबंधानंतरं सायंकाले बह्वृचां ब्रह्मौदनाख्यः संस्कारोभिहितस्तत्रार्थयाविशेषमाह प्राक्ब्रह्मौदनंनेति स्पष्टार्थं उक्तंच नृसिंहप्रसादे ब्रह्मौदनविधेः पूर्वं प्रदो
षो गर्जितो भवेत् तदा विघ्नकरं ज्ञेयं बटोरध्ययनस्य तत् तस्य शांतिप्रकारं तु वक्ष्ये शाखानुसारतः स्वस्तिवाचनपूर्वं तु हवनं कारयेद्बुधः प्रधानपायसं साज्यं द्रव्यं
शांतियज्ञो भवेत् सूक्तं बृहस्पतिर्विद्वान् पठेद्विद्यासमृद्धये गायत्रीयुजतमंत्रः प्रायश्चित्तं तु सर्पिषा धेनुं सवत्सकां दद्यादाचार्याय पयस्विनीं शिलाहोमविधेः प।
श्चात् स्थापयेत्तत्र संसदि ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चात् ततो ब्रह्मौदनं चरेदिति ५६ अथवेदविशेषेण नक्षत्राणि वसंततिलकयाह वेदेति मृगाश्लेषार्द्राहस्तचित्रास्वाती।
मूलपूर्वात्रयेषु ऋग्वेदाध्यायीनाम् रेवतीहस्तानुराधामृगपुष्यरोहिण्युत्तरात्रयेषु यजुर्वेदाध्यायीनाम् अश्विनीधनिष्ठापुष्यहस्तोत्तरात्रयार्द्राश्रव।
णेषु सामवेदाध्यायिनाम् मृगरेवतीपुष्याश्विनीहस्तानुराधाधनिष्ठापुनर्वसुषु अथर्ववेदाध्यायिनाम् पूर्वश्लोकोक्तं तु वक्ष्यमाणसमावर्तनस्य परामृष्टस्नपनयनं सत्

॥प्राक्ब्रह्मौदनपाकाद्व्रतबंधानंतरं यदि चेत् उत्सातानध्ययनोत्थ तावपि शांतिपूर्वकं तत्स्यात् ५६ वेदक्रमाच्छ्रु शिशिवाहिक
रत्रिमूलपूर्वासु पौष्णकरमैत्रमृगादितीज्ये ध्रौवेषु वाश्विवसुपुष्यकरोत्तरेशकर्णे मृगांत्यलघुमैत्रधनादितौ सत् ५७ नांदी
श्राद्धोत्तरं मातुः पुष्पे लग्नांतरे न हि ॥ ५७ भमित्यर्थः उक्तंच मूलेहस्तत्रये सार्पे शैवे पूर्वात्रये तथा ऋग्वेदाध्यायिनां कार्यं मेखलाबंधनं बुधैः।

पुष्ये पुनर्वसौ पौष्णे हस्ते मैत्रे शशांकभे ध्रौवेषु च प्रशस्तं स्याद्यजुषां मौंजिबंधनं पुष्यवासवहस्ताश्विशिवकर्णोत्तरात्रये प्रशस्तं मेखलाबंधे बह्वृनां सा-
मगायिनां मृगमैत्राश्विनीहस्तरेवत्यादितिवासवे अथर्वपाठिनां शस्तो भगणोपनयनार्पणे ५७ अथान्यं विशेषमनुष्टुभाह नांदीश्राद्धेति नांदीश्राद्धे कृते श्राद्धं
तत्कृत्वानंतरं यदि संस्कारमातुः पुष्पे रजोदर्शने जाते तु सति लग्नांतरे च न सति तदावश्यकर्तव्यत्वे धर्मशास्त्रोक्तां शांतिं विधाय चोलं यज्ञोपवीतं विवाहश्च
कार्यः अन्यथा समीचीनलग्नांतरसत्त्वे सति चौलादि न सत् दुष्टफलमित्यर्थः मेधातिथिः चौले च व्रतबन्धे च विवाहे यज्ञकर्मणि पत्नी रजस्वला यस्य प्रा
यस्तस्य न शोभनम् स्मृत्यंतरे प्रारब्धमभ्युदयश्राद्धं पुनःसंस्कारकर्मणि ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

त्नीरजस्वला जातानुकुर्यात्तस्मितातदेति तस्मितेतिनांदीश्राद्धं कर्तुमुपलक्षणं अतोज्येष्ठभ्रात्रादिनाकरिष्यमाणनांदीश्राद्धा सा कृतसत्नीरज
स्वलाचेत्तदानांदीश्राद्धनिषेधा न्मंगलंनकार्यमेव संस्कार्यमातरिरजस्वलायांतु सन्निहितलग्नांतरासंभवेशांतिं कृत्वातदानीमिव तेन्मंगलं कार्यम्
आरब्धत्वान्नसम्प्रत्युक्तदोषः अपशकुनंनिरासार्थंशांतिः कार्या उक्तंच वधूवरान्यतरस्यजननीचेद्रजस्वला संपूर्णेतुबलेप्राप्ते कुर्यात्तत्सा णिपीडनमिति च
लेग्रहक्लेच वाक्यसारे अलाभेसन्मुहूर्त्तस्यरजोदोषेत्युपस्थिते श्रियंसंपूज्यविधिवत्ततोमंगलमाचरेत् हेमीमाषमितांपद्मां श्रीसूक्तविधिनार्चयेत्
पत्रंचपायसंहुत्वाभिषिच्यहितमाचरेत् यदातुकृतेमंगलेमंडपोद्वासनात्प्राक् मातरिरजस्वलायांशांत्यादिकं कार्यमेव मंगलस्यासमाप्तत्वात् यदातु
ज्येष्ठभ्रात्रादिनाकृत्वान्नांदीश्राद्धासरंतसत्नीरजस्वलाचेत्तदानकोपिदोषः अन्योपिविशेषस्तत्रैव उपवासेनशुध्यतिनार्यःसद्योरजस्वलाः एकाकि

शांत्या चौलंव्रतंपाणिग्रहः कार्योन्यथानसत् ५९ विचैत्रव्रतमासादौ विभौमास्तेविभूमिजे छुरिकाबंधनंशस्तंनृपा
णांप्राग्विवाहतः ५९ केशांतंषोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेशुभम् ॥ ʋ न्योविवाहादौदेशभंगेषुवायदीति ५८ अथछुरिकाबन्धनमु

हूर्त्तमनुष्टुभाह विचैत्रेति चैत्रवर्जितेषूपनयनमासेषुमाघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठेष्वित्यर्थः आदिशब्देनव्रतबन्धोक्ततिथिनक्षत्रजन्मलग्नादीनां
ग्रहणंवाकीदृशे व्रतमासादौविभौमास्तेभौमास्तरहिते गुरुशुक्रास्तादिसामान्यनिषेधादेवसिद्धम् तथा विभूमिजेभौमवारसहितेसूर्यादिवारेनृपा
णांक्षत्रियाणांविवाहतः पूर्वंछुरिकाया आल्पशस्त्रविशेषस्यबन्धनंकट्यामितिशेषः तच्छस्तंहितं विवाहात्प्रागित्युक्तेः अवध्रित्वनिश्चयात्समावर्त्तना
नंतरंकार्यम् अन्यथोपनयनानंतरंकार्यमित्येवब्रूयात् ५९ अथकेशांतसमावर्त्तनमुहूर्त्तंअनुष्टुभाह केशांतमिति षोडशेवर्षेचौलोक्तदिवसेमुहूर्त्ते
गोदानापरपर्यायंकेशांतसंज्ञकंशुभंस्यात् गावःकेशादीयंतेखण्ड्यन्तेयस्मिंस्तद्गोदानम् गोदानंषोडशेवर्षेइत्येतद्ब्राह्मणविषयम् क्षत्रियविशोर्द्वा
विंशचतुर्विंशंचविरोधात् तथामनुः केशांतंषोडशेवर्षेब्राह्मणस्यविधीयते राजन्यबंधोर्द्वाविंशेवैश्यस्यद्व्यधिकेततइति ॥ ॥ ॥ ॥

आश्वलायनः प्रथमं स्यान्महानाम्नी द्वितीयं च महाव्रतं तृतीयं स्यादुपनिषद्गोदानाख्यं ततः परं अत्र जाताधिका राज्ञो दानं जन्मायब्दे तु षोडशे इति वृत्तिकारवचनात् त्रयोदशे महानाम्न्यादि भवंति त्रयोदशे महानाम्नी चतुर्दशे महाव्रतं पंचदशे उपनिषद् तं षोडशे गोदानमिति एवं सन्नियविशेषं पितृक्त गोदानकालात् प्राक् वर्षचतुष्टयक्रमेण महानाम्न्यादि भवंति व्रतोक्ते तिथिहि निश्चयेन यज्ञोपवीतोक्त दिवसे आदिशब्देन वारनक्षत्रतिथिलग्नांशकेषु समावर्त्तनकर्मेष्यते अत्र कश्यपेन चैत्रो वर्जितः चैत्रमासविवर्जिते षु माघादिषु च पंचसु एतच्च गोदानानंतरं विवाहात्प्राक्कार्यम् कुर्यात् समावर्त्तनं कर्म पश्चाद्गोदानतः पाणिनिपीडनात्प्रागिति वसिष्ठोक्तः क्वचिद् द्वितीय वर्षे तन्निषेध उक्तः वधूप्रवेशं व्रतमोक्षणं च पुंसां पुनर्दारपरिग्रहं च नाब्दे द्वितीये विदधीत धीमानूचं ते गर्गात्रि वसिष्ठ मुख्या इति तन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यं परिकरोऽलंकार उत्ता गोयवादरूपः शेषं स्पष्टम् ६ ॥ इद

व्रतोक्तदिवसादौ हि समावर्त्तनमिष्यते ६ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥

भार्यात्रिवर्गकरणं शुभशीलयुक्ता शीलं शुभं भवति लग्नवशेन तस्याः ॥ ॥ ॥ १ ॥

॥ अथ विवाहप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्रानाश्रमी न तिष्ठेत् इत्यादि वचनात् समावर्त्तनानंतरं सर्वाश्रमाणामुपकारकत्वाद्गृहस्थाश्रम एव मुख्यः स च शुभशीलस्त्र्यधीनः शीलं च लग्नाधीनमित्यतो लग्नशुद्धिं कथनं वसंततिलकया प्रतिजानीते भार्येति शुभं भर्त्रादेरनुकूलं शीलं स्वभावो यस्याः सा त्रिवर्गस्य धर्मार्थकामरूपस्य करणमतिशयेन साधनं तस्याः शुभलग्नवशेन शीलं शुभं भवति यतः शुभशीलधर्माः तन्निष्ठता विवाहाधीनता अधीनो निष्प्रकाशप्तदृसमरोक्ते :उपगताः प्राप्ताः अतो हीति निश्चयेन विवाहसमयः परिचिंत्यते विचार्यते इति ननु जन्मकालीनग्रहजनितशुभाशुभं दुरतिक्रममिति विवाहलग्नानर्थक्यमिति चेन्न ज्योतिषस्य शास्त्रावेदितशुभसमयाख्यविधिजन्यापूर्वजनितशुभफलेन जन्मांतरीयदुरदृष्टध्वंसो भवती

इति मुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां संस्कारप्रकरणं पंचमं समाप्तम् ५ ॥

मु० टी० विवा० ६२

शुभलक्षणक्रियां भजनिता पूर्वसंभवा: संपद: सर्वलोकानां ज्योतिस्तंत्रप्रयोजनमिति सर्वत्रज्ञेयम् १ अथ प्रश्नलग्नाद्विवाहयोगद्वयं स्त्रग्धरया
ह अथशब्दो मंगलार्थ: आदौ संपूज्येति आदौ गणकं ज्योतिर्विदं रत्नादिभि: मणिवस्त्रफलादिभि: संपूज्य तत: प्रष्टा कन्याया: उद्वाहं गणकं वेदयेत्
गतिनुद इत्यादिनाऽ णोकज्ञु: कर्मतं कीदृशं गणकं स्वस्थचित्तं अव्याकुलांत:करणं स्वस्थे चित्ते नुद्रूप: संभवतीत्युक्त: उत्सल: प्रष्टा मणिकनक
युतै: फलकुसुमै राशिचक्रमभ्यर्च्य एच्छेद्यथाभिलषितं भक्त्या विनयान्वित: प्रश्नं दिगिति यदि प्रश्नलग्नादृशमैकादशतृतीयसप्तमपंचमा
नामन्यतमे स्थाने स्थितश्चंद्रो जीवेन गुरुणा दृष्ट: सद्य: शीघ्रं परिणयनकर: स्यात् वा अथवा गोतुले ति वृषतुलाकर्कीणामन्यतमं प्रश्नलग्नं स्यात्तथा

तस्माद्विवाहसमय: परिचिंत्यते हि तन्निघ्नतामुपगता: सुतशीलधर्मा: १ आदौ संपूज्य रत्नादिभिरथ गणकं वेदयेत्स्व ।
स्थचित्तं कन्योद्वाहो दिगीशानलहयविशिखे प्रश्नलग्नाद्यदींदु: दृष्टो जीवेन सद्य: परिणयनकरो गोतुलाकर्कटाख्यं वा ।
स्यात्प्रश्नस्य लग्नं शुभखचरयुतालोकितं तद्विदध्यात् २ विषमभांशगतौ शशिभार्गवौ तनुगृहं बलिनौ यदि पश्यत: रच
यतो वरलाभमिमौ यदा युगलभांशगतौ युवतिप्रदौ ३ षष्ठाष्टस्थ: प्रश्नलग्नाद्यदींदुर्लग्ने क्रूर: सप्तमे वा कुज: स्यात् मू
र्त्तौ विंदु: सप्तमे तस्य भौमो रंडा सा स्यादष्टसंवत्सरेण ४ ॥

शुभग्रहैर्युतं वा वलोकितं वा भवेत्तत्परिणयनं विदध्यात् २ अथान्यं यो
गद्वयं द्रुतविलंबितेनाह विषमभांशगताविति स्पष्टार्थं ३ अथ प्रश्नलग्नाद्वैधव्ययोगत्रयं शालिन्याह षष्ठाष्टस्य इति चंद्र: प्रश्नलग्नात्षष्ठाष्टमस्थ
स्तदा कन्याष्टसंवत्सरेण विवाहवर्षाद्रंडा भर्तृनाशिका स्यात् अथवा लग्ने य: कश्चित्क्रूरग्रह: स्यात्तत: सप्तमे कुजो भवेत्तदाष्टवर्षमध्ये रंडा स्यात् के
चित्सप्तमे पि पाप एवं प्रश्ने निषेधंति कश्यप: एको लग्नगत: पापो अन्य: सप्तमराशिग: आसप्तमाब्दान्मरणं पुरुषस्य न संशय इति तेषां मते सप्तमे
वा खला: स्यादिति पाठ: अथवा मूर्तौ लग्ने चंद्र: तस्य सप्तमे भौमो भवेत् तदाऽष्टवर्षेण रंडा स्यात् ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ६ ॥

राम: ६२

अथप्रश्नलग्नात्कुलटामृतवत्सायोगंदोधकवृत्तेनाह प्रश्नतनोरिति स्पष्टार्थः कश्यपः स्वनीचगः शत्रुदृष्टः पापः पंचमगो यदा मृतपुत्रां करोत्येव कुलटां वानसंशय इति ५ अथ विवाहभंगयोगं पुष्पिताग्रयाह यदीति सितातिरिक्तपक्षे कृष्णपक्षे यदि चन्द्रः समराशिषु वृषकर्कादिषु गतः सन् तनुगृहतः प्रश्नलग्नाद्रिरंध्रे षष्ठेऽष्टमे वास्थाने स्थितः पापग्रहावलोकितो भवति तदायं योगो विवाहस्य विनाशकारको भवति ६ एवं प्रश्नलग्नाद्वैधव्यादियोगमभिधायेदानीं जन्मलग्नादावपि बालवैधव्ययोगविचारमतिदिशन् तत्परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह जन्मोत्थमिति प्रश्नलग्नाद्यथा विधवायोगो विचारितस्तथा जन्मोत्थं जन्मलग्नोद्भवं च बालविधवायोगं जातकशास्त्रात् बाल्ये विधवा भौमे पतिसंत्यक्ता दिवाकरेत

प्रश्नतनोर्यदि पापनभोगः पंचमगो रिपुदृष्टशरीरः नीचगतश्च तदा खलु कन्या सा कुलटाथवा मृतवत्सा ५ यदि भवति सितातिरिक्तपक्षे तनुगृहतः समराशिगः शशांकः अशुभखचरवीक्षितोऽरिरंध्रे भवति विवाहविनाशकारकोऽयं ६ जन्मोत्थं च विलोक्य बालविधवायोगं विधाय व्रतं सावित्र्या उत पैप्पलं हि सुतया स्याद्दिमा वा रहः सल्लग्नेऽच्युतमूर्तिपिप्पलघटैः कृत्वा विवाहं स्फुटं दद्यात्तां चिरजीविनेऽत्र न भवेद्दोषः पुनर्भूभवः ७ ॥

,, स्थे सौरे पापैर्दृष्टे कन्यैव जरां समुपयाति तं

पा लग्ने व्यये च पाताले जामित्रे चाष्टमे कुजे कन्या भर्तुर्विनाशाय भर्त्ता कन्याविनाशदः इत्याद्युक्ते बालवैधव्ययोगे बालविधवायोगं विचार्य वक्ष्यमाणं व्रतं वैधव्ययोगपरिहारं कारयेदित्यन्वयः तत्र वैधव्ययोगपरिहाराभावः यो यो भावः स्वामिदृष्टो युतो वा सौम्यैर्वा स्यात्तस्य तस्यास्ति वृद्धिरिति सप्तमस्थानं स्वस्वामिसौम्येक्षितं चेद्भवति तदा भर्तृसुखं भवतीति अन्ये स्त्रीणाम् हस्तरिष्टयोगो भर्तुश्च स्वल्पेऽरिष्टयोगे तत्परिहारमाहुः अथवा परिहार्ये वैधव्ययोगे प्रतिकारमाह विधायेति रह इति वक्ष्यमाणमिहापि योज्यं पित्रादिः सुतया कन्यया कृत्वा रहः एकांते हि निश्चयेन सावित्र्या व्रतं नि[illegible]पश्चादिमां कन्यां चिरजीविने वराय दद्यात् तदुक्तं व्रतखंडे सावित्र्यादिव्रतं नारी निभक्त्या कुर्वंति याः स्त्रियः सौभाग्यं च सुतत्वं च भवेत्तासां सुसंतति

मु०टी०
वि०प्र०
६३

बलवद्विधवायोगेबाल्येसतिमृगीदृशां पितारहसिकुर्वन्तितद्भंगंशास्त्रसंमतं शुभेदिनेशुभनक्षत्रेचंद्रताराबलान्विते अवैधव्यकरैर्योगैर्लग्नेग्रहब-
लान्विते व्रतारंभंचकुर्वीतबालवैधव्यनाशकं स्नात्वातांचित्रवस्त्राढ्यांकन्यांपितृगृहाद्बहिः नीत्वाश्वत्थंशमीं स्थाप्ययद्वा बदरिकाश्रमे आलवालंप्र-
कुर्वीतविपुलंमृदुकर्षितं कुमार्याचार्यनिर्दिष्टकृतसंकल्पमादरात् करकांबुप्रपूर्णेन सिंचनंप्रतिवासरं चैत्रेवाश्विनमासे वा तृतीयायाः सितपक्षतः पक्षक-
ष्णतृतीयायामासमेकंयथाविधि ब्राह्मणानांतथास्त्रीणांपूजनंचसमारभेत् तदाशिवाप्नुयात्कन्यासौभाग्यंचसुखान्वितं प्रतिमापार्वतीनाम्नीवैण-
वेभाजनेचैयेत् चंदनाक्षतदूर्वाद्यैर्विल्वपत्रैर्यथाविधि उपचारैर्यथाभक्त्यानैवेद्यैःप्रतिवासरं एवंव्रतप्रभावेनबालवैधव्यनिष्कृतिः जायतेक-
न्यकानांचततः पाणिग्रहक्रिया इत्यश्वत्थव्रतं अन्यमपिवैधव्ययोगपरिहारमाह वारहइत्यादि अथवारहएकान्ते अच्युतमूर्त्तिर्विष्णुप्रतिमा-
पिप्पलघटोवाप्रसिद्धो एषांमध्येऽन्यतरेणसहसल्लग्नेवक्ष्यमाणदोषरहितेसौभाग्यगुणान्वितेचविवाहलग्नेविवाहंकारयित्वापश्चात्तांकन्यांस्फुटंलोक-
प्रसिद्धंयथाभवतितथा चिरजीविनेवरायदद्यात् दत्तापित्रादिकैः तदुक्तंमार्कंडेयेन बालवैधव्ययोगेपिकुंभद्रुप्रतिमादिभिः कृत्वालग्नंरहः पश्चा-
त्कन्योद्वाह्येतिचापरेइति कुंभइतिमंथन्याअपिउपलक्षणं द्रुवृक्षोऽश्वत्थएव प्रतिमाविष्णोः सौवर्णीकरशिरोवयवादिसहिता नशालिग्रामादिरूपातः
त्रकुंभविवाहःसूर्यारुणसंवादे विवाहात्पूर्वकालेतुचंद्रताराबलेशुभे विवाहोक्तंचमंथन्याकुंभेनसहचोद्वहेत् पितासंकल्प्यवाद्यंच विवाहविधि-
पूर्वकं सूत्रेणावेष्टयेत्सप्तवारदशतंतुविधानतः कुंभमालकृतदेहतयोरेकांतमंदिरे ततःकुंभविनिःसार्यप्रभज्यसलिलाशये ततोऽभिषिंचनंकुर्यात्स-
चपल्लववारिभिः ततःसर्ववस्त्रपूजाद्यंब्राह्मणायनिवेद्यच कन्यालंकारवस्त्राद्यंब्राह्मणायनिवेदयेत् प्रार्थना वरुणांगस्वरूपत्वंजीवनानांसमाश्रय
पतिंजीवयकन्यायाः चिरपुत्रान्सुखंवरं देहिविष्णुवरान्देनकन्यांपालयदुःखतइति इतिकुंभविवाहः अश्वत्थविवाहोऽपितत्रैव द्विजान्गुरून्सुहृन्ना-
रीमंगलोच्चारणैः समं आहूयोद्वाहकालेचरम्यभूमौचमंडपे गत्वाप्रणम्यगौरींचगणनाथंचभूरुहं भवानींचैवमंथानीं पितामंत्रमुदीरयेत् उद्वा-
हयिष्येविधिवदश्वत्थेनमनोहरां कन्यांसौभाग्यसंस्थार्थंहितवेहंद्विजोत्तमाः नमस्तेविष्णुरूपायजगदानंदहेतवे पितृदेवमनुष्याणामाश्रयायनमोनमः

६३

कन्यानांपतयेतुभ्यंविष्णुरूपायभूरुह नमोनिखिलपापौघनाशनायनमोनमः पूर्वजन्मकृतंपापंबालवैधव्यकारकं नाशयाशुमस्त्वंदेहिकन्यायाममम
भूरुह इत्यश्वत्थविवाहे संकल्पप्रार्थने विवाहस्तुकुंभविवाहवद्विधेयः एवमेवसौवर्ण्याविष्णुप्रतिमयासहविवाहंविधायप्रतिमांब्राह्मणायदद्यात्
दानप्रकारस्तत्रैवशुभेमासेसितेपक्षेसानुकूलग्रहेदिनेब्राह्मणंसाधुमामंत्र्य संपूज्यविविधार्हणैःतस्मैदद्याद्विधानेनविष्णोर्मूर्तिंचतुर्भुजां शुद्धवर्णस्य
वर्णेनवित्तशक्त्याथवापुनः निर्मितांरुचिरांशंखगदाचक्राब्जसंयुतां दधानांवाससीपीते कुंभेद्वेसजलमालिनांसदक्षिणांचसंदद्यान्मंत्रमेत
मुदीरयेत् यन्मयापूर्वजनुषिभर्तृसंपातिसमागतम् विषोपविषशल्याद्यैर्हतोवातिविरक्तया प्राप्यमाणेमहाघोरंयशःसौख्यधनापहं वैधव्याद्यतिदुः
खौघनाशायसुखलब्ध्यये बहुसौभाग्यलब्ध्यैवमहाविष्णोरिमांतनुम् सौवर्णींनिर्मितांशक्त्यातुभ्यंसंप्रददेद्विज अनघालहमस्त्रीतिविवाचंचवदेदि
ति एवमस्त्वितिविप्राशीर्गृहीत्वास्वगृहंविशेत् ततोविवाहिकंतातोविधिंकुर्यान्मृगीदृशां इतिप्रतिमादानविधिः एवंघटादिभिःसहविवाहंका
तेविधायपश्चाद्हरिद्रात्रयपोषपुरःसरंपित्रादिःकन्यामायुष्मतेवरायदद्यात् अत्रपुनर्विवाहासुपुनर्भूत्वदोषोनभवति यतोविधानखंडे स्वर्णाम्बुपिप्प
लानांचप्रतिमाविष्णुरूपिणी तयासहविवाहेचपुनर्भूत्वंनजायतइत्युक्तत्वात् चकारात्घटस्यापि लक्ष्मीरूपासदाकन्याहरिरूपंसदाजलम् हरे
र्दत्तंचयद्दानंदातुःपापहरंसदा लक्ष्मीनारायणप्रीत्यैयादत्ताकन्यकाबुधैः तारयेत्सकलंदातुःकुलंपूर्वापरंसदा चंद्रेवैह्यंबुमध्येवैशिवसोमस्यराद्रमे
पतयःकन्यकानांचबाल्यात्संतिसदैवते तदुद्वाहविधिर्यत्नात्कृतोनोजनयेद्भयम् यथातिभुक्तकमलंदेवानांपूजनायवै अर्हंभवतिसर्वत्रतथाका
न्यानृणांभवेत् श्रुतावपिसोमादिभिःसहविवाहोविहितः सोमःप्रथमोविविदेगंधर्वोविविदउत्तरः तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाइति अतो
दैवतभोग्यानांकन्यानांपुरुषविवाहेनदोषःपुनर्भुवःतथात्रापि अतएवमंथन्याभास्करोयत्नात्कृतवान्दुहितुर्विधिः रेणुके [illegible] चकन्यायास्तरूद्वाहंचकारस
इतिविधानखंडेऽभिधानात् अतएव पित्रामात्रातथाभ्रात्रावादत्तायाच्चेयधारया विप्राग्निसत्कृदंसास्यंकृत्वासोढाहिताभर्त्रीइतिकात्यायनादिपरिभाषितत्वाद् गं
कदाकन्यापुरुषविवाहंनिर्वर्त्यपुनर्द्वितीयपुरुषविवाहेजातेसापुनर्भूरेवेत्यलम् ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ ७ ॥ छ

अथान्यत्स्रग्विण्याह प्रश्नलग्नक्षणेति तत्रज्योतिर्वित्समीपे यादृशापत्ययुक्तयादृशापत्यमेव विवृणोऽतेकन्यके स्रुतादिशेषंस्पष्टम् ८ अथस[...]
मान्यतोनिमित्तवशेनशुभाशुभप्रश्नंस्रग्विण्याह शंखभेरीति विपंचीवीणांच एतेषांरवैः प्रश्नलग्नेश्रुतैर्मंगलंजायते उपलक्षणत्वान्मनोह्लादिनुरा
गजत्वश्वादिसान्निध्येपिशुभं अथाशुभयोगाः वैपरीत्यमिति वायसःकाकःखरोगर्दभःश्वाकुक्कुरःसृगालःप्रसिद्धः यस्मिंश्चलग्नक्षणेचयदिवायसा
दिर्नीदृशब्दंकरोतितदावैपरीत्यमशुभंलक्षयेत उपलक्षणादुलूकोष्ट्रमहिषमार्जारादयोऽशुभः अन्येशुभयोगाः शौनकादिभिर्ज्ञेयाः विवाहवृंदावनेउपश्रु
तिरप्युक्ता आरोप्यासनपूरितेगणपतिंप्रस्थादिपात्रेशनैः समार्जन्यधिवेष्टितेयुवतयस्तिस्त्रःसकन्यानिशिनिर्यातारजकादिवेश्मसुकरेकृत्वाप्र

प्रश्नलग्नक्षणेयादृशापत्ययुक्स्वेच्छयाकामिनी तत्रचेदाव्रजेत् कन्यकायास्तुतोवात्तदापंहितेस्तादृशंतुत्ययमस्योर्वीपि
दिश्यते ८ शंखभेरीविपंचीरवैर्मंगलंजायतेवैपरीत्यंतदालक्षयेत् वायसोवाखरःश्वासृगालोपिवाप्रश्नलग्नक्षणेरौतिना
दंयदि ९ विश्वस्वातीवैस्नवपूर्वात्रयमैत्रैर्वस्वाग्नेयैर्वाकरपीडोचितर्क्षैः वस्त्रालंकारादिसमेतैःफलपुष्पैःसंतोष्याद्यो
स्यात्तुकन्यावरणंहि १० धरणिदेवोऽथवाकन्यकासोदरः शुभदिनेगीतवाद्यादिभिःसंयुतः वरवृत्तिकस्त्रयज्ञोपवीतादिद्या
ध्रुवयुतैर्वह्निपूर्वात्रयैराचरेत ११ ॥ (अभ्यर्चितंयावत्वंशृणुयुत्तरर्षसदृशीलोके किलोपश्रुतिः तन्मंत्रश्चउपश्रुतिमहाद्देवि चांडालगृहेवा।

स्त्रीनियथार्थंब्रूहिदेवित्वंशंकराज्यप्रवर्द्धिनीति ९ अथकन्यावरणंमुहूर्त्तंमत्तमयूरवृत्तेनाह विश्वस्वातीति उत्तराषाढादिनक्षत्रैरथवाग्निवाहनक्षत्रैरुप
लक्षितेकालेवस्त्रालंकारादिशब्देनरवाद्यादिमधुरवस्तुभिःसहितैःफलपुष्पैःआदौकन्यांतोष्यतोषयित्वाऽनुपश्चात्कन्यावरणंहिनिश्चयेनस्यात् कन्यावर
योर्लक्षणानिसामुद्रिकाध्यायादवगंतव्यानि १० अथवरवरणमुहूर्त्तमाह धरणिदेवइति धरणिदेवोब्राह्मणःपुरोहितादिः चंडेश्वरःपूर्वात्रितयमाग्नेय।
मुत्तरात्रितयंतथारोहिणीतत्रवरणेभगणाः शस्यतेसदा उपवीतंफलपुष्पवासांसिविविधानिचदेयवरायवरणेकन्याभ्रात्राद्विजेनवेति ११ ११ ॥

अथकन्याविवाहकालं ग्रहशुद्धिं च वसंततिलकाछंदसाह गुरुशुद्धिवशेनेति कन्यकानां विवाहः षडब्दकोपरिष्टात् षड्वर्षातिक्रमानंतरं समेवर्षे युग्मवर्षेषु सत्संवत्सर बडु कन्याजन्मराशेरित्याद्युक्तगुरुशुद्धौ सत्यां विवाहः शुभः अर्थात्सुरूपाणां विषमं विवर्षेषु गोचरप्रकरणोक्त रविशुद्धौ सत्यां विवाहः शुभः राजमार्त्तण्डः तृतीयः षष्ठगश्चैव दशमैकादशस्थितः रविशुद्धो निगदितो वरस्यैव करग्रहे जन्मस्थश्च द्वितीयस्थः पंचमे सप्तमेपि वा नवमे भास्करे पूजां कुर्यात्पाणिग्रहोत्सवे चतुर्थे वाष्टमे चैव द्वादशे भास्करे स्थिते वरः पंचत्वमाप्नोति कृते पाणिग्रहोत्सवे इति यत्तदुक्तं षडब्द मध्ये नोद्वाह्या सा कन्या वर्षद्वयं यतः सोमो भुक्त्वाथ गंधर्वस्ततः पश्चाद्धुताशन इति व्यासः अष्टवर्षा भवेद्गौरी नववर्षा च रोहिणी दशवर्षा भवेत्कन्या अत ऊर्ध्वं रजस्वला वा तस्याः द्वादशे वृषली स्मृतेति गौरीं ददद्ब्रह्मलोकं सावित्रं रोहिणीं ददत् कन्यां ददत्स्वर्गलोकमतः परमसद्गतिं प्राप्नोतीति शेषः अत्र युग्मे ... स्त्रीणां शु

गुरुशुद्धिवशेन कन्यकानां समवर्षेषु षडब्दकोपरिष्टात् रविशुद्धिवशाच्छुभो नराणामुभयोश्चंद्रविशुद्धितो विवाहः १२॥

मिथुनकुंभमृगालिवृषाजगे मिथुनगेपि रवौ त्रिलवे शुचेः॥

... भं पाणिपीडनमित्युक्तत्वात् पुनर्नववर्षायाः ... अयुग्मवर्षे त्वाद्विवाहनिषेधः प्राप्नोतीत्यत्र व्यवस्थामाह श्रीपतिः मासत्रयादूर्ध्वमयुग्मवर्षे युग्मे तु मासत्रयमेव यावत् विवाह ... वात्स्यायनोक्तां वराहमुख्याः इत्यतो नवमवर्षस्यायुग्मत्वनिषेधोऽष्टवर्षानंतरं मासत्रयपर्यंतमेव तदनंतरं तु सुखेन विवाह इत्यविरोधः एवं च षष्ठवर्षानंतरं जन्म

वर्ष तो विषमवर्षाया मासत्रयानंतरं नवमासाः शुभाः समवर्षे आद्यमासत्रयं त्रयं चेति गर्भतो युग्म इति निष्कर्षः ऽर्थः उभयोरिति स्त्रीपुंसयोश्चंद्रविशुद्धौ विवाहः शुभः उभयोश्चंद्रबलमावश्यकमित्यर्थः शुद्धिर्गोचरेणाभिहिता गोचरबलाभावे अष्टकवर्गादिबलं प्राह्यमित्याह नारदः गोचरं वेधजं चाष्टवर्गजं रूपजं बलम् यथोत्तरं बलाधिक्यं स्थूलं गोचरमार्गजमिति व्यासः कन्यायाग्रहशुद्धिश्च दशवर्षाच धिकस्य ... दशवर्षव्यतिक्रांता कन्या शुद्धिविवर्जिता तस्यास्तारेंदुलग्नानां शुद्धौ पाणिग्रहो मत इति १२ अथ विहितान्मासांश्छंदसाह मिथुनेति अलिर्वृश्चिकः एतद्राशिगते रवौ सति ॥

आषाढस्य त्रिलवे तृतीयांशे आषाढशुक्लद्वितीयामारभ्य दशमीपर्यन्तं करपीडनं विवाहो भवति अर्थादितर राशिगे सूर्ये आषाढशुक्लदशम्यनंतरं मिथुनराशिगे र्केपि हरिशयने च विवाहो न स्यात् अलीति एतद्राशिगे सूर्ये कार्तिकपौषमधुष्वपि करपीडनं स्यात् वृश्चिके[illegible]र्त्तिके मकरे पौषे मेषे चैत्रे। पीत्यर्थः इदं तु सौरमासग्रहणमतं श्रीधरोपि पौषेपि कुर्यान्मकरस्थिते र्के चैत्रे भवेन्मेषगते यदा स्यात् प्रशस्तमाषाढ[illegible]ते विवाहं वदंति मृगी मिथुन स्थितेऽर्के इति ये तु चांद्रमासानेवाहुर्नारदादयः माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासाः शुभप्रदाः मध्यमः कार्त्तिके मार्गशीर्षे[illegible] निंदिताः परे इति तेषां मते फाल्गुनो विहित इति तत्र मीनसंक्रमणसद्भावेपि शुभः चैत्रो निषिद्ध इति मेषसंक्रमणसद्भावेप्यशुभः तदुक्तं वृंदावने[illegible]पौन[illegible] दजस्तु वैशाखगतो न निंद्यः मध्वाश्रितौ द्वावपि वर्जनीयाविति अजस्तु वैशाखगतो न निंद्य इति निर्मूलमेव वस्तुतस्तु वसिष्ठेन उभयमास[illegible]धानात्सौरचांद्रमासे केप उत्तमो विवाहः एकतरपक्षाश्रयेण मध्यमः दिनाधिपे मेषवृषालिकुंभवृयुग्मनक्रास्थ्यघटर्क्षसंस्थे माघद्वये माधवशुक्रयोश्च मुख्यौ यथा कौर्त्तिकसौम्यः।

॥ अलिमृगाजगते करपीडनं भवति कार्तिकपौषमधुष्वपि १३ ॥

योग्येति अथ प्रसंगात्[illegible]मास विधायक वचनानि तेषां व्यवस्था च लिख्यते तत्र ऋष्यशृंगः विवाहव्रतयज्ञेषु सौरमानं प्रशस्यते गार्ग्योपि विवाहोत्सवयज्ञेषु सौरमानं प्रशस्यते वृद्ध[illegible]गः विवाहे सौस्मृत : सौरीयज्ञादौ साक्नः स्मृतः इत्येवमादीनि सौरमासविधायकवचनानि अथ चांद्रमासविधायकानि तथा च वसिष्ठः उद्वाहे यज्ञोप[illegible]नयप्रतिष्ठा। तिथिव्रतसौरमहोत्सवाद्य पर्वक्रियावास्तुगृहप्रवेशाः सर्वे हि चांद्रेण विगृह्यते तत् नारदः यात्रोद्वाहव्रतसौरतिथिवर्षेश निर्णय पर्वनाम्नूपवासादिकं कुर्याच्चांद्रेण गृह्यते इत्यादीनि तत्रैकतरमासावलंबनेऽपरवैयर्थ्यं स्यादित्यत्र समाधीयते यत्र सौरचांद्रमासाभ्यां मासशुद्धिरुपलभ्यते स उत्तमो विवाहः एकतरपक्षावलंबने मध्यम इत्युक्तं प्राक् मध्यमपक्षावलंबनं च अवश्यं दैवाकन्याविषयं वेदितव्यम् अपरे पुनर्देशविवाहयोः तथा तपनी कृष्णायोर्मध्ये चांद्रो मासः प्रशस्यते अन्येषु सर्वदेशेषु सौरो व्रतविवाहयोः तथा विंध्याद्रेर्दक्षिणे भागे चांद्रो मासः प्रशस्यते उत्तरभागे तु विंध्यस्य सौरं मानं विधीयते अन्येषु सर्वदेशेषु मिश्रं मा

अथमासप्रसंगाज्जन्ममासादिष्वयुक्तनिषेधविधीन्नयोद्दत्तथाह आद्येति यस्मिन् चांद्रमासे जन्म स जन्ममासः जन्मतिथिमारभ्य त्रिंशत्तिथ्यात्मको
मासो जन्ममासः यत्रमासे जन्म जन्ममासावित्युच्यते पक्षद्वयमध्ये प्रथमप्रकारेण प्रतिपादितं जन्मनक्षत्रं जन्मतिथिः समाहारद्वंद्वः जन्ममुहू
र्तोपि तत्राद्यगर्भयोः सुतकन्ययोर्द्वयोः करग्रहो विवाहो नोचितः निषिद्धः वसिष्ठः स्वजन्ममासर्क्षतिथिक्षणेषु वैनाशिकाद्यक्षगणेषु चैवं नोद्वाह [illegible] आत्माभ्युदया
र्थिकांक्षी नैवाद्यगर्भद्वितयं कदाचित् एतदपवादोपि जातं द्वितीयपत्ते वसिष्ठ इत्यादि पूर्वमुक्तः अथवात्र द्वितीयजनुषोरनाद्यगर्भयोः [illegible] द्विवाह [illegible]
सुतप्रदो विबुधैः पंडितैः प्रशस्यते अत्राद्यगर्भराहित्यं सर्वेषां विवक्षितम् अथवाचेदनाद्यजनुषोरितिपठितव्यं तथा च व्यवनः जन्मर्क्षे जन्म[illegible]सिवातुरा
यामथ जन्मनि जन्मलग्ने भवेद्दोढा पुत्राढ्या पतिवल्लभेति एतच्चानाद्यगर्भविषयं आद्यगर्भे साम्यान्निषेधात् १४ ज्येष्ठमासे विशे[illegible]लिन्याह ज्येष्ठद्व

आद्यगर्भसुतकन्ययोर्द्वयोर्जन्ममासभतिथौ करग्रहः नोचितोथ विबुधैः प्रशस्यते चेद्द्वितीयजनुषोः सुतप्रदः १४ ज्ये
ष्ठद्वंद्वमध्यमसंप्रदिष्टं त्रिज्येष्ठं वेन्नैव युक्तं कदापि॥ १५ द्वन्द्वमिति पुत्रो ज्येष्ठः कन्या ज्येष्ठा मासोपि ज्येष्ठः इत्येवं त्रिज्येष्ठं मंगलं कदापि नैवयुक्तं

नप्रशस्तं ज्येष्ठमासे ज्येष्ठयोर्वधूवरयोर्विवाहो नैव कार्यमित्यर्थः यदात्वेकतरज्येष्ठत्वे ज्येष्ठमासो भवति तदा मध्यमं संप्रदिष्टं अगतिविषयं कथि
त्यर्थः एकं ज्येष्ठमन्यद्वयमज्येष्ठं तदा शुभमेव वराहः द्वौ ज्येष्ठौ मध्यमौ प्रोक्तावेकज्येष्ठः शुभावहः ज्येष्ठत्रयं न कुर्वीत विवाहे सर्वसंमतं अस्या
पवादमाह केचिदिति सप्तावश्यकत्वे सूर्ये वह्निगे कृत्तिकास्थे सति ज्येष्ठमासेपि ज्येष्ठवरस्य कन्यकायाः विवाहः शुभः इति केचिद्विद्वांसः एतच्च [illegible]
स्पन ज्येष्ठ इति सामान्यतो मंगलकृत्यनिषेधेपि द्रष्टव्यम् भरद्वाजः ज्येष्ठे ज्येष्ठस्य कुर्वीत भास्करे वानलस्थिते नोत्सवा[illegible]नि कार्याणि दिनानि दश पंच वा पं
दिति अत्र ज्येष्ठपुत्रदुहित्रोर्ज्येष्ठमासवत् मार्गशीर्षेपि मंगलकृत्यनिषेधमाह भरद्वाजः मार्गशीर्षे तथा ज्येष्ठे क्षौरं परिणयं व्रतं आद्यगर्भदुहितुः सुतस्य च नै

स्वयमपिज्येष्ठापरस्परनज्येष्ठे के श्चिन्मार्गेऽपिनेष्यतइत्युक्तं प्राकु केचिद्गहणं शिष्टाचाराभावादितिसूचयितुमनैवान्योन्यमिति ज्येष्ठायाः कन्यायाः ज्येष्ठपुत्रेणसहविवाहोनैवस्यात् गर्गः ज्येष्ठायाः कन्यकायाश्चज्येष्ठपुत्रस्यवैमिथः विवाहोनैवकर्तव्योयदिस्यान्निधनंतुयोरिति १५ अथान्य विशेषंहरिणीछंदसाह कृतपरिणयादिति निजकुलेइतिदेहलीदीपन्यायेनात्रापिसंबध्यते निजकुलेस्ववंशेकृतस्यपुत्रस्यपरिणयात्षण्मासांतःषण्मासमध्येकृताकरपीडनंकन्याविवाहोनस्यात् नारदः पुत्रोद्वाहात्परंपुत्रीविवाहोनऋतुत्रये नतयोर्व्रतमुद्वाहेन्मंडनादपिमुंडनमिति तद्वदिति निजकुलेत्रिपुरुषमध्येपुत्रस्यकन्यायावामंडनाद्विवाहान्मुंडनंचौलोपनयनंसमावर्तनंनाविवाहतः षण्मासमध्येनकार्यम् अत्रिः कुलेऋतुत्रयादर्वाम्मंडनानंतुमुंडनंप्रवेशान्निर्गमेचैवनकुर्यान्मंडनत्रयमिति अत्रविशेषःशार्ङ्गीये वृतंसमावर्तनकंसचौलंकेशांतमेतानि

केचित्सूर्यवन्हिगंगोद्यचाहुर्नैवान्योन्यंजेष्ठयोःस्याद्विवाह १५ कृतपरिणयात्षण्मासांतःकृताकरपीडनंनचनिजकुलेतद्व।
द्वामंडनादपिमुंडनम् नचसहजयोर्देयेभ्रात्रोःसहोदरकन्यकेनसहजकृतोद्वाहोर्भर्त्ते क्षमेनपितृक्रिया १६ ॥ १६ ॥

ष्टेतितद्याःसौरंपुरस्कृत्यभवंतियस्माच्चत्वारितस्मादिहमुंडनानि चूडासीमंतकेशांतविवाहोपनयानुधाःपुरुमंगलमित्याहुस्तदन्यल्लघुमंगलम् ज्येष्ठ कृत्वातुषण्मासनकुर्याल्लघुमंगलम् कुर्वंतिमुनयःकेचिदन्यस्मिन्नपिवत्सरे लघुवामंगलंकार्यंकार्यंनैमित्तिकंहितु पुत्रोद्वाहःप्रवेशाख्यःकन्योद्वाहस्तु। निर्गमःमुंडनंचौलमित्युक्तंव्रतोद्वाहौतुमंगलम् चौलमुंडनमेवोक्तंवर्जयेद्दूरणात्परम् मौंजीद्वयमपतःकार्यायतोमौंजीनमुंडनम् अभिन्नेवत्सरेपि। स्यात्तद्वहस्तत्रभेदयेत् अभेदेदिवसस्यापिनकुर्यादेकमण्डपेइति एषांसमूलत्वेदेशकालसंकटेसतिबोद्धव्यं उक्तंच एकोदरयोर्द्वयोरेकद्दिनो। द्वहनेभवेन्नाशः नद्यंतरएवैकेदिनेप्याहुःसंकटेचशुभंनप्रतिषिद्धलग्नंसंप्राप्तेसंकटेमहति एकोदरसंभवयोरेकाहेभिन्नमंडपेकालेइति। नचेति सहजयोःसोदरयोर्भ्रात्रोः सहोदरकन्यकेनदेयेनोद्वाह्ये नारदः नचैकजन्मनोःपुंसोरेकजन्येतुकन्यके नूनंकदाचिदुद्वाह्येनैकदामुंडन

ह्वयमिति अत्रचकारोऽनुक्तसमुच्चयार्थस्तेनैकस्मैवराय सहोदरकन्याद्वयमपिनदेयं नपुत्रीद्वयमेकस्मैप्रदद्यात्तुकदाचनेतिवसिष्ठोक्तेः नसह
जस्कतोद्वाहोवद्धार्धइति सुतश्चसुतोसुतावसुतेसरूपाणमेकशेषइत्येकशेषः सुताचसुतौपुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सुतौचसुताचसुतेचसुतोवेति
सुताः इतिकृतेकशेषणाद्वेपुमान् स्त्रियेत्येकशेषः सहजाश्चतेसुताश्चतेसुताश्चेतिकर्मधारयः तेषांसोदरभ्रातॄणांविवाहः अब्दार्धेषण्मासमध्येन
कार्यः उद्वाहइत्युपलक्षणं ततश्चैकामातृजयोः पुत्रयोः कन्ययोर्वासमानसंस्कारोनकार्यइत्यर्थः वृद्धमनुः एकमातृजयोरेकवत्सरेपुरुषस्त्रियोः नसमा
नाक्रियांकुर्यान्मातृभेदेविधीयते समानक्रियासुउनादिकाभिन्नमातृजयोः समानक्रियायांनदोषः नारदः समानापिक्रिया: [illegible] च।
विवाहाद्दुहितुःकार्योनविवाहश्चतुर्दिनमिति भिन्नमातुर्दुहितुर्विवाहः समानक्रियापायदिदिनचतुष्टयमध्येनकार्यमित्यर्थः वसिष्ठेनविशेषउक्तः
एकोदरप्रसूतानांनात्रकार्यत्रयंभवेत् भिन्नोदरप्रसूतानांनेतिशातातपोब्रवीत् इति चौलोपनयनविवाहरूपकार्यत्रयं आदौचौलततोमौंजीविवा
हश्चश्रुभप्रदः मातृभेदेवृधैरुक्तोमातुरैकोनकर्हिचित् एवंसतिभिन्नोदरमंगलमावश्यकत्वेगृहभेदात् एकगृहेआचार्यभेदाद्वाकार्यं वसिष्ठः द्वि
शोभनंत्वेकगृहेनचेष्टंशुभंतुपश्चान्नवभिर्दिनैस्तु आवश्यकंशोभनमुत्सवोवाद्वारेणवाचार्यविभेदतोवेति यमलजातयोस्त्वयमपिनिषेधोनास्ति
एकस्मिन्वत्सरेचैववासरेमंडपेतथाकर्तव्यंमंगलंस्वस्त्रोभ्रात्रोर्यमलजातयोः तत्रापिज्येष्ठानुक्रमेणकार्यंज्येष्ठानुक्रमस्तुगर्भोसविक्रमेण
तथाचभागवते तृतीयस्कंदे हिरण्याक्षहिरण्यकशिपूत्पत्तौप्रजापतिर्नामतयोरकार्षीद्युःप्राक्स्वदेहाद्यमयोरजायत तंवैहिरण्यकशिपुंविदुः प्रजेता
जाहिरण्याक्षमसूतसाग्रतइति तथावैद्यके आत्रेयसंहितायां यदाविशेद्विधाभूतंबीजपुष्पोपरिस्सरत् तदाभवेद्द्विधागर्भः सूतिर्वेशविपर्ययात् तेनप्र
थमंजातःकनिष्ठः अनंतरंजातोज्येष्ठः अतएवयमयोश्चैवगर्भेतुजन्मतोज्येष्ठतामतेतिमनुनागर्भेजन्मतइत्युक्तंजन्मज्येष्ठेनचाह्वानंसुब्रह्मण्या
स्वपिस्मृतमिति तुमनुवचनम् एककोशजातयमलविषयं तथाचदेवलः यस्यजातस्ययमयोःपश्यतिप्रथमंमुखं संतानःपितरश्चैवतस्मिन्ज्ये
ष्ठ्यंप्रतिष्ठितमिति संतानोवंशः यदातुपुंसोबल्यानिशयाद्रेतसोद्विधापातः तदाकोशद्वयेयमलोसत्तिः॥ ६ ॥ ७ ॥ २ ॥

यदातुगर्भेवायुना एकस्मिन्नेवकोशेरेतसो द्वैधीभावस्तदा एककोशे एवयुगपद्यमलजन्मेति ननुस्त्रीणां विवाह उपनयतस्थानइतिस्मृतेः कन्या
विवाहस्यपुत्रोपनयनस्यचसमानमितिचेत् नअष्टवर्षंब्राह्मणमुपनयेदितिवचने ब्राह्मणग्रहणात्कुमारमित्यनुवृत्तेश्च स्त्रीशूद्राणांव्रतबंध
निषेधाच्चयत्तु स्त्रीणां विवाह उपनयनस्थाने इत्युक्तं तत्तासां द्विजत्वसिध्यर्थं अतः स्त्रीविवाएवनतूपनयनंतस्मात्तोरर कन्यापुत्रयोर्विवाहोपन
यनयोः समानसंस्काराभावात् षण्मासमध्येपितेकार्ये शुभेइति शुभेविवाहादिमङ्गलकृत्येपितृक्रियाश्राद्धक्रियानकार्या मंगलेनाप्यमंगलमि
तिनारदोक्तेः अमंगलंश्राद्धं समाप्तेएवमंगलेकार्यंनमध्येइत्यर्थः १६ अथप्रतिकूलनिर्णयमिंद्रवंशयाह बध्वावरस्येति निश्चयोत्तरंवाग्दानात्तदन
तरंबध्वाकन्यायाः वरस्यवाकुलेवंशेत्रिपूरुषेपुरुषत्रयमध्येकश्चनसपिंडोनाशंप्राप्नुयात् तत्रमासोत्तरं मरणदिनादारभ्यत्रिंशद्दिनंप्रतिकूलं
ततःशांत्यास्वनुष्ठितयाविवाहःस्फरवेनइष्यते इदंपित्रादिभिन्नविषयम् मांडव्यः अन्येषांतुसपिंडानामाशौचमासंसमितं तदंतेशांतिकंकृत्वाततोलग्नं

बध्वावरस्यापिकुलेत्रिपूरुषेनाशंव्रजेत्कश्चननिश्चयोत्तरं मासोत्तरंतत्रविवाहइष्यतेशांत्याथवासूतकनिर्गमेपरेः १७ ॥

विधीयते पित्रादिमरणेतुविशेषः वरवध्वोः पितामातापितृव्यश्चसहोदरः एतेषांप्रतिकूलंचेन्महाविघ्नकरंभवेत् पितामातामहश्चैवसूतावापिपिता
मही पितृव्यःस्त्रीसुतोभ्राताभामिनीवाविवाहिता एभिरेवविपन्नैश्चप्रतिकूलंबुधैःस्मृतं वाग्दानानंतरंयत्रकुलयोः कस्यचिन्मृतिः तदासंवत्स
रादूर्ध्वंविवाहःशुभदोभवेत् पितुराशौचमब्दंस्यात्तदर्धंमातुरेवहि मासत्रयंतुभार्यायास्तदर्धंभ्रातृपुत्रयोः अन्यत्रप्रतिकूलंसपिंडस्यमासमेकंविव
र्जयेत् विवाहस्तुतयोः पश्चात्तयोरेवविधीयते दुर्भिक्षेराष्ट्रभंगेचपित्रोर्वाप्राणसंशये प्रौढायामपिकन्यायांप्रतिकूलंनदुष्यति दीर्घरोगाभिभूतस्यदूरदे
शस्थितस्यच उदासवर्तिनश्चैवप्रतिकूलंनविद्यते संकटेसमनुप्राप्तेयाज्ञवल्क्येनयोगिना शांतिरुक्तागणेशस्यकृत्वाताशुभमाचरेत् अथावश्य
कत्वेऽपवादमाह अथवेति आशौचनिर्गमेशांत्यास्वनुष्ठितयाविवाहःपरैराचार्यैरिष्यते ज्योतिःप्रकाशेप्रतिकूलेपिकर्तव्योविवाहोमासमेतरा शांति

अथान्यदपि वि[illegible]णतरमुपजात्याह चूडाव्रतमिति अपिशब्दात्समावर्त्तनादि चौलमुपनयनं समावर्त्तनंच विवाहानंतरं पुरुषत्रयमध्य एव नेष्टं तथा
व्रतादुपन[illegible]चूडाव पुरुषत्रय पर्यन्तं नेष्टा तथा वध्वाः स्नुषायाः प्रवेशात्कृतायाविनिर्गमोपि पुरुषत्रयपर्यंतमेव नेष्टा मेधातिथिः पुरुषत्रयपर्यंतं प्र
तिकूलं सगोत्रेण प्रवेशान्निर्गमात्तद्वत् तथा मुंडनमंडनेइति तस्मान्मूलपुरुषस्य चतुर्थत्वेनायं दोषः स चायं दोषः पुरुषत्रयेपि षण्मासपर्यंतमिव अ
त एव षण्मास इति मासषट्कानंतरं परतोपि विवाहादिः क्रमः एतन्मूलवाक्यं कुले ऋतुत्रयादर्वाग् इत्यादिना प्रागुक्तं अत्राप्यवाक्[illegible]यते वेति अथ
वा अब्दभेदात् षण्मासमध्येपि क्रमः यथा माघे विवाहो वैशाखे चौलं यज्ञोपवीतं वा भवतीत्यर्थः संहितासारावल्यां फाल्गुने चैत्र[illegible]सुतोद्वाहे पिनाय
मे भेदादब्दस्य कुर्वीत ननु त्रयविलंघनमिति १८ अथ मूलादिनक्षत्रोत्पन्नयोर्वधूवरयोः श्वशुरादिपीडकत्वं वसंततिलकेनाह श्वश्रूविनाश

चूडाव्रतं चापि विवाहतोव्रताच्चूडाच नेष्टापुरुषत्रयांतरे वधूप्रवेशाच्चसुतां विनिर्गमः षण्मासतो वाब्दविभेदतः क्रमः १८ श्वश्रू
विनाशमहिजो सुतरां विधत्तः कन्या सुतौ निर्ऋतिजौ श्वशुरं हतश्च ज्येष्ठाभजाततनया स्वधवाग्रजं च शाक्राग्निजा भव
ति देवरनाशकर्त्री १९ द्वीशाद्यपादत्रयजा कन्या देवरसौख्यदा॥ ७ मिति अहिजो अश्लेषानक्षत्रोत्पन्नौ कन्यापुत्रौ श्वश्र्वाः साक्षाद्भ

र्त्तुर्मातुः कन्यायाश्च साक्षान्मातुः नाशं विधत्तः कुरुतः तथा निर्ऋतिजौ मूलोत्पन्नौ श्वशुरं हतः नो भ्रपतः जनकं जनं हा हति भर्त्तुर्मूला हि धिस्यजेल्लिव
सिष्ठोक्तेः कुलन्यापत्वात्कन्यायामपि साक्षान्मातरं ज्येष्ठेति ज्येष्ठानक्षत्रोत्पन्ना कन्या स्वधवाग्रजं भर्त्तुर्ज्येष्ठभ्रातरं हंति शाक्राग्निजा विशाखोत्पन्ना दे
वरस्य भर्त्तृकनिष्ठभ्रातुर्नाशकर्त्री उक्तंच ऐंद्री पत्यग्रजं हंति देवरं तु द्विदैवतेति १९ एतदपवादमनुष्टुभाह द्वीशाद्येति स्पष्टार्थम् नहंति देवरं कन्या तुला
मिश्राद्विदैवजा तदंत्यपादजात्वाज्यादुष्टा वृश्चिकपुच्छवदिति वृद्धनारदोक्तेः मूलेति मूलचतुर्थचरणोत्पन्नौ कन्यासुतौ श्वशुरे सौख्यदौ अश्ले
षाप्रथमचरणोत्पन्नौ च श्वश्र्वाः सौख्यदौ नारदः सुतः सुता वा नियतं श्वशुरं हंति मूलजौ नद्यंत्यपादजौ नैव तथाश्लेषाद्यपादजा वितिपुंस्त्वमविवसि

ज्योतिर्निबंधे मोजीबंधनानंतरं मूलाश्लेषादोषोनास्तीत्युक्तं मूलव्यालोद्भवोदोषः पुंसांमौंज्यां विनश्यतीति भूपालवल्लभवचनादिति तन्नमूलाश्लेषादोषः शूद्रविषयः पर्यवस्यति तथाज्येष्ठोसन्नःपुमान् पत्यग्रजमग्रजांवाहंति विशाखोसन्नश्चपत्यनुजमनुजाहंति उक्तंच कलत्रपटले पत्यग्रजामग्रजंवा हंतिज्येष्ठर्क्षजःपुमान् तथाभार्यानुजांचैवानुजंहंतिद्विजइत्युक्तं तत्परिहारश्चतत्रैव मूलांत्यपादजौश्रेष्ठौ तथाश्लेषाद्यपादजौ द्वीशांत्यपादजौदुष्टौ तद्वज्ज्येष्ठांत्यपादजाविति ज्येष्ठाविशाखोसन्नपुंसः दोषतत्परिहारनिरूपणग्रंथेषुदृष्टत्वादुपेक्ष्यम् २० अथाष्टकूटानांनामान्यनुष्टुभाह वर्णइति एते वर्णादिमैत्र्यांसत्यांगुणाधिकाएकादिगुणाधिकाःस्युः यथावर्णमैत्र्यामेकोगुणः वश्येद्वावित्यादि २१ तत्रादौवर्णकूटंप्रमाणिकयाह द्विजाइति मीनकर्कवृश्चिकाद्विजाःब्राह्मणाः ततोनंतरमन्येमेषसिंहधनुराशयोनृपाःक्षत्रियाः वृषकन्यामकराविशोवैश्याः मिथुनतुलाकुंभाः अंघ्रिजाःशूद्राः।

मूलांत्यपादसार्पाद्यपादजातेतयोःशुभे २० वर्णोवश्यंतथाताराक्योनिश्चग्रहमैत्रकम् गणमैत्रंभकूटंचनाडीचैतेगुणाधिकाः २१ द्विजाझषालिकर्कटास्ततोनृपाविशोंघ्रिजाः वरस्यवर्णतोधिकावधूर्नशस्यतेबुधैः २२ हित्वामृगेंद्रंनरराशिवश्याःसर्वेतथैषांजलजाश्चभक्ष्याः सर्वेपिसिंहस्यवशेविनालिंज्ञेयंनराणांव्यवहारतोऽन्यत् २३ ॥ २३ ॥ ९ ॥

तत्रवरवध्वोराश्योर्वर्णौज्ञात्वावरस्यवर्णतोब्राह्मणादिकावधूरधिकाज्येष्ठवर्णाबुधैर्नशस्यते किंतुसमाहीनावाशस्यतइत्यर्थः एकोगुणः समेवर्णे तथावर्णोत्तमेवरे हीनवर्णेवरेशून्यंकेप्याहुःसदृशेदलमिति २२ अथवश्यकूटमिंद्रवज्रयाह हित्वेति नरराशयोमिथुनकन्यातुलाएषांमेषादयः सर्वेपिसिंहंत्यक्त्वावश्याः ननुजलचराणांसहानवस्थानात् कथंवश्यत्वं तत्राह जलजास्तुभक्ष्याइति एषांनरराशीनांजलजाःमकरकुंभमीनकर्कास्तुभक्ष्याः किंपुनर्वश्याइतिस्तूचयितुंतुशब्दः सिंहस्यालिंवृश्चिकंविनासर्वेवश्याः अन्यदनुक्तंचतुष्पदानांजलचराणांवश्यत्वंनराणांमनुष्याणांव्यवहारतोज्ञेयम् वश्यकूटंवश्यभक्ष्यवैरभेदेनत्रिधा तत्रवरराशेःस्त्रीराशौवश्येसतिद्वौगुणौ यम् भक्ष्येएकोगुणःवैरेगुणाभावः २३ ॥ २३ ॥ २३ ॥ ९ ॥

अथ ताराकूटमनुष्टुभाह कन्यर्क्षादिति कन्यानक्षत्राद्वरनक्षत्रं यावद्गणयेत् तथा वरनक्षत्रादपि कन्यानक्षत्रं गणयेत्ततो नवभिर्भक्ते यद्यवशि
ष्टं तच्चेत् त्रिपंचसप्तमितं भवेत्तदा ऽसद्दृक्षं भं स्मृतम् अन्यथा एकद्वि चतुःषडष्टनवमितं चेत्तदा शुभम् उभयत्रापि त्रिपंचाद्विमितशेषे तारामैत्रीनास्त्येव गु
णाभावः एकत्र चेत्तदा ऽर्धमैत्री तदा सार्धैको गुणः उभयत्रापि चेत् त्र्यादिशेषाभावस्तदा पूर्णमैत्री गुणत्रयं २४ अथ योनिकूटं शार्दूलविक्रीडितद्वयेनाह
अश्विन्यंबुपयोरिति ज्येष्ठाभैत्रभयोरिति अश्विनीशततारकयोर्हयो अश्वो योनिरुक्तः एवं स्वातीहस्तयोः कासरो महिषः लुलायो महिषो वाहद्विषद्भो
सा सैरभश्चेत्यमरोक्तेः कर्णः श्रवणः अंबु पूर्वाषाढा तयोर्वानरो मर्कटः चांद्रं मृगः अब्जयोनिर्ब्रह्मा तद्भं रोहिणी तयोरहिः सर्पः कुरंगो हरिणः अनु

कन्यर्क्षाद्दूरभं यावत्कन्याभं वरभादपि गणयेन्नवहृच्छेषे त्रीषद्रिभमसत्स्मृतं २४ अश्विन्यंबुपयोर्हयो निगदितः स्वात्य
र्कयोः कासरः सिंहो वस्वजपाद्भयोः समुदितो याम्यांत्ययोः कुंजरः मेषो देवपुरोहितानलभयोः कर्णांबुनोर्वानरः स्यादेश्वा
भिजितोस्तथैव नकुलश्चांद्राब्जयोन्योरहिः २५ ज्येष्ठामैत्रभयोः कुरंग उदितो मूलार्द्रयोः श्वा तथा मार्जारोदितिसार्पयोरथ म
घायोन्योस्तथैवोंदुरुः व्याघ्रो द्वीशभचित्रयोरपि च गौरर्यम्णबुध्न्यर्क्षयोर्योनिः पादगयोः परस्परमहावैरं भयोन्योस्त्यजे
॥त् २६

राधा ज्येष्ठयोः द्वीशभं विशाखा चित्रयोर्व्याघ्रः बुध्न्यर्क्षं उत्तराभाद्रपदा अर्यमोत्तराफाल्गुनी तयोर्गौर्योनिः अन्यत्स्पष्टं फलमाह पादगयोरि
ति एकस्मिन्पादे चरणे गतयोरुक्तनक्षत्रयोन्योः परस्परमहावैरं भवेत् यथा अश्विन्यंबुपयोर्हयो पि गदितः स्वात्यर्कयोः कासर इति पादः तयोक्तयोर्भ
योन्योरश्वमहिषयोर्महावैरं एवं सिंहहस्तिनोरित्यादि एतत्फलमाह अत्रिः एकयोनिषु संपत्तिर्दंपत्योः संगमः सदा भिन्नयोनिषु मध्यः स्याद्वैरिभावे न चेत्तयोः
योनेरथावेनोद्वाहः सतु कार्यो वियोगदः राशिवश्यं वयद्यस्ति कारयेन्नेतु दोषभाक् अत्रातिवैरं वैरोदासीनं मैत्रातिमैत्रक्रमेण गुणविभागः गोव्याघ्रादीनामअ
तिवैरं तत्र गुणाभावः श्वनकमार्जारादीनां वैरं तत्रैको गुणः अश्वमेषादीनामौदास्यं तत्र गुणद्वयं गोमेषादीनां मैत्रं तत्र गुणत्रयं एकयोनौ अतिमैत्रं तत्र गुण

मु०टी० वि०प्र० ६८

अथग्रहमैत्रीशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह मित्राणीति मित्रेचेति द्युमणिः सूर्यस्य भौमगुरुचंद्राः मित्राणि शुक्रशनी अस्य वैरिणौ अस्य सौम्यः बुधः समः विधोः चंद्रस्य बुधरवी मित्रे पुनरस्य विधोर्द्विषन् शत्रुर्नास्ति मंगलगुरुशुक्रशनयः समा एव अथ भौमस्य गुरुचंद्रसूर्या मित्राणि बुधः शत्रुः शुक्रशनी समौ अथ शशभृत्सूनोः बुधस्य सिताहस्करौ शुक्ररवी मित्रे अस्य बुधस्य शशी शत्रुः गुरुशनीभौमाः समाः अथ गीष्पतेर्गुरोः सूर्यभौमचंद्रा मित्राणि। बुधशुक्रौ शत्रू सूर्यजः शनिः समः अथ कवेः शुक्रस्य बुधशनी मित्रे चंद्रसूर्यौ शत्रू कुजगुरू समौ अथ शनेः शुक्रबुधौ मित्रे रविचंद्रभौमा द्विषो वैरिणः।

मित्राणि द्युमणेः कुजेज्यशशिनः शुक्रार्कजौ वैरिणौ सौम्यश्चास्य समो विधोर्बुधरवी मित्रे न चास्य द्विषत् शेषाश्चास्य समाः कुजस्य सुहृदश्चंद्रेज्यसूर्या बुधः शत्रुः शुक्रशनी समौ च शशभृत्सूनोः सिताहस्करौ २७ मित्रे चास्य रिपुः शशी गुरुशनिक्ष्माजाः समा गीष्पतेर्मित्राण्यर्ककुजेंदवो बुधसितौ शत्रू समः सूर्यजः मित्रे सौम्यशनी कवेः शशिरवी शत्रू कुजेज्यौ समौ मित्रे शुक्रबुधौ शनेः शशिरविक्ष्माजा द्विषोऽन्यः समः २८ रक्षोनरामरगणाः क्रमतो मघाहिवस्वैंद्रमूलवरुणानलतक्षराधाः पूर्वोत्तरात्रयविधातृयमेशभानि मैत्रादितींदुहरिपौष्णमरुल्लघूनि २९ निजनिजगणमध्ये प्रीतिरत्युत्तमा स्यादमरमनुजयोः सा मध्यमा संप्रदिष्टा॥

अन्यो गुरुः समः अत्र गुणविचारः तत्रैकाधिपतित्वे परस्परमित्रत्वे पंचगुणाः सममित्रत्वे चत्वारः उभयसमत्वे त्रयो गुणाः मित्रवैरे गुणद्वयं समवैरे एकगुणः परस्परवैरे गुणाभावः २७ २८ अथ गणकूटं वसंततिलकया शालिन्या चाह रक्षोनरेति निजनिजेति क्रमतो रक्षोनरामरगणाः पादत्रयेणोच्यन्ते वक्ष्यमाणानि मघाश्लेषाधनिष्ठाज्येष्ठामूलशततारकाकृत्तिकाचित्राराधाविशाखा मघादिषु तत्पर्यंतं नक्षत्राणि रक्षोगणः पूर्वात्रयमुत्तरात्रयं विधाता रोहिणी यमो भरणी ईश आर्द्रा एतानि भानि नरगणो मनुष्यगणः मैत्रमनुराधा अदितिः पुनर्वसुः इंदुर्मृगः हरिः श्रवणः पौष्णं रेवती मरुत्स्वाती लघूनि अश्विनी पुष्य हस्ताः एतानि नव भान्यमरगणो देवगण इति २९ निजेति स्वस्वगणे विद्यमानयोः स्त्रीपुरुषयोः स्वस्वगणयोरत्युत्तमा प्रीतिः स्यात् अमरमनुजयोर्देवमनु

परस्परं प्रीतिर्मध्यमा स्यात् अस्फ़रमनुजयो राक्षसमनुष्ययोः स्त्रीपुरुषयोर्मृत्युरेवत्र दिष्टः प्रबलदुर्बलन्यायेन मनुष्यगणस्यैव नाशः शार्ङ्गीये रक्षोगणः पुमा
न् चेत्स्यात्कन्या भवति मानवी केपीच्छंति तद्देहा हंव्यस्तकोपी हनेच्छति एतत्तुल्यन्यायाद्देवराक्षसयोरपि द्रष्टव्यम् अस्यापवादमाह गर्गः रक्षोगणो य
दा पुंसां कुमारी नृगणा भवेत् सङ्कूटखगप्रीतिर्यो निश्फ़ुद्वं शुभंतदेति अत्रेयं गुणकल्पना नरराक्षसो मेहे द्वैरतन्त्रगुणभावः देवराक्षसो द्वैरतन्त्रगुणाभा
वः देवमनुष्यत्वे चत्वारः गणैकत्वे षड्गुणाः ५० अथ राशिकूटमनुष्टुभाह मृत्युरिति स्त्रीपुरुषयोः परस्परं षष्ठाष्टमराशित्वे सति मृत्युर्ज्ञेयः एवं नवात्मजन
वपंचमेऽपत्यानां हानिः एवं द्विर्द्वादशे निर्धनत्वं दारिद्र्यं स्यात् अन्यत्रवर्तीयैकादशे चतुर्दशमे समसप्तमे वा सति सौख्यकृत्याणि पीडनं स्यात् ३१ अ
थास्य दुष्टभकूटस्य परिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह प्रोक्तेति स्त्रीपुरुषराश्योर्द्वयोरेकाधिपत्ये सति एकस्वामिकत्वे सति प्रोक्ते दुष्टभकूटे षडष्टकादावपि

अस्फ़रमनुजयोश्चेन्मृत्युरेव प्रदिष्टो दनुजविबुधयोः स्याद्वैरमेकान्ततोऽत्र ३० मृत्युः षडष्टके ज्ञेयोऽपत्यहानिर्नवात्मजे द्वि
र्द्वादशे निर्धनत्वं द्वयोरन्यत्र सौख्यकृत् ३१ प्रोक्ते दुष्टभकूटके परिणयस्त्वेकाधिपत्ये शुभोऽथो राशीश्वरसौहृदेऽपि गदितो
((नाड्यृक्षशुद्धिर्यदि॥

विवाहः शुभो गदितः यथा मेषवृश्चिकयोः तुलावृषभयोर्वा नवपंचमत्वेकाधिपत्याभावः द्विर्द्वादशे मकरकुंभयोः।
अथवा राशीश्वरयो राशिस्वामिनोः सौहृदे मैत्रेऽपि यदि नाडीनक्षत्रयोः शुद्धिर्वेधो न भवेत्तदापि दुष्टभकूटके विवाहः शुभः यथा षडष्टके मी
नसिंहराश्योर्नवपंचमे मेषधनुषोर्द्विर्द्वादशे मीनमेषयोः इत्यादि तथा च वसिष्ठः द्विर्द्वादशे वा नवपंचमे वा षडष्टके राक्षसयोषिता वा एकाधिपत्ये भ
वनेशमैत्रे शुभायपाणिग्रहणं विधेयमित्यादि अन्यच्च विषमात्कन्यकाराशेः षष्ठषष्ठाष्टकं न सत् समात्षष्ठाष्टकं शुभं ज्ञेयं विपरीतं न शोभनं अन्यत्रेऽपि
वोरिति अन्यत्रैमैत्री तिषडष्टकादिभ्योऽन्यराशौ राशिस्वामिनोः परस्परशत्रुत्वे वा सति अंशपयोस्तद्राशिनवांशस्वामिनोर्बलित्वसखित्वे स्याताव
लित्वसखितावप्रथमाद्विवचनांतपदम् बलित्वं उच्चादिस्थानस्थितत्वेन सबलत्वं सखिता परस्परमैत्री ते उभे चेद्भवतः॥ छ ॥ ॐ ॥ रामः

मु॰टी॰ तथानाड्यृक्षेशशुद्धौनाडीनक्षत्रयोर्वेधाभावेसतितथाताराशुद्धिवशेचसतिराशिवशताभावेचराशिवश्यत्वेचसतिदुष्टभकूटकेपिविवाहः शुभः

वि॰प्र॰ रुक्तः उक्तंचजगन्मोहनेवसिष्ठेन राशिनाथेविरुद्धेपिसबलावंशकाधिपौ तन्मैत्रेपिचकर्त्तव्यंदंपत्योःसुखमिच्छतेति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणे

७० सिष्ठवाक्यं राशिनाथेविरुद्धेपिमित्रत्वेचांशनाथयोः विवाहंकारयेद्धीमान्दंपत्योःसौख्यवर्द्धनमिति अन्यच्चतस्मिन्नेवप्रकरणेवसिष्ठवाक्येषुअन्यत

रवाक्यानर्थक्यापत्तेरुपसंहारन्यायेनप्रवर्त्तते तेनावश्यंवाक्यद्वयस्यभिन्नार्थत्वंवाच्यम् तत्रकस्यकोर्थइतिसंदेहेन्यूनार्थद्वितीयंवचनंकेवल

ग्रहवैरापवादकंतुल्यबलत्वात् अंशनाथसबलत्वाभिधायकंप्रथमवचनंउभयविरोधस्यग्रहवैरराशिवैररूपस्यापवादकं तेनराशिनाथेविरु

द्धेसत्रराशीचनाथौचएतेषांसमाहारोराशिनाथंतस्मिन्राशिनाथे तथाचायमर्थः राशी विरुद्धौषट्काष्टकादिनानाथौविरुद्धौकन्योरित्याकां

अन्यर्क्षेशयोर्बलित्वसख्येतनाड्यृक्षशुद्धौतथातारांशुद्धिवशेनराशिवशताभावेनिरुक्तोबुधैः ३२ मैत्र्यांराशिस्वामि

नोरंशनाथद्वंद्वस्यापिस्याद्गुणानांनदोषः खेटारित्वंनाशयेत्सद्भकूटंखेटप्रीतिश्चापिदुष्टंभकूटम् ३३ ॥ ३३ ॥

क्षायांययोःषट्काष्टकादिविचारस्तयोरेवसन्निहितत्वात्ग्रहणंतयोः समुचितेसतिविवाहः शुभः नन्वस्मिन्वाक्येक्लिष्टव्याख्यानेकिंमानंउच्य

ते अंशनाथसबलत्वस्याधिककरणमेव नचयुगपदुसन्नस्यदोषद्वैविध्यस्यराशिविरोधग्रहविरोधरूपस्यपरिहारकरूपमित्यवगम्यते अस्मिन्नपि

पक्षेनाडीशुद्धिस्ताराशुद्धिः राशिवशतावापेक्षितेति ३२ अथदुष्टानांगणकूटभकूटानांपरिहारंशालिन्याह मैत्र्यामिति स्त्रीपुरुषयोः राशिस्वामिनो

र्मैत्र्यांसत्यांतथाराशिनवांशनाथयोः द्वंद्वस्यापिमैत्र्यांसत्यांदुष्टगुणानांदोषोनस्यात् अत्रिः राशीशयोःसुहृद्भावेमित्रत्वेवांशनाथयोः गणादिदोषेप्युद्वाहः

पुत्रपौत्रप्रवर्धनः अथसद्भकूटंतृतीयैकादशादिकंखेटारित्वंग्रहवैरकृतंदोषंनाशयेत् एवमेवखेटप्रीतिः ग्रहमैत्रीचापिदुष्टंभकूटंषडष्टादिकंना

शयेत् असद्भकूटेगुणाभावः भकूटदोषापवादेचतारोगुणाइति ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ३३ ॥ ६ ॥ ७०

अथनाडीकूटं स्रग्धरयाह ज्येष्ठारौद्रेति ज्येष्ठारौद्रमार्द्रा अर्यमोत्तराफाल्गुनी अंभःपतिर्वरुणः शततारकाएभ्योनक्षत्रेभ्योयुगयुगंद्वयं ज्येष्ठामूलं उत्तराह
स्तः आर्द्रापुनर्वसूः शततारापूर्वाभाद्रपदा दास्रभमश्विनीच एतन्नक्षत्रनवकंपरस्परमेकनाडीत्युच्यते पुष्यमृगचित्राऽनुराधाभरणीधनिष्ठापूर्वाषा
ढापूर्वाफाल्गुनीउत्तराभाद्रपदाएतन्नक्षत्रनवकंमध्यनाडीत्युच्यते अथवाय्वग्निव्यालविश्वोडुयुगयुगंवायुस्वातीतयुगद्वयंस्वातीविशाखाअग्निःकृ
त्तिकारोहिणीव्यालः अश्लेषामघाविश्वोडुयुगंविश्वेउत्तराषाढाश्रवणश्चपौष्णभंरेवती एतन्नक्षत्रनवकंअपरातृतीयेकनाडीत्युच्यते एतत्फलमा
ह दंपत्योः स्त्रीपुंसयोः एकनाड्यापरिणयनमसत् दुष्टफलंस्यात् मध्यनाड्यांहिमिश्रयेनमृत्युर्द्वयोरपिस्याव नारदेनतुविशेषउक्तः चतुस्त्रिराद्य
भिभोत्थायाः कन्यायाः क्रमशोऽश्विभात् वह्निभादिंदुभान्नाडीत्रिषुचतुःपंचपर्वसुगणयेत्तस्ययावैकनाड्यांमृत्युर्नसंशयः एकनाडीविषयज्ञश्चगुणैःसर्वैः
समन्वितः वर्जनीयः प्रयत्नेनदंपत्योर्निधनंयतइति अमुमर्थस्पष्टमाह गर्गः चतुष्पात्कन्यकाऋक्षंगणयेदश्विनादिकं त्रिभंसंस्थोपसंख्येनभि
न्नपर्वशुभावहं कन्यकाभंत्रिपाच्चेत्स्याद्गणयेत्कृत्तिकादिकं चतुर्भिःपर्वभिस्तद्वद्भिजिमारकानितमं कन्यकर्क्षेद्विपाच्चेत्स्याद्गणयेत्सौम्यभादिकं।
पंचभिस्त्वपरोहेतुपंचमांगुलिवर्जितं आसन्नात्वेकनाडीस्यादासन्नमृतिदायिनी दूरस्थावेकनाडीस्याद्दूरस्थानिष्टकारिणीति नाडीविचारे चंडेश्वरः एवं
मध्येशुभसमन्वितभोगःक्रोडेवनितावितवियोगः मध्येरेखेभवतिविवाहेउभयोर्मरणंवदतिवराहः अश्व्यादिनाडीवेधर्क्षेक्रमात्सष्टद्वितीयकं याम्या
दितुर्यतुर्यचकृत्तिकादिद्विषष्ठकं अन्यच्च अर्केन्दुजक्षोणितनूजजीवाः केतुःसितोसद्गुरुशशांकसौराः जन्मादिनाडीत्रितयेशुभाःस्युःशुभेऽशुभं
स्यात् शुभंशुभंच तद्यथा अर्कः १।१०।१९ बुधः २।११।२० मंगलः ३।१२।२१ बृहस्पतिः ४।१३।२२ केतुः ५।१४।२३ शुक्रः ६।१५।२४ राहुः ७।१६।२५
चंद्रः ८।१७।२६ शनिः ९।१८। २७ शुभग्रहनाडीनक्षत्रेशुभकार्यंकुर्यान्नाशुभग्रहनाडीनक्षत्रेइत्यर्थः चतुर्नाडीत्वहल्यायांपांचालेपंचनाडिका
त्रिनाडीसर्वदेशेषुवर्जनीयाःप्रयत्नतइति मनुस्तु अहल्येतुचतुर्नाडीसंयोगःकालमृत्युदः एषयोगोन्यदेशेषुअपमृत्युफलप्रदः पंचनाडीसमायोगः
पांचालेकालदंडदः इतरत्रसमायोगोदुःखदारिद्र्यदोषकृत् त्रिनाड्यांतुसमायोगःसर्वत्रानिष्टकारकइति॥ ॐ ॥ ॐ ॥ ९॥

आवश्यकत्वे गुरुः दोषापनुत्तये नाड्यां मृत्युंजयजपादिकं विधाय ब्राह्मणांश्चैव तर्पयेत् कांचनादिना हिरण्मयीं दक्षिणां चद्द्याद्गणादिकूटके गावोन्नवसनं
हेम सर्वदोषापहारकमिति अन्यच्च षडष्टके मेमिथुनप्रद्द्यात्कांस्यं सरूप्यं नवपंचमेति वस्त्रं चदेयं कनकं चशान्त्या द्विर्द्वादशे ब्राह्मणतर्पणं चेति ३४ अ
थ द्रवक्त्रया पूर्वमध्यापरभागयोगीनि भान्याह पौष्णेति पौष्णाद्रेवत्याः षड्भानि ज्येष्ठांत्य भिप्रायभेकवचनम् पूर्वार्द्धयोगीनि ज्ञेयानि आर्द्रादि द्वादश
मध्यभागयोगीनि ज्ञेयानि ज्येष्ठादीनि नव अपरभागयोगीनि ज्ञेयानि फलमाह भर्तुः प्रिय इति अयंभावः राज्ञामंतःपुरस्थस्त्रीसमागमे गणिकादिसं
मागमे वा पूर्वार्द्धयुतिनक्षत्रे सतिस्त्रीणां भर्ता प्रियः मध्यभागयुजि भे परस्परं प्रीतिर्भवेत् परे परभागयुति भे स्त्री नृणां प्रिया भवेदिति एवं वधूवरयो

ज्येष्ठारौद्रार्यमांभःपतिभयुगयुगं दास्रभं चैकनाडी पुष्येन्दुत्वाष्ट्रमित्रान्तकवसुजलभं योनिबुध्न्ये च मध्या वाय्वग्नि
व्यालविश्वोडुयुगयुगमथो पौष्णभं चापरस्यां दंपत्योरेकनाड्यां परिणयनमसन्मध्यनाड्यां हि मृत्युः ३४ पौष्णेशशाक्राद्
ससूर्यनन्दपूर्वार्द्धमध्यापरभागयुग्मं भर्तुः प्रियः प्राग्युजि भे स्त्रियाः स्यान्मध्ये द्वयोः प्रेम परे प्रिया स्त्री ३५ अकचटतपयश
वर्गाः खगेशमार्जारसिंहश्वनाम्नाम् सर्पाखुमृगावीनां निजपंचमवैरिणामष्टौ ३६ राश्यैक्ये चेद्भिन्नमृक्षं द्वयोः स्यान्नक्षत्रैक्ये राशियुग्मं तथैव।

र्नवसमागमेपि ज्ञेयमिति रत्नमालाटीकायां महादेवेनोक्तं भागमपि ३५ अथ प्राच्यसंमतं वर्गकूटं भार्यमाह अकचटेति अव
र्गो चसंज्ञकः कुचुटुतुपु इति पंच वर्गाः एको यवर्गोन्यः शवर्गः एवमष्टौ वर्गाः तत्र अवर्गः खगेशस्य गरुडस्य कवर्गो मार्जारस्य चवर्गः सिंहस्य टवर्गः श्वनः त
वर्गः सर्पस्य पवर्ग आखोर्मूषकस्य यवर्गो मृगस्य शवर्गोऽवेर्मेषस्य अत्र निजात्स्वस्मात् पंचमो वैरिणो येषां ते तथोक्ताः गरुडसर्पयोः मार्जारमूषकयोः
सिंहमृगयोः श्वमेषयोः परस्परमहावैरमित्यर्थः स्त्रीपुंसयोर्नक्षत्रभस्य वर्गे वित्तदा अथ मंयदा लेकवर्गे तदाशुभं एतच्च स्वामिसेवकयोरपि विचार्यम्
३६ इदानीं नक्षत्रराश्यैक्ये विशेषमालिन्याह राश्यैक्ये चेदिति द्वयोर्वधूवरयोः एकराशित्वे सति यदि भिन्नमृक्षं स्यात् तदा नाडीदोषो गणानां च दोषो न स्या

यथा शततारापूर्वाभाद्रपदापादत्रयं च तथैव नक्षत्रैक्ये राशियुग्मे राशिद्वये वैरस्यच द्वादशिराप्युक्तो दोषो न स्यात् यथा पूर्वाभाद्रपदापादत्रयं चतुर्थ
चरणश्च अत्रापि विशेषमाह गर्गः एकराशौ पृथक् धिष्ण्ये पुंतारा प्रथमा भवेत् अतीव शोभना प्रोक्ता स्त्रीतारा चेत्तु शोभना अथैकराशि नक्षत्रैक्ये ऽप
वादमाह नक्षत्रैक्य इति वधूवरयोः राश्यैक्ये नक्षत्रैक्ये च यदि चरणभेदस्तदापि शुभं स्यात् जन्मनक्षत्राज्ञाने ऽपायमाह वसिष्ठः अज्ञातजन्मनां नृणां
नामभे परिकल्पना तेनैव चिंतयेत्सर्वं राशिकूटं द्विजन्मवत् जन्मभं जन्मधिष्ण्येन नामभं नामधिष्ण्यतः व्यत्ययेन यदा योज्यं स्यात्तयोर्निधनप्रदमिति।
३७ सेवकादिभस्य स्वाम्यादिभात् पूर्वोक्ते विशेषं वसंततिलकयाह सेव्याधमर्णेति स्पष्टार्थम् तथोक्तं डामरसंग्रहे भामिनीजन्मनक्षत्राद्द्वितीयं पतिज

नाडीदोषो नो गुणानां च दोषो नक्षत्रैक्ये पाद भेदे शुभं स्यात् ३७ सेव्याधमर्णयुवतीनगरादिभं चेत्पूर्वं हि भृत्यधनिभर्तृपु
रादिसद्भात् ॥ २ ॥ सेवाविनाशधननाशन भर्तृनाशग्रामादिसौख्यततिरक्रमशः प्रदिष्टं ३८ कुजशुक्रसौम्यशशि
सूर्यचंद्रजाः कविभौमजविश्वनिसाम्ययोगुरुः इहराशिपाः क्रियमृगास्यतौलिकेंदुभतो नवांशविधिरुच्यते बुधैः ३९ स
मगृहमध्ये शशिरविहोरा विषभमध्ये रविशशिनोः सा ४० ॥ ९ न्मभं नक्षत्रं भर्तृनाशाय कथितं ब्रह्मयामले प्रथमं सेव्यजन्मर्क्षाद्द्विती।

यं सेवकस्य च न सेवा सुस्थिरा तस्य जलबुद्बुदवत्प्रिये ऋणग्राहकं जन्मर्क्षं प्रथमं ऋणदस्य मातृद्वितीयं ऋणसंबंधा न कर्त्तव्यः कदाचन कदाचिद्द्रव्य
लोभेन क्रियते नैव लभ्यते पार्वति प्राणनाथेन प्रोक्तं डामरसंग्रहे ग्रामभं प्रथमं यस्य द्वितीयं जन्मभं भवेत् न ग्राह्यः सर्वथा यामो यतः प्राणार्थनाशदः
ति ३८ अथ राशिस्वामिनो मंजुभाषिण्याह कुजशुक्रेति स्पष्टार्थं क्रियमृगास्येति क्रियो मेषः मृगास्यं मकरः तौलिकस्तुलः इंदुभं कर्कः एभ्यो राशिभ्यो
नवांशविधिरुच्यते मेषे मेषादेव वृषे मकरात् मिथुने तुलतः कर्के कर्कादेव एवं सिंहे मेषात् एवं कन्यादिषु मकरादिभ्यः एवमेव धनुरादिष्वपि मेषादिभ्य ए
व ३९ अथ होरां गायत्रीछंदोभेदेन शशिवदनावृत्तेनाह समगृहेति पंचदशभागमितैकैका होरा ततः समराशिमध्ये प्रथमा चंद्रस्य द्वितीया सूर्यस्य विषम

 अथत्रिंशांशद्रेष्काणांश्चवसंततिलकयाह शुक्रेति समराशिमध्येक्रमेणप्रथमतः पंचांशानांशुक्रः स्वामीततःशैलांशानांसप्तानांबुधः ततो

 ष्टानांगुरुः ततः पंचानांशनिः ततः पंचानांभौमः विषमभेतु अस्मात्समराशेर्विपरीतंज्ञेयम् प्रथमः पंचानांभौमः ततः पंचानांशनिः ततोष्टानांजीवः त

 तः सप्तांशानांबुधः ततः पंचांशानांशुक्रः अयंत्रिंशांशकः संज्ञःद्रेष्काणकाइति अस्यप्रमाणंदशांशाः तत्रप्रथमदशांशाः प्रथमोद्रेष्काणः सप्रथमस्यस्वा

धीशस्यततोदशांशाः विंशतिभागपर्यंतंद्वितीयोद्रेष्काणःसःस्वाधिपतेः पंचमराशीश्वरस्य ततोविंशतिविभागानंतरंदशांशास्तृतीयोद्रेष्काणःसः

स्वराशेर्नवमाधीश्वरस्ययथा मेषेप्रथमद्रेष्काणोभौमस्यद्वितीयः सूर्यस्यतृतीयोगुरोरिति ४१ अथद्वादशांशषड्वर्गोपसंहारंचसफलंवसंतति

लकयाह स्यादिति इह षड्वर्गेद्वादशांशाःराशितःस्वराशेरेवसार्धभामद्यात्मकोज्ञेयः मेषस्यमेषादिर्वृषस्यवृषादिरित्यर्थःगेहहोराद्रक्काःनव

शुक्रज्ञजीवशनिभूतनयस्यबाणाःशैलाष्टपंचविशिखाःसमराशिमध्ये त्रिंशांशकोविषमभेविपरीतमस्माद्रेष्का

णकाःप्रथमपंचनवाधिपानां ४१ स्याद्द्वादशांशइहराशितएवगेहहोराथद्रक्कनवमांशकसूर्यभागाः त्रिंशांशक।

श्चषडिमेकथितास्तुवर्गाःसौम्यैःशुभंभवतिचाशुभमेवपापैः ४२ ॥ मांशाः द्वादशांशाः त्रिंशांशाः इमेषड्वर्गाः कथिताः एतेवर्गाः

सौम्यग्रहाणांचेद्भवंतितदाशुभंपापानांचेदशुभंमिश्राश्चेदधिकवर्गसदृशंफलं अत्रनारदादिभिरेकविंशतिर्महादोषाउक्ताः यथा पंचांगशुद्धिरहि

तोदोषस्त्वाद्यः प्रकीर्तितः उदयास्तशुद्धिरहितोद्वितीयःसूर्यसंक्रमः तृतीयःपापषड्वर्गोभृगुःषष्ठःकुजोष्टमः गंडांतंकर्त्तरीरिष्फषडष्टेदुश्चसंग्रहः दंपत्योरष्ट

मंलग्नंराशिर्विषघटीतथा दुर्मुहूर्त्तोवारदोषः खार्जूरिकसमांघ्रिभं ग्रहणोत्पातभंक्रूरविद्धर्क्षंक्रूरसंयुतंकुनवांशोमहापातोवैधृतांवैकविंशतिरितिअ

न्येस्तुदशदोषाउक्ताःवेधश्चलत्ताचतथाचपातःखार्जूरयोगंदशयोगवर्कं पुनश्चजामित्रमुपग्रहाश्चबाणाख्यवज्रौदशचैवदोषाइति अथग्रंथकृता

लत्ताख्यस्यपृथक्वक्तव्यत्वाद्दोषनामानिभोक्ता।नितत्रपंचांगशुद्धिर्दुर्मुहूर्त्तवारदोषग्रहणोत्पातनक्षत्रदोषाआद्येशुभाशुभप्रकरणेनिरूपिताएवाति

पुनर्नोच्यतेदुर्मुहूर्त्तवारदोषयोःपुनरभिधानप्रयोजनंतत्रैवस्पष्टम्ः अनिरूप्यंतेतत्रपापषड्वर्गाख्योदोषः कुजशुक्रेत्यादिभिश्चतसृभिःश्लोकैर्निरूपितः ७२

अथ गंडांतदोषं शार्दूलविक्रीडितेनाह ज्येष्ठापौष्णेति गंडांतं नाम संधिविशेषः स चानेकविधः नक्षत्रतिथिलग्नसंधिः तथा योगकरणवर्षायनर्तुमासप
क्षदिनरात्रिमध्याह्नप्रातःसायंनिशीथसंधिश्चेति तत्र नक्षत्रतिथिलग्नसंधिर्गंडांतसंज्ञ उच्यते ज्येष्ठापौष्णभं रेवती सार्पभमाश्लेषा एतेषामंते घटिकाद्वय
तथा मूलाश्विनीमघानामाद्यौ घटिकाद्वयं तद्द्वयं नक्षत्रस्य गंडांतं ज्ञेयं यथा रेवत्यश्विन्योराश्लेषामघयोर्ज्येष्ठामूलयोरंतरालवर्तिघटीचतुष्टयं नक्ष
त्रगंडांतमशुभदमित्यर्थः अथ लग्नगंडांतं कर्केति कर्कः अलिर्वृश्चिकः अंडजो मीनः मीनो वैसारिणांडज इत्यभिधानात् एषां लग्नानामंततोऽर्धघ
टिका सप्तम्यर्थे तसि अंतेऽर्धघटिका तथा सिंहमेषयोरत्र सिंहो अश्वो धनुः एषां लग्नानां आदिमताऽर्धघटिका लग्नगंडांतं यथा कर्कसिंहयोर्मीनमेषयोर्वृ
श्चिकधनुषोः चांतरालवर्तिन्येका घटिका लग्नगंडांतं अशुभदमित्यर्थः पूर्णांतेति पूर्णाः पंचमीदशमीपंचदश्यस्तासामंते घटिकैका तथा नंद्याः प्र

ज्येष्ठापौष्णभसार्पभांत्यघटिकायुग्मं च मूलाश्विनीपित्र्यादौ घटिकाद्वयं निगदितं तद्भस्य गंडांतकं । कर्कालिअंडजभांततोऽर्ध
घटिका सिंहाश्वमेषादिगा पूर्णांताद्घटिकात्मकं त्वशुभदं नंदादितिथ्यादिमं ॥ ४३ ॥ लग्नात्पापावृज्वनृजू व्ययार्थस्थौ यदा तत.

तिपत्षष्ठ्येकादश्यः तासामादिमैका घटिका तिथिगंडांतं नाम यथा पंचमीषष्ठ्योः पंचदशीप्रतिपदोः चांतरालवर्ती घटीद्वयं तिथिगंडां(ते)॥
तमशुभमित्यर्थः एवं गंडांतसंज्ञः संधिस्तु अथान्येपि संधयो वसिष्ठेनोक्ताः पक्षाब्दसंधिस्त्रिदिनं च मासस्य संधिस्त्रिनाड्यः खलु संध्ययोश्च नाड्यश्चतस्रस्ति
थिकस्य योगसंधिस्तदर्धं करणस्य संधिः पक्षांते पुत्रनाशः स्यान्मासांते तु धनक्षयः वर्षांते वर्गनाशः स्याद्ग्रहणात्सर्वनाशनमिति आवश्यकत्वे तु नक्षत्रयोग
तिथिसंधिषु नाडिकैका तिथ्यष्टविंशतिपलैः सहितोभयत्र कर्कालिमीनतनुसंधिषु दिक्पलानि वर्ज्यानि शेषविवरेषु च पंच पंचेति वासनासिद्धे केषांचि
देकैवाक्यमनुसर्तव्यं गंडांतपरिहारमाह वसिष्ठः गंडांतदोषमखिलं मुहूर्तोभिजिदह्वयः हंति यद्वन्मृगव्याघः पशुसंघमिवाखिलमिति ४३ अथ कर्त्त
रीदोषमनुष्टुभाह लग्नात्पापाविति यदा पापग्रहौ ऋजुवक्रौ लग्नाद्वादशार्थस्थौ द्वादशस्थः पापग्रहो ऋजुमार्गी द्वितीयस्थः पापो वक्री स्यात्तदा ॥ ४४ ॥

कर्त्तरीनामदोषः स्यात् मृत्युदारिद्र्यशोकदा भवेत् कर्त्तरीकारको ग्रहौ उभावपि वक्रिणौ शीघ्रगौ वा तदा कर्त्तरी नेत्याह वसिष्ठः लग्नस्य पृष्ठाग्रगयोः साध्वोः साकर्त्तरी स्यादृजुवक्रगत्योः तावेव शीघ्रौ यदि वक्रचारौ न कर्त्तरी चेति पितामहोक्तिरिति इयं कर्त्तरी चंद्रस्यापि द्रष्टव्या कश्यपः चंद्रस्य कर्त्तरी तद्वच्छुभदृष्टा न दोषदेति परं तु लग्नस्य चन्द्रस्य वा क्रूरमध्यगतत्वदोषोस्त्येव कर्त्तरीतः स्वल्पफलः कन्यानाशकरत्वात् क्रूरग्रहमध्यगते लग्ने चंद्रे यवा करग्रहणं नेपमसद्ना भिमुखं गमनं वेच्छंति कन्याया इति वसिष्ठोक्तेः कर्त्तरीदोषापवादमग्रेपि स्वयं वक्ष्यति ४४ अथ संग्रहदोषमनुष्टुभाह चंद्रेति सूर्यपु के चंद्रे दारिद्र्यं स्यात् एवं भौमादिषु मरणादि फलं क्रमेण स्यादित्यर्थः पापद्वययोगे चंद्रस्य मृतिः स्यात् नारदादिभिर्बुधगुरुसाहित्ये सफलमशुभमुक्तं अत्र तु श्रीपतिवाक्यानुरोधात् वसिष्ठनवके चिन्मते शुभत्वोक्तेश्च शुभमुक्तं श्रीपतिः शुभं चंद्रभौलिभृदीज्यविज्ञामिति वसिष्ठः दारिद्र्यं रविणाकु

कर्त्तरीनामसाज्ञेया मृत्युदारिद्र्यशोकदा ४४ चंद्रे सूर्यादिसंयुक्ते दारिद्र्यं मरणं शुभं सौख्यं सापत्न्यवैराग्यं पापद्वययुते मृतिः ४५ जन्मलग्नभयोर्मृत्युराशौ नेष्टः करग्रहः एकाधिपत्ये राशीशे मैत्रे वा नैव दोषकृत् ४६ मीनोक्षककालिमृगास्त्रियोष्टमं लग्नं यदा नाष्टमगेहदोषकृत्॥

१ जेनमरणं सौम्येन स्वः प्रजादौ भोग्यं गुरुणा सितेन सहिते चंद्रे ससापत्नं कें प्रव्रज्या केसुतेन सद्ग्रहयुजो वा कुतिके चिच्छु भंद्या धैर्मृत्युरसद्ग्रहैः शशियुते दीर्घः प्रवासः शुभैरिति एतत्परिहारो नारदेनोक्तः स्वक्षेत्रगः स्वोच्चगो वा मित्रक्षेत्रगते यदि। युति दोषाय न भवेत् पत्योः थे येसतरेति ४५ अथाष्टमलग्नदोषसापवादमनुष्टुभाह जन्मलग्नभयोरिति जन्मलग्नजन्मराशिसंबंधिनी मृत्यौ राशौ अष्टमराशौ विवाहलग्नि करग्रहो नेष्टः अत्र जन्मलग्ने जन्मराशौ विवाहः नारदः जन्मराश्युद्गमे नैव जन्मलग्नोदयः शुभः तयोरुपचयस्थानं यदि लग्नगतं शुभं अष्टमलग्नापवादमाह एकेशेति जन्मराशिजन्मलग्नयोरन्यतरस्य विवाहलग्नस्य स्वाम्यैक्ये सति यथा मेषवृश्चिकयोः तुलातयो राशीश्वरयोर्मैत्रे सति यथा सिंहमीनयोः एतादृशे विषये अष्टमलग्नदोषो न स्यात् ४६ अथोत्तरार्धोक्तमेवार्थं स्पष्टमुपजातिकयाह मीनोक्षेति उक्षो वृषः स्त्री कन्या एते राशयो यद्यष्टमं

सिंहा मीनइत्यादि कुतइत्याह अन्योन्येति परिहारांतरमाह गुरुः लग्नादष्टमराशीशः केंद्रगः शुभवीक्षितः यद्यथाष्टमलग्ने स्यदोषमाशुव्यपोहति रंध्रेश
श्चक्रभांशस्यस्तु गस्वसेत्रमित्रगः अष्टमस्थानदोषोहि विनश्यतिन संशयइति ४७ अथान्यदपि विशिष्टमाचष्टे समाह मृतीति अष्टमभवननांशो यदि
लग्नेस्यादथवाऽष्टमभवनस्वामी विलग्नेस्यात्तदाशुभकरो न स्यात् अथव्ययभवनंजन्मलग्नजन्मराशिभ्यांद्वादशभवनम् अथवाव्ययभवनांशः अ
थवास्वामी यदि लग्नेस्यात् तदा कलहकृत्स्यात् कश्यपः रंध्रपत्योरष्टमेलग्नेराशौवापितदंशके तदीशेवालग्नगतेतयोर्मृत्युर्नसंशयइति तथैवद्वाद
शलग्नेतदंशेवातदीश्वरे विवाहलग्नगेनेस्व्यं नित्यस्यात्कलहोद्वयोरिति ४८ अथविषघटीदोषं वंशस्थाख्याभिंद्रवंशयाचाह स्वरामेति मनो

अन्योन्यमित्रत्ववशेनसावधूर्भवेत्कृतायुर्गृहसौख्यभागिनी ४७ मृतिभवनांशोयदि च विलग्नेतदधिपतिर्वानशुभकरः
स्यात् व्ययभवनंवाभवतितदंशस्तदधिपतिर्वाकलहकरःस्यात् ४८ स्वरामतो ३० स्यादितिवह्निपित्र्यभेस्ववेदतः ४० के
रद ३२ श्वसार्पभेस्वबाणतो ५० भ्स्वधृतितो १८ यमांबुपे केते २० भगत्वाष्टभविश्वजीवभे ४९ मनो १४ हि द्वेवानिलसौम्यशा
क्रभेकुपस्थितः २१ शैवक रेषि १६ ताजभे॥ (५०) रितिमूलेइतिरेवतीपुनर्वसुकृत्तिकामघानक्षत्रेषु स्वरामतःत्रिंशत्घटिकोत्तरंकृताश्चतस्रो
घटिकाःविषनाडिकाःशुभकार्येवर्ज्यास्वुरितितृतीयश्लोकेनान्वयः एवंसर्वत्रव्याख्येयं केरोहिण्यां अजभेपूर्वाभाद्रपदायां तदेववपष्टि घटिकात्मकेनक्षत्रेभा
गोध्रुवकाउक्ताः न्यूनाधिकत्वेस्पष्टीकरणमाह अथोइति विषनाडिकाध्रुवाः स्वरामतइत्येवमादयः इष्टनक्षत्रभोगेननिघ्नाः खतर्काः षष्टिभाजिताः
स्वः विषनाडिकाः अपिभभोगेननिघ्नाः षष्ट्याभाज्यालब्धाःस्पष्टाभवेयुरित्यर्थः परिहारमाहगुरुः चंद्रोविषघटीदोषंहंतिकेंद्रत्रिकोणगः लग्नविनाशु
भैर्दृष्टः केंद्रेवालग्नपस्तथेति विषनाड्युत्थितंदोषंहंतिसौम्यस्वपःशशी मित्रदृष्टोऽथवास्वीयवर्गस्थोलग्नपोपिवेति दैवज्ञमनोहरे तिथिवारविषघटीक
उक्ताः तिथीषुनागाद्रिगिरीषुवारिधिगजाद्रिदिक्याव्कदिग्विभास्कराः मुनीभसंख्यःप्रथमातिथेःक्रमात्सरविषस्यात्॥ ६ ॥ ९ ॥

घटिकाचतुष्टयं१५।५।८।७।७।५।४।८।७।१०।३।१०।१२।७।८नक्षत्राद्यं द्वादशदिक्च शैलावाणाश्वतत्त्वनिपथाक्रमेण सूर्यादिवारेषु परं नतस्तो
नाड्येकं विषंस्यात्खलुवर्जनीयं ३०।२।१२।१०।७।५।२५।५१ अथ दुर्मुहूर्त्तदोषं विवक्षुरादौ दिवामुहूर्त्तान्मालिनीछंदसाह गिरिशेति अथ बाणचंद्रा विस्तु
कै र्मुहूर्त्तस्यपार्थक्यन लक्षणंनोक्तं इंद्रानलौ इंद्राग्नी एते वासरे पंचदशामुहूर्त्ताः स्युः ५२ रात्रिमुहूर्त्ताननुष्टुभाह शिवेति प्रथममुहूर्त्तस्वामी शिव एव।
ततोजपादादष्टौभेशाः नक्षत्रस्वामिनोमुहूर्त्तेशाः स्युः यथा अजपादः अहिर्बुध्न्यः पूषा अश्विनौ यमः अग्निः ब्रह्मा सोम इत्यष्टौ ततोदश मुहूर्त्तौ दितिजी

युगाश्वितो२४बुध्न्यभतोपयाम्यभेखचंद्रतो१०मित्रभंवासवः श्रुतो५० मूलेंगवाणात्५६ विषनाडिकाः कृतावर्ज्याः शुभेष्वथोवि
षनाडिकाध्रुवाः निघ्नाभभोगेनखतर्क६०भाजिताः स्फुटाभवेयुर्विषनाडिकास्तथा ५१ गिरिशभुजगमित्राः पित्र्यवस्व
बुविश्वभिजिदथचविधातापींद्र इंद्रानलौच निर्ऋतिरुदकनाथोप्यर्यमाथोभगःस्युः क्रमश इह मुहूर्त्ता वासरे बाणचं
द्राः५२ शिवोजपादादष्टौस्युर्भेशा अदितिजीवकौ विष्णुर्कस्त्वाष्ट्र मरुतौ मुहूर्त्ता निशिकीर्तिताः ५३ रवावर्यमाब्रह्मरक्ष
श्चसोमेकुजेवह्निपित्रेबुधेचाभिजित्स्यात् गुरौतोयरक्षोभृगौब्रह्मपित्र्येशनावीशसार्पौ मुहूर्त्तानिषिद्धाः ५४ निर्वेधैः शशि
करमूलमैत्र्यपित्रब्राह्म्योत्तरपवनैः शुभोविवाहः रिक्तामारहिततिथौशुभेह्नि वैश्वभांत्यांघ्रिः श्रुतितिथिभागतोभिजित्स्यात्

वोगुरुः विष्णुर्कस्त्वाष्टः मरुतः प्रसिद्धाः एते सर्वे निशिमुहूर्त्ताः प्रकीर्तिताः अह्नः पंचदशो भागोमुहूर्त्तोस्य तथा निशीति कश्यपोक्तेः ५३ अथ दुर्मुहू।।५५
र्त्तान्भुजंगप्रयातेनाह रवावर्यमेति रवौअर्यमामुहूर्त्तो निषिद्धः एवंसोमेब्रह्मरक्षः इहैकत्वं ब्रह्मरक्षस्स्वामिकौमुहूर्त्तौ निषिद्धौ अन्यत्स्पष्टं ५४ अथ वेधंवि
वक्षुर्विहितनक्षत्रादिकमभिजिन्मानंचप्रहर्षिण्याह निर्वेधैरिति वेधरहितैर्मृगादिनक्षत्रैः विवाहः शुभः रिक्तेति रिक्ताभा ४।९।१४।३० आभिर्व
र्जिततिथिषु शुभेह्नि शुभग्रहवारे विवाहः शुभः अभिजिल्लक्षणमाह अथवैश्वेति वैश्वमुत्तराषाढा तस्य पादांघ्रिश्चतुर्थचरणः श्रुतेः श्रवणस्य

अथवेधदोषंपंचशलाकाचक्रोक्तं सप्तशलाकाचक्रोक्तं धारनैपेसंस्पष्टंशार्दूलविक्रीडितेनाह वेधोन्योन्यमिति विरिंच्यभिजितोः रोहिण्यभिजितोर्ग्रहस्थोवेधोऽन्योन्यंपरस्परं भ
वेत् रोहिणीस्थेग्रहेऽभिजिति रोहिणीविद्धा एवसर्वत्रज्ञेयं अथचरणवेधमाह खेटइति तत्रतस्मिन्नक्षत्रे विद्यमानेग्रहेसतियदिचतुर्थपादेस्थितस्तदापरनक्ष
त्रस्यप्रथमपादस्यवेधः यदितृतीयपादेतदा द्वितीयचरणस्यवेधः एवंयदाद्वितीयपादेतदातृतीयपादस्यवेधः यदिप्रथमपादेतदाचतुर्थपादस्यवेधइत्यर्थः
अयंचरणवेधः सौम्यग्रहपरएव नारदः पादमेवशुभे विद्धमशुभैर्नैवकृत्स्नमिति क्रूरविद्धयुतंधिष्ण्यंक्रूराक्रांतंचवक्रत्तंभंमणिहेममयंहर्म्यंभूताक्रांतमि
वसंत्यजेदितिश्रीपतिः वधूप्रवेशनेदानेवरणेपाणिपीडने वेधःपंचशलाकाख्योऽन्यत्रसप्तशलाककइतिज्योतिर्निबंधेगर्गः मघायांप्रथमेपादेमूलस्य
वेधोन्योन्यमसौविरिंच्यभिजितोर्याम्यानुराधर्क्षयोर्विश्वेंद्वोर्हरिपित्र्ययोर्ग्रहकृतोहस्तोत्तराभाद्रयोः स्वातीवारुणयोर्भवेन्निर्ऋ
तिभादित्योस्तथोफाल्गुन्योः खेटेत्रगतेतुरीयचरणाद्येवातृतीयद्वयोः ५६ शाक्रेज्येशतभानिलेजलशिवेपौष्णार्यमर्क्षेवसूद्वीशे
वैश्वेस्याधांशुभेहयभेगसार्पानुराधेमिथः हस्तोपांतिमभेविधाविधिभेमूलादितीत्वाष्ट्रभाजांघ्रीयाम्यमघेकृशानुहरिभेविद्धे
कुभद्रेरिवले ५७ क्रूरसाणिक्रूरविद्धानिक्रूरमुक्तादिकानिच॥ प्रथमेतथारेवत्याश्चचतुर्थेशेविवाहः प्राणनाशनइतितदंडांतरं शार्दूलविक्री
यम् ५६ अथविवाहादन्यत्रयज्ञोपवीतादौकेचिद्विवाहेपिसप्तशलाकाचक्रवेधोवर्ज्यउक्तस्तदर्थंचक्रन्यासंविनैवसप्तशलाकावेधंशार्दूलविक्री
डितेनाह शाक्रेज्येइतिकुभद्रेरिवकेसप्तशलाकाचक्रेशाक्रेज्येज्येष्ठापुष्यनक्षत्रेमिथःपरस्परंक्रूराधिष्ठितत्वेविद्धेज्ञेयं एवंजलशिवेपूर्वाषाढार्द्रेइत्या
दिव्याख्येयं दीपिकायांयस्याःशशीसप्तशलाकचक्रेपापैरपापैरथवाविवाहेउद्वाहवस्त्रेणसुसंवृतांगीश्मशानभूमिंरुदतीप्रयातीति ५७ अथक्रू
राक्रांतादिदोषसापवादमनुष्टुभाह क्रूरसाणीति क्रूरग्रहैर्विद्धानितथाक्रूरैर्मुक्तानित्यक्तानि आदिशब्दात् क्रूरयुतानिक्रूरगतव्यानिचकाराक्रिविधोसातदू
षितानिचनक्षत्राणितानियदिचंद्रेणभुक्तामुक्तानितदाशुभमाहोणिशुभकर्माहाणिविवाहादौयोग्यानिबुधैः॥ ७ ॥ ५ ॥ २ ॥ ६ ॥

[illegible]यंति ५८ अथलत्तादोषमुपजातिकयाह ज्ञराह्विति गोनवजातयोद्यविंशतितारा:पंच एतैर्मितंभंस्वाक्रान्तनक्षत्रात् ज्ञराहुपूर्णेंदु
सिता:स्वपृष्ठेसंलत्तयंतेयथाबुध:सप्तमंराहुर्नवमं राहो:सदावक्रत्वान्नवमगणनाक्रमेणैवकार्या यथाश्विन्यांराहुराश्लेषांलत्तयतीति पूर्णेंदु:पू
र्णिमांतचंद्रोद्वाविंशं तच्चकृष्णपक्षेपंचम्यादितिथौनभवति शुक्र:पंचमंस्वपृष्ठेलत्तयतीत्यर्थ:अर्कशनीज्यभौम: क्रमेणपुरस्तादग्रेसूर्याष्टतर्का
ग्निमितंसंलत्तयंते यथासूर्य:स्वाक्रांतनक्षत्राद्द्वादशं शनिरष्टमंगु रु:षष्ठं भौमस्तृतीयंनक्षत्रंअग्रतोलत्तयतीत्यर्थ:वराह:रविलता वित्तहरीनित्यंकेजी
जीविनिर्दिशेन्मरणंचांद्रीनाशंकुर्याद्बौधीनाशंवदत्येवसौरी मरणंकथयतिबंधुविनाशंबृहस्पतेर्लता मरणंलताराहो:कार्यविनाशंभृगोर्वदंतीति
५९ अथपातदोषंपथ्यार्यययाह हर्षणेति व्यतीपातकइतिस्वार्थेक: हर्षणेत्यादिषट्योगानांअंतेयन्नक्षत्रंभवेत् पातेनचंडीशचंडायुधाख्येननिपा

भुक्ताचंद्रेणमुक्ता निषिद्धभार्द्री[illegible]चक्षते ५८ ज्ञराहुपूर्णेंदुसिता:स्वपृष्ठेभंसप्तगोजातिशरैर्मितंहि संलत्तयंतेर्कशनीज्यभौ
मा:सूर्याष्टतर्काग्निमितंपुरस्तात् ५९ हर्षणवैधृतिसाध्यव्यतीपातकगंडशूलयोगानां अंतेयन्नक्षत्रंपातेननिपातितंतत्
स्यात् ६० पंचास्याजौगोमृगौमेतौलिकुंभौकन्यामीनौकर्कलीचापयुग्मे तत्रान्योन्यंचंद्रभान्वोर्निरुक्तक्रांते:साम्यंनोशुभंमंगले
षु ६१ व्याघातगंडव्यतिपातपूर्वशूलांत्यवज्रेपरिघातिगंडे योगेविरुद्धेत्वभिजित्समेत:स्वार्जूरमर्क्षाद्विषमेशशीचेत् ६२॥

नितंस्यात् ६० अथक्रांतिसाम्यापरपर्यायंमहापातदोषंशालिन्याह पंचास्येति पंचास्याजौसिंहमेषौअन्येप्रसिद्धा: एषुराशिषुपाठक्रमेणव्युत्क्रमेणाव
स्थितयोश्चंद्रभान्वो:क्रांतिसाम्यंनिरुक्तंतन्मंगलेषुनोशुभंस्यात् अनेनक्रांतिसाम्यसंभवमात्रंसूचितं तदानयनंसूर्यसिद्धांताद्ग्रामविनोदाद्वास्य
ष्टंज्ञेयं ६१ अथखार्जूरदोषंसुबोधमिंद्रवज्रयाह व्याघातेति अंत्योवैधृति:यस्मिन्दिनेव्याघातादिकेविरुद्धेदुष्टेयोगेसति अर्कादर्कनक्षत्रांच्छशीचं
द्रोऽभिजित्समेतोविषमेविषमसंख्याकेनक्षत्रेस्यात्तदाखार्जूराख्योदोष:स्यात् यदासमेस्यात्तदानदोषइत्यर्थ: एकार्गलोदृष्टिपातश्चाभिजिद्रहिता
निवेदतिकश्यपेनात्राभिजिद्गणना निषिद्धा केशवार्कत्रिविक्रमादिभिरंगीकृतेतिउभयवचनप्रामाण्याद्विकल्प: ६२ ॥ ६२ ॥ ६२ ॥

पंचदशाष्टादशैकविंशति
अथोपग्रहदोषमुपेंद्रवज्रयाह शराष्टेति सूर्यभतः सूर्याक्रांतनक्षत्रादब्जताराः चंद्रनक्षत्राणि पंचाष्टदश चतुर्दशसप्तैकोनविंशतिः पंचदशाष्टादशैकविंशति शुभाने
द्वाविंशतित्रयोविंशतिचतुर्विंशतिपंचविंशतिसंख्याकाः भेत्स्युस्तदा उपग्रहोपनामकादोषाः स्युः प्रकृतिरेकविंशतिः एषां देशभेदेन परिहारमाह शुभाने
तिकुरुदेशेवाल्हिकदेशे शुभा न ६३ अथ प्रसंगात् पातोपग्रहलतास्वपवादं गर्धयामं चानुष्टुभाह पातेति पातश्चंडीशचंडायुधाख्यो दोषः उपग्रहोः प्रागुक्तः लता
तिकुरुदेशेवाल्हिकदेशे शुभा न ६३ अथ प्रसंगात्पातोपग्रहलतास्वपवादंगर्धयामं चानुष्टुभाह पातेति पातश्चंडीशचंडायुधाख्योदोषः उपग्रहोः प्रागुक्तः लता
प्रागुक्तपूर्णेन्दुसितेत्यादिना लतातत्र खेटपतनः ग्रहचरणतुल्यः नक्षत्रचरणो नेष्टः अयमर्थः उपग्रहे पातेऽरविर्यस्मिन् चरणे स्यात्तत्संख्या एव तस्य चरणो वर्ज्यो ना
न्यः लतायां तुलताकारी ग्रहो यत्र चरणे स्यात्तत्समसंख्य एव चरणं लक्षितनक्षत्रस्य वर्ज्यो नान्यः उक्तं च उपग्रहे च लतायां तथा चंडायुधाह्वये ग्रहो स्ति
यत्प्रमाणांशे विद्धं शस्तत्प्रमाणकं इति अयं परिहारः खार्जूरिकेपि द्रष्टव्यः सूर्यो यस्मिन्पादे भक्तत्समसंख्य एव चरण एकरेखावस्थितचंद्रनक्षत्रस्य

शराष्टदिक्शक्रनगातिधृत्यस्तिथिर्धृतिश्च प्रकृतेश्च पंच उपग्रहाः सूर्यभतोऽब्जताराः शुभा न देशे कुरुबाल्हिकानां ६३ पातो
पग्रहलतास्वनेष्टोंऽघ्रिः खेटयुतो भः खार्जूरिके ...
वारस्त्रिघ्नोऽष्टभिस्तष्टः सैकस्यार्धयामकः ६४ शक्रार्कदिग्वसुरसाब्ध्यश्विनः कु
लिकाख्ये रवेः ॥

वर्ज्य इति खार्जूरिकसमांघ्रिमभमितमुक्तत्वात् वार इति इष्टो वारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषपितोयांकः सैकः सोऽर्धयामो दोषः स्यात् । गुरुवारे ग्निचंद्रमाः ३।१।८
वर्ज्य इति खार्जूरिकसमांघ्रिमभमित्युक्तत्वात् वार इति इष्टो वारस्त्रिघ्नः अष्टभिस्तष्टः शेषपितोयांकः सैकः सोऽर्धयामो दोषः स्यात् ५।३।२ सौम्ये वेदाक्षिवायवः ४।२।५ गुरुवारे ग्निचंद्रमाः ३।१।८
कश्यपः शैलास्त्रश्रुतयः ७।५।४ सूर्ये चंद्रे षट्पर्वताः ६।४।७ भौमे बाणाग्निनेत्राणि ५।३।२ सौम्ये वेदाक्षिवायवः ४।२।५ गुरुवारे ग्निचंद्रमाः ३।१।८
शुक्रे नेत्राद्रिवन्हयः २।७।३ शनौ वसुभतर्कोः १।८।६ स्युः कुलिको यमघंटकः अर्धप्रहरसंज्ञास्तान्मंगलेषु विवर्जयेत् निधनं प्रहरार्धे तु निःस्वत्वं यम
घंटके कुलिकं सर्वनाशः स्याद्रात्रावेतेन दोषदा इति ६४ अथ कुलिकमनुष्टुभाह शक्रेति रविमारभ्य सर्ववारेषु क्रमादुक्तसंख्यास्तिथ्यंशामुहूर्ता कुलि १५८
काः स्युः यथा दिने रवौ १४ चंद्रे १२ भौमे १० बुधे ८ गुरौ ६ शुक्रे ४ शनौ २ रात्रावेते विरेकाः कार्याः यथा रवौ १३ चं ११ भौ ९ बु ७ गु ५ शु ३ श १ शनौ तु अंत्यो पि
रात्रेः पंचदशोपि मुहूर्तः कुलिकः एते निंदिताः एतेषामर्धयामादिदोषाणां पुनर्निरूपणं विवाहे अवश्यवर्ज्यतार्थं शीघ्रोपस्थित्यर्थं वा इति कुलिकाख्यो ॥

वारेशेसबलेवाप्यबलाढ्येलग्नगेशुभेकुलिकोदयदोषस्तुविनश्यतिनसंशयः वाराधीशेबलोपेतेविधौवाबलसंयुते अर्धप्रहरसंभूतोदोषोनैवात्रवि
द्यते शुभेकेंद्रगतेचंद्रेशुभांशेवाशुभेक्षिते लग्नेगेसबलेवापिकुलिकस्तुविधीयते अर्द्धप्रहरपूर्वार्धेमध्यंतुयमघंटजे कुलिकोत्यांशशुभमाचरेतद्
ति ६५ अथदग्धातिथ्याख्यदोषमिंद्रवज्रयाह चापांत्येति तत्तद्राशिद्वयस्थितेपतंगेसूर्येद्वितीयाद्यमुखाउभयपक्षसाधारणासमासस्याकास्तिथ्योद
ग्धाःस्युः यथा धनुर्मीनगतेसूर्येद्वितीयादग्धावृषकुंभगेर्केचतुर्थीकर्केमेषगेषष्ठी कन्यामिथुनगेष्टमीसिंहवृश्चिकगेदशमीतुलामकरगेर्केद्वादशी
दग्धाइत्यर्थः मासदग्धाश्चतिथयोमध्यदेशेवर्जिताइतिपरिहारः ६६ अथजामित्रदोषंभ्रमरविलसितेनाह लग्नादिति विवाहलग्नाच्चंद्राद्वासप्तमभव

रात्रौनिरेकास्तिथ्यंशाःशनौवांत्योपनिंदिताः ६५ चापांत्यगेगोघटगेपतंगेकर्कोजगेस्त्रीमिथुनेस्थितेच सिंहालिगेनक्र
घटेसमाःस्युस्तिथ्योद्वितीयाद्यमुखाश्चदग्धाः ६६ लग्नाच्चंद्रान्मदनभवनगेखेटेनस्यादिहपरिणयनंकिंवाबाणाशुग
मितलवगेजामित्रंस्याच्छुभकरमिदं ६७ एकार्गलोपग्रहपातलत्ताजामित्रकर्त्तर्युदयास्तदोषाः नश्यंतिचंद्रार्कब
लोपपन्नेलग्नेयथार्कोभ्युदयेतुदोषा ६८ उपग्रहर्क्षंकुरुबाल्हिकेषुकलिंगवंगेषुचपाततंभं॥ नगतेग्रहेपरिणयनंनस्या

त् अस्यापवादः किंवेति ग्रहाधिष्ठितनवांशमारभ्यबाणांशुग५५मितलवगेपंचपंचाशन्मितनवांशगे चंद्रेलग्नेवाजामित्रंसूक्ष्मंस्यात् यथा मेषेपंचम
नवांशेभौमोस्तितस्मात्तुलायांपंचमनवांशस्थश्चंद्रोनिषिद्धोन्येशेषनवांशाःशुभाः एवंविधंसूक्ष्मजामित्रमिदमशुभकरंस्यात् अस्यापवादोव्य
वहारोच्चये स्वोच्चेथवास्वभवनेस्फुरदंशुजालःसौम्यालयेहिनगृहेशुभवर्गगोवाजामित्रकादिपरिसंचितदोषराशिंहत्वावदद्यानिबहुशःसुखमेवचंद्र
इति ६७ अथैकार्गलादिदोषाणांअपवादंसाक्षाद्वसिष्ठवचनमेवेंद्रवज्रयाह एकार्गलेति चंद्रार्कबलोपपन्नेस्वोच्चमित्रादिराशिस्थितत्वरूपेविद्यते
स्थितत्वरूपेचसतिएकार्गलादयोदोषानश्यंतियथार्कोभ्युदयेदोषारात्रिर्नश्यति ६८ अथकेषांचिद्दोषाणांदेशविशेषेणपरिहारमुपजात्याहउपग्रह

स्पष्टार्थं अन्यच्च लतामालवकेदेशे पातः कौसल्केतथा एकार्गलंतुकाश्मीरे वेधंसर्वत्रवर्जयेत् युतदोषोभवेद्गौडेजामित्रस्यचयामुने वेधदोषस्तुविं
ध्याख्यदेशे नान्येषु केवनेति ६९ अथदशयोगदोषमुपजात्याह शशांकेति चेद्यदि चंद्रसूर्यैनक्षत्रयोर्युतेर्योगात् भैः सप्तविंशतिभिर्भक्ताद्यः शेषस्तस्मिन्
शून्यैकचतुःषट्दशैकादशपंचदशाष्टादशैकोनविंशतिविंशतिसंख्याकेसति एतेकाः दशयोगसंभवाभवंति शिरानांदशानामकानामभिहितत्वाद्
शयोगइत्यन्यथासंज्ञा ७० अथदशयोगफलंतदपवादंचशार्दूलविक्रीडितेनाह वाताभ्रेति शून्येशेषेवातदोषःस्यात् एकशेषेऽभ्रात् चतुःशेषेऽग्नेःषट्
शेषेमहीपात् दशशेषेचोरात् एकादशस्रुमरणम् पंचदशस्रुरुक् अष्टादशस्रुवज्रम् एकोनविंशेषुदाहः कलिःसकटकइत्यर्थः विंशतिशेषेक्षतिःद्रव्यना
शः अथापवादः योगांकइति खंभूपुमादिरूपेयोगांकेसमेयुग्मसंख्याकेसति दलितेधं अर्धीकृतेमनुभिश्चतुर्दशभिर्युक्तेयोंकःस्यात् तद्दास्रादश्विनीतोभ

सौराष्ट्रशाल्वेषुचलत्तितंभंत्यजेत्तुविद्धंकिलसर्वदेशे ६९ शशांकसूर्यर्क्षयुतेर्भशेषेखंभूयुगांगानिदशेशतिथ्यः नागेंदवोऽर्केंदु
मितानखाश्चेद्भवंतिचैतेदशयोगसंज्ञाः ७० वाताभ्राग्निमहीपचौरमरणंरुग्वज्रदाहक्षतिर्योगांकेदलितेसमेमनुयुतेऽ
थौजेतुसैकेऽर्धिते॥ ((नक्षत्रंस्यात् अथौजेतुसैकेऽर्धितेयोगांके ओजेविषमेसैके अर्धिते अश्विनीतःभंनक्षत्रंस्यात् यथा समांकाः दश। अर्धिताःपं
मनु१४युतः१९ मूलंनक्षत्रंजातं ओजांकेयथा विषमांके१५योगःसैकः१६ अर्धितं८ पुष्यनक्षत्रंजातं अथानंतरं मनुभिःसंमिताश्चतुर्दशरेखास्तिर्य
क्क्रमात्संलिखेत् ततः अनेनप्रकारेणयंनक्षत्रमागतंततआरभ्यसाभिजिन्नक्षत्रवृंदं अस्मिंश्चक्रेलेख्यंतत्तन्नक्षत्रेग्रहाःस्थाप्याः दिननक्षत्रेचंद्रःस्था
प्यः ततएकरेखास्थयोः ग्रहचंद्रयोःपरस्परावलोकनरूपोवेधोमहद्भयदः उक्तंचज्योतिःसारसागरे तिथ्यंगवेदैकदिगूनविंशशून्यभवाष्टदशाविंश
संख्याः इत्येतुनासूर्ययुतोडुनावयोगादमीवैदशयोगदोषाः मृत्युन्मेघाग्निभूपालचौरमृत्युरुजोशनिः कलिहानिर्दशदोषास्त्याज्यास्तुःसर्वथाबु
धैः योगांकेविषमेसैके समेसवस्रुलोचने दलीकृताश्विनीपूर्वंदशयोगमुदाहृतम् दशयोगेमहाचक्रेप्रमदाद्यादिविध्यते॥ ७१ ॥ २ ॥

सु॰टी॰ क्रूरैः सौम्यग्रहैर्वापि दंपत्योरेकनाशनमिति दृशयोगापवादांतरमाह भरद्वाजः गुरौ लग्नाधिपे शुक्रे सवीर्ये लग्नकेंद्रगे: दृग्दोषा विनश्यंति यथाग्नौ तू

वि॰प्र॰ लराशयः व्यासः गुरुणा भृगुणा वापि संयुते दृष्टमेव च दृशयोगसमायुक्तमपि लग्नं शुभावहम् ७१ अथ पंचकाख्यबाणदोषं शार्दूलविक्रीडितेनाह लग्नेने

७७ ति शुक्लपक्षादिकागतास्तिथयो वर्त्तमानलग्नेनाढ्याः युक्ताः अंकैर्नवभिस्तष्टाः शेषभागसंख्ये अष्टसंख्ये सगाख्या बाणः एवं द्विसंख्ये शेषे वह्न्या

ख्यः चतुःसंख्ये राजाख्यः षट्संख्ये चौराख्यः एकसंख्ये मृत्युसंज्ञो बाणश्चैते बाणाः दाक्षिणात्येषु महाराष्ट्रेषु प्रसिद्धाः ७२ अथ व्यासमतेन बाणं सापवा

दं मालिन्याह रसगुणेति रसगुणशशिनागाब्धिभिराढ्या वा सौम्ऋक्रांतियाताशकमिति स्वेतिकर्मधारयः सूर्यभुक्तांशानां मितिः संख्या पंचधास्थाप्याक

भंदास्तादथ संमितास्तु मनुभी रेखाः क्रमात्संलिखेद्धे धोस्मिन्ग्रहचंद्रयोर्नशुभदः स्यादेकरेखास्थयोः ७१ लग्नेना
ढ्याद्यातितिथ्योंकतष्टाः शेषे नागद्व्यब्धितर्केंद्रसंख्ये रोगो वह्नी राजचौरौ च मृत्युर्बाणश्चायं दाक्षिणात्यप्रसिद्धः ७२ र
सगुणशशिनागाब्ध्याढ्यसंक्रांतियातांशकमितिरथ तष्टांकैर्यदा पंचशेषाः रुगनलनृपचौरा मृत्युसंज्ञश्च बाणा नवहृ
तशरशेषे शेषकैक्ये सशल्यः ७३ रात्रौ चौररुजौ दिवा नरपतिर्वह्निः सदा संध्ययोर्मृत्युश्चाथ शनौ नृपो विदि मृतिर्भौमेग्नि
र्चारो रवौ ॥

लादिकमुपेत्यं क्रमेण षट् त्रि एक अष्ट चतुर्भिराढ्या संयोज्यांकैर्नवभिस्तष्टा सति यदा पंचशेषा यस्मिन्स्थले पंच शिष्यंते तत्क्रमेण

रुगादिर्बाणो ज्ञेयः यथा आदौ पंचशेषे रोगबाणः द्वितीये पंचशेषेऽग्निबाणः तृतीये राजबाणः चतुर्थे चौरबाणः पंचमे मृत्युबाणः तस्मात्तद्वयं भवतीत्य

र्थः अपंबाणः शल्यरहितः तेन स्वल्पदोषः तदपवादभूतः सशल्यो बाण उच्यते नवेति यानि भागामतानि शेषाणि तेषामैक्ये नवहृते पश्चाच्छेषे सति सश

ल्यसहितो बाणः स्यात् पंचव्यतिरिक्तशेषे शल्यरहितो दुष्ट इत्यर्थः अन्ये तु तिथिवारभलग्नांकैरसाग्न्यष्टवेदयुक्नंदाप्तपंचशेषे रुक् वह्नि

ट्चौरमृत्युरुक्तं इति ७३ अथ समयभेदेन वारभेदेन कर्मभेदेन च त्रिविधबाणपरिहारं शार्दूलविक्रीडितेनाह रात्रौ चौरेति चौररुजौ बाणौ रात्रौ त्याज्यौ

दिवानरपतिः राजबाणस्सदा ॥

वन्हिवाणः सदा दिवा रात्रौ राज्यः संध्ययोः सायंप्रातःसंध्ययोः मृत्युबाणस्त्याज्यः ज्योतिःप्रकाशे रोगं चौरं त्यजेद्रात्रौ दिवा राजन्यपंचकं संध्ययोर्मृत्युदं त्याज्यं सर्वदा वन्हिपंचकमिति अथ वासरभेदेन परिहारः अथेति शनिवारे नृपबाणः विद्विबुधवारे मृतिबाणः भौमे ऽग्निचौरौ बाणौ रवौ रोगबाणस्त्याज्यः उक्तं च। रवौ रोगं कुजे वन्हिं शनौ च नृपपंचकं वर्ज्यं पुनः कुजे चौरं बुधवारे च मृत्युदम् अथ कार्यभेदेन परिहारः अथेति क्रमतः एषु शुभकर्मसु एते बाणाः वर्ज्याः यथा व्रते यज्ञोपवीते रुक् गृहस्याच्छादने ऽग्निः नृपसेवायां राजबाणः याने चौरः पाणिग्रहे मृतिबाणो वर्ज्यः उक्तं च नृपाख्यं नृपसेवायां गृहगोपे ऽग्निपंचकम् याने चौरं व्रते रोगं त्यजेन्मृत्युं करग्रहे इति ७४ अथ ग्रहदृष्टिमुपजातिकयाह त्र्याशमिति ये खेटाः यस्मिन् स्थाने स्थिताः तस्मात् कथ्यमाना नि स्थानानि चरणाभिवृद्ध्या पश्यंति तद्यथा त्र्याशं वती यद्दशमं च एकचरणदृष्ट्या पश्यंति अनेन तत्तद्दृष्टिभवफलं चरणाभिवृद्धैव भवतीति सूचितं मंद इति म

रोगेश्च व्रतगेहगोपनृपसेवायानपाणिग्रहे वर्ज्याश्च क्रमतो बुधैरुगनलक्ष्मापारचौरामृतिः ७४ त्र्याशं त्रिकोणं चतुरस्त्रमस्तं पश्यंति खेटाश्चरणाभिवृध्या मंदो गुरुर्भूमिसुतः परे च क्रमेण संपूर्णदृशो भवंति ७५ यदा लग्नांशेशो लवमथ तनुं पश्यति युतो भवेद्वायं वोढुः शुभफलमनल्पं रचयति॥ ॥ २ः शनैश्चरः स्वस्थानात् त्र्याशं संपूर्णदृक् चतुश्चरणदृष्टिः एवं गुरुस्त्रिकोणे पूर्णदृक् भूमिसुतश्चतुरस्त्रे पूर्णदृक् परेऽर्कचंद्रबुधशुक्राः सप्तमे पूर्णदृशः ७५ अथोदयास्तशुद्धिः शिखरिणीभुजंगप्रयाताभ्यामाह यदालग्नांशेश इति लवेशो लव मिति लग्नेशः लग्नांशस्तस्येशः स्वामी लग्ननवांशस्वामी लवं नवांशं पश्यति वाऽथवा नवांशेन सह युतो भवेत्तदा वोढुर्वरस्यानल्पं शुभफलं रचयति यथा मेषलग्ने मिथुनांशस्तदीशो बुधस्तुलायां मिथुनं पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमुदयांशशुद्धेः प्रथमप्रकारः तदभावे तु लग्नांशेशस्तनुं लग्नं पश्यति लग्नेन सह युतो भवेत्तदापि वोढुः शुभफलमनल्पं स्यात् यथा मेषलग्ने एव मिथुननवांशः स्वामी बुधो मकरे नवांशं न पश्यति किंतु लग्नं पश्यति अथ मेष एव तिष्ठति अयमुदयशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः लवद्यूनस्वामी लवान्नवांशात्॥ ६॥ ६॥ ५॥ ५॥

द्यूनं सप्तमनवांशः तत्स्वामी लवमदनभं लवान्मदनभं सप्तमनवांशं पश्यति तेन सह युतो भवेत् तदा वध्वाः अनल्पं बहुशुभं रचयति यथा मिथुननवांशा
त्सप्तमो धनुरंशः ॥ तदीशो गुरुर्मेषे धनुः पश्यति तत्र तिष्ठति वा अयमस्तशुद्धेः प्रथमप्रकारः तद्लग्ने तु लवद्यूनस्वामी लग्नान्मदनं सप्तमं
भवनं पश्यति युतो वा सप्तमभवने तदा वध्वाः शुभं यथा गुरुः कर्के स्वनवांशं न पश्यति किंतु सप्तमभवनं तुलां पश्यति अथवा तुलायामेवास्ति तदा वध्वाः शु
भं अयमस्तशुद्धेर्द्वितीयः प्रकारः इतरथेति यदा लग्नांशेशो लवं तनुं वा न पश्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा वरस्याशुभं एवं लवद्यूनस्वामी नवांशं सप्तमं वा न प
श्यति तत्र युतो वा न स्यात् तदा कन्याया अशुभं कश्यपः स्वस्वेशेनोदयांशौ वीक्षितौ वाथ संयुतौ लग्नं वा स्वगृहं तत्तदंशेशेनेक्षिते युजमिति ७६ लवेशाद्
ति नवांशस्वामी नवांशं प्रपश्येत् लग्नस्वामी लग्नं प्रपश्येत्तदा वरस्य शुभं एवं लवद्यूनयोर्नवांशात्सप्तमनवांशस्वामी अंशद्यूनं अंशसप्तमराशिं पश्येत्

लवद्यूनस्वामी लवमदनभं लग्नं मदनं प्रपश्येद्वा वध्वाः शुभमितरथा ज्ञेयमशुभं ७६ लवेशो लवं लग्नपो लग्नगेहं प्र
पश्येन्मिथो वा शुभं स्याद्वरस्य लवद्यूनयोंशद्युनं लग्नयोस्तं मिथो वीक्षते स्याच्छुभं कन्यकायाः ७७ लवपतिशुभमित्रं वीक्ष
तेंशं तनुं वा परिणयनकरस्यस्याच्छुभं शास्त्रदृष्टम् ॥ ७७ लग्नपो लग्नस्वामी अस्तं लग्नात्सप्तमभवनं पश्येत् तदा कन्यायाः शुभं स्यात्
वा मिथः अंशसप्तमाधीशो लग्नं सप्तमं मीक्षते लग्नात्सप्तमाधीशश्चांशसप्तमं मीक्षते तदापि कन्यायाः शुभं स्यात् अत्राप्यन्यथात्वे दंपत्योरशुभमित्य
र्थः नारदः लग्ननवांशकौ स्वस्वपतिना वीक्षितौ युतौ न चेद्वान्योन्यपतिना शुभमित्रेण वा तथा वरस्य मृत्युः स्यात्ताभ्यां सप्तसप्तोदयांशकौ एवं तौ वीक्षित
युतौ मृत्युर्वध्वाः करग्रहे इति ७७ अथ पूर्वोक्तप्रकारेणोदयास्तशुद्धेरभावे तृतीयः प्रकार उच्यते मालिनी छंदसा लवपतीति शुभं च तन्मित्रं चेति कर्म
धारयः लवपतेर्लग्ननवांशेशस्य शुभग्रहः चंद्रबुधगुरुशुक्राणामन्यतमश्चेन्मित्रं स्यात्स चेदंशं नवांशं तनुं च वीक्षते तदा परिणयनकरस्य वरस्य
शास्त्रदृष्टं पुत्रादिप्राप्तिरूपं शुभं फलं स्यात् एवं मदनलवपस्यास्तांशेशस्य मित्रं सौम्यं तच्चांशं न द्युमनम् ॥ ॥ ॥ ॥

अंशाल्लग्ननवांशाद्यूनंसप्तमनवांशश्चेद्दीप्तते अथवातनुमदनगृहंलग्नात्सप्तमभवनंवेद्दीप्ततेतदावध्वाः शर्मकल्याणंस्यात् यद्युभयत्रापिनवांशस्था
मिनोमित्रपापग्रहश्चेत्तस्यदृष्टिरशुभैवेतिफलितार्थः वराहः शुभदृष्टिविहस्यान्नयदोदयांशेलग्नेननवांस्तांशउपैतिशुभदृष्टिं तदास्तदृतेसौम्यनिरीक्षितोयुशु
भायसस्यास्तवदंतिसंतइति केचिद्विवाहेवज्रयोगंनिषिद्धमाहुः तल्लक्षणं तिथिवारंचनक्षत्रंनवभिश्चसमन्वितः सप्तभिस्तुहरेद्भागंशेषांकेफलमादिशेत्
त्रिशेषेतुजलंविद्यात्पंचशेषेप्रभंजनः सप्तशेषेवज्रपातोज्ञेयंवज्रस्यलक्षणमिति ७८ अथार्कसंक्रमणदोषमंजुभाषिण्याह विषुवायनेति विषुवंतुलं
मेषसंक्रांतो चनसृष्ठुसंक्रांतिषुपरपूर्वमध्यमानगतागामिवर्त्तमानान् दिवसान् बुधः शुभक्रियाविधौविवाहादौत्यजेत् इतरसंक्रांतिषुसंक्रमणका
लात् परतोग्रेपूर्वंप्रागपिषोडशघटिकामिलित्वाद्वात्रिंशत् घटिकास्त्यजेत् गुरुः अयनेविषुवेपूर्वंपरंमध्येदिनंत्यजेत् अन्यसंक्रमणपूर्वाः परःषोड

मदनलवपमित्रंसौम्यमंशेद्युजंवातनुमदनगृहंचेद्दीप्ततेशर्मवध्वाः ७८ विषुवायनेषुपरपूर्वमध्यमान् दिवसांस्त्यजेदितर
संक्रमेषुहि घटिकास्तुषोडशशुभक्रियाविधौपरतोपिपूर्वमपिसंत्यजेद्बुधः ७९ देवद्व्यंकतवोष्टशैलनाड्योंकाः स्वनृपाःक्र ।
मात् वर्ज्याःसंक्रमणेऽर्कादेःप्रायोर्कस्यातिनिंदिताः ८० घस्रेतुलालौवधिरोमृगाश्वौरात्रौजसिंहाजवृषादिवांधाः ॥ ६ ॥

शनाडिकाइति ७९ अथप्रसंगात् सकलग्रहाणांसंक्रांतिघटिरनुष्टुभाह देवेति यथाक्रमेणसूर्यादेः संक्रमणेएताघटिकावर्ज्याः यथा रवेःप्राक्पश्चा
त् त्रयस्त्रिंशत् घटिकास्त्याज्याः चंद्रस्यद्वे भौमस्यनववुधस्यषट् गुरोरष्टाष्टौ अष्टाशीतिः शुक्रस्यांका नव शनेःस्वनृपाः षष्ठ्यधिकंशतइति ८० अथपं
गवंधवधिरास्यान्लग्नदोषानुपजातिकयाह घस्रइति घस्रेदिवसेतुलावृश्चिकौवधिरसंज्ञकौ रात्रौमकरधनूसंज्ञौराशिसंप्रसिद्धवसिष्ठः तुलावृश्चिकश्चै
वदिवसेवधिरौतथा धनुश्चमकरश्चैववधिरौनिशिकीर्तितौ मेषोवृषोमृगेंद्रश्चदिवसांधाःप्रकीर्तिताः नृयुक्कर्कटकन्याश्चरात्रावधाःप्रकीर्तिताः ॥
कुंभमीनौचपंगूद्वौदिवारात्रौयथाक्रमंइति ॥ ६ ॥ ५ ॥

अनेनतस्मिन्कालेंऽधादिलग्नानिवर्ज्यानीत्यर्थः ९१ अथकेचिन्मतमाह वधिराधन्वीति स्पष्टार्थः ९२ अथैषांप्रयोजनंसापवादंत्र्यहर्षिण्याह दा॰
रिद्र्यमिति पंग्वंगेपंगुलग्ने अन्यत्स्पष्टं ९३ अथविहितनवांशाश्चित्रदशछंदसाह कार्मुकेति युग्मोमिथुनंएषानवांशाः झषगेवामीननवांशेविकल्पेन वा॰
शब्दएकीयमतसूचनार्थः एषंशेषुयर्हिउपयामोविवाहोभवेत्तर्हिकन्यासतीपतिव्रताभवेत ९४ अथविहितनवांशेक्वचिन्निषेधंश्रीछंदसाह अंत्यनवांशे
ति विहितनवांशेष्वपियथामेषलग्नेधनुर्नवमांशांतिमाद्यस्यैवंविधेविषयेकाकनकन्यानपरिणेयानविवाह्या परंतुवर्गोत्तममंतिमनवांशंहित्वातत्र॰

कन्यातुयुक्कर्कटकानिशांधादिनेघटोंत्येनिशिपंगुसंज्ञः ९१ वधिराधन्वितुलालयोपराह्णे मिथुनंकर्कटकोंगनानिशांधाः॥
दिवसांधाहरिगोक्रियास्तुकुब्जाःमृगकुंभांतिमभानिसंध्ययोर्हि ९२ दारिद्र्यंवधिरस्तनोदिवांधलग्नेवैधव्यंशिशुमरणंनि
शांधलग्ने पंग्वंगेनिखिलधनानिनाशमीयुःसर्वत्राधिपगुरुदृष्टिभिर्नदोषः ९३ कार्मुकतौलिककन्यायुग्मलवेझष॰
गेवा यर्हिभवेदुपयामस्तर्हिसतीखलुकन्या ९४ अंत्यनवांशेनचपरिणेयाकाचनवर्गोत्तममिहहित्वा नोचरलग्नेनच॰
रलवयोगेतौलिमृगस्थेशशिभृतिकुर्यात ९५ व्ययेशनिःखेवनिजस्तृतीयेभृगुस्तनौचंद्रखलानशस्ताः लग्नेट्कविभ॰
ग्लौश्चरिपौमृतौग्लौलग्नेट्शुभाराश्चमदेचसर्वे ९६ ॥ ९६ ॥ ९६ ॥ ९६ ॥ कालभैरव॥

विवाहउचितएव यथा मिथुनलग्नेमिथुननवांशे अंत्योंशकाअपिश्रेष्ठाय दिवर्गोत्तमाह्वयाइतिकश्यपोक्तेः नोचरलग्नइत्ति तौलिमृगस्थेतुलामकर
स्थेचंद्रेचरलग्नेविहितचरलवयोगंनाकुर्यात यथामेषलग्नेतुलांशइति ९५ अथलग्नभंगमुपजात्याह व्ययेशनिरिति द्वादशेशनिर्नोशस्तःखेद
शमेऽवनिजोभौमोनशस्तःलग्नेचंद्रखलाःचंद्रःपापग्रहाश्चनशस्ताःलग्नेट्लग्नस्वामीकविःशुक्रश्चग्लौश्चंद्रश्चरिपौषष्ठेनशस्ताः ग्लौश्चंद्रःलग्नेट्
लग्नस्वामीशुभावुधगुरुशुक्राआरोभौमश्च एतेमृतावष्टमेनशस्ताः मदेसप्तमेसर्वेग्रहानशस्ताः ९६ ॥ ९६ ॥ ९६ ॥ ९६ ॥

कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादं शार्दूलविक्री॰ डितेनाह पापोकर्त्तरिकारका यिति कर्त्तरिकार

अथरेखाग्रहावसंततिलकयाह त्र्यायेतिस्पष्टार्थम् ८७ कर्तर्यादिमहादोषाणामपवादं शार्दूलविक्री डितेनाह पापोकर्त्तरिकारकावि ति कर्त्तरिकार यो: कर्त्तरीकर्तो: शत्रुनीचगृहस्थयो: पराभ्या

केग्रहे रिपोग्रहे शत्रुगृहे स्थितौ नीचेनीचराशिगौ अस्तगौ अस्तंगतौतदाकर्तरीदोषोनैवस्यात् कश्यप: नीचराशिगतेशत्रुगृहगे तत्रषष्ठदोषो भृगुषष्ठदोषो पिनस्यात् कश्यप: नीचराशिगतेशत्रु

स्तगयोर्वापिकर्त्तरीनैवदोषदेति अथसितेशुक्रे अरिनीचगे शत्रुगृहगेस्वनीचगृहगे वासतितत्रषष्ठदोषो भृगुषष्ठदोषोपिनस्यात् कश्यपः नीचराशिगतेशत्रुगृहगेनीचगृहगेवाऽष्टमभौमेदोषरुग्नस्यात् कश्य

केशत्रुक्षेत्रगतेपिवा भृगुषट्कस्थितेदोषोनास्तितत्रनसंशयइति भौमेस्ते अस्तंगतेरिपुनीचेशत्रुगृहगेनीचगृहगेवाऽष्टमभौमेदोषरुग्नस्यात् केवास तिद्वादशाष्टमषष्ठस्थाने स्थि

पः अस्तगेनीचगेभौमेशत्रुक्षेत्रगतेऽपिवाकुजाष्टमो भूवोदोषोन किंचिदपिविद्यते अथराशिनिचन्द्रेनीचेनीचनवांशकेवास तिद्वादशाष्टमषष्ठस्थाने स्थि

सितोष्टत्रिघूनषट्

त्र्यायाष्टषट्क्रूररविकेतुतमोर्कपुत्रास्त्र्यायारिगः क्षितिसुतो द्विगुणायगोब्जः सप्तव्ययाष्टरहितोज्ञगुरुः सितोष्टत्रिघूनषट्

व्ययगृहान्परित्यशस्तः ८७ पापोकर्त्तरिकारकोरिपुगृहेनीचेस्तगेकर्त्तरीदोषोनैवसितेऽरिनीचगृहगेतत्षष्ठदोषोपिन भौ

मेस्तेरिपुनीचगेनहिभवेद्भौमोष्टमोदोषकृन्नीचेनीचनवांशकेशशिनिरिःफाष्टारिदोषोपिन ८८ अब्दायनर्तुतिथिमासभप

क्षदग्धतिथ्यंधकाणबधिरांगमुखाश्चदोषाः नश्यंतिविद्गुरुसितेष्विहकेंद्रकोणेतद्वत्सपापविधुयुक्तनवांशदोषाः ८९ ॥ ॥

त्रिरषष्ठाष्टरिःफस्थेदोषोनास्तिनसंशयइतिकश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषापवा

तचंद्रेदोषोपिनस्यात् नीचराशिगतेचंद्रेनीचांशकगतेपिवाचंद्रेषष्ठाष्टरिःफस्थेदोषोनास्तिनसंशयइतिकश्यपोक्तेः ८८ अथाब्ददोषाद्यनेकदोषापवा

दंवसंततिलकयाह अब्दायनेतिविद्गुरुसितेषुकेंद्रकोणेसप्तमस्थानरहितेसत्सु एतेदोषाः नश्यंति कश्यपः अब्दायनर्तुमासोत्थाः पक्षतिथ्युक्षसंभवाः का

लाधबधिरोद्भुतादग्धलग्नतिथिर्भवाः अकालजाश्चनीहारविद्युत्तारस्त्वसंभवाः परिवेषप्रतीसूर्यशक्रचापध्वजारयः दोषघ्नादामंगलेषुकालजाश्चनदो

षाः गुरुर्केंपिकेंद्रस्थःशुक्रोवापस्विबुधः हरेः स्मृतिर्यथाहंतितद्वद्दोषास्त्रिकोणगः लतापग्रहवेधशब्दजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगो गुरुर्हंतिस

र्वा: गुरुरेकोपिकेंद्रस्थःशुक्रोवापरिवाबुधः हरेः स्मृतिर्यथाहंतितद्वद्दोषास्त्रिकोणगः लतापग्रहवेधशब्दजामित्रसंभवान् तत्केंद्रगो गुरुर्हंतिस्क

र्णः पन्नगानिवतद्दतिचेतथाय दिपापाः क्रूराः विधुश्चंद्रस्तैर्युक्तोयोनवांशस्तद्दोषोपिनश्यति उक्तंच सक्रूरराशेरशुभेनवांशः प्रोक्तः सपापोपिविलग्न ॥

अथान्यान्परिहारानूशालिन्याह केंद्रेकोणइति केंद्रे सप्तमरहिते १।४।१० कोणेनवपंचमेवातत्रगुरौसतिसर्वेदोषानाशमायांति कश्यपः काव्येगुरौवासौ
म्येवायदाकेंद्रत्रिकोणगे नाशंयत्यखिलादोषाः पापानीवहरिस्मृतेः अथवा आयेएकादशेरवौसतिसर्वेदोषानाशमायांति वालग्नेचंद्रेवावर्गोत्तमेराशि
नवांशयुक्तेसति यथा मिथुनेमिथुनोनवांशस्तदापिदोषनाशः द्वितीयवाशब्दस्यानुक्तसमुच्चयार्थत्वात् चंद्रोलग्नादुपचयेसर्वदोषविनाशकः उक्तंच।
यत्रैकादशगः सूर्योदोषानाशंयपुस्तदा स्मरणादेवरुद्रस्यपापंजन्मशतोद्भवं वर्गोत्तमगतेलग्नेसर्वेदोषालयंययुः चंद्रोवाप्यथवायेपिग्रीष्मेकुसरितो
यथा चंद्रेति एकादशेचंद्रेसतिदुर्मुहूर्त्तांशदोषाः दुर्मुहूर्त्तारवावर्यमेत्यादयः अंशदोषाःपापग्रहनवांशाख्याःतेसर्वेतद्वत् नाशमायांतिकश्यपःमुहू।
र्त्तलग्नपद्वर्गकुनवांशग्रहोद्भवाः येदोषास्तान्विहंत्येवयत्रैकादशगःशशी ज्योतिर्निबंधे नक्षत्रदोषकनवांशदोषंगंडांतदोषंचमुहूर्त्तदोषं विरुद्धपंचां

केंद्रेकोणेजीवआयेरवौवालग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमेवासर्वेदोषान्नाशमायांतिचंद्रेलाभेतद्वद्दुर्मुहूर्त्तांशदोषाः१० त्रिकोणेकें
द्रेवामदनरहितेदोषशतकंहरेत्सौम्यःशुक्रोद्विगुणमपिलक्षंस्फुरगुरुः भवेदायेकेंद्रेंगपउतलवेशोयदितदा समूहंदोषा
णांदहनइवतूलंशमयति ११ द्वौद्वौज्ञभृग्वोःपंचेंदौरवौसार्धत्रयोगुरौ रामामंदागुकेत्वारेसार्धैकेकंविशोपकाः १२ ॥ ६

गविरुद्धदोषंनिशाकरोलाभगतोनिहंति १० अथसामान्यतोदोषसमूहपरिहारंशिखरिण्याह त्रिकोणेतित्रिकोणेसप्तमरहितेकेंद्रेयदिसौम्योबुधः।
स्तिष्ठतदोषशतकंहरेत् उक्तस्थानेशुक्रोपिद्विगुणंद्विशतीहरेत् उक्तस्थानस्थितोगुरुरपिलक्षंदोषान्हरेत् भवेदिति अंगपोलग्नस्वामीउतवार्थेलवेशोलग्न
गतनवांशनाथोवा आयेकेंद्रेयदिभवेत्तदासर्वेदोषान् हरेत्दोषाणांसमूहंनाशयति यथा दहनोऽग्निस्तुलंकार्पासमिव लग्नेटलग्नांशनाथोवाअत्रयुगःकें
द्रगोपिवाराशिंनिहंतिदोषाणामिंधनानीवपावकइति ११ अथलग्नविंशोपकोअनुष्टुभाह द्वाविति ज्ञभृग्वोरेकोपद्रयोःसतोर्द्वौद्वौविंशोपकौ ए०
वंविधेचंद्रेपंच सूर्येसार्धास्त्रयः ३।३० गुरौरामास्त्रयःमंदःशनिःअगूराहुःकेतुःआरोभौमःएषुप्रत्यैकंसार्धमेकैकम् १।३० विंशोपकाज्ञेयाः १२ ॥ ६ ॥

ग्रहवशेन श्वशुरादिविभागं सम्प्रयोजनमुपजात्याह श्वश्रूरिति सितः कन्यायाः श्वश्रूः सूर्यः श्वशुरः तनुर्लग्नं तनुः शरीरं स्यात् जामित्रपः सप्तमाधीशो पि
तो भर्ता मनः चंद्रः एतेषां शुभकारी नां बलं विचार्यतां त्रिकः सिद्धांतवेत्ता विवाहिता विवाहादनंतरं श्वशुरादीनां सुखं स्यादिति प्रवदेत् केचिद्विशेषतरमप्युक्तं
सूर्ये सति स्त्रीचविविधास्तथा राहितं सुतोन्नाच्च सुखं गुरोश्च धर्मः सितादर्के सुताश्च वेश्मभूपात्समुद्वाह विधौ समुक्ते ति ९३ अथ संकीर्णजातीनां विशेष
मनमपूरं छंदसाह कृत्स्नेपक्षे इति कृत्स्नेपक्षे शनिभौमार्कवारे विवाहोक्तनक्षत्रभिन्ननक्षत्रेष्वपि संकीर्णानामनुलोमप्रतिलोमजा
नामपि यदि करपीडा विवाहः स्यात् तर्हि सा करपीडा सुतायुर्धनलाभप्रीतिविज्ञास्पदं भवति एषा स्थितिवासः वाग्रहणात् एतद्भावे प्रागुक्त दिनेपि विवा

श्वश्रूः सितोऽर्कः श्वशुरस्तनुस्तनुर्जामित्रपः स्याद्दयितो मनः शशी एतद्बलं संप्रतिभाव्य तांत्रिकस्तेषां सुखं संप्रवदेद्द्विवाहतः

९३ कृत्स्नेपक्षे सौरिकुजार्केपि च वारे वर्ज्येनक्षत्रे यदि वा स्यात्करपीडा संकीर्णानां तर्हि सुतायुर्धनलाभप्रीतिप्रास्येसाभ

वतीह स्थितिरेषा ९४ गांधर्वादिविवाहेऽर्कोद्दु ४ नेत्र २ गुणे ३ द्वयः १॥ ❀ ॥ २ ॥ हः कार्य इति ९४ अथ गांधर्वादिविवाहे वि

शेषमनुष्टुभाह गांधर्वादीति प्राजापत्य ब्राह्म दैवार्ष संज्ञाः विवाहा उक्तकाले एव कार्याः गांधर्वासुरराक्षसपैशाचकाख्याः सर्वकाले कार्याः श्रीपतिः
प्राजापत्य ब्राह्म दैवार्ष संज्ञाः कालेषूक्तेष्वेव कार्यो विवाहः गांधर्वाख्यश्चासुरो राक्षसश्च पैशाचो वा सर्वकालं विधेय इति तत्र केचिदर्कोत्सूर्यनक्ष
त्रात् वेदनेत्रादिभिः क्रमेण सत्स्यात् अयमर्थः सूर्याक्रांतनक्षत्रमारभ्य चत्वार्यृक्षाणि ततो द्व्यृक्षे ततस्त्रीण्यृक्षाणीति क्रमेण त्रिपर्यायान्त्र्याणां प
दानां समाहारस्त्रिपदी तस्यां ब्रह्मविष्णुरुद्रपदाभिधचक्रत्रये इत्यर्थः एकस्मिन्नपि पदे यदृक्षं तदृक्षमेव पदत्रयेपि शुभं तदशुभं चेदशुभं अ
भक्षभानि क्रमेण पठितानि स्वपदत्रयाणां मुख्यार्थकथनात् पृथक्कथनानुपयोगः तथा च पदत्रयमुक्तं भूपालवल्लभे एवं पदत्रये पञ्चदशनक्षत्राणि

गांधर्वासुरपैशाचराक्षसेषु विचिंतयेदिति ९५ अथ विवाहात्प्राक् कर्त्तव्यानामावश्यककृत्यानां दिनशुद्धिं पृथ्वीछंदसाह विधोर्बलेति अत्र चंद्रब
लमावश्यकत्वेन विचार्य वारको मांगलकलशः गृहभूषणं चित्रलेखनादि अंगणविभूषणं समार्जनं गोमयाद्यालेपः अथ च वेदिका वस्त्रं वधूवरोप
वेशनार्थं स्थलविशेषः मंडपो गृहाच्छादनं कुठादिना वितादिना वा बहुवचनात् करहाधारोपणहरिद्राचंदनकंजिकाधारणादि सकलशुभारंभा
क उद्वाहतः पूर्वं विवाहोक्तैरुडुभिर्नक्षत्रैः पंचांगशुद्धिसहिते दिने रचयेत् उपलक्षणत्वात्तत्तवस्त्रैरुपनयनादावपि पूर्वं शुभकर्मप्रारंभान्वि
रचयेत् तथा इदं कार्यजातं त्रिनवषण्मिते दिने पूर्वं न आचरेत् चित्राविशाखाशततारकाश्विनीज्येष्ठाभरण्यो शिवभाच्च चतुष्टयं महित्वा प्रशस्त

कुः१युगां४गाः६गि३भृ१रा३मा३क्षिपद्यामशुभा:शुभाः ९५ विधोर्बलमवेक्ष्य वारलनवारकं गृहांगणविभूषणान्यथ च वेदिकामं
डपान् विवाहविहितोडुभिर्विरचयेत्तथोद्वाहतो न पूर्वमिदमाचरेत्त्रिनवषट्मिते वासरे ९६ हस्तोच्छ्राया वेदहस्तैः समं
तात्तुल्या वेदी सद्मनो वामभागे युग्मे घस्रे षष्ठहीने च पंचसप्ताहे स्यान्मंडपोद्वासनं सत् ९७ मेषादिराशिज वधूवरयो।
र्वेदीश्च तैलादिलापनविधौ कथितात्र संख्या शैलादिशः शरदिगस्त नगाद्रिबाण बाणास्त्र बाणगिरयो ७।१०।५।१०।५।
७।७।५।५।५।५।७ विबुधैस्तु केश्चित् ९८॥ फलतैलवेदिकाप्रदानकं कुंडनमंडकास्त्रिकमिति देवज्ञमनोहरोक्तेः तत्रैव मूलेंदु रुद्र
श्रवणार्कपौष्णविश्वेशचित्रानलरेवतीषु संस्थापनं कंजिककुंडिका याचारेरविभूमिसुतस्य शस्तमिति ९६ अथ वेदीलक्षणं मंडपोद्वासने दिना
नियमं च शालिन्याह हस्तोच्छ्रायेति स्पष्टार्थः नारदः हस्तोच्छ्रिता चतुर्हस्तैश्चतुरस्रा समंततः स्तंभैश्चतुर्भिः सुश्लक्ष्णा वामभागे स्वसद्मनः मंडपोद्वास।
नं कार्यं समे तु दिवसे बुधैः षष्ठं तु विषमे नेष्टं उत्का सप्तमपंचमामिति ९७ केश्चित्तैलादिलापनिसंख्यानियमउक्तस्तमाह मेषादिराशिजेति स्पष्टं दे।

अथ ग्रामशिष्टसंमतं मंडपादौ स्तंभनिवेशनं इंद्रवज्रयाह सूर्येति कन्यातुलासिंहगते ऽर्के शैवे ईशानकोणे विवाहादौ स्तंभः स्थाप्यः वृश्चिकधनुर्म
करस्थिते वायुकोणे मीनमेषकुंभस्थिते निर्ऋतिकोणे वृषमिथुनकर्कस्थिते ऽग्निकोणे स्तंभः स्थाप्य इत्यर्थः ९९ अथ गोधूली प्रशंसां मंदाक्रांतमाह नास्मि
मिति स्पष्टार्थं गोधूल्यधिकारिण आह नारदः प्राच्यानां च कलिंगानां मुख्यं गोधूलिकं स्मृतं गांधर्वादि विवाहेषु वैश्योद्वाहे च योजयेत् भूपालवल्लभे विप्रेषु घटिका
लग्नमेव तत्र्यं गोरजं बुधैः संकीर्णे गोरजः शस्तं परेषु द्वितयं शुभं घटिकालग्नाभावे कार्ये विप्रेस्तु गोरजो लग्नमिति महादोषानपरित्यज्य प्रोक्ता धिष्ण्यादिकेषु च।
कारयेद्गोरजो यावत्तावल्लग्नं शुभावहमिति दैवज्ञमनोहरे कुलिकं क्रांतिसाम्यं च मूर्तौ षष्ठाष्टमः शशी पंचमे धूलिके त्याज्या अन्यदोषाः शुभावहा इति तत्र गो

सूर्ये गनासिंहधटेषु शैवे स्तंभोलिकोदंडमृगेषु वायौ मीनाजकुंभे निर्ऋतौ विवाहे स्थाप्योग्निकोणे वृषयुग्मकर्के ९९ नास्मि
न्नृक्षं न च तिथिकरणं नैव लग्नस्य चिंता नो वा वारो न च लवविधिर्नो मुहूर्तस्य चर्चा नैव योगो न च मृतिभवनं नैव जामित्रदोषो
गोधूलिः सा मुनिभिरुदिता सर्वकार्येषु शस्ता १०० पिंडीभूते दिनकृति हेमंतर्तौ स्यादर्धास्ते तपसमये गोधूलिः संपूर्णास्ते जल
धरमालाकाले त्रेधा योज्या सकलशुभे कार्यादौ १०१ ॥

ऽ धूलिकालः केशवार्केणोक्तः अत्रोभयत्र घटिकादलमिष्टमाहुरिति केचित्तु।
णाव दिनांते निशि पश्चिमायां पश्येत्तृतीयं रविबिंबभागं तस्मात्सरं नाडिकयुग्मसेके गोधूलिकालं मुनयो वदंतीति यथायोग्यं देशव्यवस्था १०० अथ गोधू
लीभेदं जलधरमालाछंदसाह पिंडीभूत इति हेमंतर्तौ शीतकाले मार्गादिमासचतुष्टये दिनकृति सूर्ये पिंडीभूते गोलकसदृशे संध्यायां नीहारावृत्तत्वेन निःप्रभे
इत्यर्थः तस्मिन्समये गोधूली ज्ञेया तथा तपसमये उष्णकाले चैत्रादिमासचतुष्टये अर्धास्ते अर्द्धबिंबस्य दृश्यत्वे गोधूलिः जलधरमेघास्तेषां मालासमूहस्तस्या
कारके वर्षाकाले श्रावणादिमासचतुष्टये सूर्ये संपूर्णास्ते ऽदर्शनं यस्य तादृशे सति गोधूलिः जलधरमालाछंदो जाभापिसू चिंतनं केवलमपि विवाहे किं
तु सकलशुभे कार्यादौ ज्ञेया १०१ ॥ १०१ ॥ छ ॥ ॐ ॥ ॐ ॥ छ ॥ श्री ॥

अथ गोधूलीसमये वर्ज्यवर्ज्यानि वैश्वदेवीछंदसाह अस्तंयातइति गोधूलिरित्यनुवर्त्तते बृहस्पतिवारे सूर्ये अस्तंयाते गोधूलिः शुभः स्यात् ननु पूर्वं अर्धं
यामसद्भावात् तथा सौरे शनौ सार्के सत्येव गोधूली शुभा न तस्मानंतरं कुलिकसद्भावात् क्रांतिसाम्यमपि त्याज्यम् तथा लग्नात् सायंकालीनलग्नात् व
त्याष्टमे रिपुभवने षष्ठे वा लग्ने एव वा चंद्रे सति कन्यानाशः स्यात् लग्नइति लग्नस्थे मदनस्थे मृत्युस्थे वा भौमे सति वोढुर्वरस्य नाशः स्यात् शेषं स्पष्टं १०२
अथ सूर्यस्पष्टगतिमिंद्रवज्रयाह मेषादिगे इति मेषादिद्वादशराशिषु स्थूला कलात्मिका स्पष्टगतिरित्यर्थः १०३ सूर्यस्य तात्कालिकीकरणमनुष्टुभाह
संक्रांतियातेति पंचांगे यद्दिने यावतीषु घटीषु च संक्रांतिस्तत आरभ्य स्वाभीष्टदिनपर्यंतं यावन्ति दिनानि घटीपलानि भवंति तैर्मेषादिष्टराशिस्थर्कस्पस्

अस्तंयाते गुरुदिवसे सौरे सार्के लग्नान्मृत्यौ रिपुभवने लग्ने चेंदौ कन्यानाशस्तनुमदनमृत्युस्थे भौमे वोढुर्लाभे धनसहजे।
चंद्रे सौख्यं १०२ मेषादिगेर्के शशराः ५८ नगाक्षाः ५७ समिषवः ५७ सप्तशराः ५७ गजाक्षाः ५८ गोक्षाः ५९ खतर्काः ६० कुरसाः ६१ कु
तर्काः ६१ कंमानि ६१ षष्टिः ६० नवपंच ५९ भुक्तिः १०३ संक्रांतियातघस्राद्यैर्गतिर्निघ्नाः खषट् ६० हृता लब्धेनांशादिनाढ्योज्यं या
तर्कः स्पष्टभास्करः १०४ तनोरिष्टांशकाः सूर्वनवांशाद्दशसंगुणाः रामाप्तालब्धमंशाद्यं तनोर्वर्गादिसाधने १०५ अर्कात् लग्नवात्सा
यनाद्भोग्यभुक्तैर्भागैर्निघ्नात्स्वोदयात्स्वाग्निभक्तात्॥ ५ स्पष्टगतिर्गुणनीया षष्ट्या भाज्या यल्लब्धं ते अंशाः अवशिष्टं कलादि अंशावयवास्ते आदिशब्द

वाच्याः तैर्यातसंयातराशिः सूर्यभुक्तमेषादिराशिर्युक्तः सन् तात्कालिकः स्पष्टभास्करः स्यात् १०४ अथ लग्नानयनमाह तनोरिति लग्नस्य क्रियमृगास्यत्या।
दिनायोनवांशो विचारितः सपावास्या आगच्छेत्तत्सूर्यनवांशाद्यावंतः स्युस्ते दशगुणा रामैस्त्रिभिराप्ताय लब्धमंशाद्यं अंशकलाविकलात्मकं सत्तनोरिष्ट।
कालिकं भुक्तं स्यात्तिन कृत्वा प्रागुक्तकुजाशुक्रसौम्यत्यादिप्रकारेण षड्वर्गसाधनं स्यात् १०५ अथैवं साधिताभ्यां रविलग्नाभ्यां घटिकानयनं शालिन्याह॥
अर्कादिति अयनांशसहितं सूर्यात् राशिभोग्यांशैः सायनसूर्याक्रांतराशेः।

स्वदेशीयउदयाः मेषादिराशीनांवलात्मकंप्रमाणंपगुण्यंस्वाग्निभिस्त्रिंशता भक्तंलब्धानिभोग्यानिचपलानिस्युः एवंलग्नात्सायनांशात् भुक्तांशैः स्वोदयोगु
ण्याः स्वाग्निभक्तोलब्धानिभुक्तानिपलानि एवंजातानांभोग्यभुक्तपलानामैक्यंकार्यंतत्सायनोशलग्नार्कयोरंतरालोदयपलैर्युक्तंकार्यंषष्ट्याभक्तं
सूर्योदयादिष्टघटिकाभवेयुः १०६ विशेषंशालिन्याह चेल्लग्नार्काविति सायनांशौलग्नार्कौएकराशौभवतस्तयोर्विश्लेषांऽतरांशास्तैर्गुणितः स्वदेशीय
उदयः ततः स्वाग्निभक्तोलब्धमिष्टकालः सूर्योदयात्स्यात् तत्रयदार्कात्सायनादेकराशिस्थितंलग्नमूनंस्यात्तदायदिष्टकाल आगतः ससूर्योदयात्स्वा
कूरात्रिशेषोभवेत् अयमर्थः आगतइष्टकालः षष्ट्याम्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्योदयानंतरमेतावानिष्टकालः अथवारात्रिमानात् प्रपात्यप्राग्दिनीयसूर्यास्तान
तरमेतावानिष्टकालः अथरात्रौविशेषमानीतेइष्टकाले अंशप्रवृत्तेः पंचपलानियोज्यानीतिसंप्रदायः तत्समयेपरस्परदर्शनंकार्यंइत्याह कश्यपः अ

भोग्यंभुक्तंचांतरालोदयाढ्यं षष्ट्याभक्तंस्वेष्टनाड्योभवेयुः १०६ चेल्लग्नार्कौसायनावेकराशौ तद्विश्लेषघ्नोदयःस्वाग्निभ।
क्तः स्वेष्टःकालोलग्नमूनंयदार्काद्रात्रौशेषेर्कात्तषड्भंनिशायां १०७ उत्पातान्सहपातदग्धतिथिभिर्दुष्टांश्चयोगांस्तथाचे
द्रंज्योशानसमेथास्तमयनंतिष्यःक्षयर्द्धीतथा॥ न्योन्यवीक्षणंसम्यक्कृतलग्नेकारयेत्सदेति कृतलग्नसाधनंघटिकायंत्रेणसाध्यंतत्रघटी
स्थापनेनादरः ताम्रपात्रेजलेपूर्णेगंधैःपुष्पैरलंकृते तंदुलस्थैःस्तपुतेशुचिभूमावहर्य्यते मंडलार्धोदयंवीक्ष्यजलपात्रेविनिक्षिपेत् तत्रमंत्रः यंत्राणांस।
रव्ययंत्वमितिधात्रापुराकृतं सौभाग्यमायुरारोग्यंकुरुपुत्रधनंहेनवे जलंयंत्रकमेतस्मादिष्टसिद्धिप्रदोभवेत् अथवासाधयेत्कालंद्वादशांगुलशंकु
नेति शंकुघटीज्ञानंरामविनोदेमयोक्तंततएवज्ञेयम् १०७ अथविवाहादौशुभकार्येऽवश्यवर्ज्यानविस्मरणार्थंशार्दूलविक्रीडितत्रयेणाह उत्पातानिति
सेन्दुकूरेति क्रूराक्रांतमितिच उत्पातादीन् उद्वाहेविवाहेयज्ञोपवीतादौशुभकर्मसुत्यजेदितितृतीयश्लोकेनान्वयः उत्पातान् दिव्यभौमांतरिक्षात्
लक्षणयातत्संबंधिसप्तवर्ज्यान्दिवसान् पातोमहापातः क्रांतिसाम्यमितियावत् दग्धतिथयपश्चापांत्ययोगे घटगेइत्यादिनोक्ताः एतैःसहउत्पातंत्यजे

तथाऽदुष्टान्व्यतीपातादियोगान् चंद्रगुरुशुक्राणामस्तमयनमस्तं तिथ्यः क्षयवृद्धी तिथिक्षयं तिथिवृद्धिं च गंडांतं तिथिनक्षत्रलग्नानां त्रिविधम्
विष्टिर्भद्रा संक्रमदिनं संक्रमकालादुभयतो वर्ज्यघटिकाः अयने विषुवे च पूर्वापरदिनसहितं संक्रांतिदिनं ज्ञेयम् तन्वंशपास्ततनुर्लग्नम् अंशः ल
ग्नगतो विहितनवांशः तौ पातः तौ तन्वंशपौ तयोरस्तं लग्नेशास्तं लग्ननवांशस्वाम्यस्तं च तथा तन्वंशेशौ विधून् लग्नेशनवांशेशचंद्रान् अष्टमषष्ठस्था
नगान् तथा पापग्रहवर्गान् १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशं इंदुसहितं लग्नं लग्नांशं च क्रूरग्रहसहितलग्नं लग्नांशं वेत्यर्थः उदयास्तशुद्धिं उदयाशुद्धिमस्ता
शुद्धिं च इदं तस्याज्ञेयमशुभमित्याद्युक्तं चंडायुधं हर्षणवैधृतिसाध्येत्यादिनोक्तं खार्जूरं व्याघातगंड इत्यादिनोक्तं दशयोगः सूर्यर्क्षचंद्रसंयुते भेशेषदृस्या
दिनोक्तम् योगो ग्रहयुतिः तत्सहितं जामित्रलत्ताव्यधं जामित्रं लग्नजामित्रं चंद्रजामित्रं च लग्नाच्चंद्राच्च मदनभवनगे इत्यादिनोक्तम् लत्ताज्ञराहुपूर्णेन्दु

गंडांतं च सविष्टिसंक्रमदिनं तन्वंशपास्तं तथा तन्वंशेशविधून्तथाष्टरिपुगान्पापस्य वर्गांस्तथा १०८ सेंदुक्रूरखगोदयांशमु
दयास्ताशुद्धिं चंडायुधान् खार्जूरं दशयोगयोगसहितं जामित्रलत्ताव्यधं बाणोपग्रहपापकर्त्तरितपातिथ्यर्क्षवारोत्थितं दु
ष्टयोगमथार्धयामकुलिकाद्यान्वारदोषानपि १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभं ग्रहणभं यत्क्रूरगंतव्यभं त्रेधोत्पातहतं च के
तुहतभं संध्योदितं भं तथा॥ ॥ सिताद्युक्त्यादिनोक्ता व्यधं पंचशलाकासप्तशलाकोक्तं च बाणाः पंचकं उपग्रहः प्रसिद्धः शराष्टदिक् शक्रनगेत्या
दि पापकर्त्तरी समा हारं द्वैकवचनं तिथ्यृक्षवारोत्थितदुष्टयोगं तिथिनक्षत्रवारैः कृत्वोत्थितमुत्पन्नं दुष्टयोगम् यथा तिथिनक्षत्रोत्थं सार्पद्वादश्यां वैश्व
मादिमइत्यादि तिथिवारोद्भवं सूर्येशपंचेत्यादि नक्षत्रवारोद्भवं याम्यत्वाष्ट्रमित्यादि तिथिनक्षत्रवारोद्भवं हस्तार्कपंचमीतिथावित्यादि दुष्टयोगं अर्धयामकु
लिकाद्यान्वारदोषानपि आदिशब्देन दुर्मुहूर्त्तादिकं च १०९ क्रूराक्रांतविमुक्तभं क्रूरग्रहेण युक्तभं क्रूरविमुक्तभं च ग्रहणभं यस्मिन्नक्षत्रे चंद्रसूर्योपरागे जातस्त
द्भं क्रूरस्य गंतव्यभं त्रेधोत्पाताः त्रिविधोत्पाता दिव्यभौमांतरिक्षाः तैर्हतं भम्॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

सिनि तन्मासषट्कं त्याज्यम् एवं ग्रहणनक्षत्रमपि केतुहतभं केतुना धूमनैः स्पर्शनैश्चयन्नक्षत्रं हतं अनेन नक्षत्रांतरेपि दोषः संध्योदितं भं सूर्यास्तकाले यन्नक्षत्रस्य
जे उदयं तत्सूर्यनक्षत्राच्चतुर्दशं नक्षत्रमित्यर्थः तद्वच्च ग्रहभिन्नयुद्गतभं ग्रहेण भेदितं ग्रहयुद्गतं च षण्मासं निषिद्धं तथा ग्रहकृतान् लग्नस्य दोषानप्ययेश
नि: स्वेव निजइत्यादिकानां लग्नसंबंधिदोषान् सत्यजेत् मूलवाक्यानि पूर्वमेव लिखितानि ११० ॥ इतिमुहूर्त्तचिंतामणिप्रमिताक्षरायां विवाहप्रकर
णं समाप्तम् ६ अथवधूप्रवेशप्रकरणम् अथवधू नूतनपरिणीताया वध्वा प्रथमतः क्रियमाणो भर्तृगृहे प्रवेशो वधूप्रवेशस्तं मुहूर्त्तमुपेंद्रवज्रयाह समा
द्रीति विवाहाद्विवाहदिवसादारभ्याषोडशदिनांतराले षोडशदिनांतराले षोडशदिनमध्ये समाद्रिपंचांकदिने समदिने द्वितीयचतुर्थषष्ठाष्टमदशमद्वादशच

तद्वच्च ग्रहभिन्नयुद्गतभं सर्वाणि मान्संत्यजेदुद्वाहे शुभकर्मसु ग्रहकृतान् लग्नस्य दोषानपि ११० इतिमुहूर्त्तचिंतामणौ विवाहप्रकरणं षष्ठम् ६ समाद्रिपंचांकदिने विवाहाद्वधूप्रवेशोष्टिदिनांतराले शुभः परस्ताद्विषमाब्दमासदिनेष्वक्षवर्षात्परतोयथेष्टम् १ ध्रुवक्षिप्रमृदुश्रोत्रवसुमूलमघानिले ॥

१ तुर्दशषोडशानि विषमदिनमध्ये सप्तमपंचमनवमदिनानिते
ध्रुवधूप्रवेशः शुभः नारदः आरभ्योद्वाहदिवसात्षष्ठेवाप्यष्टमे दिने वधूप्रवेशः संपत्त्यै दशमे थसमे दिने षष्ठादीनां समत्वादेवग्रहणे सिद्धे पुनस्तदुक्ति
रितिप्राशस्त्यार्थः वधूप्रवेशनं कार्यं पंचमे सप्तमे दिने नवमे च शुभे वारे स्थलग्ने शशिनो बले इति ज्योतिर्निबंधे षोडशदिवसानंतरं वधूप्रवेशस्त
द्वा विषमाब्दमासदिने विषमवर्षे विषममासे विषमदिने च कार्यः अक्षवर्षादिति पंचवर्षानंतरं विषमवर्षादिनियमो नास्ति किंतु दोषरहितकाले वधू
प्रवेशो विधेयः उक्तं च विवाहमारभ्य वधूप्रवेशो युग्मे दिने षोडशवासरांतः ऊर्ध्वं ततोऽब्दे युजि पंचमांतं पुनः पुरस्तान्नियमो न वास्तीति १ अथ नक्षत्राण्याह ध्रुवेति ध्रुवादिनक्षत्रेषु वधूप्रवेशः सन् शुभफलः रिक्ता राकें रिक्ता ४।९।१४ आरे भौमे अर्के रवौ न द्व ॥ ॥ ॥ ॥

अर्थारन्यतिथिषु रविभौमव्यतिरिक्तवारेषु शस्तइत्यर्थः अपरेबुधवारेपिनेष्टः ३ अथ विशेषंमहेंद्रवज्रयाह ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमिति विवाहतो विवाहानंत
रं आद्ये स्मिज्येष्ठेभर्तृगृहे स्थितावधूःपतिज्येष्ठंहंति आद्येमेऽधिकेपतिंभर्तारंहंति आद्येमेशुचावाषाढे श्वश्रूंभर्तृजननीहंति आद्येमेसहस्येपौषेश्वशुरंभ
र्तुःपितरंहंति आद्येमेक्षयेक्षयमासेभर्तृगृहेतिष्ठंतीतनुंनिजंशरीरंहंति म्रियतइत्यर्थः तथा आद्येमेमधौचैत्रेतातगृहे पितृगृहे तिष्ठतितातंपितरंहंतिइ
त्यर्थः यदिपित्राद्यभावः तर्हितन्मासितत्रगृहावस्थितौसत्यामपिनकोपिदोषइत्यर्थः नभयंतेषामभावेइत्युक्तेः ज्योतिर्निबन्धेविवाहात्प्रथमेपौषेआषा
ढेचाधिमासकेनसाभर्तृगृहेतिष्ठेच्चैत्रेतातगृहेपिच आषाढोज्येष्ठोपलक्षकः अधिमासोक्षयमासोपलक्षकः ३ ॥ इतिमुहूर्तचिंतामणौप्रमिताक्षरायांस्व

वधूप्रवेशः सन्नेष्टोरिक्तारार्केबुधेपरैः २ ज्येष्ठेपतिज्येष्ठमथाधिकेपतिंहंत्यादिमेभर्तृगृहेवधूःशुचौ श्वश्रूंसहस्येश्वशु
रंक्षयेतनुंतातंमधौतातगृहेविवाहतः ३ ॥ इतिमुहूर्तचिंतामणौवधूप्रवेशप्रकरणंसप्तमम् ७ चरेदथौजहायनेघटा
लिमेषगेरवौरवीज्यशुद्धियोगतः शुभग्रहस्यवासरे नृयुग्ममीनकन्यकातुलावृषाविलग्नके द्विरागमंलघुध्रुवेचरेस्त्र
पेमृदूडुभिः १ ॥ गुरुतटीकायांवधूप्रवेशप्रकरणंसप्तमंसमाप्तम् ७ अथद्विरागमनप्रकरणंव्याख्यायते ॥ तत्रवधूप्रवेशानंतरंपरावृत्त्य
पितृगृहंप्राप्तायावध्वाः पुनर्भर्तृगृहेप्रवेशोद्विरागमनशब्दवाच्यस्तन्मुहूर्तंप्रियंवदावृत्तेनाह चरेदिति अथानंतरेषुलघुध्रुवादिनक्षत्रेषु ओजहा
यनेविषमवर्षेप्रथमतृतीयादिवर्षेतथाघटालिमेषगेरवौकुंभेवृश्चिकेमेषेरवौसति तथावरस्यरवीज्ययोःशुद्धियोगतःशुभग्रहस्यवारे मिथुनमीनकन्यातु
लावृषाणामन्यतमेलग्नेशुभयुतदृष्टेसति लघुध्रुवचराणिप्रसिद्धानि अस्त्रपोमूलम् मृदूडुनिप्रसिद्धानि एतेषुद्विरागमंचरेत्कुर्यात् अत्रसामान्यतःगु
रुशुक्रास्तादिविचारः पूर्वोक्तएवज्ञेयः १ ॥ १ ॥ १ ॥ १ ॥ ६ ॥ २ ॥ २ ॥ ६ ॥ श्रीराम ॥

अथसन्मुखशुक्रदोषं प्रहर्षिण्याह दैत्येज्यइति दैत्येज्यः शुक्रः गंतव्यादिगभिमुखेगंतुर्दक्षिणभागेवास्थितः स्यात्तदाशिशुर्बालकः गर्भिणीगर्भवती नवोढा
नूतनपरिणीता एतानगच्छेयुः यदिव्रतिशुक्रेगच्छेयुस्तदेत्याह बालइति चेद्बालोगच्छतितदाविपद्यतेम्रियते नवोढाचेद्व्रजतितदावंध्या अपत्यसंभावना
रहितास्यात् गर्भिणीचेद्व्रजतितदा अगर्भागर्भस्रवतीस्यात् यदिशुक्रः पूर्वस्यामुदितः पूर्वांगंतुःसन्मुखः उत्तरांगंतुर्दक्षिणः पश्चिमांगंतुः पृष्टिः दक्षिणां
गंतुर्वामःस्यात् तदापूर्वोत्तरेदिशौनगच्छेत् यदिपश्चिमायामुदितः शुक्रः तदापश्चिमांगंतुःसन्मुखः दक्षिणांगंतुः दक्षिणः पूर्वांगंतुः पृष्ठे उत्तरांगंतुर्वामः तदा
पश्चिमदक्षिणदिशौनगच्छेत् केचिद्दीपोत्सवप्रतिपद्दिनस्थादिनियमविनैवभूमृत्प्रवेशं वांछंति उक्तंच अस्तंगते गुरौ शुक्रे सिंहस्थेवाबृहस्पतौ दीपोत्से

दैत्योज्योह्यभिमुखदक्षिणेयदिस्याद्गच्छेयुर्नहि शिशुगर्भिणीनवोढा बालश्चेद्व्रजति विपद्यतेनवोढाचेद्वंध्याभवतिचग
र्भिणीत्वगर्भा २ नगरप्रवेशविषयाद्युपद्रवेकरपीडनेविबुधवतीर्थयात्रयोः नृपपीडनेनववधूप्रवेशनेप्रतिभार्गवो
भवतिदोषकृन्नहि ३ पित्र्यगृहेचेत्कुचपुष्पसंभवः स्त्रीणांनदोषः प्रतिशुक्रसंभवः ॥ ६ ॥ ६ ॥ ९ ॥

वदिवेचैवकन्याभर्तृगृहंविशेदिति २ अथप्रतिशुक्रापवादंमंजुभाषिण्याह नगरप्रवेशेतिनगरप्रवेशे विषयोदेशः आदिशब्देनग्रामः तौस्थापद्रवे
अन्यराजकृतोपद्रवेदुर्भिक्षाद्युपद्रवेवासनिर्गंतव्यदिशिप्रतिशुक्रदोषोनास्ति करपीडनेविवाहे देवनयात्रायांसत्यांविबुधादेवास्तेषांयात्रा यथान
गरकोटमाचातीर्थयात्राप्रयागादिकातयोः नृपपीडनेराज्ञःसकाशात् पीडायांदंगदिकृतायांसत्यांनववधूर्नूतनपरिणीतानववधूः तस्याः प्रवेशेप्रति
भार्गवः संमुखशुक्रदोषकृन्नहिभवति भार्गवः स्वभवनपुरप्रवेशेदेशानांविभ्रमेतथोद्वाहे नूतनवध्वागमने प्रतिशुक्रविचारणंनास्ति एकग्रामेपुरेवा
पि दुर्भिक्षेराजविप्लवे विवाहेतीर्थयात्रायांप्रतिशुक्रंनदुष्यतीतिबादरायणोक्तेः ३ अथप्रौढास्त्रीणांद्विरागमनेतथागोत्रपरत्वेनचप्रतिशुक्रापवादं
नीर्मिद्रवंशयाह पित्र्येगृहइति पितुरिदंपित्र्यंचतस्मिन् पित्र्येगृहेकुचौस्तनौपुष्पमृतुस्तत्संभवस्यात्तदास्त्रीणांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्तीत्यपित्रयम् ॥

चंडेश्वरः पितागास्त्रक्रचक्रमयोः संभवोवायदिस्यात्सत्तुत्र्यहर्दिर्नभवतिरवेः सन्मुखोवाथशुक्रः शुक्रेलग्नेगुणवतितिथौचंद्रतारा विशुद्धौस्त्रीणांपात्र भवतिसफलासेवितुंस्वामिसद्मं अथभृगुः अंगिरावत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेकार्यः एतद्वंशानांप्रतिशुक्रसंभवोदोषोनास्ति बादरायणः कश्यपेषुवसिष्ठेषुभृग्वत्र्यंगिरसेषुच भारद्वाजेषुवत्सेषुप्रतिशुक्रंनदुष्यतीति अयंचापवादोयात्रामात्रपरःकेचिदमुमपवादंवधूप्रवेशेप्यूचुःमहेश्वरः तीर्थानांगमनेतथैकनगरेग्राम्येचसौम्येतथेति ५ पूर्वैःसह ७ ॥ इतिदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांद्विरागमनप्रकरणंअष्टमंसमाप्तम् ८ अथाग्न्याधानप्रकरणंव्याख्यायते यदातुकालनियमेनाधानादिवि

भृग्वंगिरोवत्सवसिष्ठकश्यपात्रीणांभरद्वाजमुनेःकुलेतथा ५ ॥ इतिमुहूर्त्तचिंतामणौद्विरागमनप्रकरणंअष्टमंसमाप्तम् ८ स्यादग्निहोत्रविधिरुत्तरगेदिनेशेमिश्रध्रुवासशशिशक्रसुरेज्यधिष्ण्ये रिक्तासुनोशशिकुजेज्यभृगौननीचेनास्तंगतेनविजितेनचशत्रुगेहे १ नोकर्कनक्रझषकुंभनवांशलग्नेनोअंतनौरविशशीज्यकुजेत्रिकोणे ॥ ६ ॥ २

हितंतत्रनमुहूर्त्तविचारः यदातुकालनियमाभावस्तदामुहूर्त्तविचारस्तद्वसंततिलकेनाह स्यादग्निहोत्रविधिरिति उत्तरगेदिनेशेउत्तरायणगते सूर्येसतिमिश्रेकृत्तिकाविशाखेध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयंअंत्यंरेवतीशशीमृगःशक्रोज्येष्ठाकरेज्यधिष्ण्यंपुष्यः एषुनक्षत्रेषुअग्निहोत्रविधिः स्यात् रिक्तासुनोकार्यंचंद्रमंगलगुरुशुक्रेषुनीचगतेअस्तंगतेविजितेग्रहांतरेषुतथाशत्रुगृहस्थितेषुअग्न्याधानंनोकार्यं १ अथलग्नशुद्धिंवसंततिलकेनाह नोकर्केति कर्कमकरमीनकुंभानांनवांशेलग्नेचाग्न्याधानंनोकार्यं लग्नेचंद्रेसतिनोकार्यम् चंद्रोपलक्षणत्वाच्छुक्रेपिनोकार्यं यस्यचाधानलग्नस्थेचंद्रेचभृगुनंदने उपैतितस्यजातोग्निर्निर्वाणसततंकुलम्नेतिकश्यपोक्तेः रविशशीज्येति सूर्यचंद्रगुरुभौमेषुत्रिकोणेकेंद्रस्थेषद्विभवगो

परैर्बुधशुक्रशशिराहुकेतुभिः त्रिलाभषट्स्वस्थितैः तृतीयैकादशषष्ठदशमस्थानस्थितैः सद्भिः आधानं दिनं स्यात् निधनेति अष्टमस्थानशुद्धे लग्ने
अष्टमस्थाने शुभग्रहोपि न शुभः अथवा निधनशुद्ध इति निधनमष्टमलग्नं कर्तुरधानकर्तुर्जन्मराशिलग्नाभ्यामष्टमं लग्नमित्यर्थः तस्मिन् शुद्धे
तृतीयभाव इति यावत् तेन युक्ते लग्न मित्यर्थः अत्र व्याख्या नद्वयेपि प्रमाणसद्भावाद्द्वयमपि युक्तं अत्र निधनशुद्धिश्च तास्ताभ्यां युते लग्न इत्यर्थः २ अथा
ग्न्याधानकर्तुराधानलग्नवशाद्यागकर्तृत्वयोगाननुष्टुभाह चाप इति जीवे गुरौ चापे धनुःस्थे लग्नेगे सति आधानलग्ने धनुराख्ये गुरुवधिष्ठिते सतीत्यर्थः
अयमेको योगः अथवा भौमे मेषलग्नस्थिते सति अयं द्वितीयो योगः अथवा ऽऽधानलग्नादष्टमे सप्तमे वा भौमे सति योगद्वयमेतत् अथवा जे चंद्रे षष्ठ

केंद्रस्थे षट्त्रिभवगे च परैस्त्रिलाभषट्स्वस्थितैर्नैधनशुद्धियुते विलग्ने २ चापे जीवे तनुस्थे वा मेषे भौमे वरे युने षट्त्र्याये
जे रवौ वा स्या ज्जाताग्निर्यजति ध्रुवं ३ ॥ इति मुहूर्त्तचिंतामणौ अग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ राजाभिषेकः शुभ
उत्तरायणे गुर्विन्दुशुक्रैः कृदितैर्बलान्वितैः ॥ ३तृतीयैकादशस्थानस्थे सति योगत्रयमेतत् अथवा षट्त्र्यायस्थे सूर्ये सति योगत्रयमेतत्
एवंविधे लग्ने यो जाताग्निराग्निहोत्रकर्ता ध्रुवं निश्चयेन यजति ज्योतिष्टोमादियागं करोतीत्यर्थः ३ ॥ इति श्री दैवज्ञानंतसुत दैवज्ञरामविरचितायां स
कृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायाम् अग्न्याधानप्रकरणं नवमं समाप्तम् ९ ॥ अथ राजाभिषेकप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र कालशुद्धिमिंद्रव
ज्रयाह राजाभिषेक इति उत्तरायणगते सूर्ये सति तथा गुर्विन्दुशुक्रैः बृहस्पतिचंद्रशुक्रैः कृदितैः सद्भिः तथा भौमार्कौ प्रसिद्धौ लग्नेशो जन्मलग्नेशः देशेशो व
र्तमानजातकीयमहादशांतर्दशयोः स्वामिनौ जन्मपो जन्मराशिस्वामी एतैर्बलान्वितैः उच्चस्वगृहादिगृहस्थैः सद्भिः राजाभिषेकः शुभ उक्तः नो चैत्रेति
[illegible]टीकाः ५।१।१४ आरो भौमः निशा रात्रिः मलिम्लुचोधिमासः एषु राजाभिषेको न कार्यः ॥

कुर्याच्चेत् भौमवारेपि ... सेनापत्यभिषेकपरोज्ञेयः भौमस्यसेनापतित्वात् गोविप्रराज्यापितृकर्मचतुष्पदेपीतिचतुष्पदेराज्याभिषेकउक्तःसोमवास्या
याभवतेवेदिः १ अथाभिषेकेनक्षत्राणिलग्नशुद्धिंचेंद्रवंशयाह शाक्रः श्रवेति शाक्रोज्येष्ठाः श्रवःश्रवणःक्षिप्राण्यश्विनीपुष्यहस्ताः मृदूनिचित्रामृगरे
वत्यनुराधाः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तरात्रयं एतैर्नक्षत्रैराजाभिषेकःशुभः अत्रचित्राग्रहणं ज्येष्ठाश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवेपुसौम्यमहस्तान्हितिथीवेरिक्ताइतिमहे
श्वरवचनात् अन्यग्रंथेतदभावात् शीर्षोदयइति शीर्षोदयामिथुनकन्यातुलावृश्चिककुंभाख्याःतेषुअभिषिकलग्नेषु अथवाउपचयेस्वजन्मलग्नात्स्वज
न्मराशेर्वाउपचयेत्रिषष्ठेकादशदशमानामन्यतमेलग्नेसति शुभेशुभग्रहेतनौलग्नगतेसति अभिषेकःशुभः कस्यपःजन्मराशेरुपचयेलग्नेशीर्षोद

भौमार्कलग्नेश२शेश३जन्मपूर्नोचैत्ररिक्तार्निशामलिम्लुचे १ शाक्रश्रवःक्षिप्रमृदुध्रुवोडुभिःशीर्षोदयेवोपच
येशुभेतनौ पापैस्त्रिषष्ठायगतैःशुभग्रहैः केंद्रत्रिकोणाष्टधनत्रिसंस्थैः २ पापैस्तनौरुक्निधनेमृतिःसुतेपुत्रा
र्तिरर्थव्ययगैर्दरिद्रता स्यात्खेलसोभ्रष्टपदोद्युनांबुगैः सर्वेशुभंकेंद्रगतैःशुभग्रहैः ३ ॥ ये स्थिरे शुभग्रहे क्षितियु

तेनयुतेवीक्षितेपरैरिति पापैरिति पापग्रहैः तृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थितैः शुभग्रहैः प्रथमचतुर्थसप्तमदशमनवमपंचमैकादशद्विती
यतृतीयस्थानस्थितैराजाभिषेकःशुभः २ अथ विषंशेसापवादमिंद्रवंशयाह पापैरिति तनौलग्नस्थितैःपापग्रहैः रुक्रोगःस्यात् राज्ञइति
शेषः निधनेऽष्टमेपापग्रहैःमृतिःस्यात् सुतेपंचमेपापग्रहैःपुत्रार्तिःपुत्रपीडास्यात् अर्थव्ययगैः द्वितीयद्वादशगैः पापैर्दरिद्रतास्यात् खेदशमे
पापैरलसोनिरुद्योगःस्यात् द्युनांबुगैःसप्तमचतुर्थस्थानस्थैःपापग्रहैः भ्रष्टपदोभ्रष्टैश्वर्यःस्यात् अथापवादमाह सर्वेशुभमिति केंद्रगतैःशु
भग्रहैःसर्वमप्युक्तंदुष्टफलंशुभंशुभोदर्कंस्यात् ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥ ३ ॥

अथ विशेषं भुजंगप्रयातेनाह गुरुर्लग्नकोणइति लग्ने गुरुश्चेत्स्यादथवा णेनवपंचमे गुरुः स्यात् कुजो भौमो ऽरीशत्रुगृहे षष्ठः स्थः स्यात् खेदशमे
सितः शुक्रः स्यात् एतादृशेभिषेकयोगे यो राजाभिषिच्यते सं सदा सर्वकालं राजलक्ष्म्या मोदते अयमेको योगः सौरिसूर्यौ तृतीयायगौ स्यातां पंचा
से स्व्यंश निस्तृतीये रविरेकादशे गुरुः स्ववंध्योः खेदशमे वधौ वा चतुर्थे वा चेद्गुरुः स्यादेवंविधयोगे ऽभिषिक्तस्य नृपस्य धात्री पृथ्वी स्थिरा संवृहस्त
गतेः स्यात् ४ इति राजाभिषेकप्रकरणम् १० ॥ अथ यात्राप्रकरणं व्याख्यायते ॥ तत्र किं चित्कार्यमुद्दिश्य देशांतरगमनम् यात्रेति सा द्विविधा परविषयेवि
जयार्थं गंतुं समरविजयाख्या निखिलापरे यात्रा सामान्या सा भवेद्द्विविधा कथिततिथिवारर्क्षेष्वभिमतफलदा भवेच्च सामान्या समराह्वये च यात्रायोगविल

गुरुर्लग्नकोणे कुजो रौ सितः खे स राजा सदा मोदते राजलक्ष्म्या तृतीयायगौ सौरिसूर्यौ स्ववंध्वोर्गुरुश्चेद्धरित्री स्थिरस्यान्न
पस्य ४ पूर्वैः सह १० यात्रायां प्रविदितजन्मनां नृपाणां दातव्यं दिवसमबुद्धजन्मनां च प्रश्नाद्यैरुदयनिमित्तमूलभूतैर्विज्ञाते
त्वर्क्षभर्क्षेबुधः प्रदद्यात् १ जननराशितनूयदि लग्नगे तदधिपौ यदि वा तत एव वा ॥ ((ग्नक्षितीशयोगेपि तत्र यात्राधिका

रिणः प्रहर्षिण्याह यात्रायामिति प्रविदितच्छायाघटिकादिना ज्ञातजन्मलक्षण यातत्कालीनलग्नकुंडलिकाग्रहस्थितक्रमाशु सफलनिर्दर्कज्ञानं येषां
तेषां नृपाणां यात्रायां दिवसं दातव्यं यात्रादिनं देयमित्यर्थः यदाह वराहः विदितेहोराराशौ स्थानादिबलं ग्रहाणां च ज्ञात्वा विरिज्ञाते क्र भमक्ष भं यातु रि
हभाव्यमिति ननु यस्य जन्मकालो न ज्ञानस्तस्य कथं यात्रा स्यादित्यत आह अबुद्धमज्ञातं जन्मकालो येषां तेषामपि प्रश्नाद्यैः पृष्टोपे श्रुत्यादिभिरक्ष भक्ष भे
विज्ञाते ततिबुधे यात्रा दिवसं प्रदद्यात् कीदृशैः प्रश्नाद्यैः उदयो लग्नं निमित्तं शाकुनादि एतदादीन मूलभूतानि निदानकरणानि येषां तैः प्रश्नोदयनि
मित्ताद्यैः तेषामपि फलोदय इति नारदोक्तेः १ अथ प्रश्नादेव फलं दुत्तविलंबितेनाह जननेति अत्र यद्यपि जन्मलग्नजन्मराशिशब्दौ वर्तेते तथापि
जातके फलं प्रहदशानवगमादज्ञानजन्मत्वं ज्ञेयम् अत एव राशिलग्ननाम भावे यदि पृच्छति प्रश्नं वक्ष्यति ॥ ॥ ॥

मु॰टी॰ जननं जन्मतत्तेन विधिनी राशिलग्ने यदि प्रश्नलग्ने स्यात् जन्मराशिजन्मलग्नं वा यदि प्रश्नलग्नं स्यात्तदा वसुधापतेः राज्ञो विजय एव वा अथवा तदधि
पा॰२॰ पौ लग्नराशिस्यात् जन्मराशिपतिर्जन्मलग्नपतिर्वा यदि प्रश्नलग्ने स्यात्तथापि राज्ञो विजय एव अथवा तत एवाभ्यामेव जन्मलग्न तनुराशिभ्यामेव त्रि
८७ रिपुस्वामद्वितीयषष्ठदशमैकादशानामन्यतमं गृहं यद्युदये लग्ने स्यात्तदा विजय एव स्यादित्यर्थः २ अथान्यप्रश्नमञ्जुभाषिण्याह रिपुजन्मलग्नभमिति।
रिपोः शत्रोः जन्मलग्नभं जन्मलग्नं जन्मराशिश्चैतेत्स्यात् हिबुके चतुर्थे द्यूने सप्तमे वा स्यात्तदा राज्ञो जयो भवेत् अथवा तयोः शत्रुजन्मलग्नराश्योरधिपौ
स्वामिनौ प्रश्नलग्नाद्धिबुके द्यूने वा स्यातां तदापि विजय एव अथवा तत एव ताभ्यां शत्रोर्जन्मलग्नराशिभ्यामेवोपचयगृहं ३।६।१०।११ प्रश्नलग्नाद्धि
बुके द्यूने वा स्यात्तदापि विजय एव अथवा तनौ प्रश्नलग्ने शुभवर्गकः शुभग्रहाणां षड्वर्गके चेत्स्यात्तदापि विजय एव अथवा यदि मस्तकोदयाः।

त्रिरिपुस्वायगृहं यदि वोदये विजय एव भवेद्वसुधापतेः २ रिपुजन्मलग्नभमथाधिपौ तयोस्तत एव वोपचयभं यदि चेद्भवेत्।
हिबुके द्यूनेऽथ शुभवर्गकस्तनौ यदि मस्तकोदयगृहं तदा जयः ३ यदि पृच्छतनौ वसुधारुचिराशुभवस्तु यदि श्रुतिदर्श
नगं यदि पृच्छति वा दरतश्च शुभग्रहदृष्टियुतं चरलग्नमपि ४॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥ ४ ॥

शीर्षोदयाः प्रश्नलग्नगताश्चेत्स्युस्तदा विजय एव वराहः उदयमुदयपं वा जन्मभं जन्मपं वा तदुपचयगृहं वा वीक्ष्य लग्नेऽपि यामोः विनिहतमरिपक्षं वि
द्धि मारिं वा हिबुकगृहसमेतं पृच्छतोऽस्तस्थितेर्वेति ३ अथान्यं प्रश्नं तोटकेनाह यदीति अत्र वसुधापतेर्जय इत्यनुवर्तते यदि पृच्छतनौ प्रश्नल
ग्ने वसुधा भूमिः रुचिरा स्यात् अथवा यदि शुभवस्तु मंगलवस्तु मंगलवस्त्राभरणादि श्रुतिदर्शनगं श्रवणगोचरम् दर्शनमत्रेचाक्षुषं अथवा पृच्छा आ
दरतोऽत्यादरं पृच्छति तदापि वसुधापतेर्जयः स्यादिति सर्वत्र व्याख्येयम् अथवा चरलग्नं मेषकर्कतुलमकरास्यं यदि प्रश्नलग्नं शुभग्रहैर्दृष्टयुतं वा रामः

तदापि जय एव ॥ ४ ॥ ७ ॥ रामः ॥ ८७

अथशुभाशुभफलदंमालिन्याह विधुकुजेति चंद्रमंगलशुक्रे अग्ने सौरिणा शनिना दृष्टे तदा प्रश्नकर्तुर्भंगं पराजयो नाशो वा स्यात् अथचंद्रमूर्तिभे
मदनसंस्थे चंद्रे अष्टमे सप्तमे वा लग्ने सूर्ये सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुः सपदि भंगः स्यात् अथाऽव्ययानामनेकार्थत्वात् अपिशब्दोपि पर्यायार्थः तथाहि भास्करे
मूर्तिमदनसंस्थे चंद्रे लग्नगे च सति एवंविधे योगेपि प्रष्टुर्भंगः स्यात् उक्तं च वराहेण चंद्रे सरुधिरे लग्ने भंगः सूर्यात्मजे सिते द्यूनेने धनगे चंद्रे लग्नया
ते दिवाकरे विपर्यये वा षाणस्य त्रासभंगवधागमा इति वाऽथवा पापग्रहे चतुर्थाष्टमलग्नसप्तमानामन्यतमे भेऽन्यतमस्थे सति प्रष्टुर्भंगः स्यादिति ५ अ
थप्रश्नलग्ने विशेषं भुजंगप्रयातेनाह त्रिकोणे कुजादिति कुजान्मंगलात् त्रिकोणे नवपंचमे सौरिशुक्रज्ञजीवाश्चेत्स्थः अथवा एकोपि वा सौरि

विधुकुजयुतलग्ने सौरिदृष्टेथ चंद्रे मूर्तिभमदनसंस्थे लग्नगे भास्करेपि हिबुकनिधनहोराद्यूनगे वापि पापे सपदि भ
वति भंगः प्रश्नकर्तुस्तदानीम् ५ त्रिकोणे कुजात्सौरिशुक्रज्ञजीवा यदैकोपि वा नो गमो र्कोच्छशी वा बलीयांस्तु मध्ये।
तयोर्यो ग्रहः स्यात्स्वकीयां दिशां प्रस्तुतासौ नयेच्च ६ प्रश्ने गम्यदिगीशात्तेवटः पंचमयोगः स्वो भूयाद्बलयुक्तः स्वाभासेन
यते सौ ७ धनुर्मेषसिंहेषु यात्रा प्रशस्ता शनिज्ञोशमोराशिगे चैवमध्या ॥ ६ शुक्रज्ञजीवानामन्यतमश्चेत्त्रिकोणे स्यात्तदाप्यु

द्दिष्टगमनं न स्यादेव वाऽथवाऽर्को वा शशी त्रिकोणे चेत्स्यात्तदाप्युद्दिष्टगमनं न स्यादेव तर्हि कस्यां दिशि गमनं स्यादित्याह बलीयानिति तयोरधुनोक्तो
[illegible]तिकथकास्योर्ग्रहयोर्मध्ये यो ग्रहो बलवान्स्यात्सः स्वकीयां दिशां प्रत्युतं साध्वितं भवेत् ६ अथयोगांतरमद्रलेखयाह प्रश्नेति गम्यदिगीशात्
गंतुर्द्दष्टयोर्दिवि[illegible]शः स्वामी प्रश्नलग्ने यत्र स्थाने स्यात्ततः पंचमस्थाने यो ग्रहो वा भूयाद्भवेत् तदा सौ ग्रहः स्वामाशा स्वदिशं नयते प्रापयतेति ७ अथया
त्राकाले भुजंगप्रयातेनाह धनुर्मेषेति धनुर्मेषसिंहस्थे रवौ यात्रा प्रशस्ता शुभफलदा शनिज्ञौ शनेराशिगे मध्या मकरकुंभमिथुनकन्यावृषतुलागते रवौ
यात्रा मध्या यांतिकर्कमीनालिसंस्थे रवौ दीर्घा बहुकालसाध्या यात्रा न फलेत्यर्थः वराहः यात्राऽजसिंहतुरगोपगते वरिष्ठा मध्या शनैश्चरबुधोशनसां गृहेषु

मानौ[illegible]बाधिनी[illegible]कगेतिदीर्घाशस्तश्च देवलमते ध्वनिपृष्टगोर्कः इति देवलमते ध्वनिमार्गेसूर्यः पृष्टगतःशस्तः पृष्टगतस्तुवसंतराजोक्तभ्र मणवा[illegible]यथा दग्धादिगै शीज्वलितादिगंद्रो धूमान्वितावानलदिक्प्रभाते इत्येवमेवग्रहराष्टकेनभुंक्ते दिशांता इति [illegible]नेभ्रमेणग्रका रेणय[illegible]ह[illegible]मसमयः सादिक् सूर्यसंमुखोच्यंतेततःपंचमीदिक् सूर्यपृष्टगतेत्युच्यतेइत्याहुः वस्तुतस्तुद्वादशराशि[illegible]मवशेनयस्यांदिश्यर्के स्थितःतांपृष्ठतः कृत्वायायादित्यर्थः यथा लग्नस्थेर्के पश्चिमायांदिशंगच्छेत् चतुर्थेदक्षिणे सप्तमेपूर्वी दशमेउत्तरामित्यर्थः [illegible]दाह देवलः लग्नस्थेवरु णाशां हिबुकस्थेदक्षिणांरवौ यायात् सप्तमगेपूर्वाशांमेषूरणसंस्थितेसौम्यामिति एवंविदिक्ष्वपित्तेयं यथा द्वितीयतृतीयस्थितेर्केनैरृती पंचमेषष्ठेआग्ने यी अष्टमेनवमेऐशानीं एकादशेद्वादशकेवायव्यांगच्छेदिति अथतारानिषेधमाह जनुरिति स्वजन्मनक्षत्रादिननक्षत्रंयत्संख्यस्यात् तस्मिन्नेवभक्तेअव

रवौ कर्कमीनालिसं स्थितिदीर्घाजनुःपंचसप्तत्रितारावनेष्टाः ८ नषष्ठीनचद्वादशीनाष्टमीनो सितायानिथिःपूर्णिमा[illegible]मा नरिक्ता॥ छ ॥

॥ शिष्टाः प्रथमसप्तमपंचमतृतीयाख्यास्ताराश्चेत्स्युस्तदानेष्टानिषिद्धाः ८ अथतिथ्यादिशुद्धिंभुजंगप्रयातेनाह नषष्ठी ति सितायानिथिःशुक्लपक्षप्रतिपत् आसुतिथिषुयात्रानप्रशस्तेत्यर्थः नारदः षष्ठाष्टमीद्वादशीचरिक्तामावर्जितास्तुच यात्राशुक्लप्रदिनिधनार्या धना यचेति हयोश्विनी आदित्यंपुनर्वसुः मित्रोनुराधा इंदुर्मृगःजीवःपुष्यः अंत्यरेवती हस्तश्रवणधनिष्ठाः एतैर्नवभिर्नक्षत्रैःयात्राप्रशस्तोत्तमा मध्यानिनि षिद्धानिचभानिवशिष्टआह तिस्रोत्तराश्चवरुणनैरृतेंद्रपूर्वात्रयेब्रह्मभयुग्दशैवं मध्यान्यभिशान्यनलानिलेशाहिदैवचित्राहिमघांतकानीति तिस्रो त्तरादित्यार्षःसंधिःननुवशिष्टेनवाराउक्ताः क्रूरेज्यदैत्येज्यशशीदुजानांवराश्चवर्गाःशुभदाप्रयाणे आदित्यभूसूनुशनैश्चराणांवाराश्चवर्गानशुभप्रदातुरि ति अप्रकुजोनोक्ताइतिचेन्न नारदादिभिरनुक्तत्वात् वशिष्टादिभिरुक्तपापग्रहवारस्थलनिषेधवैयर्थ्याच्च दोषाधिकोसूचनार्थतादितिचेन्न भिन्नकर्तृकेषु मुनिग्रंथेषु मुनिवचनानांवैयर्थ्यानर्हत्वादे ॥ १ ॥ ३ ॥ छ ॥ रामः ॥

वंविधागतिरु चितानलेककर्त्तृकेग्रंथे तत्रहि पूर्वापरविरोधे अथोत्तरंवाकार्यम् ग्रंथांतरेणसहैकवाक्यतावाकार्या तत्रायंवसिष्ठवाक्यस्वरसः सुहिनक्र रमंर
वारेइतिवाक्यात्पापग्रहवारनिषेधोगोणइत्यनुमीयते तस्यगतिस्त्वेवंयदास्वजन्मराशेरुपचयेग्रहः शुभो वाशुभोवाभावन्नतुससर्वदिक्षुहितः परंतुश
त्रुदिशोविहाययदात्वनुपचयस्थः संतुकुत्रापिनिहितः यदाहराजमार्त्तण्डः उपचयकरग्रहदिनेशुद्धिः क्रूरोपिपापिनांभवति सौम्योप्यनुपचयस्थोनभ
वतियात्राशुभायातुरिति तस्मान्नार्थोवारैर्नक्षत्रैः निवारोवोक्ताइत्युक्तम् ९ अथवारशूलंनक्षत्रशूलंचपृथ्वीछंदसाह नपूर्वदिशीति शक्रभेज्येष्ठायांपूर्व
दिशिनव्रजेत् तथाविधुसौरिवारेसोमशनिवारेपिपूर्वदिशिनव्रजेत् अजपदभेपूर्वाभाद्रपदायांतथागुरुवारेपियमदिशिनव्रजेत् रविशुक्रयोर्वारेतथ
धातभेरोहिण्यांपाशिदिशिपाशीवरुणः तद्दिशिपश्चिमदिशिनव्रजेत् कुजबुधवारे तथार्यमभेउत्तराफाल्गुन्यांसौम्यककुभिउत्तरदिशिनव्रजेत् ।

हयादित्यमैत्रेंदुजीवांत्यहस्तश्रवोवासवैरेवयात्राप्रशस्ता ९ नपूर्वदिशिशक्रभेनविधुसौरिवारेतथानचाजपदभेगुरौयम
दिशीनशुक्रार्कयोः नपाशिदिशिधातृभेकुजबुधेर्यमक्षेतथानसौम्यककुभिव्रजेत्स्वजयजीविताथीर्बुधः १० पूर्वाह्णे
ध्रुवमिश्रभैर्नन्नृपतेर्यात्रानमध्याह्नकेतीक्ष्णाख्यैरपराह्णकेनलघुभैर्नोपूर्वरात्रेतथा॥ ॥ ॥ ॥

कः स्वजयजीवितार्थीबुधः स्वधनंजयः शत्रुपराजयपूर्वकः सोत्कर्षः जीवितमायुष्यं एतानि अर्थयते असौनव्रजेत्वारशूलपरिहारमाह गुरुः सूर्यवा
रेघृतंप्राश्यसोमवारेपयस्तथा गुडमंगारकेवारेबुधवारेतिलानपि गुरुवारेदधिप्राश्यशुक्रवारेयवानपि माषान्भुक्त्वाशनेर्वारेगच्छन्शूलेनदोषभाक्
गावल्लुर्वत्सम[illegible]दधिघृतंतिलाः वारशूलहराण्यौदनाहारणंतारवादितिच १० अथकालशूलं शार्दूलविक्रीडितेनाह पूर्वाह्णेध्रुवेति ध्रुवाख्यैर्मि
[illegible] भास्यात् तीक्ष्णाख्यैर्भैर्मध्याह्नेनस्यात् अपराह्णेलघुनक्षत्रैः पूर्वरात्रेमैत्राख्यैः मध्यरात्रिसमयेउग्रैनक्षत्रैः तथासत्यंतरा
[illegible]तत्रविरोधः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ रामः ॥

मु०टी०
या०प्र०
८९

हरिहर्स्त्वपुष्यपुरिभिः श्रवणहस्तपुष्यमृगैः सर्वस्मिन्नपि काले यात्रा शुभा स्यात् ११ अथ तत्रापि कालविशेषमध्यमानां निषिद्धानां च कियतां भानां वर्ज्य
घटिका इन्द्रवज्रयाह पूर्वेति पूर्वात्रये प्रथमाः षोडश नाड्यो निषिद्धाः कृत्तिकायामेकविंशतिः मघायामेकादश भरण्यां सप्त घटिकाः त्याज्या इत्यर्थः स्वा
ती विशाखाश्लेषाज्येष्ठानां आद्याश्चतुर्दश घटिकास्त्याज्याः चतुर्भुजः भरण्यां सप्त घटिका वह्निभे चैकविंशतिः एकादश घटी पित्र्ये त्रिपूर्वासु च षोडश।
स्वातीसर्पविशाखाद्राज्येष्ठासु च चतुर्दश वर्जयेदेता घटिका यात्रायां शुभमिच्छता इति १२ अथ मतान्तरेण वर्ज्या स्तम्भिन्द्रवज्रयाह पूर्वार्धमिति स्पष्टार्थम्
१३ अथ भानां जीवपक्षादिकाः संज्ञा भुजंगप्रयातेनाह तमोभुक्तेति तमो राहुर्वक्री ग्रहः तेन भुक्ता मुक्ता एवंविधा विश्वसंख्याः त्रयोदश संख्यास्ता तारा नक्षत्राणि

मित्रार्यम्णेन्द्रे च मध्यरात्रिसमये चाग्रेस्तथा नो चरेद् राज्यं तेह रिहस्तपुष्पशशिभिः स्यात्सर्वकाले शुभा ११ पूर्वाग्निपित्र्यांतककृता
रकाणां भूपपञ्चकुसुप्रतुरंगमाः स्युः स्वातीविशाखेन्द्रभुजंगमानां नाड्यो निषिद्धा मनुसंमिताश्च १२ पूर्वार्धमाग्नेयमघा।
निलानां त्यजेद्धि चित्राहियमोत्तरार्द्धं नृपः समस्तां गमने जयार्थी स्वातीमघां चोशनसा मतेन १३ तमोभुक्ततारास्मृता वि
श्वसंख्याः शुभौ जीवपक्षोमृतश्चापि भोग्याः तदाक्रांतभं कर्तरीसंज्ञमुक्तं तनोर्सिंहसंख्यं भवेद्ग्रस्तनाम १४ मार्तण्डे मृतपक्ष
गे हिमकरश्चेज्जीवपक्षे शुभा यात्रास्याद्विपरीतगे क्षयकरी द्वौ जीवपक्षे शुभा॥ जीवः पक्षः स जीवपक्षसंज्ञानि शुभकराणि भोग्या

राहुणाक्रान्तनक्षत्रात् भोग्यानि गम्यानि त्रयोदशभानि मृतो मृतपक्षसंज्ञानि तदाक्रान्तभं तेन राहुणाक्रान्तभं तेन सह कर्तरीसंज्ञकं नामकं स्यात् यथा राहु
र्हस्तनक्षत्रे तेन भुक्तानि चित्रास्वातीप्रमुखानि पूर्वाभाद्रपदान्तानि त्रयोदश जीवपक्षः तदाक्रान्तभाद्धस्तात् सप्तदश उत्तराभाद्रपदाख्यग्रस्तसंज्ञं तेन
राहुणा भोग्यानि उत्तराफाल्गुनी पूर्वाफाल्गुनी मघाश्लेषापुष्यपुनर्वसु आर्द्रामृगरोहिणीकृत्तिकाभरणीअश्विनीरेवत्याख्यानि मृतपक्षः हस्तस्तु क
र्तरीग्रस्तमिति च १४ अथ जीवपक्षादीनां फलं शार्दूलविक्रीडितेनाह मार्त्तण्ड इति मृतपक्षे मार्त्तण्डे सूर्ये सति चंद्रश्चेज्जीवपक्षे स्यात्॥

न स्याद्यात्राशुभा स्यात् विपरीतगेमार्त्तंडे जीवपक्षगे सति चंद्रश्चेन्मृतपक्षगः तदा यात्रा क्रियमाणा पातुः क्षयकरी स्यात् द्वौ सूर्याचंद्रमसौ चेज्जीवपक्षे स्यातां
सा यात्रा शुभा मता इत्यर्थः अर्थादुभौ मृतपक्षे स्यातां तदा यात्रा ति क्षयकरी स्यात् यथास्यापवादमाह अस्तर्क्षमिति मृतपक्षतः मृतपक्षनक्षत्रात् ग्रस्तर्क्षं राहुणा
भुक्तं भात् स्वदशसंख्यं शुभं शुभकरं स्यात् यथा शवान्मरिष्यमाणो देही प्रबलः ग्रस्ताद्राहुभुक्तात् पंचदशसंख्याकात् कर्त्तरी राहुक्रांतं शुभं शुभकरं स्यात् यायीति
योऽन्यो वैरिणमुद्दिश्य जिगमिषुः स यायी तत्स्वामी चंद्रः यश्च स्वदेशे दुर्गं कृत्वा तिष्ठति स स्थायी रविः स्थितिमान् स्थायी राज्ञः स्वामी तौ द्वौ सूर्याचंद्रमसौ जीवगौ जीवप
क्षगतौ तयोः राज्ञोः स्थायियायिनोः राज्ञोः जयकरौ रविश्चेज्जीवपक्षगः तदा स्थायिनो जयः चंद्रश्चेज्जीवगस्तदा यायिनो जयः उभौ चेज्जीवगौ तदा संधिकरौ अर्थाद्द्वा
वपि चेन्मृतपक्षगौ उभयोः पराजयकारी अत्र बहु विचारः स्वरोदयादवगंतव्यः १५ अथाकुलकुलाकुलकुलगणं वसंततिलकाशार्दूलविक्रीडिताभ्यामाह स्वा

ग्रस्तर्क्षमृतपक्षतः शुभकरं ग्रस्तात्तथा कर्त्तरी यायी दुःस्थितिमान्त्रं विजयकरौ तौ द्वौ तयोर्जीवगौ १५ स्वात्यंतकाहिवसुपौष्ण
करानुराधादित्युभुवाणि विषमास्तिथयोऽकुलाः स्युः ॥ ६ ॥ — ६ ॥ २ ॥ ६ ॥

त्यंतकाहीति पूर्वान्वयीति स्वाती अंतकं भरणी आश्लेषा धनिष्ठा रेवती हस्त अनुराधा पुनर्वसू भं वाणि उत्तरात्रय रोहिण्याः एतानि द्वादश भानि विषमा
स्तिथयः प्रतिपत्तृतीया पंचमी सप्तमी नवम्येकादशी त्रयोदशी पंचदश्य इत्यष्टौ तिथयः शनिचंद्रसूर्यबृहस्पतिवाराः चत्वारः एते प्रत्येकमकुलसंज्ञाः
अथ ज्ञो बुधवारः मूलं अंबुपं शततारकाः ईशआर्द्रा विधिम् भिजित् चत्वारि भानि दशषट्द्वितिथ्यः दशमी षष्ठी द्वितीयास्तिस्रस्तिथयः एते प्रत्येकं कुला
कुलसंज्ञाः स्युः अथ पूर्वास्तिस्रः अश्विनी पुष्य मघा इंदु मृगः कर्णश्रवण दहनः कृत्तिका द्वीशं विशाखा ज्येष्ठा चित्रा एतानि द्वादश भानि शुक्रभौमवारौ
अर्कोष्टवेदैर्मिताः द्वादशी अष्टमी चतुर्दशी चतुर्थी संज्ञाश्चतस्रस्तिथयः प्रत्येकं कुलसंज्ञकाः स्युः फलमाह यायीति अकुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रवारगणे
समरे युद्धप्रारंभे सति यायी राजा जयी स्यात् ॥ ६ ॥

यदिकुलसंज्ञके तिथिनक्षत्रवारगणे सति स्थायी राजा तद्वज्जयी स्यात् कुलाकुलसंज्ञके तिथिवारनक्षत्रगणेषु ध्यतोर्युद्धं कुर्वतोः भूमीशयोराज्ञोः परस्परं संधिः स्यात् १६ १७ अथ पथिराहुचक्रं स्रग्धरयाह स्युर्धर्मे इति अश्विनीपुष्याश्लेषाधनिष्ठाशततारकाविशाखानुराधाख्यानि भानि धर्मे धर्मस्थाने लेख्यानि अथ भरणीपूर्वाभाद्रपदाज्येष्ठाश्रवणपुनर्वसुमघास्वात्याख्यानि भानि अर्थे स्युः अथ कृत्तिकार्द्रोत्तराभाद्रपदाचित्रामूलाभिजित्पूर्वाफाल्गुनी नक्षत्राणि कामे स्युः अथ रोहिणी आप्यपूर्वाषाढा मृगो त्यरेवती विश्वमुत्तराषाढा अर्यमभ उत्तराफल्गुनी हस्ताख्यानि भानि मोक्षे स्युः पथिशब्दे आर्धियस्य

सूर्येदुमंदगुरवश्चकुलाकुलज्ञो मूलांबुपेशविधिमंदशाषट्द्वितिथ्यः १६ पूर्वाश्वीज्यमघेंदुकर्णदहनद्वीशेंद्रचित्रास्तथा शक्रारो कुलसंज्ञकाश्च तिथयोऽर्कोष्टेंद्रवेदैर्मितोः यायी स्यादकुलेजयी च समरे स्थायी च तद्वत्कुले संधिः स्यादुभयोः कुलाकुलगणे भूमीशयोर्युध्यतोः १७ स्युर्धर्मे दस्रपुष्योरगवसुजलपद्वीशमैत्राण्यथार्थे याम्याजांघ्रीद्रकर्णादितिपितृपवनोडून्यथो भानि कामे वह्न्यार्द्राबुध्न्यचित्रानिर्ऋतिविधिभगाख्यानि मोक्षे थरोहिण्यार्थे द्वत्यसंविश्वार्यमभहरिनक्षत्राणि यथादिराहो १८ धर्मगे भास्करे न्वित्तमोक्षे शशी वित्तगे धर्ममोक्षस्थितिः शस्यते कामगो धर्ममोक्षार्थगः शोभनो मोक्षगे केवलं धर्मगः प्रोच्यते १९ पौषे पक्षत्यादिकाद्वादशैव तिथ्यो माघादौ द्वितीयादिकास्ताः ॥ ॥ ताहशोराहौ पथिराहावित्यर्थः चक्रे इति विशेषमध्याहार्यं १८ अथ स्रग्विण्यातत्फलमाह धर्मगे भास्कर इति धर्ममार्गस्थिते भास्करे सति चेद्वित्तमोक्षे शशी अर्थमार्गे मोक्षमार्गे वा शशी स्यात्तदा शोभनः अथ वित्तगे अर्थगे भास्करे सति धर्ममार्गगः मोक्षमार्गे वा शशी शोभनः अथ कामगे भास्करे सति धर्मार्थमोक्षमार्गगः शशी शोभनः अथ मोक्षमार्गे भास्करे सति धर्मगः शशी शोभनः अर्थाद्विपरीतावस्थितयोर्द्वयोः सूर्याचंद्रमसोरशुभत्वं स्यात् १९ अथ तिथिचक्रं शालिन्याह पौषे इति अत्र पौषादितः प्रतिमासं द्वादशकोष्ठकाले ख्याः एवं कृते श्चतुश्चत्वारिंशदधिकम् ॥ ॥ ॥ ॥ रामः

पौ·	मा·	फा·	चै·	वै·	ज्ये·	आ·	श्रा·	भा·	आ·	का·	मा·	पूर्व·	दक्षिण	पश्चिम	उत्तर·
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	सौख्यं·	क्लेशः	भीतिः	अर्थाम·
२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	शून्यं·	नैस्वं·	निस्व	मित्रता
३	४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	दुःखक्ले·	दुःखं	दृष्टाप्ति	अर्थः
४	५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	लाभः	सौख्यं	मंगलं	वित्तल
५	६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	लाभः	द्रव्याप्तिः	धनं	सौख्यं
६	७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	भीतिः	लाभः	मृत्युः	अर्थाम
७	८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	लाभः	कष्टं	द्रव्यल	[illegible]
८	९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	कष्टं	सौख्यं	क्लेश·	सुखं
९	१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	सौख्यं	लाभः	कार्यं·	कष्टं·
१०	११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	क्लेशः	कष्टाप्ति	अर्थः	धनं
११	१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	मृत्युः	लाभः	द्रव्यला	शून्यं
१२	१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०	११	शून्यं·	सौख्यं·	मृत्यु·	अत्यन्त
पौ·	मा·	फा·	चै·	वै·	ज्ये·	आ·	श्रा·	भा·	आ·	का·	मा	पूर्वं·	दक्षि·	पश्चिम	कष्ट उत्तर

शतंकोष्टकाजायंतेतत्रचक्राकृतिर्यथान्यासः प्राग्लिखितः। तत्रपक्षस्यशुक्लकृष्णरूपस्यवापक्षतिःपक्षमूलंप्रतिपत्तदादिकाः प्रथमंपौषमासेप्रतिपदादिकाः द्वादशतिथयोधोधोलेख्याःमाघादौमाघादिमासेषुद्वितीयादिकास्तिथयोलेख्याःयथा माघेद्वितीयादिकाः फाल्गुनेतृतीयादिकाः चैत्रेचतुर्थ्यादिकाः वैशाखेपंचम्यादिकाः ज्येष्ठेषष्ठ्यादिकाः आषाढेसप्तम्यादिकाः श्रावणेष्टम्यादिकाः भाद्रपदेनवम्यादिकाः आश्विनेदशम्यादिकाः कार्तिकेएकादश्यादिकाः मार्गशीर्षेद्वादश्यादिकाः सर्वास्तिथयोद्वादशयंतालेख्याः अवशिष्टस्थानानिप्रतिपदादिभिः पूरणीयानि कामातिस्त्रइति कामात्रयोदशीचतुर्दशीपंचदश्यस्तृतीयादिवत्तत्र त्रयोदशीतृतीयावत् चतुर्दशीचतुर्थीवत् पंचदशीपंचमीवत्स्युरित्यर्थः फलार्थमतिदेशोयम् तत्रप्रतिपदादौपूर्वदक्षिणापश्चिमोत्तराख्यदिक्षुयानेचिकीर्षितेसतिफलंक्रमाच्छुभंसौख्यंक्लेशइत्यादिनाप्तत्तत्र

येणवक्ष्ये कथयिष्यामि २० फलानि शालिनी त्रयेणाह सौख्यमिति लाभइति सौख्यमिति च श्लोकत्रयं स्पष्टार्थमेव तत्रपौषेप्रतिपदि दिक्चतुष्टये सौख्यंक्ले शो भीतिरर्थागमश्चेति फलचतुष्टयं क्रमेण ज्ञेयं एवं द्वितीयादिष्वपि श्लोकश्चतुर्थ्योशोक्तफलं स्यात् २१ २२ २३ अथ सर्वांकज्ञानं वसंततिलकयाह तिथ्यृक्षेति तिथयोत्रशुक्लप्रतिपदादितोग्राह्याः तत्र तिथिनक्षत्रवाराणां युतिः स्थानत्रयेस्थाप्याक्रमेण सप्तभिरष्टभिस्त्रिभिश्चतष्टाभक्तावशिष्टाः सतिप्रथमस्था नेवियतिशून्ये सति अतिदुःखी यात्राकर्त्ता स्यात् मध्ये द्वितीयस्थाने धननाशः चरमे तृतीयस्थाने शून्ये मृत्युः स्यात् स्थानत्रये कयुजि अंकयुतेसौ

कामास्तिस्रः स्युस्तृतीयादिवच्चयानेप्राच्यादौफलं तत्रवक्ष्ये २० सौख्यं क्लेशो भीतिरर्थागमश्च शून्यं नैस्वं निस्वता मिश्रताच। द्रव्यक्लेशो दुःखमिष्टाप्तिरर्थो लाभः सौख्यं मंगलं वित्तलाभः २१ लाभोद्रव्याप्तिर्धनं सौख्यमुक्तं भीतिर्लाभो मृत्युरर्थागमश्च लाभः कष्टं द्रव्यलाभोसुखंच कष्टं सौख्यं क्लेशलाभौ सुखंच २२ सौख्यं लाभः कार्यसिद्धिश्च कष्टं क्लेशः कष्टात्सिद्धिरर्थो धनं। च मृत्युर्लाभोद्रव्यलाभश्च शून्यं शून्यं सौख्यं मृत्युरत्यंतकष्टं २३ तिथ्यृक्षवारयुतिरद्रिगजाग्नितष्टा स्थानत्रयेत्रवियति प्रथमेतिदुःखी मध्ये धनक्षतिरथो चरमे मृतिः स्यात् स्थानत्रयेंकयुजि सौख्यजयौ निरुक्तौ २४ रवेर्भतोब्जभोन्मितिर्नगाव शेषिताद्युगाः महाडले न शस्यते त्रिषण्मिता भ्रमो भवेत् २५ ॥ ष्ठ्र ख्यजयो भवेतां २४ अथाडलभ्रमणे प्रमाणि कयाह र वेर्भत इति सूर्यनक्षत्रात् अब्जभस्य चंद्रस्योन्मितिर्गणना कार्या सा नगैः सप्तभिरवशेषिता सती द्युगाः द्विशेषमिता सप्तशेषमिता वा भवेत् तदा महा डले दोषः स्यात् न शस्यते चायुक्तप्रकारेण यदि त्रिषण्मिता त्रिशेषमिता षट्शेषमिता वा स्यात्तदा भ्रमो भ्रमणाख्यो दोषः स्यात् सोपि न शस्यते ए तन्निर्मूलं तत्र भ्रमणे यात्रां मंवत्यजेति आडले बहूनि कार्याणि त्यजेति उक्तं च यात्रायंत्रहलप्रवाहसमरे चौलिं च सद्धौतथा कूपारामतडागबंध नविधौ पापर्द्धिदुर्गग्रहे अश्वेभोष्ट्ररथाधिरोहणविधौ त्याज्यं सदैवाडलं यत्नान्मानन शुभेषु मंगलविधौ दोषान तस्य क्वचिदिति २५ ॥ छ ॥

सूर्यभाद्गणयेच्चांद्रं त्रिगुणं तिथिसंयुतं सप्तभिस्तु हरेद्भागं त्रिशे

अथ हिंबरास्व्ययोगमुपजातिकयाह शशांकभमिति स्पष्टार्थं प्रसंगात् घवाडमपि सूर्यभाद्गणये चांद्रं तिथिवारसमन्वितं
षेस्याहूबाडकं एतच्च हिंबराख्यं भवेत् एतत्सर्वं दाक्षिणात्या विचारयंतीति अत्र प्रसंगात् ग्रन्थान्तरस्थ संग्रहः सूर्यभाद्गणये चांद्रं तिथिवारसमन्वितं तथा
सप्तभिस्तु हरेद्भागं पंचशेषं तु टेलकं सूर्यभाद्गणये चांद्रं तिथिवारं च मिश्रितं अर्कसंख्यैर्हरेद्भागं नवशेषं तु गौरवं फर्व्वेमोरवं दर्या... निर्गमे हिंबरं तथा
तस्करे टेलकं दद्याद्घवाडं सर्वकर्मसु इति ज्योतिर्निबंधे २६ अथ घातचंद्रं शालिन्या तत्सरिहारं चानुष्टुप्द्वयेनाह भूपंचेति आग्नेयेति रूपद्व्यग्नीति मे
षादिराशीनां भूपंचांकेत्यादिको घातारव्यचंद्रो ज्ञेयः यथा मेषस्य प्रथमो वृषस्य पंचमः कन्यास्थः मिथुनस्य नवमः कर्के द्वितीयः सिंहे षष्ठः कन्या

भूपंचांकद्व्यं
शशांकभं सूर्यभतोत्र गण्यं पसादितिथ्यादिनवासरेयुतं तत्वाप्तं नगशेषकं चेत्स्याद्धिंबरं तद्गमने तिशस्तं २६
आग्नेयत्वाष्ट्र
ग दिग्वन्हिसप्तवेदा ३ शशांकोश्वघाताख्यचंद्रः मेषादीनां राजसेवाविवादे वर्ज्यो युद्धाद्ये च नान्यत्र वर्ज्यः २७
जलपपित्र्यवासवरौद्रभे मूलब्राह्माजपादर्क्षपित्र्यमूलाजभे क्रमात २८ रूपद्व्यग्न्यग्निभूरामद्व्यग्न्यब्ध्यब्धियुगाग्न
यः घातचंद्रे धिष्ण्यपादा मेषाद्यर्यानगीषिभिः २९ गौस्त्रीझषे घाततिथिस्तु पूर्णा भद्रा नृयुक्कर्कटके च नंदा ॥ ॥

यादशमः तुलायास्तृतीयः वृश्चिकस्य सप्तमः धनुषश्चतुर्थः मकरस्याष्टमः कुंभस्यैकादशः मीनस्य द्वादशः घातचंद्रो राजसेवायां विवादे प्रति
वादिना सह कलहे युद्धाद्ये आदिशब्दान्मृगयादिषु वर्ज्यः अन्यत्र विवाहान्नप्राशनादिमंगलकृत्ये न वर्ज्यः उक्तं च युद्धे चैव विवादे च कुमारीपूज
नेतथा राजसेवावाहनादौ घातचंद्रं विवर्जयेत् तीर्थयात्राविवाहान्नप्राशनोपनयादिषु मांगल्यसर्वकार्येषु घातचंद्रं न चिंतयेत् अत्र लाघवार्थं भ्रातृपु
त्रेण मेविरचयाम् मेषकन्याघटद्विनक्रयुग्मधनुर्वृषाः मीनसिंहधनुः कुंभा घातचंद्रा अजादितः इति घातचंद्रे मेषादिराशिषु कृत्तिकादिभानां चरणा
एते कर्ण्याद्विके विदुरिति २७। २८। २९ घाततिथि रुपजातिकयाह गौस्त्रीति गौः स्त्री कन्या झषो मीनः एतद्राशिमतिनरे पूर्णाः पंचमी दशमी पंचदशी

घाततिथिः कौर्प्यो वृश्चिकः अजो मेषः एतयोर्नंदा प्रतिपत्षष्ठ्येकादशी च तिथिः नक्रघटे मकरतुलयोः रिक्ता चतुर्थी नवमी चतुर्दशी च घाततिथिः।
धनुःकुंभसिंहानां जया तृतीयाष्टमी त्रयोदशी च घाततिथयः भद्रा द्वितीया सप्तमी द्वादशी मिथुने कर्के च घाततिथयो यात्रादौ न शस्ताः ३० घातवारान्शालि
न्याह नक्रे भौम इति मकरराशिमतिपुरुषे भौमो घातवारः वृषसिंहकन्यासु मंदः शनिर्घातवारः द्वंद्वे मिथुने चंद्रः अजे मेषेऽर्कः कर्के बुधः धनुर्मीनवृश्चि
केषु शुक्रवारः जूकस्तुला कुंभतुलयोर्जीवो गुरुर्घातवार इत्यर्थः घातवारा अपि यात्रादौ न शस्ताः ३१ अथ घातनक्षत्राण्यनुष्टुभाह मघेति स्पष्टार्थम् एता
रपि यात्रादौ न शस्त ३२ अथ घातलग्नान्याह भूह्यब्धीति स्पष्टार्थं तान्यपि यात्रायां वर्ज्यम् ३३ अथ योगिनीजीर्णास्तास्तिथयनीदोषमाह नवभूम्य इति

कौर्प्याजयोर्नक्रघटे च रिक्ता जया धनुःकुंभहरौ न शस्ता। ३० नक्रे भौमो गोहरिस्त्रीषु मंदः चंद्रो द्वंद्वेऽर्कोऽजभे ज्ञश्च कर्के शु।
क्रः कोदंडालिमीनेषु कुंभजूके जीवो घातवारा न शस्ताः ३१ मघाकरस्वातिमैत्रमूलश्रुत्यंबुपात्यभम् याम्यब्राह्मेशसार्पं च मेषा
देर्घातभं न सत् ३२ भूमिद्व्यब्ध्यद्रिदिक्सूर्यगाष्टांकेशाग्निमार्गणाः।१।२।४।७।१०।१२।६।८।९।११।३।५। मेषादिघा
तलग्नानि यात्रायां वर्जयेत्सुधीः ३३ नवभूम्यः शिववह्नयोऽक्षविश्वेऽर्ककृताः शक्ररसास्तुरंगतिथ्यः। द्विदिशोमाव।
सवश्च पूर्वतः स्युस्तिथयः संमुखवामगा न शस्ताः।९।११।५।१२।१४।७।२।३०॥ ३४ ॥ ३४ ॥ २ ॥
।१।३।१३।४।६।१५।१०।८।

एतास्तिथयः पूर्वतः पूर्वदिशमारभ्य अष्टदिक्षु ज्ञेयाः यथा पूर्वस्यां नवभूम्यः नवमी प्रतिपच्च आग्नेय्यां शिववह्नयः एकादशी तृतीया च एवमग्रे
ज्ञेयं एतास्तिथयो योगिन्य इति जीर्णाः ताः तिथयः संमुखवामगा न शस्ताः यथा प्राच्यां गंतुः प्रतिपत् संमुखी दक्षिणं गंतुर्वामगा प्रतीच्यां गंतुः पृष्ठगा
उदीच्यां गंतुर्दक्षिणा एवं सर्वासु दिक्षु सर्वास्तिथयो विचार्यास्तत्र संमुखवामगाश्चेत्तिथयो न शुभाः अर्थाद्दक्षिणा पृष्ठगाश्च शुभाः उक्तं च पृष्ठजा द।
क्षिणे वापि योगिनी गमने हिता वामसंमुखयोर्नेष्टा वायुमेवं विचिंतयेदिति ३४ ॥ ३४ ॥ छ ॥ छ ॥ २ ॥ २ ॥ रमः
९२

अथ कालपाशावाह कौबेरीत इति कौबेरी उत्तरा दिक् तस्याः विपरीत दिक्षु अर्कादयेवारे कालः स्यात् तद्यथा रवावुत्तर दिशि कालः दक्षिणे पाश
अथ कालपाशौ शालिन्याह कौबेरीत इति विपरीतं ज्ञेयं एतौ यात्रायुद्धादिषु संमुखे ... उक्तं च स्वरोदये वारेशः सू
र्यर्थः चंद्रे वायव्यां कालः आग्नेय्यां पाशः एवं भौमादिष्वपि रात्रौ काल दिशि पाश इति वैपरीत्यं ज्ञेयं यात्रायां समरे श्रेष्ठस्ततो यत्र न शोभ
र्दक्षिणभागे ततः सव्येन मार्गः यत्रस्थस्तत्र कालः स्यात् पाशस्तस्य तु संमुखः दक्षिणस्थः शुभः कालः पाशो वामदिगाश्रयः यात्रायां समरे श्रेष्ठस्ततो यत्र न शोभ
न इति प्रसंगादर्धयामाराहुरपि स्वरोदयस्था लिख्यते इंद्रवायुयमरुद्रतोयानिशशिमारुते यामार्द्ध मुदितो राहुर्भ्रमते वं दिगष्टके इति ३५ अथ परिघदंडा
र्व्य दोषमनुष्टुभाह पूर्वादिष्विति अनलर्क्षतः कृत्तिकातः सप्त भानि पूर्वस्यां मघातः सप्त याम्यायाम् अनुराधातः सप्त पश्चिमायां धनिष्ठातः सप्त भान्युत्तर

कौबेरीतो वैपरीत्येन कालो वारेऽर्कादये संमुखे तस्य पाशः रात्रौ वैतौ वैपरीत्येन गण्यौ रात्रायुद्धे संमुखे वर्जनीयौ ३५ पूर्वादि
षु चतुर्दिक्षु सप्त सप्तानलर्क्षितः वायव्याग्नेय दिक्संस्थं परिघं नैव लंघयेत् ३६ अग्नेर्दिशं नृप इयात् पुरुहूतदिग्भैरेवं व्रज
दक्षिणगता विदिशो थ कृत्ये॥ ((स्यां लेख्याद् इति सर्वत्र वाक्यशेषः तत्र वायव्याग्नेय दिगुपनिबद्धरेखा परिघो दंडः स्यात् स सर्वथा नोल्लंघये
त् तत्र यवनेश्वरः प्राची मुदग्द्वारिभिरत्र यायात् स्वाकद्वारिके श्चोडुभिरप्युदीची तथैव याम्यामपरां श्रितैर्भैर्याम्याश्रयैश्चाप्यपरां प्रयायादिति ३६ अथ वि
दिक् गमनं सत्रातिदेशं आवश्यकृत्ये नियदंडापवादं चैव वसंततिलकयाह अग्नेर्दिशामिति नृपः पुरुहूत दिक् प्राचीतत्स्थैः कृत्तिकादि सप्त नक्षत्रैः अग्नेर्दि
शमाग्नेयीमियात् न गच्छेत् एवमनेन प्रकारेण प्रदक्षिणामता स्वधिमानेन स्थिता विदिशा नैर्ऋत्यादीर्गच्छेत् यथा मघादि सप्तभिः नैर्ऋत्याम् अनुराधादि
सप्तभिर्वायव्यां धनिष्ठादि सप्त भैरैशानीं गच्छेदित्यर्थः अथेति आवश्यके कृत्ये सत्यपि परिघदंडमपि लंघयित्वा नृपो गच्छेत् परं तु मूलनक्षत्र मूलं विहाय
का यद्दिक् तनुरुह्रदि लि पूर्वादिदिक्षु मेषादयस्त्रिरावृत्त्या दियाश्रयस्त्रयः स्युः क्रमशो मेषाद्य एवं तस्या दिशि दिक्॥ ७ ॥ ९ ॥ ७ ॥

मु०टी० लग्नशब्देनव्यवह्रियंतेतेषांशुद्धिःशुभफलदातृग्रहानुकूलसाहित्यंस्यात् हि प्रश्नीनाह नारदः दिग्पाशयःसंक्रमयेमेषादिष्वनपुनरिति ३७ अन्यद्गमी
या०प्र० गवज्रयाह मैत्रार्केति अनुराधाहस्तपुष्याश्विनीनक्षत्रैः सर्वास्तदिशास्तच्चतुरिषु तज्ज्ञैः ज्योतिषीकैर्यात्राशुभानिगदिता पत्तुबोल विवेकियागादिग्रागादिषु
९३ श्रवणाश्विपुष्यहस्तानांयागउक्तः सतिमूलताङ्कपेस्यक विदृष्टेसर्वे निगृहारिकास्युक्तानि गुरुः पुष्याश्विहस्तमैत्राणिपौष्णवैष्णवसौम्यभं वासवंसर्व
दिक्षाशुभयात्रायांशोभनानिहीति वराहः सर्वद्वारिकसंज्ञितानिगुरुभंहस्ताश्विमैत्राणिश्वश्रेष्ठान्येंद्रवपौष्णविष्णुवसुभान्याद्यैः सहाष्टौसदेति वक्रीग्रहइतिव
क्रीग्रहोयदिकेंद्रगःस्यात्तंगमेयात्रायांनिषिद्धः अथवास्वक्रीग्रहस्तस्यलग्नेवर्गः षड्वर्गश्चेत्स्यात्सोपिगमनेनिषिद्धःवास्वक्रीग्रहस्यदिनंवारोपिग

आवश्यकेपिपरिघंप्रविलंघ्यगच्छेच्छूलंविहायपरिदिक्षुशुद्धिरेत्ति ३७ मैत्रार्कपुष्याश्विनभैर्निरुक्तायात्राशुभास
र्वदिशास्तज्ज्ञैः वक्रीग्रहःकेंद्रगतोस्यवर्गोलग्नेदिनंचास्यगमेनिषिद्धं ३८ सौम्यायनेसूर्यविधूतदोत्तरांप्राचींव्रजेतोय
दिदक्षिणायने त्रयग्यमाशांचतयोर्दिवानिशंभिन्नायनत्वेयवधोन्यथाभवेत् ३९ ॥ ॥ मनेनिषिद्धम ३८ अथायनशु

लमिंद्रवज्रयाह सौम्यायनेति यदिसूर्यचंद्रौसौम्यायनेउत्तरायणेगतौस्यातांतदाउत्तरांप्राचींवाव्रजेत् तद्दिङ्मुखायात्राशुभेस्यःयदितुरवेचंद्रौदक्षि
णायनगतौस्यातांतदाप्रतीचींदक्षिणांवाव्रजेत् अथतयोर्भिन्नायनत्वेअयनभेदेसतिदिवानिशांव्रजेत् यथासूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशंदिवाव्रजेत् चंद्रोय
स्मिन्नयनेतांदिशंरात्रौयायात् अत्रोत्तरस्यांपूर्वस्यांअंतर्भावः दक्षिणस्यापश्चिमायाइति रत्नकोशे दिनकरकृत्तत्तामकरादावुत्तरेंदपूर्वी
चैयायाच्चकर्कटाद्रौयाम्यामाशाप्रतीचींचेति अतोन्यथाचेत्कुर्यात् तदावधोमरणंभवेत् भिन्नायनत्वेसतिसूर्योयस्मिन्नयनेतांदिशायदिरात्रौगच्छे राम
त् चंद्रोयस्मिन्नयनेतांदिवागच्छेत्तदायातुर्वधोभवेदित्यर्थः ३९ ॥ ३९ ॥ ३९ ॥ ॥ ९३

अयंसंमुखशुक्रदोषमुपजातस्याह उदेतीति शुक्रोयस्यांदिशिप्राच्यांप्रतीच्यांवाकालवशेनोदयंकरोतितत्रगंतुःपुंसःशुक्रःसंमुखः अयमे
कप्रकारः अथगोलभ्रमवशेनयत्रयस्यांदिशिभिरुत्तरस्यांवादक्षिणस्यांवाययादिगच्छेत् तत्रगंतुःपुंसःसंमुखशुक्रःस्यात् अथद्वितीयःप्रकारः अथयय
चक्रकुंभसंघेप्राच्यादिदिशिकृत्तिकादिन्यासवशेनयद्दिङ्नक्षत्रेचरतितत्रदिशिगंतुःसंमुखःशुक्रःस्यादित्रयंतृतीयःप्रकारःस्यात् अत्रिः अग्निम
तःसमुदयेद्विचरेद्यत्रगोलके यद्वारभेषुविचरेत्त्रिविधंप्रतिभार्गवमिति पत्रोदितइति यस्यांदिशिउदितःशुक्रोदृश्यतेतांदिशमेवनगच्छेत् अन्यदिश्य
पियथासंभवंनेयात् मुढशुक्रेकार्यहानिः प्रतिशुक्रेपराजयइतिनारदोक्तेः अवश्यकर्तव्येगमनेशांतिमाह वसिष्ठः भृगुलग्नेभृगोर्वारेभृगुवर्गेभृगूदये
उपोष्यभृगुवारेपियावच्छुक्रोदयंप्रति रजतेनैवशुक्रेणकारयेत्प्रतिमांभृगोः लिखेदष्टदलंपद्मंकांस्यपात्रेचतंडुलैः शुक्रसूक्ष्मावरेवेश्यप्रतिमांतत्रपूज

उदेतियस्यांदिशियत्रयातिगोलभ्रमाद्वाथककुंभसंघे त्रिधोच्यतेसंमुखएवशुक्रोयत्रोदितस्तांतुदिशंनयायात् ४० ॥

येत् शुक्लपुष्पैःसुगंधैर्मुक्ताहारैर्विचित्रितैः उपचाराणिकार्याणिशुक्रेते अन्यदिव्यचा तन्मंत्रेणजपंकुर्यात्सम्यगष्टोत्तरंशतं कर्मांततेनमंत्रेणभ
क्त्यावार्घ्यंप्रदापयेत् श्वेतगंधाक्षतैःपुष्पैः क्षीरमिश्रेणवारिणा दैत्यमंत्रीदिवादर्शीचोशनाभार्गवःकविः श्वेतोथमंडलीकोब्धिविधिस्थो भृगवेनमः
रत्नेत्यर्घ्यंप्रयत्नेनप्रार्थयेद्देवभक्तितः अनेनैवतुमंत्रेणप्रांजलिःप्रणतःस्थितः नमस्तेपूजयानयाशुक्र संमुखत्वसमुद्भवं दोषंविनाशयक्षिप्रंरक्षमांते
जसंनिधे इतिप्रार्थ्यप्रयत्नेनप्रतिमाभूषणान्विता देवज्ञायेवदातव्या श्वेतवस्त्रसवितावसा शिष्टेभ्योदक्षिणांदद्याद्यथावित्तानुसारतः ब्राह्मणान्भोज
पिसम्यक्स्वयंभुंजीतबंधुभिः इतरेषांग्रहाणांचपूजांकुर्यात्प्रयत्नतः तत्तत्संमुखजोदोषस्तत्क्षणादेवनश्यति दीपिकोक्तंतुदानमेवोक्तम् सितमश्वंसितच्छ ॥ ४० ॥ ६
त्रंहेममौक्तिकसंयुतं ततोद्विजायेतदद्यात्प्रतिशुक्रप्रशांतयइति ४० ॥ ४० ॥ ४० ॥

अथवक्रास्तादिदोषंसापवादमुपजात्याह वक्रास्तेति भृगोः सुतेशुक्रे वक्रोपगते अस्तोपगते नीचोपगते च उपलक्षणमेतद्ग्रहयुद्धपराजितेवर्णरहिते वासति राजापरराष्ट्रंनव्रजन्नहि निश्चये विद्विषांशत्रूणांवशंयाति वृद्धोभवतीत्यर्थः भरद्वाजः विवर्णेविजितेशुक्रे वक्रे केतवासितेस्तगे शत्रुसैन्यग तंवापितद्वशेतन्निरीक्षिते भौमांशेभौमसंयुक्ते मंदांशेमंदसंयुते यात्रांनैवप्रकुर्वीत तस्यायुर्बलहानिदेति बुधइति तत्रशुक्रास्तेयदिबुधोनुकूलोप्य दिक्तस्थोभवेत्तदासंचलनात्सनराजारिपून्शत्रून्नजयेत् नैवेति प्रतीड्ज्ञेबुधेसंमुखेसतिगंतूराज्ञोनैवजयः किंतुपराजयःअयंतुप्रतिशुक्रविचा रोनृणांप्रथमगमनेराज्ञांतुसमरयात्रायामाद्यःरेभ्यःप्रतिशुक्रादिदोषोपिनूतनेगमनेनृणां राज्ञांविजययात्रायांनान्यथादोषमर्हतीति ५१ अथविशेषंशा लिन्याह यावच्चंद्र इति चंद्रोयदापूषभाद्रेवतीनक्षत्रादारभ्यकृत्तिकाद्येपादेरेवत्यश्विनीभरणीकृत्तिकाप्रथम [illegible] वत्तिष्ठतितावच्छुक्रोंधोज्ञेयः द

वक्रास्तनीचोपगते भृगोः सुते राजाव्रजन्यातिवशंहि विद्विषां बुधोनुकूलोयदि तत्रसंचलन्नरिं न्जयेन्नैवजयः प्रतीड्जे॥ ५१ यावच्चंद्रः पूषभात्कृत्तिकाद्यपादे शुक्रोंधोनदुष्टोऽग्रदक्षे मध्येमार्गेमार्गवास्तेपिराजा तावत्तिष्ठेत्संमुखत्वेपितस्य ५२ कुंभकुंभांशकौत्याज्यौसर्वथायत्नतोबुधैः तत्रप्रयातुर्नृपतेरर्थनाशःपदेपदे ५३॥

[illegible]पिशुक्रोदर्शनंकार्यंनकरोतीत्यर्थः यः तदेवाह नदुष्टइति अंधोयदाअग्रेसंमुखेदक्षिणभागेचदुष्टोनस्यात् मध्येमार्गमिति क्षमुहूर्त्तंप्रस्थितोपि [illegible] मध्यमार्गेमार्गमध्येयदिशुक्रास्तोभवे त्तावत्कालंतस्मिन्नेवप्रयाणेतिष्ठेत् यावच्छुक्रोदयोभवेत् यदिगच्छतोराज्ञोदैवात्संमुखः शुक्रश्चेत्तावद्[illegible] संमुखत्वेपितस्मिन्नेवप्रस्थितिस्तिष्ठेत् उपलक्षणत्वाद्गुरावप्येवंविधेद्रष्टव्यं पराशरः जीवःशशांकः शुक्रोवामार्गमध्येस्तगोयदि तत्रैवनिवसेद्राजायावदभ्युदितोभवेदितिमार्गमध्येबुधास्ते नदोषः स्यात्तुमार्गमध्येबुधोदयोभवेत्तचपुनः संमुखोभवेत्तदातुपुनर्दोषएव वसिष्ठः संमुखंचंद्रजंयत्रमार्गमध्योदितोयदि यावदस्तंगतेतस्मिन्नस्तोवत्त मेवसंवसेदिति अथनिषिद्धलग्नमनुष्टुभाह कुंभकुंभांशकेतिस्पष्टार्थः ५३ ॥ ५३ ॥ ५३ ॥ ५३ ॥ ॥

तनिर्जन्मकालीनलग्नंजन्मभं
ऽथान्यन्मंजुभाषिण्याह अथमीनलग्नइति मीनलग्नलग्नांतरे वामीनांशकेचलितराज्ञोवर्त्मवक्रस्यात् जनाःतनिर्लग्नंजन्मराशिश्वयात्रालग्न
जन्मसुराशिः तयोर्जन्मलग्नराश्योःपतीस्वामिनौशुभग्रहौसौम्यग्रहौचेदुदयलग्नेभवतस्तदागमोगमनंशुभंस्यात् अथलग्नांतरानांशेलग्नेगमनम
नशुभमिति योगवाभिहितंजननराशितनूपरिलग्नगश्चेति अर्थाज्जन्मलग्नजन्मराशिस्वामिनौपापग्रहौयदियात्रालग्नेस्थितौतदाजन्मराशेर्जन्मलग्नो
शुभफलमित्यर्थः वसिष्ठः जन्मराशौलग्नगतेतदीशेवाविलग्नगे अभीष्टफलदायावाराशीशश्चेच्छुभग्रहः वदनारदेनजन्मतारयुक्तेभेनजन्मलग्नो
दयःशुभः तयोरुपचयस्थानंयदिलग्नगतंशुभंइतिजन्मराशिर्यात्रालग्नेनिषिद्धउक्तःसजन्मराशेःपापग्रहस्वामित्वेतयःशुभस्वामित्वेशुभउक्तं वसिष्ठवा

अथमीनलग्नउतवातदंशकेचलितस्यवक्रमिहवर्त्मजायते जनिलग्नजन्मभपतीशुभग्रहौभवतस्तदातुउदयेशुभो
गमः ५४ जन्मराशितनुतोऽष्टमेथवास्वारिभाच्चरिपुभेतनुस्थिते लग्नगास्तिरधिपायदाथवास्युर्गतंहिनृपतेर्मृतिप्रदम्
५५ लग्नेचंद्रेवापिवर्गोत्तमस्थयात्राप्रोक्तावांछितार्थैकदात्री अंभोराशौवातदंशेप्रशस्तेनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायी ॥ ५६

इत्याख्येयम् ५४ अथान्यद्दुर्योडुत
वयस्वरस्यात् एवंजन्मलग्नोदयःशुभइत्यत्रापिजन्मलग्नस्यशुभस्वामित्वेशुभफलता नपापस्वामित्वेइति शत्रोर्भाद्वाशेर्लग्नात् रिपुभेषष्ठराशौलग्नस्थि
अत्राह जन्मराशितनुतइति स्वजन्मराशेर्जन्मलग्नाच्चवाऽष्टमेराशौलग्नस्थितेसतितथारिभात् जिगमिषतिशत्रोर्भाद्वाशेर्लग्नात् स्युर्यदातदाराज्ञोमृतिप्रदाः ५५ अ
र्भवतीति अथवातेषांस्वराशिलग्नाभ्यांअष्टमभवनेस्वशत्रुराशेर्जन्मराशिलग्नाभ्यांषष्ठभवनेएषांस्वामिनोयात्रालग्नगताः स्युर्यदातदा राज्ञोमृतिप्रदाः ५५ अ
थान्यच्छुभलग्नशालिन्याह लग्नेचंद्रइति मीनकुंभवर्जितेयस्मिंश्चिल्लग्नेवर्गोत्तमेनवांशस्थेअथवाचंद्रे वर्गोत्तमस्थेसतियात्रावांछितार्थस्यमनोभीष्ट
र्थस्यैकाअद्वितीयादात्री अंभोराशौवेतिजलराशौलग्नगतेसति ॥ अथवालग्नांतरेतदंशेजलराशौनवांशेसतिनौकायानंसर्वसिद्धिप्रदायी ५६

मु॰ ची॰ अथान्यदिंद्रवज्रयाह दिग्द्वारिभेइति पूर्वादिदिक्षु मेषाद्याः क्रमाद्दिग्द्वारराशयः इति दिग्राशिषु गंतव्यदिगवस्थितेषु समुत्थापात्रा प्रशस्ता प्रशस्तत्वमाह।
या॰ प्र॰ अर्थदात्रीजयकारिणीचेति यथा मेषः पूर्वस्याम् वृषो दक्षिणस्यां मिथुनः पश्चिमायां कर्क उत्तरस्यां एवं सिंहादयो धनुरंताः पश्च पूर्वादिषु ज्ञेयाः हानिमिति
९५ दिक्प्रतिलोमलग्ने विपरीतदिगवस्थितेलग्ने यथा पश्चिमायां मेषः उत्तरस्यां वृषः पूर्वस्यां मिथुनः दक्षिणस्यां कर्कः एवं पुनः पश्चिमादिषु सिंहाद
यो धनुरादयश्च ज्ञेयाः तादृशेलग्ने गंतुः यात्रा हानिं द्रव्यादिनाशं शत्रुतो भयं च कुर्यात् दिग्द्वारभेलग्नगते यात्रार्थविजयप्रदा लग्ने दिक्प्रतिलोमे सा
हानिदा शत्रुभीतिदेति वराहोक्तेः ४७ अथ शुभलग्नानि वसंततिलकयाह राशिरिति गंतुः पुंसः स्वजन्मसमये यो राशिः शुभग्रहैश्चन्द्रबुधगुरुशुक्रैः

दिग्द्वारभेलग्नगते प्रशस्ता यात्रार्थदात्री जयकारिणी च हानिं विनाशं रिपुतो भयं च कुर्यात्तथा दिक्प्रतिलोमलग्ने ४७॥
राशिः स्वजन्मसमये शुभसंयुतो यो यः स्वारिभान्निधनगो यदि वेशिसंज्ञः लग्नोपगः स गमने जयदोऽथ भूपयोगैर्गमो वि
जयदो मुनिभिः प्रदिष्टः ४८ सूर्यः सितो भूमिसुतोऽथ राहुः शनिः शशी ज्ञश्च बृहस्पतिश्च प्राच्यादितो दिक्षु विदिक्षु चापि दिशा
मधीशाः क्रमतः प्रदिष्टाः ४९ केंद्रे दिगधीशे गच्छेदवनीशः लालाटिनि तस्मिन्नेयादरिसेनाम् ५०॥ ॥ संयुतोऽस्ति स राशिर्यात्राल

ग्नोपगः शुभः अथवा स्वारिभात् स्वशत्रुजन्मराशिजन्मलग्नादष्टमो यो राशिः स चेद्यात्रालग्नोपगतः शुभः स्यात् अथ यो राशिर्वेशिसंज्ञः जन्मसम
ये सूर्याक्रांतराशेर्द्वितीयो राशिर्वेशिसंज्ञः स चेद्यात्रालग्नोपगः स्यात् तदा गमने जयदः स्यात् अथवा भूपयोगैर्जातकोक्तैः राजयोगैर्यात्रालग्नस्थितैर्गमो मुनि रामः
भिर्विजयदः प्रोक्तः जातके राजयोगा द्रष्टव्याः ४८ अथ दिक्स्वामिन उपजातिकयाह सूर्यः सित इति स्पष्टार्थः ४९ अथ दिग्योजनं मध्याच्छंदसाह केंद्र इ ९५
ति तस्मिन् दिगीशे लालाटिनि सति अरिसेनां नेयात् न गच्छेत् ५० ॥ ५० ॥ ५० ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥

अथ ललाटियोगानू शार्दूलविक्रीडितेनाह प्राच्यादाविति प्राच्याद्यासु दिक्षु क्रमेण विलग्नसदनात् एतेषु भावेषु स्थितो ग्रहः ललाटी ... एवं भृगुस्तोलाभव्यये आग्नेय्यां कर्मस्थो भूसुतो दक्षिणस्यां तमो नवाष्टमगृहे नैर्ऋत्यां
वाक्यार्थः यथा तनौ लग्नस्थः तरणिः सूर्यः प्राच्यां गंतुर्ललाटिकः एवं भृगुस्तोलाभव्यये आग्नेय्यां कर्मस्थो भूसुतो दक्षिणस्यां तमो नवाष्टमगृहे ईशान्यां गंतुर्ललाटिक इत्यर्थः कश्यपेनतु
उक्तं साम सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वा वायव्यां बुधः पाताले गउत्तरस्यां गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे ईशान्यां गंतुर्ललाटिक इत्यर्थः कश्यपेनतु
... सौरिः सप्तमे पश्चिमायां चंद्रः शत्रुगृहात्मजे वा वायव्यां बुधः पाताले गउत्तरस्यां गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे ... प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटगः सूर्यस्य राशितस्तस्मात् द्वादशे लग्ने
यो राशिर्वशेन ललाटिकाउक्तास्ते यथा दिनेशाधिष्ठितो राशिर्यदा लग्नगतस्तदा यातुर्मृत्युप्रदः प्राच्यां दिशि सूर्यो ललाटगः सूर्यस्य राशितस्तस्मात् द्वादशे ल
ग्नेगृहे एकादशे वा आग्नेय्यां दिशि शुक्रो ललाटगः ललाटगः कुजो याम्ये दशमे लग्नगे गृहे लग्नगे नवमे राशौ वष्टमे वापि नैर्ऋते ललाटगः सैंहिके-
यो यातुर्द्वीकनिधनप्रदः लग्नगे सप्तमे राशौ शनिः प्रत्यकल्ललाटगः षष्ठराशौ लग्नगते पंचमे वापि चांद्रमाः ललाटगो वायुदिशि यातुर्मृत्युप्रदस्तदा चतु

सोरिस्तथा सप्तमे चंद्रः शत्रुगृहात्मजेपि च
प्राच्यादौ तरणिस्तनौ भृगुस्तोलाभव्यये भूसुतः कर्मस्थो शुत्तमो नवाष्टमगृहे
बुधः पातालगो गीष्पतिर्वित्तभ्रातृगृहे विलग्नसदनाल्लालाटिकाः कीर्तिताः ५१ मृगे गत्वा शिवे स्थित्वादितौ गच्छन् जयीः
पूत्रू मैत्रे प्रस्थायशाक्रे हि स्थित्वा मूले व्रजंस्तथा ५२ प्रस्थायहस्ते निलतक्ष धिष्ण्ये स्थित्वा जयार्थी प्रवसेद् द्विदैवे॥

... इति अत्र ललाटव्यतिरिक्तेकं टक
र्थराशौ लग्नस्थे बुधः सौम्ये ललाटमः राशौ तती ये लग्नस्थे द्वितीये चंद्र पूजितः ललाटगश्चंद्रमौले दिशियातु विनाशदः इति अत्र ललाटव्यतिरिक्तेकं टक
स्थानेयदि दिगधीशस्तिष्ठति तदा यात्रा शुभा अन्य था चशोभने तित्वम ५१ अथ पर्युषितयात्रायोगचतुष्टयमनुष्टुभेंद्रवज्रयाचाह मृगेति प्रस्थायेति गृ
स्थानेयदि दिगधीशस्तिष्ठति तदा यात्रा शुभा ... आर्द्रायां तस्मिन्नेव गृहे स्थित्वेषित्वा दितौ पुनर्वसौ गच्छन् तद्गृहं त्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेव गच्छ
इत्स्यप्रहायातव्या दिगभिमुखं कस्यचिद्दिष्टस्य गृहे गत्वा प्रस्थाय आर्द्रायां तस्मिन्नेव गृहे स्थित्वेषित्वादितौ पुनर्वसौ गच्छन् तद्गृहं त्यक्त्वा ग्रामाद्बहिरेव गच्छ
न् रिपून् ब्रूनूजयेत् अयमेकोयोगः एवमेवानुराधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं द्वितीयो योगः ५२ तथा हस्ते प्रस्था
न् रिपून् ब्रूनूजयेत् अयमेकोयोगः एवमेवानुराधायां प्रस्थाय शाक्रे ज्येष्ठायां स्थित्वा मूले व्रजन् तथा जयेदित्यर्थः अयं तृतीयः॥ ७ ॥ ७ ॥ ६ ॥ २ ॥
यानिलतक्षधिष्ण्ये स्वाती चित्रे स्थित्वा द्विदैवे विशाखायां जयार्थी भूपादिः प्रवसेद् शतरंगच्छेत् अयं तृतीयः॥ ७ ॥ ७ ॥ ६ ॥ २ ॥

वसंतपुष्येषु निजसीम्नि स्वनगरप्रांते प्रस्थितः सन् पथ्येकरात्रोषितः स्यात्तदाऽवनीशो राजा क्ष्मां भूमिं शत्रोरिति शेषः लभते जयेन प्राप्नोतीत्यर्थः अयं चतुर्थो योगः ५३ अथ समयबलमनुष्टुभाह उषःकाल इति सन्शब्दश्चरणचतुष्टयेपि संबध्यते उषःकालः पूर्वां विना याने यात्रायां सन् एवं सर्वत्र वराहेणतु दिग्विशेषसमयविशेषप्रशस्तोभिहितः यथा पूर्वाह्णे तूत्तरां गच्छेन्मध्याह्ने पूर्वतो व्रजेत् अपराह्णे व्रजेद्याम्यामर्धरात्रेतु पश्चिमामिति ५४ अथ लग्नादिभावानां संज्ञा अनुष्टुभाह लग्नात्भावा इति तन्मनः स्वांतं तन्मानसं मन इत्यभिधानात् आगमः प्राप्तिः अन्यत्स्पष्टं एवंविधसंज्ञाकथनप्रयोजनं तु क्रूरसाहित्ये तत्तद्भावानां पीडा शुभग्रहसाहित्ये तत्तद्भावानां शुभमित्यर्थः ५५ शालिन्या विशेषफलमाह केंद्रेकोण इति शुभग्रहाः यदि केंद्रे को

वसंतपुष्येनिजसीम्नि चैकरात्रोषितः स्यां लभतेवनीशः ५३ उषःकालो विना पूर्वां गोधूलिः पश्चिमां विना विनोत्तरां निशीथः सन् याने याम्यां विनाभिजित् ५४ लग्नाद्भावाः क्रमाद्देह १ स्व २ भ्रातृ ३ बंधु ४ वाहनं ४ मंत्रो ५ रि ६ मार्ग ७ आयुश्च ८ हृत् ९ व्यापारा १० गम ११ व्यया १२ ५५ केंद्रेकोणे सौम्यखेटाः शुभास्युर्याने पापास्त्र्यायषट्खेषु चंद्रः नेष्टो लग्नांत्यारिरंध्रे शनिः खे ऽस्तेशुक्रः कोलस्वेट्नगान्त्यारिरंध्रे ५६ योगात्सिद्धिर्धरणिपतीनामृक्षगुणैरपिभूदेवानाम्॥ ९६ ॥ २ ॥

णे १।४।७।१०।९।५ स्युस्तदा याने शुभफलदाः स्युः पापास्त्र्यायषट्खेषु ३।११।६।१० शुभफलदाः स्युः चंद्रो लग्नांत्यारिरंध्रे १।१२।६।८ नेष्टः अशुभफलदः शनिः खे दशमे नेष्टः शुक्रोस्ते सप्तमे नेष्टः लग्नेडिति लग्नेट् यात्रालग्नस्वामी नगांत्यारिरंध्रे सप्तमद्वादशषष्ठाष्टमेषु चेत्तदा नेष्टः अशुभफलद इत्यर्थः गुरुः लग्नपो मृत्युदो याने रंध्रास्तारिव्ययोपगः केप्याहुर्भयदो धर्मेशोपस्थाने शुभावह इति ५६ अथ योगयात्राः व्याख्यांते तदारंभ ध्येयो जनपदाकुलकेनाह योगादिति धरणिपतीनां राज्ञां योगाद्वक्ष्यमाणयोगयात्रालग्नवशादिष्टपि तिथ्यादौ सिद्धिर्वांछितकार्यनिष्पत्तिः स्यात् भूदेवानां ब्राह्मणानां ऋक्षगुणैर्नक्षत्रगुणैश्चंद्रबलताराबलविहितनक्षत्रादिभिः सिद्धिर्भवति अपिशब्दात्संचागशकुनाद्यादि धनावश्यकता चौराणां वक्ष्यमाणैः शुभसूचकशकुनैः

सिद्धिर्भवति एतद्भिन्नानांमनुजानांमुहूर्त्तात् गिरिशभुजगमित्राद् इति विहितनक्षत्रस्वामिकमुहूर्त्तात्सिद्धिर्भवति ५७ अथयोगयात्रालग्नंमंजुभाषिण्याह स
हजेरविरिति रविःसहजेतृतीयःस्यात् शशीचंद्रोदशमभेदशमस्थाने शनिमंगलौरिपुगृहेषष्ठस्थानेस्यातां सितःसुतेपंचमे बुधोहिबुकेचतुर्थे गुरुरपि
लग्नगंछेत्स्यात् एवंविधेयोगेराजाप्रचलितः अचिरात्स्वल्पकालेनैवारीन्जयतिवशीकरोतीत्यर्थः ५८ अथयोगांतरंगाथयाह भ्रातरिसौरिरिति॥
भ्रातरितृतीयेशनिः वैरिणिषष्ठेभूमिसुतोमंगलः अर्के आयगतेएकादशे एवंविधेयोगेराजाशत्रुजयोभवेत् चेद्दैत्यगुरुःशुक्रोऽनुकूलःयातव्यदिक्पृष्ठ

चौराणामपिशकुनैरुक्ताभवतिमुहूर्त्तादपिमनुजानां ५७ सहजेरविर्दशमभेशशीतथाशनिमंगलौरिपुगृहेसितःसुतेहि
बुकेबुधोगुरुरपीहलग्नगःसजयसरीन्प्रचलितोऽचिरान्नृपः ५८ भ्रातरिसौरिर्भूमिसुतोवैरिणिलग्नेदेवगुरुःआय
गतेर्केशत्रुजयश्चेदनुकूलोदैत्यगुरुः ५९ तनौजीवइंदुर्मृतौवैरिगोऽर्कःप्रयातोमहीद्रोजयत्येवशत्रून् ६० लग्नतःस्या
द्देवपुरोधाःलाभधनस्थैःशेषनभोगैः ६१ द्यूनचंद्रेसमुदयगेर्केजीवशुक्रेविदिधनसंस्थे ईदृग्योगेचलतिनरेशोजेता
शत्रून्गारुडइवाहीन् ६२ वित्तगतःशशिपुत्रोतरिवासरनाथः॥

र्त्तीभवति ५९ अन्ययोगांतरंगाथयाह तनौजीवइति स्पष्टा
र्थः तथाचनारदः जीवार्कचंद्रालग्नारिरंध्रगायदिगच्छतः तस्यापिस्वलमैत्रीचनस्थिरारिपुवाहिनीति ६ अथान्ययोगंपंक्त्याह लग्नगतइति लग्ने
गुरुःस्यात् अन्येग्रहालाभधनस्थाःएकादशद्वितीयस्थाश्चेदेवंविधेयोगेराज्ञोविजयः ६१ अन्ययोगंमत्तमाह द्यूनेइति चंद्रेसप्तमस्थेसति अ
र्केसमुदयगेलग्नगेसति जीवशुक्रेविदिबुधेएतेषुत्रिषुधनुसस्थेषुसत्सु एवंविधेयोगेनरेशश्चेत् चलतितदाशत्रूनजेताजेष्यति कःकानिवगरुडो
हीनसर्पान् यथाजयति ६२ अथान्ययोगंचित्रपदयाह वित्तगतइति बुधोद्वितीये वासरनाथःसूर्यस्तृतीये शुक्रेलग्नेएवंविधेयोगेचेद्राजाचलतितदा

शलभाइवस्युः यथा शलभा अग्नौ स्वयमेव गत्वा पतंति तथा शत्रवोऽपि गंतृराजघ्नतापानले प्रतिष्यंतीत्यर्थः ६३ अथान्यं योगमाथयाह उदयेरविरिति उदयेरविः शनिः षष्ठः चन्द्रो दशमः स्यात् एवंविधे योगे वसुधापती राजा यदि याति तदारिपुवाहिनी शत्रुसेना वशमिति ६४ अथान्यद्योगद्वयं जलोद्धृतगत्या ह तनौ शनिकुजाविति इति आरभ्य वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी वशमे तीत्युत्तरार्द्धे सहजे कुजे इत्येतत्पर्यन्तमनुवर्त्तते तेन यत्र निर्देशो नास्ति तत्र जि गमिषोराज्ञो विजयः स्यादिति वाक्यार्थो ज्ञेयः तनौ लग्नस्थौ शनिमंगलौ स्यातां रविर्दशमे बुधो लाभे दशमे स्यात् भृगुसुतो वा लाभे दशमे वा स्यात् एवंविधे लग्न चलितस्य राज्ञायमेको योगः अथ द्वितीयः त्रिलाभरिपुभेषु ३।११।६ एषामन्यतमस्थानस्थितौ भूसुतशनी स्यातां यस्मिन्कस्मिंश्चित्स्थाने गुरुश्च

लग्नगते भृगुपुत्रेस्युः शलभाइव सर्वे ६३ उदये रविर्यदि सौरिररिगः शशी दशमेपि वसुधापतिर्यदि याति रिपुवाहिनीवश मेति ६४ तनौ शनिकुजौ रविर्दशमभे बुधो भृगुसुतोपि लाभदशमे त्रिलाभरिपुभेषु भूसुतशनी गुरुज्ञभृगुजास्तथा बलयु ताः ६५ समुदयगे विबुधगुरौ मदनगते हिमकिरणे हिबुकगतौ बुधभृगुजौ सहजगताः खलखचराः ६६ त्रिदशगुरुस्तनुगो मदने हिमकरणो रविरायगतः सितशशिजावपि कर्मगतौ रविसुतभूमिसुतौ सहजे ६७॥ ((भृगुजाश्च बलयुताः स्युस्तदा ए

वंविधे योगे तथा राज्ञो विजय इत्यर्थः ६५ अथान्यं योगं त्वरितगतिश्छन्दसा ह जनमीरियनेन छंदसाह समुदयगे इति समुदयगे लग्नस्थे बृहस्पतौ सति हिमकरणे चंद्रे मदनगते सप्तमस्थे सति चतुर्थस्थौ बुधशुक्रौ स्यातां खलखचराः पापग्रहाः सहजगताः तृतीयगाः स्युः एवंविधे योगे वसु धापतिर्यदि याति रिपुवाहिनी वशमेति ६६ अथान्यं योगं समुस्यानजलजगीर्गर्हिता स्रग्विणीत्वा तिलक्षणलक्षितयाह त्रिदशगुरुरिति बृहस्पतिर्लग्ने चंद्रः सप्तमे शुक्रबुधौ दशमे सूर्य एकादशे शनिमंगलौ सहजगताः तृतीये एवंविधे योगे तद्राज्ञो विजय एव ६७ ॥ ६७ ॥ ६७ ॥

अथान्यं योगं स्यादनुकूलाभतनगगश्चेतिलक्षणलक्षितयानुकूलयाह देवगुराविति गुरौ चंद्रे वा लग्नेराति सूर्ये षष्ठे बुधः पंचमस्थाने शनिर्दशमशुक्रश्च तुर्ये स्यात् एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ६८ अथान्यं योगं ननरघटितानुमंदाकिनी तिलक्षणलक्षितया मंदाकिन्याह हिमकिरण इति बुधो बली चेत्तनौ लग्ने स्यात् हीति निश्चयेन बृहस्पतिश्च केंद्रगतः यदि निर्बलो नीचाद्यशुभाधिकारप्राप्तो बलरहितः सन् द्वादशतृतीयषष्ठनवमानां मन्यतमस्थानस्थश्चंद्रस्तथैवंविधे योगे गंतू राज्ञो विजय एव ६९ अथान्यं योगं अभिनवतामरसनजजाःयह तिलक्षणलक्षितेनाभिनवतामरसछंदसा ह अशुभखगैरिति अशुभग्रहैः अनवाष्टमदनस्थैः नवमाष्टमसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थैः कविः शुक्रः चतुर्थतृतीयैकादशस्थानस्थः केंद्रगे

देवगुरौ वा शशिनि तनुस्थे वासरनाथे रिपुभवनस्थे पंचमगेहे हिमकरपुत्रः कर्मणि सौरिः स्मृतृदिसितश्च ६८ हिमकिरणसु
तो बली चेत्तनौ त्रिदशपतिगुरुर्हि केंद्रस्थितः व्ययगृहजारिधर्मस्थिता परिभवति निर्बलश्चंद्रमाः ६९ अशुभखगैरनवा
ष्टमदस्थैर्हिबुकसहोदरलाभगृहस्थः कविरिह केंद्रगगीष्पतिरिष्टो वसुचयलाभकरः खलु योगः ७० रिपुलग्नकर्म
हिबुके शशिजे परिवीक्षिते शुभनभोगमनैः व्ययलग्नमन्मथगृहेषु जयः परिवर्जितेषु शुभनामधरैः ७१ लग्ने यदि
जीवः पापा यदि लाभे कर्मण्यपि चेद्राज्याधिगमः स्यात्॥

॥ तो गीष्पतिर्गुरुस्तेन दृष्टः एवंविधे योगे वसुचयो द्रव्यसमूहस्तस्य लाभकरः स्यात् ७० अथान्यं योगं यात्रालग्नं प्रमिताक्षरा सजसैः रुदितेतिलक्षणलक्षितया प्रमिताक्षराछंदसाह रिपुलग्नेति षष्ठलग्नदशमचतुर्थानामन्यतमस्थाने स्थिते बुधे शुभनभोगमनैः शुभग्रहैः परिवीक्षिते दृष्टे सति व्ययद्वादशलग्नसप्तमस्थानव्यतिरिक्तस्थानस्थितैरशुभनामधरैः पापग्रहैरुपलक्षिते सति एवंविधे योगे जिगमिषो राज्ञो विजय एव ७१ अथान्यं योगं हयंस्यो सोमणिमाला छिन्ना गुहवक्त्रैरितिलक्षणलक्षितयाह लग्ने इति। लग्ने गुरुः पापग्रहा यदि लाभे एकादशे कर्मण्यपि दशमेपि चेत्स्युः एवंविधे योगे प्रचलितस्य राज्ञो राज्याधिगमः राज्यप्राप्तिः स्यात् अथवा द्यूने सप्तमे

बुधशुक्रौस्यातांचंद्रोहि ॥ चतुर्थेस्यादेवंविधयोगेसर्वैर्मुनिवर्यैरस्तद्दृस्फलमुक्तंराज्याधिगमःस्यात् ७२ अथान्ययोगत्रयंननततगुरुभिश्चंद्रिकाश्चतु
र्भिरितिलक्षणलक्षितेनचंद्रिकाछंदसाह रिपुरिति अत्रस्थानांग्रहाणांचसाम्यायथासंख्यमन्वयः यथारिपौषष्ठेशुक्रः लग्नेजीवः अष्टमेचंद्रः एवंवि
धेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव अयमेकोयोगः अथद्वितीयःबुधभृगुजौतुर्यगेहस्थितौचतुर्थस्थानस्थौस्यातां चंद्रमामदनभवनगः सप्तमस्थानस्थ एवंवि
धेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव अथतृतीयोयोगःवाचंद्रमाअंबुगःचतुर्थगः शशिस्फुतभृगुजयोरंतर्गतत्वंएकराशावेवज्ञेयं अन्यथाचतुर्थस्थानस्थचंद्रस्य
बुधशुक्रकृतदुरधरायोगमेघावस्तत् ७३ अथान्ययोगद्वयंसजससगौवकथितःकलहंसइतिलक्षणलक्षितेनकलहंसछंदसाह सितेति लग्नेशुक्रः

द्यूनबुधशुक्रोचंद्रोहिबुकेवातद्दृस्फलमुक्तंसर्वैर्मुनिवर्यैः ७२ रिपुतनुनिधनेशुक्रजीवेंदवोवाथबुधभृगुजौतुर्यगेहस्थितौ
मदनभवनगश्चंद्रमावांबुगःशशिसुतभृगुजांतर्गतश्चंद्रमाः ७३ सितजीवभौमबुधभानुतनूजास्तनुमन्मथारिहिबुकत्रि
गृहेचेत् क्रमतोरिसोदररवशात्रवहोराहिबुकायगैर्गुरुदिनेस्वलमेंदे ७४ सहजेकुजोनिधनगश्चभार्गवोमदनेबुधोर
विररीतनौगुरुः अथचेत्पुरीज्यसितभानवोजलत्रिगताहिसौरिरुधिरौरिपुस्थितौ ७५ ॥ ९ सप्तमेजीवः षष्ठेभौमः चतुर्थेबुधःतृ

तीयेशनिः एवंविधेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव एकोयोगः अथान्यःगुरुदिनेबृहस्पतिवारे अखिलखेटैःसमस्तैर्ग्रहैःसूर्यादिभिःक्रमतोरिसोदरेत्यादि
स्थानस्थितैर्यथा षष्ठेर्कः तृतीयेचंद्रः दशमेभौमः षष्ठेबुधःलग्नेगुरुः चतुर्थेशुक्रः एकादशेशनिः एवंविधेयोगेपिगंतूराज्ञोविजयएव ७४ अथान्ययो
गद्वयंसजसजसगौचकथितमत्तबोधितेतिलक्षणलक्षितःमत्तबोधिकाछंदसाह सहजेइति तृतीयेभौमः अष्टमेशुक्रः सप्तमेबुधः षष्ठेसूर्यः लग्नेगुरुः एवंवि
धेयोगेगंतूराज्ञोविजयएव अयमेकोयोगः अथान्यः अथेति ईज्यसितभानवोगुरुशुक्रसूर्याःजलत्रिगताःचतुर्थतृतीयस्थानस्थाःसौरिरुधिरौशनिमंग
लौषष्ठस्थितौ एवंविधेयोगेहिनिश्चितंराज्ञोजयःस्यात् ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ॥ ७५ ।॥ ७५ ॥ ७५ ॥ छ ॥

अथनाम विशेषपुरस्कारेणयोगत्रयंसफलंशार्दूलविक्री।डितेनाह एकइति ज्ञेज्यसितेषुबुधगुरुशुक्रेषुएकोपिबुधोवागुरुर्वाशुक्रोवाचेत्पंचमतयः केंद्रेषुतदायो
गाख्योयोगः तथातेषुज्ञेज्यसितेषुद्वौचेत् बुधगुरू बुधशुक्रौगुरुशुक्रौवाचेत्पंचमतयः केंद्राणामन्यतमस्थानेस्थानभेदेनस्थानैक्येनवास्थितौस्यातांतदाधि
योगाख्योयोगः सकलाः ज्ञेज्यसिताः एषुपंचमतयः केंद्राणामन्यतमस्थानेषुस्थानभेदेनस्थानैक्येनवास्थितास्तदायोगाधियोगाख्योयोगः फलमाह योगइ
ति योगेव्रजन्राजाक्षेमंकुशलंलभतिकुशलेनगतागतंकरोतीत्यर्थः अधियोगेव्रजन्राजाक्षेमंतथारिपूर्णांवधंचलभते अथयोगाधियोगेव्रजन्राजा
क्षेमंयशोवनीमेवकाराच्छत्रुवधंचलभते अत्रवसिष्ठादिभिर्बहूनियात्रालग्नानि अभिहितानितानितत्रद्रष्टव्यानिसम्यगेवावधार्याणि ७६ अथान्यपिया
त्रायोगालिख्यंतेकश्यपः पंचमेत्रौरविःषष्ठेवर्त्ततेनवमेगुरुः माम्यायोगाभिधेयोगेनिहंतावैरिणांसदा १ गुरुःकेंद्रेत्रिकोणेवारविर्लाभेचकर्मणिकल्याण

एकोज्ञेज्यसितेषुपंचमतयः केंद्रेषुयोगस्तथाद्वौचेतत्रधियोगएषुसकलायोगाधियोगः स्मृतः योगेक्षेममथाधियोगगमने
क्षेमंरिपूर्णांवधं चाथोक्षेमयशोवनीमलभतेयोगाधियोगेव्रजन् ७६ ॥

॥योगोनृपस्ययातुःकल्याणकृद्भवेत् २ दिगीशोदिक्प
लीचेत्पालम्भिष्टास्यस्त्वय २ विजयोनामयोगोयंयाताराजाजयीभवेत् ३ अत्रिःसहजस्थानगोभौमोभाग्यस्थश्चबृहस्पतिः चिंतामणिसमाख्यो
यंयातुर्वांछितार्थप्रदः ४ लग्नेशुक्रःशशीवंधौकर्मस्थानेगुरुर्यदा मृगेंद्रयोगोविख्यातोयातुःसर्वार्थसाधकः ५ लग्नेभौमोगुरुश्छिद्रेषष्ठस्थानेशुक्र
रः मत्तुंजयसमाख्योयंसर्वशत्रुनिबर्हणः ६ आपोक्लिमगतेचंद्रेकेंद्रस्थैस्सुरपूजिते योगःकेंद्रइतिख्यातोयातुरिष्टार्थसिद्धिदः ७ चंद्रोदयेगुरुर्वालि
लग्नेवाकरपूजिते शिरःपाख्यातोयातुःशुक्रेवालग्नकेंद्रगे प्रबलोयदियोगोसौगमनेसर्वसिद्धिदः ७ रविःषष्ठेसितश्छिद्रेतृतीयेभूमिनंदनः पिनाकियोगो
[illegible]र्विजयकारकः १० अन्योन्यक्षेत्रगावेकक्षेत्रेवाकविमास्करौ मृत्युयोग[illegible]: ११ ॥ १२ ॥ १३ ॥ २

मु० ची०
या० प्रां०
९९
उच्चस्थेत्रगतश्चंद्रोत्य सौम्यश्चरविर्गुरुः संजीवनसमाख्योयंमृत्युयोगापहारकः १२ एकर्क्षगौजीवशुक्रौस्यातामन्योन्यसप्तगौ भयंकराख्ययोगोयंयातु
भीतिप्रदःस्मृतः १३ उच्चमूलत्रिकोणेषुवर्त्ततेगुरुभार्गवौ अभयाभिधयोगोयं भयंकरविनाशनः १४ भूर्येशोव्ययगोनीचःपुत्रस्थानेशनैश्चरः
विदारिकसमाख्योयंयातुःपत्नीनिहंत्यसौ १५ मार्गेशःशनिसंयुक्तःसप्तमस्तेगतोग्रहः विदारिकमिमंमन्यायातुःपत्नीविनाशकं १६ सप्तमेबुधशुक्रौ
स्तस्मात्कृतिभिनीचखेचरः कुटुंबहारकोयोगोयातुःत्रिपतमोहरेत् १७ दुर्बलोयदिमार्गेशोनिवसेत्सापमध्यगः पापकंजरयोगोयंयातुःपत्नीनिहंत्यसौ १८
मार्गेशात्सप्तमेभानुःपञ्चमेक्रूरखेचरः विदारिकाख्यएवासौभार्यामरिवशंनयेत् १९ स्वोच्चमूलत्रिकोणस्थःसौम्यःपापविवर्जितः आनंदार्णवयोगोयंधे
र्मेणिवज्रधावहः २० रत्नावल्यांउदयारिनभस्तलगेदिनकृद्घमशीतकरैः नभवंत्यस्योभिमुखाहरिण्याइवकेसरिणः २१ दैवज्ञवल्लभेज्ञेसितनसहितेस्त
गेविधौबंधुगेत्रवसत्तामहीभुजा संगरेरिपुगणोविकीर्यतेमूलमाशिरिवमातरिश्वना २२ मूर्तिवित्तसहजेषुसंस्थिताःशुक्रचंद्रसूतातिग्मरश्मयः यस्य
यानसमयेरणांगणेतस्ययातिशलभाइवारयः २३ यात्राशिरोमणौ यायातिजीवतनुमेमहीशःक्रूरस्थितैर्व्योल्मयथवायसंस्थैः तस्याग्रतःसंयतिवैरि
सेनाश्रीतिर्भूपाणामिवनास्थिरास्यात् २४ राजमार्त्तण्डः लाभारिदुश्चिक्यगतौयमारौबलान्वितभार्गवसौम्याः यस्यप्रयाणेविलयंप्रयातितस्यद्वि
षुःसर्वरसंयथाम्भः २५ फलप्रदीपे लाभविक्रमसुतस्थितेकवौकंटकस्थगुरुणानिरीक्षिते पूर्णचंद्रमभवर्जितैःखलैःस्याद्धताभिमतसिद्धिभा
कनृपः २६ सौम्यग्रहैःकेन्द्रतपःसुतस्थैःक्रूरैस्त्रिलाभारिगतैर्गतायेकोपानलःशांतिमुपैतितेषांविसधिनीरीनयनांबुपातैः २७ वराहः एकोपि
जीवार्ककुजार्कजानांस्वोच्चेविलग्नेस्वगृहेयदीन्दुःयातस्ययात्यत्रपराश्रणाशमहाकुलानीवकुटुंबभेरैः २८ चंद्रेस्तगेदेवगुरौविलग्नेज्ञशुक्रयोः
कर्मणिलाभगेर्के सौराररयोर्भ्रातृगयोश्चयातोनृपःस्वमृत्यानिवशास्ति शत्रून् २९ नारदः स्वोच्चस्थेलग्नगेजीवेमध्येत्राप्यगतेयदि गतोराजारिपून्हंतिप
नाकीत्रिपुरंयथा ३० शुक्रेत्रिकोणकेंद्रस्थेलग्नेचंद्रेयवारवौ शत्रून्हंतिगतोराजाब्रह्मद्वेषःकुलंयथा ३१ पापास्तृतीयेहिबुके सितज्ञोजीवोविलग्ने राम
मृगलंछनोसे यस्योद्गतस्यवलंरिपूणांकुतकृतघ्नेष्विवयातिनाशम् ३३ यस्योदयास्तारिचतुस्त्रिसंस्थाःशुक्रोगिरांगरकसौम्यसौराः द्विषद्बलंस्त्रीवदना ९९

नितस्यक्रांतानिकांतानविलोकयंति ३३ पूर्वोक्तयोगेधनगोबुधश्चेच्छशांकसूर्यौचदशायसंस्थौ अस्मिन्नातस्यालिकुलोपगीतानानावनस्थाहिरदा
भवति ३४ वराहः त्रिषण्णवांत्येषबलःशशांकोबुधोबलीयस्यगुरुश्चकेंद्रेतस्यारियोषाभरणैःप्रियाणिप्रियाप्रियाणांजनयंतिसैन्ये ३५ चंद्रोबलःबु
धोबलीउभौचत्रिषण्णवांत्येषुएवभवतस्तदायोगः केंद्रोपगतेनवीक्षितेगुरुणास्वायतुर्यगसितेपापैरनवाष्टसप्तमौर्वंस्फकितंनयदाप्नुपनृपः ३६ षष्ठ
स्थेगोशुक्रबुधैप्रयाणेक्रूरेशापूज्येमगनेयदिस्यात् रिपुःप्रणाशंविषयेषुसौख्यंचाप्नोतिकीर्त्तिंविपुलंचभोगं ३७ लग्नेचक्रलाभारिगते ऽर्कपुत्रेचतुर्थगेदे
सगुरौप्रयाति यदापुमान्सहरिरदंद्रयानंकीर्त्तिर्यशःसिद्धिसहस्रमेति ३८ केंद्रस्थानेक्रूरपतिगुरौकंटकस्थेयक्ष्रगुजेपिछिद्रेसौम्येचक्रमतिचयपवादुमिंदु यदि
स्यात् येषांक्रूरारिपुसहजगाराहुकेतुचमूर्तावायुःकीर्तिद्रविणमतुलंतेलभंतेयशश्च ३९ मूर्तौशुक्रेक्रूरपतिगुरौछिद्रगेवात्रिकोणेकेंद्रस्थानेशाविवन्धि
कुजालाभगाबायदिस्युः येभूपायांतिशत्रुंविपुलधनमथोसैन्यनाशंरिपूणांकीर्तिंकुद्धिश्चमृत्यितरिपवस्तेक्रूरवादाव्रजंति ४० होरासंस्थक्रूरपति
गुरौभार्गवेकंटकस्थेषष्ठेचंद्रेव्रजतियदिवाकार्ययोगात्क्षितीशः प्राप्नोत्यग्रंकनककुरंगस्यरत्नादिकोशमायुःकीर्त्तिंजयतिचतदामत्तमातंगयूथम्
४१ लग्नारिकर्महिबुकेषुशुभेषुसितेषुघूर्णात्यलग्नरहितेषुशुभग्रहेषु यातुर्भयंनभवतिप्रतरेतमुद्रयच्छनापिकिमुतारिसमागमेषु ४२ एकांतरस्थे
भृगुजाक्रसौम्येस्थितेसूर्यसुताहुरोवा प्रवेसतेरिनेविराजितेसुवेषाधिकोभृत्यइवेश्वरस्य ४३ शुक्राङ्गिमाह्वसौराज्जीवाद्बुधः एकांतरेतृतीयस्थानेयत्र
कुजस्थानस्योगः निरंतरंयदिभवनेषुपवस्फग्रहाः स्थितोदिवसंकरेणवर्जिता यियासितोपदिचभवतिएष्ठतस्तदापरावलभिर्दिवाचकृतति ४४ प्राक्कपा
लस्थैर्मध्यमदिवि पृष्ठगतं अपरकपालस्थैःप्राच्यांस्वमध्यस्थैरुत्तरदिशि अर्द्धरात्रस्थैर्दक्षिणादिशि बुधभार्गवमध्यगतेहिमगौहिबुकोपगते
वन्द्ये प्रवसेत् पुरुहूतदिशायदिवांतकृतःपुरुहूतपमंग्रवति ४५ सितेंदुजीवाचतुर्थगौनिशाकरश्चसप्तमे यदानरागतोनृपःप्रशास्त्यरीन्वितारणात् ४६
शुक्रबाक्पतिबुधैर्नसंस्थैः सप्तमेराशिनिलग्नगतेर्के निर्गतोनृपतिरेतिकेलार्थोवर्षतियदरीन्विनिहत्य ४७ सर्पैन्तुबलवर्जितौबलयुतौलग्नेशुजे
प्सरोपातालेदशमेपिवाशशिसुतोलग्नस्थितोवाक्पतिः षट्सप्ताष्टमवर्जितेषुभृगुजःस्थानेषुयस्यस्थितो यातुस्तस्यनविद्विषोरणमुखेनिष्ठंतियोपादवे

१००

सौरे भौमे लग्नगेर्के स्वमध्ये कर्मण्याये भार्गवे चंद्रजे वा यायाद्भूपः शत्रुगेहं निहंतुं दृप्तं शत्रुं कालवत्क्रूरवेष्टः ४९ गुरौ विलग्ने यदि वा शशांके षष्ठे रवौ के
मगते र्कपुत्रे सितक्षयोर्वन्धुस्तश्च यो यात्राजनित्रीव हिता निधत्ते ५० त्रिस्त्रिधेन तनुस [illegible] कुजसितजीवबुधार विशयस्य स्वलग्नज
नितेषु लोकायात्रा न भवति तस्य चिराय शत्रुसेना ५१ कुजरविजयुते रिभगतानांजलसहजायगते सितार्कजीवैः परबलमुपयाति नाशमाशु
तमधं [illegible] कुटुंबगितयेवा ५२ भृगुपुत्र महेंद्रगुरुगमने सहितो यदि भं युगपत्यजतः ज्ञगुरू यदि वांशकमेतकगतौ सामरे मृगाडिवमातितरां ५३
क्षितितनयपुतानवांशजयरिशतमे भृगुजोथवा गुरुः शत्रुगणमपिहंत्सरे बलं विषमिव कायमस्तक्रयथापगम् ५४ स्वोच्चोपगे जीवकुजार्के
रेभिस्त्रिभिर्वा कथितैरकलग्ने राज्ञः प्रणाशं समुपैति शत्रुः सौख्यं हि भार्यस्य यथा ऽ धनस्य ५५ शतांशकादूर्ध्वमवस्थिते बुधे यमारयोस्तत्रगतस्य
भूभृतः प्रयाति नाशं समरे द्विषद्बलं यथार्थिभावोपगतस्य गौरवम् ५६ भौमाधिष्ठितनवांशाद्यदि बुधो नवांशकशतादूर्ध्वं स्तिष्ठति एवं शनेरपि
सिंहाजतौलिमिथुनामृगककर्टौ च स्वेशान्विताः भवन्ति यस्य शनिश्च लग्ने तत्तैक्ष्णिकाः परबलं क्षपयंतु यातुर्मूर्खस्य वित्तमिव चारणचट्टमंक्षाः ५७
चट्टाधूर्त्ताः मक्षा अनेकवादिनः अथ समरयात्रा गुरौ वीर्ये केन्द्रयुते बुधे वा भृगुनंदने विजयो नाम योगेयं यातु विजयदः सदा ५८ स्वराशिगे बुधे
लग्ने सिते वा स्फुरवं दिने नयावर्तो ह्ययं योगो यातुरिष्टार्थसिद्धिदः ५९ स्वांशांसंस्थे बुधे लग्ने शुक्रे वा देवपूजिते शारदसंज्ञो ह्ययं योगो [illegible]
दः सदा ६० स्वराशौ स्वांशगे सौम्ये लग्नस्थे वा भृगोः सुने जीवे वाक्रजयो योगोयं यातुः शत्रुविनाशकृत् ६१ अधिमित्रांशगे सौम्ये मित्रे वाथ स्वराशिते लग्न
गे मातृयोगोयं शत्रूणां संधिकृत्सदा ६२ यत्रैकादशगश्चंद्रो भानुर्वा प्रबलः शुभः अभयो नाम योगोयं अरिभूमिविनाशकृत् ६३ त्रिकोणगे शुभे खेटे
सबले वा द्वितीययोगे कल्याणसंज्ञो योगोयं यायिनां मंगलप्रदः ६४ यत्र स्वांशगतश्चंद्रो लग्नादेकादशे स्थितः जयंतो नाम योगोयं शत्रुपक्षविनाशकृत् ६५ व
र्गोत्तमगते लग्ने शुभे वाथ बलान्विते शुभग्रहयुतैः केंद्रैर्योगोयं सिद्धिदायकः ६६ षष्ठे वाय गते सूर्ये नाम गेहरसंज्ञकः योगो महारणे शत्रुपक्षक्षयकरः सदा १
६७

उच्चस्थेलाभगेशुक्रे त्रिषष्ठेदेवपूजिते स्मरदर्शनोमहायोगः शत्रुध्वंसकरोरणे ६८ लग्नान्यकेंद्रगेचंद्रेलग्नस्थेदेवपूजिते महाशंखाह्वयोयोगः नृतिपस्याच
मानवः ६९ भूसुतेस्वोच्चगेलाभेमृगकुंभगतेयमम् नयावर्ताह्वयोयोगोरणेशत्रुवनानलः ७० मेषगेभास्करेषष्ठेलाभगेस्वोच्चगेयमे नक्षत्रपदयोगोयंश
त्रुमेघानिलारणे ७१ भौमेस्वराशिगेलग्नेसौम्येकेंद्रत्रिकोणगे पुष्ययोगोरिविपिनकुठारः संगरांगणे ७२ एकांतस्थितेलग्नाच्छुभरवेटेष्थवा शुभे
वापीयोगस्त्वरिव्रातति मिरौघदिवाकर आवश्यकेनृयायानेसौम्यास्तेनिधनेपिवा व्रजेदर्कोदयेस्तेषामध्ये त्वा पथ्यशंकित ७४ प्रसन्नषड्रुतितारकास्फु
रत्तटीप्राचीभवेन्निर्मलालीषदृक्तकिलोहितानधवलारवेः सदावांछिता नोवारंनतिथिंनचापिकरणं लग्नंनचनापेक्ष्यते हत्वादोषसहस्रकंचसमुरस्तूनंकरोत्यु
न्नतिं ७५ मध्यंव्योमप्रपातिस्फुरदनलनिभेकेसरेराकबिंबे च्छायासाध्वीपकान्ता प्रचलतिपुरतोयत्रतस्याद्गलग्नातावतोष्टोरिर्नविष्टिः कुजाक्तमथभैनक

इषमासिसितादशमी विजयाशुभकर्मसुसिद्धकरीकथिता श्रवणर्क्षयुतासुतरांशुभदान्नृपतेस्तुगमेजयसंधिकरी ७७ चे
तोनिमित्तशकुनैरतिसुप्रशस्तेज्ञात्वाविलग्नबलमुर्व्यधिपः प्रयाति॥ ॥ ॥ लंनयोगः सन्मानारोग्यसंपत् क्षितिमथयुवतिंतत्रगं
तालभेत ७६ यावंतिंदूरवर्णगगनतलगतंभानुबिंबंनरास्तेयावन्नोदिशुशांतिंव्रजंतिस्फुरपुटैरुद्धतोरेणुसंघः तावन्नैवास्तिदोषः प्रभवतिनवसारुरहष्टिर्गृह
णपायाप्यावाविवादेसफलशुभकरीसर्वकार्येषुसिद्धिः ७८ इत्यलंग्रंथविस्तरेणइतियात्रालग्नेराजयोगाः अथविजयादशमीसंज्ञकंसिद्धमुहूर्तंतोवतके
नसगणचतुष्टयनोक्त इषमासीति स्पष्टार्थः कश्यपः मासीषेशुक्लदशमीसर्वदाविजयाभिधा विजयस्तत्रयातॄणांसंधिर्वानपराजयद्ति ७७ अथान्यदप्युत
तिलकेप्याह चेतोनिमित्तेति चित्तोत्साहः करणम् निमित्तमंगस्फुरणादिशकुनानिवक्ष्यमाणानि एतैः सुप्रशस्तैः सद्भिः खलुनिश्चयेनलग्नबलंज्ञात्वा उर्व्यधिपो
राजाप्रयाति तदासर्वसिद्धिर्वांछितसिद्धिर्भवति यदातुलग्नादिबलेसत्यपिनिंद्यानिशकुनानिस्युः तदायात्रानिषिद्धेव वसिष्ठः अशुभानिनिमित्तानिउत्पात
शकुनानिच यात्राकालेनृणांतेषानिधनायाधनायचेतियदातुदैवज्ञात॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ राम

शकुनलग्नादीन्यनिंद्यानि चेतो विशुद्धिश्च मास्त्येवात्र कस्य प्राबल्यमित्याह अथेति शकुनादितोपि सकाशात् चेतो विशुद्धिरधिका तां चेतो विशुद्धिं विनाने यात् न गच्छेत् कश्यपः निमित्तशकुनादिभ्यः प्रधानं हि मनोजयः तस्माधियान्सुतां नृणां प्रधानं हि मनोजय इति ७८ अथ यात्रायामवश्यनिषिद्धनिमित्तानि वसंतमालिकाछंदसाह तल्लक्षणं विषमे ससजगा समे चेत् सभरयश्च वसंतमालिका सा विषमसमचरणे व्रतबंधनेति व्रतबन्धनं यज्ञोपवीतम् देवप्रतिष्ठा करपीडा विवाहः उत्सवो होलिकादि सूतकान्ते मरणसूतकं च एषां श्रा स्त्रोक्त यावद्दिनसमाप्त्यानाम समाप्तौ समाप्तिं विनाकदापि नैव चलेत् गच्छेत् नारदः उच्चवापनयोद्वाह प्रतिष्ठाशौचसूतके आसमापेर्न कुर्वीत यात्रां तैत्रिजिजीविषुरिति अकालेति विद्युत्प्रसिद्धा घनो मेघवर्जितं वर्षो वृष्टिः तुहिनं नीहारः

सिद्धिर्भवेद्यपुनः शकुनादितोपि चेतोविशुद्धिरधिका न च तां विनेयात् ७८ व्रतबन्धनदेवतप्रतिष्ठाकरपीडोत्सवसूतकासमाप्तौ न कदापि चलेदकालविद्युतघनवर्षातुहिनेपि सप्तरात्रम् ७९ महीपतेरेकदिने पुरात्सुरेयदा भवेतां गमनप्रवेशकौ भवारशूलप्रतिशुक्रयोगिनीविचारयेन्नैव कदापि पंडितः ८० यद्येकस्मिन्दिवसे महीपतेर्निगमप्रवेशौस्तः तर्हि विचार्यः सुधियाप्रवेशकालो न यात्रिकस्तत्र ८१ प्रवेशान्निर्गमं तस्मात्प्रवेशं नवमे तिथौ॥ ६ ॥ २ ॥ २ ॥ ॥

एषु प्रदार्थेष्वेव कालेषु सत्सु सप्तरात्रं दिनसप्तकं न चलेत् नारदः अकालजेषु नृपतिर्विद्युद्गर्जितवृष्टिषु उत्पातेषु त्रिविधेषु सप्तरात्रं न तु व्रजेदिति ७९ अथैकदिनसाध्ये गमनप्रवेशविशेषं वंशस्थविरेणाह महीपतेरिति स्पष्टार्थः यथा वाराणसीस्थानात् चरणादिनगरे प्रवेश तत्रैतान्दोषान्पंडितैर्न विचारयित ८० अथैकदिनमध्ये निर्गमप्रवेशाख्यरूपे कार्ये विविकीर्षिते किं विचार्यमित्यार्ययाह यद्येकस्मिन्निति स्पष्टार्थम् ८१ अथ प्रयाणे नवमीदोषमनुष्टु भाह प्रवेशादिति गृहप्रवेशतिथितो नवमे तिथौ निर्गमं न कुर्यात् पुनश्च गमनदिवसात् नवमे तिथौ गृहप्रवेशनं कुर्यात् एवं नक्षत्रे च गमनं नक्षत्रान्नवमे नक्षत्रे गृहप्रवेशम् तथा गृहप्रवेशनक्षत्रात्।

नवमनक्षत्रे गमनं च न कुर्यात् वारे च गमनवारान्नवमवारे गृहप्रवेशम् गृहप्रवेशवासरान्नवमवारे गमनं न च कुर्यात् गर्गः प्रवेशान्निर्गमश्चैव नि
र्गमाच्च प्रवेशनम् नवमे यातु नो कुर्याद्विरस्य वारे तिथावपीति ८२ अथ यादिनीयं विधिं शालिन्याह अग्निं हुत्वेति स्पष्टार्थम् ८३ अथ नक्षत्रदोहदान् शा
र्दूलविक्रीडितेनाह कुल्माषानिति अत्र चतुर्थचरणे प्रियंग्वपूपेत्यत्र छन्दोभंगोऽस्ति सगणप्रक्षेपाकरणात् रुद्रप्रेहे वेति पिंगलसूत्रेण नकाररफसं
योगे पूर्ववर्णस्य लघुत्वाभिधानात् सगणप्रक्षाप एव तथा च कालिदासः गृहीतप्रत्युद्गमनीयवस्त्रेति हयादसे अश्विन्यादिसप्तविंशतिभेषु कुल्माषा
दिकं नक्षत्रदोहदम् इदं अस्याभक्ष्यवर्णभेदेन देशभेदेन विचार्यम् भक्ष्यसंभवे भक्षयेत् अभक्ष्यसंभवे अवलोकयेत् पश्येत् स्पृशेद्वेति ध्येयम् यथा अश्वि

नक्षत्रे च तथा वारे नैव कुर्यात्कदाचन ८२ अग्निं हुत्वा देवतं पूजयित्वा नत्वा विप्रानर्चयित्वा दिगीशम् दत्वा दानं ब्राह्मणेभ्यो
दिगीशं ध्यात्वा चित्ते भूमिपालोऽधिगच्छेत् ८३ कुल्मांषांस्तिलतण्डुलानपि तथा माषांश्च गव्यं दधि त्वाज्यं दुग्धमथैणमांसमप
रं तस्यैव रक्तं तथा तद्वत्पायसमेव चाषपललं मार्गं च शाशं तथा षाष्टिक्यं च प्रियंग्वपूपमथवा चित्राण्डजान्सत्फलं ८४ कौर्मं
सारिकगोधिकं च पललं शाल्यं हविष्यं हयाद्दृष्ट्वा स्यात्कृसरान्नमुद्गमपि वा पिष्टं यवानां तथा ॥ ६ ॥ ६ ॥ २।

न्यां कुल्माषान् सतीत्विन्नमाषान् भरण्यां तिलमिश्रतण्डुलान् कृत्तिकायां माषान् रोहिण्यां गव्यं गोरसं च विदेधि मृगे गव्यमाज्यं घृतं आर्द्रायां दुग्धं गव्यमे
व पुनर्वसौ एणमांसं हरिणमांसं पुष्ये मृगस्यरक्तं आश्लेषायां पायसं मघायां चाषस्य पललं मांसं पूर्वफल्गुन्यां मगस्येदं मार्गं मांसम् उत्तरफल्गुन्यां शशि
स्येदं शं मांसम् हस्ते षाष्टिक्यं षाष्टिकान्नं चित्रायां प्रियंगुः फलिनी एके स्वात्यां सामपूपं विशाखायां चित्रान् नानावर्णान् अण्डजानीक्षणं अनुराधायां सत्फलम्
उत्तमफलमन्नादिकम् ८४ ज्येष्ठादिदोहदं शार्दूलविक्रीडितेनाह कौर्ममिति ज्येष्ठायां कूर्मस्य कच्छपस्येदं कौर्मं मांसम् मूले सारिकायाः पक्षिण्याः इदं सारि
कं मांसं पूर्वाषाढायां गोधायाः इदं गोधिकं मांसम् ॥ ६ ॥ ५ ॥ ६ ॥ २ ॥ ६ ॥ २ ॥

उत्तराषाढायां शल्यकस्य पलं सिंधुदेशाल्यं मांसम् श्वाविन्तु शल्यं इत्यमरः अभिजिति हविष्यं मुद्गादि श्रवणे कुसरान्नं खिचडिका धनिष्ठायां मुद्गान्नं मुद्गौद
नं शतभिषायां नायवपिष्टम् पूर्वाभाद्रपदायां मत्स्यान्नं मत्स्यमिश्रितमोदनम् उत्तराभाद्रपदायां चित्रान्नं वर्णमोदनम् रेवत्यां दध्यन्नं दधिभक्तमिति मारदः
कुल्माषांश्च तिलांश्च माषान्दधि मध्यं घृतं पयः मृगमांसं वत्सारं पायसं चाषिकं मृगं शशमांसं च षाष्टिकं च प्रियंगुकमपूपकम् चित्रांडजान्फलं कूर्मं सारीं गोधां
च शल्यकम् हविष्यं कृसरान्नं च मुद्गान्नं यवपिष्टकं मत्स्यान्नं चित्रितान्नं च दध्यन्नं दस्रभात्क्रमादिति गुरुः अलभ्यालभ्यभक्ष्या वा स्मृत्वा स्पृष्ट्वाथ तान्व्रजे
त् रसाः सिद्धिं समाप्नोति दृष्ट्वाभ्यादिषु भूपतिः दोहदेषु ग्रंथांतरे दृष्टत्र विकल्पो ज्ञेयः ८५ अथ दिग्दोहदमनुष्टुभाह आज्यमिति आज्यं घृतं पूर्वस्याम्

मत्स्यान्नं खलु चित्रितान्नमथवा दध्यान्नमेवं क्रमाद् ध्याभस्यमिदं विचार्य मतिमान् भक्ष्येत् तथालोकयेत् ८५ आज्यं
तिलोदनं मत्स्यं पयश्चापि यथाक्रमम् भक्षयेद्दोहदं दिश्यमाशां पूर्वादिकां व्रजेत् ८६ रसालां पायसं कांजीं शृतं दुग्धं त
था दधि पयो श्वितं तिलान्नं च भक्ष्यं पद्वारदोहदम् ८७ पस्मादितोर्कदलतंडुलवारिसर्पिः श्राणा हविष्यमपि हेमजलं त्व

तिलमिश्रमोदनं दाक्षिणस्यां मत्स्यं पश्चिमायां पयो दुग्धमुत्तरस्यां दिशि भवं दिश्यं एतद्दोहदं भक्षयेत् ततः पूर्वादाशां व्रजेत् ८६ [illegible] पूपम्
[illegible] दोहदमनुष्टुभाह रसालामिति रसाला शर्करा दधि मरीच कर्पूरैला संस्पृष्टा लोके शिखरिणीति प्रसिद्धा तां विचारे पायसं सोमे कांजीं [illegible] दुग्धं तां भौ
मे श्रितं पक्वं दुग्धं बुधे दधि गुरौ अश्रितं अपक्वं दुग्धं शुक्रे तिलमिश्रमोदनं शनिवारे एतद्वारदोहदं रविवारादिक्रमेण भक्षयेत् स्याद्रसाला तु मा
र्जितेत्यमरः ८७ अथ तिथिदोहदं वसंततिलकेनाह पस्मादितइति पस्मादितः प्रतिपदमारभ्य पंचदशतिथिषु क्रमेण तिथिदोहदं भुक्त्वा व्रजेत् यथा
प्रतिपदि अर्कस्य प्रसिद्धस्य दलानि पर्णानि द्वितीयायां तंडुलवारि प्रक्षालितं तंडुलजलम् तृतीयायां सर्पिर्घृतम् चतुर्थ्यां श्राणा यवागूः पंचम्यां हविष्यं मु

द्वादिषष्ठ्यांहेमजलंप्रक्षालितस्रुवर्णजलम् सप्तम्यां अपूपम् अष्टम्यांरुचकंबीजपूरफलंरुचको बीजपूरदृत्यमरः नवम्यामंबुजलंदशम्यांधेनुमूत्रम्
एकादश्यांयवान्नंयवविकारं द्वादश्यांपायसंत्रयोदश्यांगुडमिश्रविकारं चतुर्दश्यामसृक्रुधिरं पंचदश्यामन्नमुद्गान्अन्नमिश्रितमुद्गान्नरुः अर्के
पत्रंभक्षयेत्तु प्रथमायांतुभक्षणं द्वितीयायांभवेद्यातुर्मत्स्यंसतंडुलोदकम् तृतीयायांतथासर्पिर्यवागूस्यात्ततःपरं पंचम्यांत दधिपथ्यस्यात्सप्तम्यांकांचनोद
कं रूपमौक्तिकः सप्तम्यामष्टम्यांबीजपूरकं नवम्यांतोयपानंस्याद्गोमूत्रंतुततःपरं एकादश्यांयवान्नंद्वादश्यांपायसंभवेत्त्रयोदश्यांगुडंलेह्यंरुधिरंस्या
च्चतुर्दशी मुद्गौदनंभवेद्दोज्यंपंचदश्यामपिपास्तपक्षयोः भयोरेवयात्रायोगविधिस्मृत इति अत्रदुष्टमारिपुरोहत् भक्षणेनदोषापो करणमुक्तंधिहिका
वर्षमितिचेन्न आवश्यकगमनेष्वहादोषाणामपिपारिघदंडविरुद्धतारूरसाहितादीनांदोषवारणायदोहदोक्तः सार्थवत्पात् एवंविहितमितिसंह धा

भुक्त्वाव्रजेद्दुरुचकमंबुचधेनुमूत्रंयावान्नमायसगुडान्नसृगन्नमुद्गान् ८८ उद्धृत्यप्रथमतएवरक्षिणांघ्रिंद्वात्रिंशत्पदम
भिगत्यदिश्ययानम् आरोहेत्तिलघृतहेमताम्रपात्रंदत्वाद्विगणकवरायचप्रगच्छेत ८९ प्राच्यांगच्छेद्गजेनैवरक्षिणस्यां
रथेनहि दिशिप्रतीच्यामश्वेनतथोदीच्यांनरैर्नृप ९० देवगृहाद्वागुरुसदनाद्वास्वगृहान्मुख्यकलत्रगृहाद्वा॥ अभिधानंयोगि

न्यादिदोषनाशार्थं वारदेवतादिकिरपिवक्ति ग्रहवासरक्षरकलादेरेतन्यासार्थकाः ८८ अथगमनसमयेविधिप्रदर्शिष्यान्ह उद्धृत्येति राजागमनसम
यएवप्रथमतोदक्षिणांघ्रिदक्षिणचरणमुद्धृत्यपश्चात् द्वात्रिंशत्पदपरिमितांभूमिंगत्वादिश्ययानंवक्ष्यमाणंहस्त्यादियानमारोहेत तिलेति आरोहण
समयेएवंचतिलघृतहेमसहितंताम्रपात्रमादौगणकवरायज्योतिर्विदेश्रेष्ठायचकारादन्येभ्योपिब्राह्मणेभ्योयथाशक्तिदानंदत्वाप्रगच्छेत् ८९ अ
थदिश्यंयानमनुष्टुभाह प्राच्यामिति नरैर्नरवाह्यैः सुखासनादिभिः अन्यत्स्पष्टार्थम् ९० अथनिर्गमस्थानानिपादाकुलकछंदसाह देवगृहा
दिति देवगृहाद्देवपूजागृहात् गुरोरध्यापकस्यगृहात्कुलगुरोर्वा स्वगृहात्स्वशयनगृहात्॥ ६ ॥ ६ ॥ ६ ॥ २ ॥

मु०टी० वहुस्त्रीत्वसंभवे मुख्यकलत्रगृहे पट्टराज्ञीतद्गृहाद्वा हविष्यं प्राश्य भक्षयित्वा विप्रैर्ब्राह्मणैरनुमतः मंगलद्रव्यं मनोभीष्टं पश्यन्शृण्वन्सन्गृहे यातगच्छेत्
या०प्र० ११ अथ प्रस्थानवस्तूनि शार्दूलविक्रीडितेनाह कार्यार्थैरिति किं विदावश्यंकार्यंनाभूदिति विद्गमनस्यविलंबः स्यात्तदा विधारितयात्रालग्नेनब्राह्मणादि
१०३ भिरेतानिवस्तूनि आशु चालनीयानि यथा अब्राह्मणेनोपवीतं यज्ञोपवीतं क्षत्रियेणायुधं वैश्येन मधु शूद्रेणामलफलं नारिकेलादि राजमार्तण्डः प्रस्थाने
ब्राह्मणादीनां यज्ञसूत्रमथायुधं मध्वामलफलं चैव प्रशस्तं ह्यधिकारिणामिति वाऽथवा सर्वेषां वर्णानां यदेवहृत्प्रियं मनोभीष्टं तदेव प्रस्थापनीयं वसिष्ठः श्वेता
तपत्रध्वजचामरांश्चविभूषणोष्णीषगजांबराणि आंदोलिकाकुंजरवाजिचारान्शय्यासनाद्यं मनसस्त्वभीष्टमिति ९२ अथ प्राच्यमतेन प्रस्थानपरिमाण

प्राश्यहविष्यंविप्रानुमतःपश्यन्शृण्वन्मंगलंनिर्यात् ९१ कार्याद्यैरिहगमनस्यचेद्विलंबोभूदेवादिभिरुपवीतमायुधंचक्षौद्रं
चामलफलमाशुचालनीयंसर्वेषांभवतियदेवहृत्प्रियंवा ९२ गेहाद्गेहांतरमपिगमस्तर्हियात्रेतिगर्गःसीम्नःसीमांतरम
पिभृगुर्बाणविक्षेपमात्रम् प्रस्थानंस्यादितिकथयंतेभरद्वाजएवंप्रात्राकार्याबहिरिहपुरात्स्याद्वसिष्ठोब्रवीति ९३॥
प्रस्थानमत्रधनुषांहिशतानिपंचकेचिज्जगुस्तद्युगमुशंतिदशैवचान्ये॥ ॥ मंदाक्रांतयाह गेहादिति स्वगृहात्परगृहे गमनिसमीवर्त्ये

मिनापि चेद्गमंस्यात्तर्हि यात्राजातेतिगर्गः कथयते अथवास्वसीमामुल्लंघ्यसीमांतरं सीमांप्राप्यवसेदितिभृगुः कथयते अथवा महतायेषुः स्वबले
नक्षिप्यमाणः पतेत् यावद्दूरं गच्छति तावन्मात्रं प्रस्थानं स्यादिति भरद्वाजः कथयते अथवा पुरात्नगरात् बहिः यात्राकार्येति वसिष्ठः कथयते ९३ अथानु
निमवेन प्रस्थानपरिमाणं वसंततिलकयाह प्रस्थानमत्रेति धनुः प्रमाणं चतुः कराः तादृशानां धनुषां पंचशतानि हस्तसहस्रद्वयमिति यावत् स्वगृहात्ता
वद्दूरंगत्वा प्रस्थानं स्यादिति केचिद्रूचुः अन्येतु तादृशानां धनुषां शतद्वयं अष्टौशतानि हस्तास्तावत्प्रस्थानमित्याहुः अपरेतु इह यात्राकाले मंदिरेभ्यः स्वगृ रामः
हाद्दशैव धनूंषि चत्वारिंशत् हस्तास्तावत् दूरे प्रस्थितः प्रयातः एवंज्ञेयमित्याहुः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ १०३

प्रस्थानं धनुःपंचशतान्यथ शतद्वयं स्वदेवसदनाद्वापि दशभिः प्रस्थितो इति वसिष्ठोक्तेः गंतव्यदिक्ष्विति तदपि प्रस्थानं प्रयत्नेन सावधानेन राज्ञा गत
व्यदिक्षु प्रस्थानदिशि गमनं चिकीर्षितं तद्दिगभिमुखं कार्यम् गंतव्यदेशाभिमुख्येन देशे प्रस्थानमाहुः शुभदं नराणामिति राजमार्तंडोक्तेः १४ अथान्यद
पि स्वधरणेह प्रस्थाने भूमिपाल इति भूमिपालो राजा प्रस्थाने दशदिवसमभिव्याप्य दशाहोरात्राणि न वसेत् सामंतो मांडलिकाश्चतुर्दारिकः एकत्र प्रस्थाने
सप्तरात्रं न वसेत् तदितरमनुजो ब्राह्मणादिस्तथैव एकत्र प्रस्थाने पंचरात्रं न वसेत् यदि दैवाद्वसेत् तदा किं कुर्यादित्यत आह ऊर्ध्वमिति अवधिदिवसान्
क्रमानंतरं पुनर्गृहमागत्य शुभाहे वोक्तप्रकारेण विचारिते शुभदिवसे गच्छेत् कचिद्दिग्विशेषेण प्रस्थाने दिवसनियमो भिहितः राजमार्तंडः प्राच्या
महानि मुनयः प्रवदंति सप्त याम्यां स्मृतानि विशुभदानि दिनानि पंच त्रीण्येव पश्चिमदिशि क्षितिनायकानां प्रस्थानकेषु दिवसद्वयमुत्तरस्यामिति अथ प्र

संप्रस्थितो यदि गृहं मंदिरतः प्रयातो गंतव्यदिक्षु तदपि प्रयतेन कार्य्यम् १४ प्रस्थाने भूमिपालो दशदिवसमभिव्याप्य नै
कत्र तिष्ठेत्सामंतः सप्तरात्रं तदितरमनुजः पंचरात्रं तथैव ऊर्ध्वं गच्छेच्छुभाहे प्यथगमनदिनात्सप्तरात्राणि पूर्वं वाशक्तो
तद्दिने सो रिपुजयमना मैथुनं नैव कुर्यात् १५ ॥ प्रस्थानकर्तुर्नियममाह अथेति असौ राजादिः रिपुविजयमनाः शत्रुजये कृतांतःक

रणो यात्रादिनात्पूर्वं सप्तरात्राणि मैथुनं संभोगं नैव कुर्यात् च्यवनः त्रिरात्रं वर्जयेत् क्षीरं पंचाहं क्षुरकर्म च तदहश्चावशेषाणि सप्ताहं मैथुनं त्यजेत् वा अ
थवा अशक्तो सप्ताहमतिक्रमितयास्थातुमशक्तो तद्दिने यात्रादिवसे मैथुनं नैव कुर्यात् गर्गः यात्राकाले तु संप्राप्ते मैथुनं यो निषेवते रोगार्तः क्षीणके
शश्च स निवर्त्तेत वा न वेति अत्र तु प्रथमदिने स्त्री ऋतुस्नाता भवति गमनं चावश्यकं तात्र निर्णयमाह च्यवनः आत्ययिके कार्ये पतिः पुष्पस्नातां समा
गमं गत्वा मुदितो गच्छेत् लभते मनोरथान चिरकालेनेति यदा पुनर्गमनार्थं कालांतरमस्ति तद्दिने मैथुनं कृत्वा कालांतरे स्वलग्ने यायादित्यर्थः सिद्ध
म् १५ ॥

अन्यदपिशालिन्याह दुग्धमिति अस्मिन्वासरेयात्रादिनेसौद्रंमधुभक्षणेन तैलंतैललापनंत्याज्यं वमिश्चदेवाद्भुतांशारीरशोधनार्थंबलात्कारकृतं
वायात्रादिनेनिषिद्धं १६ अन्यदपिगीत्याह भुक्तेति यदितैलपक्वानिवटकादीन्यन्नानि गुडमिश्रविकारं क्षारंसलवणं पक्वमांसानियोभुक्त्वागच्छ
तिसराजातिरुग्णोरोगसहितोविनिवर्त्तते गर्गः कटुतैलगुडक्षारंपक्वमांसाशनंतथा भक्षयित्वायात्यसौमोहात् व्याधितःसन्निवर्त्ततइतिअसदुग्धादिनि
षिद्धेदोहद्व्यतिरिक्तविषयः स्त्रीद्विजमिति स्त्रीवद्विजश्चतयोःसमाहारः स्त्रीद्विजंअवमान्यधिक्शब्दताडनादिनामानभंगंकृत्वागच्छतः पुंसोमरणं
स्यात् गर्गः यस्तुसंप्रस्थितोयात्राभार्यांनैवाभिनंदति भार्यावाअभिनंदतिनसन्ततिनिवर्त्तते परकीयायांवास्त्रियंपुरुषमेववचताडयित्वातुयोमोहात्तदंतं
तस्यजीवितं यात्रायांप्रस्थितोयस्तुब्राह्मणानवमानयेत् नात्रप्रतिनिवर्त्तेततदंततस्यजीवितं केचिच्छुभाशुभशब्दान्यात्राकालेशुभाशुभसूचका

दुग्धंत्याज्यंपूर्वमेवत्रिरात्रंक्षौरंत्याज्यंपंचरात्रंचपूर्वम् क्षौद्रंतैलंवासरेस्मिन्वमिश्चत्याज्यंयत्नाद्भूमिपालेननूनं १६ ॥
भुक्त्वागच्छतियदिचेत्तैलगुडक्षीरपक्वमांसानि विनिवर्त्ततेसरुग्णः स्त्रीद्विजमवमान्यगच्छतोमरणं १७ यदिमासः
चतुर्षुपौषमासादिषुवृष्टिर्हि भवेदकालवृष्टिः॥ १८ दुः लल्लःमापयगच्छविर्जयसनिर्गच्छव्रजमुवसंसर्पसिद्धिकराः खल्वेतेत्रमो
दव्रपजीवशब्दाश्चमागास्तिष्ठनिवर्तकगम्यतेमूढदुर्मतेमोहात् यात्रानेच्छंतिबुधाः क्वतकामितमीनशब्देश्चेति कामितरोमार्त्तध्वंक्षीहिक्कादि
१९ अथाकालवृष्ट्याख्यंदोषंवसंततिलकयाह यदीति पौषमाघफाल्गुनचैत्रेषुचतुर्षुमासेषुयदिवृष्टिर्भवेत्साऽकालवृष्टिः पौषादिचतुरोमासाः त्रा
तारोऽस्यकालजेतिवचनात् तत्राकालवृष्ट्यांजातायांयदिवसुधापृथ्वीयावत् पशवोगवादयः मर्त्यामनुष्यादयस्तेषांपदैश्चरणैरंकितानचिन्हितानभव
तितावदकालवृष्टिदोषोनास्तियदिपशुचरणांकितास्यात्तदादोषोस्त्येव अत्रप्राच्या अल्पवृष्टौकर्दमादिबाहुल्यात् अस्यल्पावृष्टिर्दोषायनेमहत्तीतिवदं
ति तत्रबहुवृष्ट्याकर्दमायाकारणात् तत्रासितादौमार्गशीर्षस्यप्रतिपद्दिवसेतथा पूर्वाषाढामतेचंद्रेगर्भाणांधारणंभवेदितिकश्यपोक्तेः॥ ७ ॥ ४

मार्गादिभ्यो गर्भग्रहणकालस्तत्र वृष्टिरावश्यकी यदाह वराहः पवनसलिलविद्युद्गर्जिताभ्रान्वितो यः स भवति बहुतोयः पञ्चरूपस्तु मेघः इति ततश्च ग
र्भग्रहणयोग्ये अल्पवृष्टौ न दोषस्तु महती वृष्टिस्तु गर्भगलनं यतो वा एहेणोक्तं गर्भसमयेऽतिवृष्टिर्गर्भाभावाय निमित्तकृतेति निमित्तकृत्काश्यपाख्यं सावि
वृतिः विद्युत्तिरुपधीयमानादोषमुपधिनुयात् एतां महावृष्टेरेव दोषवत्त्वं अत एव मृगशिरसो जलदानशस्ताइति बृहद्यात्रायामुक्तं तस्मादल्पायाम काल
वृष्टौ दोषाभावः अल्पायां त्वल्पदोषः महत्यां तु महान्दोष इति सप्तप्राप्तरात्रिकादि इत्युक्तम् प्राक् एकेनैकमहः प्रोक्तं द्वितीयेन त्रिरात्रकं तृतीये न तु पञ्चाहेरश
रात्रमतः परम् पौषे तु त्रिदिनं वर्ज्यं माघमासे दिनद्वयं फाल्गुने दिनमेकं तु चैत्रे तु घटिकाद्वयमिति तु आवश्यककार्यविषयम् १८ पूर्वोक्तमेवार्थं स्पष्टीकु
र्वन्नावश्यकयात्रायां तच्छान्तिकं दुष्टशकुनशान्तिकं चातिशक्वर्या गाथाछन्दसाह अल्पायामिति स्पष्टार्थः प्रथमचरणम् अतोऽपरस्त्राच्याः पठन्ति तावत्त्रयाणां

पशुमर्त्यपदाङ्कितानयावद्दसृधाम्यान्न हितावदेव दोषः १८ अल्पायां वृष्टौ दोषोऽल्पो भूयस्यां दोषो भूयान् जीमूतानां निर्घोषे वा
वृष्टौ वा जातायां भूयः सूर्येन्द्वोर्बिम्बे सौवर्णे कृत्वा विप्रेभ्यो दद्यात् दुःशाकुन्ये साज्यं स्वर्णं दत्त्वा गच्छेत्स्वेच्छाभिः १९ विप्रा
श्वेभफलान्नदुग्धदधिगोसिद्धार्थपद्माम्बरवेश्यावाद्यमयूरचाषनकुलाबद्धैकपश्वामिषम् ॥ ६ ॥ ॥

दिषु भूपतीनामकालवृष्टिः प्रकरोति दोषम् यावद्धेतुं संचरतां जनानां तथा पशूनां चरणाङ्किता भूरिति तन्निर्मूलत्वादुपेक्ष्यम् स्वयं प्रस्थाने सति
मार्गमध्ये नास्त्ययं दोषः आवश्यकयात्रायां दानमाह जीमूतानामिति जीमूतानां मेघानां निर्घोषे शब्दे अकालवृष्टौ वा जातायां सूर्येन्द्वोर्यथाक्रमं तया
सौवर्णनिर्मिते बिम्बे कृत्वा ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् ततः स्वेच्छया गच्छेत् प्रसंगाद्दुष्टशकुनानां दानमाह दुःशाकुन्ये इति शकुनस्य भावः शाकुन्यं दुष्टं च तच्छा
कुन्यं च दुःशाकुन्यं तस्मिन् दुष्टशकुनप्रस्थानकाले संभूते सति साज्यं सघृतं स्वर्णं विप्रेभ्यो दत्त्वा स्वेच्छाभिर्गच्छेत् १९ अथ शुभसूचकशकुनान् शार्दूल
विक्रीडितेनाह विप्राश्वेति विप्रा बहवो द्वौ वा न त्वेकः अश्वः प्रसिद्धः ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

इभोहस्तीअनुन्मत्तःफलान्नदुग्धदधीनिप्रसिद्धानि गौःधेनुःसिद्धार्थःसर्षपःपद्मंकमलं अंबरंवस्त्रंस्व छंवेश्यागणिकावाद्यमर्द्दलादि मयूरचाषो
पक्षिणौ नकुलःप्रसिद्धः वृषैकपशुःरज्वादिनाबद्धोवृषादिःआमिषमांसं सद्वाक्यकार्यसिद्धिरस्त्वित्यादिकंकुसुमानिचंपकादीनि इक्षुःप्रसिद्धःसक
लःनतुखंडितःजलपूर्णकलशःसंमुखः छत्रंप्रसिद्धम् मृत्तिकाकन्याकुमारी रत्नंमाणिक्यादि उष्णीषंशिरोवेष्टनं सितोक्षःश्वेतवृषःअयमबद्धोपि मद्यंप्र
सिद्धम् सत्कृतस्त्रीसपुत्रास्त्री दीप्तोजाज्वल्यमानोग्निरिति १०० अन्यच्छार्दूलविक्रीडितेनाह आदर्शाजनेति आदर्शोदर्पणम् अंजनंकज्जलम् धौ
तवस्त्रंउज्वलीकृतवस्त्रोरजकःवस्त्रनिर्णेक्ता मीनोमत्स्यः आज्यंघृतम् सिंहासनंदेवादेः शवंमेवशावंमृतकंपृष्ठगामिलोकरोदनरहितम् ध्वजः
पताका मधुक्षौद्रम् छागोमेषः अस्त्रंधनुरादि गोरोचनंप्रसिद्धम् भारद्वाजःपक्षी नृपानस्त्रस्वासनादि वेदनिनादोवेदध्वनिः मांगल्यंप्रसिद्धम् गी

सद्वाक्यंकुसुमेक्षुपूर्णकलशाच्छत्राणिमृत्कन्यकारत्नोष्णीषसितोक्षमद्यसत्कृतस्त्रीदीप्तवैश्वानरम् १०० आदर्शाजन
धौतवस्त्ररजकामीनाज्यसिंहासनंशावंरोदनवर्जितंध्वजमधुच्छागास्त्रगोरोचनम्॥ ॥ ॥ ॥

तंगानम् अंकुशोहस्तिनिवारणार्थमस्त्रम् एतेपदार्थागंतुर्भूपतेःप्रयाणसमयेसंमुखंदृश्यमानाःसत्फलदाशुभफलदाः तथारिक्तोजलरहितोघटः
कुंभःस्वानुगःस्वस्यपश्चाद्भागगामीसोपिशुभफलदः कश्यपःकार्यसिद्धिर्भवेद्दृष्टेशवेरोदनवर्जिते क्वचेशेरोदनयुतःशवःस्यात्तुशिवप्रदः वसंतराजःआ
मर्द्दितकलशंजयार्थीयदिव्रजेत्कोपिसद्वाध्वगेतं पूर्णंसमादायनिवर्त्ततेसौपश्चात्कृतार्थःपथिकस्तथैवेति अथकैश्चिल्लग्नवशेनशकुनाउक्ताः लग्नेवाक्
पतिशुक्रयोर्गणाब्राह्मणःसंमुखास्त्रियःबुधशुक्रौचकेंद्रस्थौयासवत्सागौः प्रदृश्यते चंद्रःसूर्यश्चभवतिदशमस्थायदाथवा दीपादर्शौस्त्रमनसोःरजकोधौतवा
ससाकृतस्यात्रेयदासौम्यवृषोबद्धस्तुसंमुखः चंद्रोगुरुश्चसहजेश्वानोवामांगभागतःसर्वकर्मायनवमेभारद्वाजोथनाकुलः चाषस्यदर्शनंवास्याद्वामंगेस्यं
तद्दुर्लभम् आदित्योराहुसौरीचसहजस्थैकुमारिकाम्॥

षोडशानां फलं भगानां वा दर्शनं सर्वकामदम् षष्ठे तृतीये कर्मायेभौमश्चेत्तत्फलं भवेत् दास्या वेश्याः फलं रामांसलाभश्चैव फलं निश्चितः सप्ताष्टपंचमेयस्य जीवो
ज्ञोवात्र वर्तते आदर्शश्चलाभदः राहुर्भौमश्चमंदश्चलग्नाद्यदि तृतीयगः उड्डंतगोमयं पश्येच्छीघ्रं लाभं धनं दिशेत् इत्यादयः शकुनाः शकुनग्रंथेभ्यो ज्ञेया
विस्तरभयादिह नोक्ताः १०१ अथापशकुनान् शार्दूलविक्रीडितेनाह वंध्येति वंध्या प्रसिद्धा चर्म प्रसिद्धं तुषं धान्यादितुषं अस्थि सर्पलवणानि प्रसिद्धानि अं
गारो निर्धूमोऽग्निपिंडः इंधनं पाकयोग्यं क्लीबः षण्ढः विट् उड्डता विष्ठा अस्त्री विष्ठा विवीसमावित्यमरः तैलं प्रसिद्धम् उन्मत्तो मद्यभूतावावेशवान् वसा
शरीरांतर्धातुविशेषः औषधं प्रसिद्धम् अरिः शत्रुः जटिलो जटावान् प्रव्राट् सन्यासी तृणं प्रसिद्धं व्याधितो चिकित्स्यव्याधिमान् नग्नः अपरिहितवस्त्रः कु

भारद्वाजनृपानवेदनिनदामांगल्यगीतं कुशाद्दृष्टाः सत्फलदाः प्रयाणसमयेपि क्रोधदः स्वानुगः १०१ वंध्या चर्म तुषास्थि
सर्पलवणांगारेंधनक्लीवविट् तैलोन्मत्तवसौषधारिजटिलप्रव्राट्तृणव्याधिताः नग्नाभ्यक्तविमुक्तकेशपतितव्यंग
क्षुधार्त्तासृक्स्त्रीपुष्पसरटस्वगेहदहनंमार्जारयुद्धं क्षुतम् १०२ कषायी गुडतक्रपंकविधवाकुब्जाः कुटुंबे कलि
र्वस्त्रादेः स्खलनं लुलायसमरं कृष्णानि धान्यानि च॥ ॥मार्गव्यतिरिक्तः अभ्यक्तः कृततैलाभ्यंगोऽस्नातः विमुक्तकेशः असंयतकेशः प
तितो मद्यपानाद्यभिशापवान् व्यंगः छिन्ननासिकादिः क्षुधार्त्तः क्षुत्पीडितः असृक् रुधिरं स्त्रीणामृतुः शरठः कृकलासः स्वगेहदहनं स्वगेहेऽग्निदा
हः मार्जारयुद्धं प्रसिद्धं क्षुतं छिंका १०२ अन्यद्दशार्दूलविक्रीडितेनाह कषायीति कषायो रागविशेषः तेन रक्तं वस्त्रं काषायं तद्वान् गुडतक्रे प्रसिद्धे
पंकः कर्दमः विधवाकुब्जौ प्रसिद्धौ कुटुंबे कलिः पुत्रादिभिः कलहः वस्त्रादेः आदिशब्देन कमंडलुछत्रादेः स्खलनं निमित्तं विना हस्तात्पतनम् लुलाया
महिषास्तेषां समरं युद्धम् कृष्णवर्णानि धान्यानि माषादीनि कार्पासं तुलं वमनं वांतम् रासभो दक्षिणभागे गर्दभः शब्दः अतिरुत् क्रोधाधिक्यम् गर्भि
णी गर्भवती मुंडो मुंडितशिरस्कः आर्द्रांबर आर्द्रवस्त्रः दुर्वचः स्वमुखोत्थपरमुखोत्थवा दुष्टवाक्यम्॥ ॥ ॥ ॥

अंधबधिरौ प्रसिद्धौ उदक्या रजस्वला स्त्री एते पदार्था गन्तुः पुंसः यानसमये दृष्टाः संतो न शुभाः किंतु अशुभफलाः नारदः सर्वदिक्षु क्षुतं नेष्टं मोक्षतं मरणप्रदम् अफलं तच्छुतं वाक्यवद्द्यौन सकेतवैरिति औपधेयानमारोहे विवारेशयनेऽशने विद्यारंभे वीजवापे क्षुतं सप्तसु शोभनमिति १०३ अथान्यच्छकुनं शार्दूलविक्रीडितेनाह गोधाजाहकेति गोधा प्राणिविशेषः प्रतः गोहइति भाषया जाहका गात्रसंकोची प्राणिविशेषः सूकरः प्रसिद्धः अहिः सर्पः शशकः प्रसिद्धः यानसमये एषां गोधादीनां कीर्तनं स्वमुखेनान्यमुखेन वोच्चारणं शुभम् च पुनः एतेषां गोधादीनां शब्दो रुतं अथवा विलोकनं दर्शनं निषिद्धं कपिऋक्षाणां कपीनां वानराणां ऋक्षाणां भल्लूकादीनाम् अतो गोधादिभ्यो व्यत्ययो ज्ञेयः यथा वानराणां भल्लुकानां कीर्तनं निषिद्धं तेषामेव दर्शनं शब्दः

कापीसं वमनं च गर्दभरवो दक्षैतिरुद्गर्भिणी मुण्डार्द्राम्बरदुर्वचोंऽधबधिरो द्क्या न दृष्टाः शुभाः १०३ गोधाजाहकसूकराहिशशकानां कीर्तनं शोभनं नो शब्दो न विलोकनं च कपिऋक्षाणाम् अतो व्यत्ययः नद्युत्तारभयप्रवेशसमरे नष्टार्थसंवीक्षणे व्यस्ताः शकुना नृपेक्षणविधौ यात्रोदिताः शोभनाः १०४ वामांगे कोकिला पल्लीपोतकी सूकरी रला पिंगला छुच्छुका श्रेष्ठा शिवा पुरुषसंज्ञिता १०५ ॥

॥ तं वा न निषिद्धं शुभमित्यर्थः नद्युत्तार इति नद्या गंगादेरुत्तारणे भये भयसंबंधिनी कार्ये पलायनादिके प्रवेशे गृहप्रवेशे समरे संग्रामे नष्टार्थस्य नष्टद्रव्यस्य संवीक्षणे गवेषे प्रागुक्ताः शकुनाः व्यस्ता विपरीता ज्ञेयाः शुभशकुना विप्राश्वेत्यादयो ऽशुभा ज्ञेयाः बंध्या चर्मेत्याद्यशुभशकुनाः शुभफलदा ज्ञेयाः नृपेति नृपदर्शनार्थं गमने यात्रायामुदिता विप्राश्वेत्यादयः शुभा ज्ञेयाः नृपावलोकने शकुनः प्रयाणवद्विसृक्तो राजदर्शनस्य भयस्थानत्वादपवादोयम् १०४ अथान्यदप्यनुष्टुभाह वामांगे इति कोकिला पल्ली प्रसिद्धौ पोतकी दुर्गेति सूकरी जातवटिका रला पक्षिविशेषः पिंगला भैरवी छुच्छुका छुछुन्दरी शिवा सृगाली पुरुषसंज्ञिता पुंनाम्नः कपोतखंजनतित्तिरीहंसादयः एते गच्छतां राजादीनां वामांगे वामभागे शस्ताः स्युः १०५ ॥ १०५ ॥ १०५ ॥ १०५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥ ५ ॥

अन्यदप्यनुष्टुभाह छिक्करइति छिक्करोमृगजातिः पिक्ककःपक्षिविशेषः भासः श्रीकण्ठःवानराः एतेप्रसिद्धाः रुरुर्मृगविशेषःस्त्रीसंज्ञकाःस्त्री
नाम्नांमृगपक्षिणः दक्षिणभागगाःशुभाःशेषाःप्रसिद्धाः १०६ अथोक्तव्यतिरिक्तानांमृगपक्षिणांसामान्यतःप्रादक्षिणेनशाकुनमनुष्टुभाह प्रदक्षिणग
ताइतिउक्तव्यतिरिक्तामृगाःपक्षिणश्चयात्रायांप्रादक्षिण्येनगताश्चलिताः श्रेष्ठाःशुभफलदाःस्युःपरंतुओजामृगाविषमसंख्यास्त्रिपंचसप्तादयश्चेद्व
जंतोदृष्टास्तदातिधन्याःस्युः वामेइति स्ववामभागेखरस्वनोगर्दभशब्दोतिधन्यः अथशाकुनानांकियतांकालविशेषेनैर्वल्यमाह वराहः नग्राम्यारण्यमो
ग्राह्योनारण्येग्रामसंस्थितः दिवाचरोनशर्वर्यांनचनक्तंचरोदिवा द्वंद्वरोगार्दितस्तत्रकलहामिषकांक्षिणः आपगांतरितामतानग्राह्याःशाकुनाःक्वचित्रो
हिताश्वाजवालेयकुरंगोष्ट्रमृगाःशशाः निष्फलाःशिशिरेज्ञेयावसंतेकाककोकिलौ नतुभाद्रपदेग्राह्याःशूकराःश्ववृकादयः शरद्याप्सादगोक्रौंचाः श्रावणे

छिक्करःपिक्ककोभासः श्रीकंठोवानरोरुरुः स्त्रीसंज्ञकाःकाककंकाश्वानःस्युर्दक्षिणाःशुभाः १०६ प्रदक्षिणगताः
श्रेष्ठायात्रायांमृगपक्षिणः ओजामृगाव्रजंतोतिधन्यावामेखरस्वनः १०७ आद्येऽपिशाकुनेस्थित्वाप्राणानेकादशव्रजे
त् द्वितीयेषोडशप्राणांस्तृतीयेनक्वचिद्व्रजेत्॥ ॥ हस्तिवातकौ व्याघ्रसर्ववानरद्वीपिमहिषासबिलेशयाः हेमंतेनिःफलाज्ञेयाबालाःसर्वे

विमानुषाइतिप्रभग्नशुष्कद्रुमकंटकीषुश्मशानभस्मास्थितुषाकुलेषु प्राकारशून्यालयजर्जरीषुसौम्योपिपापःशाकुनःप्रकल्प्यः देवद्रुमनोहरे वरंश्च
येदुर्जनकालसर्पोवंक्षिपेद्व्याघ्रमुखेस्वभंगंवरंनरेद्दूरिनिधिर्भुजाभ्यांनोल्लंघयेद्दुःशाकुनंकदापि १०७ अथावश्यककार्येविरुद्धशाकुनेजातेपरिहारमनु
नुष्टुभाह आद्यइति आवश्यककार्येविरुद्धशाकुनेजातेएकादशप्राणान् स्थित्वाएकादशप्राणपरिच्छेद्यंकालंस्थित्वेत्यर्थः ततःसमीचीनेशाकुनेव्रजेत् त
त्रापिविरुद्धेशाकुनेसंजातेषोडशसंख्याकान्प्राणान् स्थित्वाशुभशाकुनेव्रजेत् तत्रापिपुनस्तृतीयेविरुद्धेशाकुनेसंवृत्तेक्वचिदपिनव्रजेत् किंतुस्वगृहमा
गच्छेत् दशगुर्वक्षरैःप्राणइतिकश्यपेनतुप्राणायामत्रयमेवप्रतीक्ष्यमित्युक्तम् यायीविरुद्धंशाकुनमादावेवक्षाग्रपतनतःप्राणायामत्रयंकुर्याद्द्वितीयेद्विगु

अथयात्रानिवृत्तौगृहप्रवेशमुपजात्याह यात्रानिवृत्ताविति मृदूनिचित्रानुराधामृगरेवत्यः ध्रुवाणिरोहिण्युत्तराश्रयएभिर्नक्षत्रैः राज्ञोयात्रानिवृत्तौ प्रवेशनंशुभं क्षिप्रचरैर्नक्षत्रैः अश्विनीपुष्यहस्ताभिजिद्भिः श्रवणधनिष्ठाशततारापुनर्वसुस्वातीभिश्चप्रवेशनेपुनर्निर्गमोयात्रास्यात् नक्षत्रदेवतानिमध्यमानि द्वीशादिनक्षत्रेषुप्रवेशेक्रमात्स्त्र्यादीनांनाशः यथा विशाखायांप्रवेशेस्त्रियाराज्ञोनाशः कृत्तिकायांप्रवेशेगृहदाहोगृहदग्धंस्यात् दारुणभैर्मूलज्येष्ठार्द्राश्लेषाख्यैःप्रवेशेपुत्रस्यनाशः उग्रभैःपूर्वात्रयभरणीमघाख्यैःप्रवेशे आत्मनःस्वस्यैवराज्ञोनाशःस्यादित्यर्थः लग्नादिविचारोगृहप्रवेशप्रकरणाज्ज्ञेयः अत्रेदंविचार्यम् यत्रमासेयात्राकृतातन्मासान्नवमेमासियात्रादिनान्नवमेदिनेचप्रवेशोनविधेयः गुरुःनिर्गमान्नवमेमासिप्रवेशोनिवशोभनः नवमेदिवसेचैवप्रवेशोनैवकारयेदिति ॥१०॥ अथविवाहप्रकरणोक्तदोषातिदेशंयात्रागुक्तदोषाश्चशिष्याणामविस्मरणार्थमनुभाषिण्याह अयनक्षेति

यात्रानिवृत्तौशुभदंप्रवेशनंमृदुध्रुवैःक्षिप्रचरैःपुनर्गमः द्वीशेऽनलेदारुणभेतथोग्रभेस्त्रीगेहपुत्रात्मविनाशनंक्रमात् १०९
अयनर्क्षमासतिथिकालवासरोद्भवशूलसंमुखसितज्ञदिक्कुपाः भृगुवक्रतादिपरिघाख्यदंडकस्त्र्यृतुजाघशौचमपिचोत्सवादिकं ११०

एतेअयनशूलादयोदोषाविवाहप्रकरणोक्तदोषाश्चयात्रायांनेष्टाः तत्रायनशूलः सौम्यायनेसूर्यविधूतदोनसमिति मासोद्भवःशूलो द्विविधः ग्रंथान्तरोक्तःचापादित्रित्रिराशिषुर्केप्राच्यादिदिक्षुनगंतव्यमित्येकः कपाटकंटकादिश्च द्वितीयः स्वरोदये त्रपरस्त्रायोरणायश्चपूर्वांशादिवुधैः क्रमात्राशयोद्वादशैवंतुमेषाताःसृष्टिमार्गतः यत्रपूर्वादिकाष्ठायांतत्खराश्यादिगोरविःसादिशास्तमिताज्ञेयास्तिस्रःशेषाःसदोहिताइति कपाटकंटकादिपेयाकपाटपूर्वेनोज्ञेयंकार्तिकादित्रिकंतथा नभस्यतोवास्तुमघोस्केनक्कंटकइतिज्योतिषार्कवचनात् वक्षत्रशूलः नपूर्वदिशिशाक्रभेनविधुसौरिवारेतथेतितिथिशूलःयोगिनी नवभूम्यइति संमुखसितज्ञदिक्कुपाः संमुखःशुक्रःसंमुखोबुधः संमुखोदिक्स्वामीललाटीभृगवक्रतादिआदिशब्दात्क्षीणत्वास्तमितत्वबाल्यादिकं वक्रास्तनीचेत्युक्तं परिघाख्यदंडःपूर्वादिक्षुचतुर्दिक्षित्युक्तः स्त्र्यृतुजाघशौचं स्वस्त्रीकृतुजंआर्तवस्नानकालपर्यंतं अशौचंज

अन्यदपिमंजुभाषिणीछंदसाह मृतपक्षेति मृतःपक्षः तमोभुक्तताराः स्मृता विश्वसंख्यादृत्याद्युक्तः रिक्ता रवितर्कसंख्यकाः चतुर्थीनवमी चतुर्दशीद्वाद
शीषष्ठ्यस्तिथयः उपलक्षणत्वादष्टमीपूर्णिमामावास्याश्च कृष्णप्रतिपदः सौरिभौमरविवाराः वामपृष्ठगविधुः अजवृषभमिथुनकुलीरादृत्यादि जातकोक्त्या
वामपृष्ठराशिगतः आडलोरवेर्भतोऽत्र्यमोऽर्किनिरिति क्रमणमपिज्ञेयं वसुपंचकं धनिष्ठोत्तरार्द्धात्संचनस्त्राणि अभि जिन्मुहूर्त्तश्चदक्षिणेवर्ज्याएतेपंचांग
दोषाः १११ अथलग्नदोषान्स्रग्धरयाह लग्नेइतिजन्मराशेर्जन्मलग्नाद्वाऽष्टमगृहे अहितर्क्षाच्छत्रुजन्मराशेर्लग्नाद्वाषष्ठम् जन्मलग्नंयात्रालग्नेनतद
शाः तेषांजन्मराशिजन्मलग्नाभ्या मष्टमभवनयोःस्वामिनः रिपुजन्मराशिजन्मलग्नाभ्यांषष्ठभवनयोःस्वामिनोवायात्रालग्ने कुंभमीनयोर्नवलवोनवांशंल

मृतपक्षरिक्तरवितर्कसंख्यकास्तिथयश्चसौरिरविभौमवासराः अपिवामपृष्ठगविधुस्तथाडलोवसुपंचकाभिजिदथा
पिदक्षिणे १११ लग्नेजन्मर्क्षतन्वोर्मृतिगृहमहितर्क्षाच्चषष्ठंतदीशावालग्नेकुंभमीनर्क्षनवलतनूचापिपृष्ठोदयंच पृष्ठाशा
मक्षसंस्थंदशमशनिरथोसप्तमेचापिकाव्यः केंद्रेवक्राश्चवक्रीग्रहदिवसविवाहोक्तदोषाश्चनेष्टाः ११२ ॥इतिमुहूर्त
चिंतामणौयात्राप्रकरणंसमाप्तम् ११ ॥

ग्नंच पृष्ठोदयाःगोजाश्विकर्किमिथुनाःसमृगातिथास्या: पृष्ठोदयाविमिथुनादृत्याद्युक्ताः पृष्ठा
शासंस्थमृक्षंगतव्यदिग्विलोमलग्नं दशमेशनिः सप्तमेकाव्यः शुक्रः केंद्रे वक्राःवक्रिणाग्रहाः वक्रिग्रहवाराश्चएतेदोषाः विवाहोक्तदोषाः उत्पातान्म
हपातदग्धतिथिभिरित्याद्युक्ताः तेसर्वेयात्रायांवर्ज्याः तत्रसप्तमशुक्रव्यतिरिक्तोजामित्रदोषोनास्तीतिज्ञेयम् ११२ ॥इतिप्रमिताक्षरायांयात्राप्रकर
णंसमाप्तम् ११ अथवास्तुप्रकरणंव्याख्यायते गृहनिर्माणप्रयोजनंभविष्यपुराणे गृहस्थस्यक्रियाःसर्वानसिद्ध्यंतिगृहंविनाऽतस्तस्माद्गृहारंभप्रवेश
समयौब्रुवे गृहस्थसताकम् नसिध्यंतिनिफलाभवंतीत्यर्थः॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

इत्याद्यर्थमनस्यासौ च ग्रामादिषु स्वस्य शुभाशुभं लाभालाभादि विचारं शार्दूलविक्रीडितेनाह यद्भमिति नामभात् व्यावहारिकनामभात् व्यावहारिक नामराशेर्वृश्चिकाख्यो यस्य ग्रामादेर्मे यथा चरणादिसंज्ञको ग्रामः मीनाख्यः स च द्वितीयो नवमः पंचमः एकादशः संख्या दशम श्चस्या त रासौ ग्रामः स्वस्य शुभः स्यात् अन्यथा न शुभ इत्यर्थः यथा नीलकंठराशेर्वृश्चिकाख्यातस्तं च मोमीनराशिश्चरणादेरतश्चरणादीनां नीलकंठस्य वासयोग्यः नामर्क्ष उक्तं च अत्र नामराशेरेव ग्राह्यः काकिण्यां वर्गशुद्धौ नवादे द्यूते स्वरोदये मंत्रे पुनर्भूवरणे नामराशेः प्रधानतइति अथ ग्रामात्मनो रुत्तमर्णाधमर्णत्वं चाह स्ववर्ग इति वर्गास्तु अकचटतपयशवर्गाः स्वगे मार्जार सिंह श्वानां सर्पाखु मृगमावीनां निजपंचमवैरिणामष्टौइत्युक्ता तत्र यस्य पुंसो यत् संख्याको वर्गो गरुडादिस्त द्वर्गसंख्यां द्विगुणं विधाय परस्य ग्रामादेर्वर्गसंख्यया ढ्यां च कृत्वा तैरष्टभिः शेषितमवशिष्टं ना पुंसः काकिण्यो ज्ञेयाः एवं ग्रामादेरपि वर्गसंख्या द्विगुणीकृत्वा

यद्भं धंकस्कृते शदिङ्मितमसौ ग्रामः शुभो नामभात्स्ववर्गं द्विगुणं विधायपरवर्गाढ्यं गजैः शेषितं काकिण्यस्त्वजयोश्च तद्वि-
वरतो यस्याधिकाः सोर्थदो थद्वारं द्विजवैश्यशूद्रनृपराशीनां हितं पूर्वतः १ ॥

((पुरुषस्य पुंसो वर्गसंख्या पाढ्यां कृत्वा गजैर्भजेदवशिष्टाः ग्रा मस्य काकिण्यो भवति एवं अनयोः पुरुषग्रामयोः काकिणीनां विवराद्यस्याधिका अवशिष्यंते सोर्थदः परस्य लाभदः यथा नीलकंठस्य वर्गः सर्पः तत्सं रव्या ५ द्विगुणः १० चरणादिर्वर्गः सिंहः ३ तत्संख्यया युक्ता १३ गजभक्तावशेषं ५ नीलकंठस्य काकिण्यः एवं ग्रामवर्गसंख्या ३ द्विगुणा ६ नीलकंठवर्ग ५ संख्यया युक्ताः ११ अष्टभक्ताशेषं ३ ग्रामस्य काकिण्यः द्वयोरंतशेषं २ नीलकंठस्याधिकुत्वेन दातृत्वाद्द्रव्यहानिरित्यर्थः उक्तं च स्ववर्गं द्विगुणीकृत्य परव र्गेन योजयेत् अष्टभिस्तु हरेद्भागं यो धिकः स ऋणी भवेदिति अथ द्वारवेशनमाह अथेति द्विजादिराशीनां पुंसां क्रमेण पूर्वतः प्राच्यादि दिक्चतुष्टये द्वारं हितं यथा द्विजराशीनां कर्कवृश्चिकमीनानां पूर्वदिशि वैश्यराशीनां वृषकन्यामकराणां दक्षिणदिशि शूद्रराशीनां मिथुनतुलाकुंभानां पश्चिमदिशि नृपराशी

अथ राशिपरत्वेन ग्राम निवासे निषिद्धस्थाना निवसंत तिलकयाह गो सिंहेति वक्ष्यमिष्टस्य ग्रामस्य वस्त्रविभागवन्नवधा विभागं कृत्वा मध्ये विभागे गोसिंहनक्रमिथुनं न निवसेत् वृषसिंहमकरमिथुनराशिगतः पुरुषान् वसेयुः अथ पूर्वककुभः पूर्वदिशा नो ८ दिग्गतोऽष्टदिक्षु अलिर्वृश्चिकः वदादि राशिमतः पुरुषान् वसेयुः यथा पूर्वस्यां वृश्चिकः आग्नेय्यां झषो मीनः दक्षिणस्यां कन्या नैर्ऋत्यां कर्कः पश्चिमायां धनुः वायव्यां तुला उत्तरस्यां मेषः ऐशान्यां कुंभः न्यवसेदित्यर्थः यथा अवर्गः पूर्वस्यां कवर्ग आग्नेय्यां चवर्गो दक्षिणस्यां टवर्गो नैर्ऋत्यां तवर्गः पश्चिमायां पवर्गो वायव्यां यवर्ग उत्तरस्यां शवर्ग ऐशान्यां बली इत्यर्थः कीदृशः वर्गाः स्वपंचमपराः स्वस्मात्पंचमः परः शत्रुर्येषां ते यथा अवर्गः पूर्वस्यां बली अनेन पश्चिमायां द्वारं निवासो न विधेयः एवं कवर्गादीनामपि वायव्यादौ द्वारं निवासो वा न विधेयः २ अथेष्टनक्षत्राभ्यां इष्टभूम्या विस्तारायाममपि इंद्रवज्रेंद्रवंशा पूर्वार्धेनाह ए

गोसिंहनक्रमिथुनं निवसेन्न मध्ये ग्रामस्य पूर्वककुभोलिझषांगनाश्वककर्कोधनुस्तुलभमेषघटोश्च तदृग्गाः स्वपं

चमपराबलिनः स्युरैंद्र्याः २ एकोनितर्क्षहताद्धितिथ्यो रूपोनितेष्टायहतेन्दुनागैः॥ एकोनितेति स्वेष्टायेति च तत्र सृष्टि

क्रमादिरपसौर विचिंतयेदिति वसिष्ठोक्तेः यदेवनक्षत्रं व्यवहारनाम्ना विवाहोक्तमेलापकविधिना शुभदं स्यात् तदेव स्वेष्टभं कल्प्यं यश्च ध्वजा द्यष्टायेविषम आयई प्सितः स्यात्स एवेष्टायः कल्प्यः साभ्यां विस्तारायामज्ञानं यथा नीलकंठस्यानुराधानक्षत्रं तस्य रोहिण्या सह मेलापकः संभवती ति इष्टभं रोहिणी कल्पितं तत्संख्या ४ एकोनितेष्टर्क्षं ३ अनेन द्वितिथ्यो १५२ हताः ४५६ इष्टायः सिंहः कल्पितः तृतीयः रूपोनितेष्टायः २ अनेनेंदुनागाः ८१ गुणिताः १६२ युताः ६१८ अनेन ग्रं १७ युताः ६३५ भूपाश्विभि २७६ विभक्ते शेषं २०३ इदं भूमिवक्षेत्रफलम् गृहस्य इष्टायनक्षत्रभवं अथ कल्पित दैर्घ्यं २९ अनेन भक्ते लब्धो विस्तारः ७ अथ कल्पितविस्तृतिः ७ भक्ते लब्धं दैर्घ्यं २९ अत्र गोपीराजाचार्यकृतं सूत्रम् विष्णुव्येकायगो भू १९ हति भयुजि फलं गोपिराजो भशेषात् सायवेष्टादिगघ्ना २१६ युतम हि हताद्वर्के २ प्रकृत्या २१ स्व्यविश्वे १३॥ बाणाः ५ सिद्धा २४ शि १६ नागो ८ द्व २७ तिधृति २९

गिरिशा११ व्या २ कृतीं २२ द्र १४ तुर्ई तत्वा २५ त्यष्ट्यं १७ क० १ स्मा० १ नृखे २० ना० १ स्पूर्णं व४ विकृतिः २३ दिना १५ द्या ७ कृती २६ भेंदु १८ काष्ठा १० गोपीराजः कथय
तिमो भूहृति भयुजिसतिं विधुं अहिहताहृकृ प्रकृत्याख्यविश्वाद्युः फले अह विगतः एकोयस्मात्तव्येकः सवासो आयश्वव्येकायः ध्वजादिरिष्टायः
सवगोभुवश्व एषांपरस्परगुणानांव्येकायगोभूहृति श्च भंव्येकायगोभूहृति भेर्योर्युक् व्येकायगोभूहृतिमयुक्त स्मिन्सति भंशेषात् भे २७ भक्ते सतिय
च्छेषंतस्माद्धिःमुनामानं शिष्यं अहिहता अष्टगुणिताद्यकृ द्वौ प्रकृत्याख्या एकविंशतिः विश्वत्रयोदशेत्याद्योगृह क्षेत्रफलं समुद्दिष्टायसहितां आहवदनि
अत्रोदाहरणं इष्टायः ३ व्येकः २ गोभू ११ हृतिः ३८ इष्टक्षं रोहिणीतत्संख्या ४ युतं ४२ अस्मात् भैः २७ शेषं १५ एततंख्यया फलं २५ अहि ८ हृतं २०० सा
यं २०३ इदं स्वेष्टायनक्षत्र भवं क्षेत्रफलं पूर्वं समेव महद्गृहप्रमाणमाह वेति वा० अथवाततइष्टायसहितं जातं यक्षेत्रफलं अष्टिहृत्येषु युतं अष्टिश्वह

युक्ताघनै १७ श्वापि पुनर्विभक्तं भूयांश्विभिः शेषमितो हि पिंडम् ३ स्वेष्टायनक्षत्रभवोथ दैर्घ्यंहृत्याद्वि स्तृतिविस्ततिहृद्वदीर्घता
आयाध्वजो धूमहरिश्वगो खरेभध्वांक्षकाः पिंड इहाष्टशेषिते ४ ध्वजादिकाः सर्वदिशि ध्वजेमुखंकार्यं हरौपूर्वयमोत्तरत
॥थ॥

शश्च अष्टिहशाः अष्टिहृभिः षोडशाधिकं द्विशत्या २१६ हतो गुणितो यदिष्टः एकद्वित्र्याद्येकः तेनयुक्तं कार्यमित्यर्थः अत्रैवाचार्यप्रपौत्रेण गो
पिराजस्यापि पद्यं इष्टर्क्षाढ्यमुनीदवो द्विरहि ८ हृच्छेषात्यजेत्त्वायतो नोचेत्तु ध्यतिशोध्यमष्टसहिताच्छेषांत्रिहितागग्रकं चेत्स्यादिष्टयुतं यथातु तद
शेषंस्याद्ध्योरामहृत्स्यान्नमाद्विकरान्विताः फलमभीष्टायर्क्षजंजायते सिद्धेभैक्तः स्यात्कराद्दिष्टदीर्घमानार्थचेकारितिभ्रान्भभोगान्तावद्यावत्सस्थि
पेदिष्टमानविस्तारस्यादिष्टदैर्घ्येण भक्ते ३ अथोत्तरार्धेन ध्वजाद्यायानाह आयेर्वर्णपरत्वेन च द्वारनिवेशनमुपजात्याह आयाइति ध्वजादिकाइति॥
पिंडे क्षेत्रफले अष्टशेषिते यदवशिष्टं तत्संख्यामिता ध्वजादिका आयाः स्युः ध्वज धूमौ प्रसिद्धौ हरिः सिंहः श्वा कुक्कुरः गौर्वृषः खरो नर्दभः इभो हस्ती ध्वांक्षः
काकः स्वार्थेकः ४ सर्वदिशीति ध्वजाख्ये आये सर्वदिशि दिक्चतुष्टयेपि गृहद्वारं कार्यं हरौ सिंहाये पूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु द्वारं कार्यम्॥ ७ ॥ ९ ॥

नपश्चिमादिशि तथा वृषाख्ये प्राच्यां दिश्येव द्वारं नान्यदिक्षु गजाख्ये आये प्राग्यमयोः पूर्वदक्षिणदिशोः गृहद्वारं कार्यम् आयानां प्रयोजनमाह विश्वकर्मा
वृषं सिंहं गजं चैव खेटे कर्पटकोटयोः द्विपः पुनः प्रयोक्तव्यो वापीकूपसरःसु च मृगेंद्रमासने दद्याच्छयनेषु गजं पुनः वृषं भोजनपात्रेषु छत्रादिषु पुनर्ध्वजम्
अग्निवेश्मसु सर्वेषु गृहे वह्न्युपजीविनां धूमं नियोजयेत्केचित्स्थानं म्लेच्छादिजातिषु खरं वेश्यागृहे शस्तो [illegible] संन्यासिकुटीषु च वृषसिंहध्वजश्चापि
प्रासादपुरवेश्मनि गजायैवा ध्वजायैवा गजानां सदनं शुभं अश्वालये ध्वजाये वा खराये वृषभे पिवा अमंत्रच्छत्रवस्त्राणां वृषायेवा ध्वजे पिवा पादुकोपा
नहौ कार्यः सिंहाख्येप्यथवा ध्वजे उक्तानामप्यनुक्तानां सर्वेषां च ध्वजः शुभ इति अथ ब्राह्मणादिवर्णपरत्वेन द्वारनिवेशनमाह अथवेति द्विजादितो ब्रा
ह्मणादिवर्णविभागेन पश्चादुदक्पूर्वयमे यथा ब्राह्मणस्य पश्चान्मुखं क्षत्रियस्योदङ्मुखं वैश्यस्य पूर्वमुखं शूद्रस्य दक्षिणामुखमित्यर्थः श्रीपतिः ध्व
जे प्रतीचीमुखमग्रजानामुदङ्मुखं भूमिभृतां च सिंहे विशो वृषे प्राग्वदनं गजे तु शूद्रस्य याम्याननमामनंतीति ॥ अथ गृहारंभे विशिष्य कालनिषेधमु

प्राच्यां वृषे प्राग्यमयोर्गजेऽथ पश्चादुदक्पूर्वयमे द्विजादितः ५ गृहेशतत्स्त्रीसुतवित्तनाशोऽर्केंदुजीज्यशुक्रे विबलेऽस्त नीचे ॥

पजात्याह गृहेशेति अर्केन्दुजीज्यशुक्रे विबले निर्बले अस्ते अस्तंगते नीचे नीचराशिगते सति क्रमात् गृहेशतत्स्त्रीसुतवित्तनाशो भवति
यथा सूर्ये निर्बले नीचस्थिते गृहेशस्य नाशः इंदौ चंद्रे निर्बले अस्तमिते नीचगते वा गृहेशस्य स्त्रीनाशः गुरौ ईज्ये निर्बलेऽस्तगे नीचगते वा गृहेशस्य सु
खनाशः शुक्रे निर्बलेऽस्तगे नीचगे वा वित्तनाशः वसिष्ठस्तु नीचे शत्रुगते जीवे शुक्रे चंद्रेऽथवा रवौ निर्मितं सदनं शश्वद्धि निस्वत्वमाप्नुयादिति अ
स्तु दोषोऽत्र न ग्राह्यः प्राक्तिर्देवसिका बुधैः नास्ति दोषः सदा चंद्रे नैमित्रे ज्ञस्य स्वर्क्षे च तद् इति कर्तुरिति यत्नस्तत्रे दिनचंद्रस्तद्विधुभे सति गृहस्य विस्तारायामव
शादुत्पन्नभं तद्गृहभं तस्मिन्पुरःस्थिते सन्मुखस्थिते सति कर्तुर्गृहनिर्माणकर्तुस्तद्गृहे स्थितिर्निवासो न स्यात् पृष्ठगते वा विधुवास्तुनो भे सति खनिः
खननं चौरकृतायद्वारं तद्वशात्सर्वस्वहानिः स्यादित्यर्थः पुरः पृष्ठस्थिते त्वेवं च दिग्द्वारभक्रमेण यथा ॥ छं ॥ ९ ॥ छं ॥

गृहेद्वारंयस्यांदिशिविधित्सितंतद्दिङ्नक्षत्रेषुतत्पृष्ठदिङ्नक्षत्रेषुचगृहस्तंभोनकार्यः वामदक्षिणनक्षत्रेषुगृहारंभः सुखेनकार्यः यदुक्तंब्रह्मशंभु
ना गृहस्पलब्धक सेचपन्नक्षत्रेचचंद्रमाः शलाकासप्तकेदेयंकृत्तिकादिक्रमेणच वामदक्षिणभागेतत्प्रशस्तंशांतिकारकं अग्रपृष्ठेनदातव्यंयदि
च्छेच्छ्रेयआत्मनः ऋक्षचंद्रस्यवास्तोश्च अग्रपृष्ठेनशस्यतइति अयमाशयः कृत्तिकादिसप्तनक्षत्रेषुअनुराधादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेच
सतिपूर्वद्वारंपश्चिमद्वारंवानकार्यं तत्रचंद्रः पृष्ठस्थितोग्रस्थितोवाभवति एवंमघादिसप्तसुधनिष्ठादिसप्तसुवागृहनक्षत्रेचंद्रनक्षत्रेवासतिदक्षि
णद्वारमुत्तरद्वारंवानकार्यमित्यर्थः ६ इदानींव्ययर्क्षज्ञानपुरःसरसफलमंशकज्ञानंउपजात्याह भमिति प्रागुक्तदिशाकल्पितंयद्गृहभंतत्रनागैरष्टभि
स्तष्टंअवशिष्टंव्ययईरितः यथा रोहिण्यां ४ अयमेवव्ययः असौव्ययः ध्रुवादिनामाक्षरयुक् ध्रुवादिनामान्यधुनैववक्ष्यतियत् यानिदिक्षुनामानि

कर्त्तुः स्थितिर्नोविधुवास्तुनोर्भंपुरःस्थितेपृष्ठगतेंखनिःस्यात् ६ भंनागतष्टंव्ययईरितासौध्रुवादिनामाक्षरयुक्सपिंडः
नष्टागुणैरिंद्रकृतांतभूपात्यंशाभवेयुर्नेशुभोंतकोत्र ७ दिक्षुपूर्वादितःशालाध्रुवाभूर्द्वेकृताग्नयः शालाध्रुवांकसंयो
गःसैकोवेश्मध्रुवादिकम् ८ ॥ ॥दिक्षुद्वाराणिचिकीर्षितानितदनुरोधेनयदागतंध्रुवादिनामाक्षरसंख्ययायुक्तः ततःसपिंडः प्रागानी
तपिंडाप्युक्तः गुणैस्त्रिभिस्तष्टोभक्तावशिष्टः एकद्वित्रिशेषेणइंद्रयमराजसंज्ञकास्त्रयोंशाःस्युः अत्रगृहारंभेंतकोयमाख्योंशकोनशुभः अ
र्थादिंद्रराजानौशुभफलदौ ७ अथशालाध्रुवाद्यानयनानुष्टुभाह दिक्ष्विति प्राच्यांद्वारंचिकीर्षितेशालाध्रुवांकएकः दक्षिणस्यांद्वौ पश्चिमायांकृता
श्चत्वारः उत्तरस्यांगजाअष्टौ अथदिक्परत्वेनयावंतिद्वाराणिएकद्वेत्रीणिचत्वारिवाचिकीर्षितानितावतांशालाध्रुवकानांसंयोगःसैकएकयुतस्तन्ना
ध्रुवादिकंवेश्मगृहंस्यात् यथा पूर्वस्यांपश्चिमायांद्वारेअभीष्टेशालाध्रुवौ १। ४ अनयोर्योगः ५ सैकः ६ गृहजातंकांताख्यं एवंपूर्वदक्षिणोत्तरदिक्षु
शालाध्रुवाणाम् १।२।८ संयोगः ११ सैकः १२ धनदाख्यंगृहंदिक्चतुष्टयेविजयाख्यंगृहंषोडशमिति ॥ ८ ॥ ८ ॥ ८ ॥ २

अथध्रुवादीनांनामाक्षरसंख्यायथावक्रं छंदसाह तिथ्यर्केति दिक्पूर्वादितइत्यादिनायत् ध्रुवादिवेश्मसमाम्नतंशालाध्रुवांकसंयोगः सैकोवेश्मेत्युक्त
दिशासंख्यामवधारयेत् साचेत्संख्यापंचदशीद्वादशीअष्टमीषोडशीनवमीएकादशीचतुर्दशीवास्यात्तदागृहनामाक्षरंत्रयात्मकंस्यात् १५।१२।८।१६।९
।११।१४ अत्रत्रीण्येवाक्षराणिसैवसंख्या प्रथमाद्वितीयाचतुर्थीपंचमीषष्ठीदशमीतृतीयात्रयोदशीवास्यात् तदागृहनामद्वौअक्षरद्वयात्मकंस्यात्
सासंख्यासप्तमीस्यात् तदाध्ययक्षचतुरक्षरंगृहनाम ९ अथयद्यपिध्रुवादिनामाक्षरसंख्याज्ञानंप्राक्पद्येनैवजाततथापितन्मध्येकानिशुभानिका
न्यशुभानिइत्यसदृशफलसूचनार्थंषोडशगृहाणांनामानिअयोगीतछंदसाह ध्रुवधान्येइति अत्रार्यागीतिलक्षणंवाआर्यापूर्वार्धेयदिगुरुणैके

तिथ्यर्कास्टाष्टिगोरुद्रशक्रेनामाक्षरंत्रयं भूद्व्यक्षीषंगदिकुवन्हिविश्वेषद्वौनगेऽक्षराः ९ ध्रुवधान्येजयनंदौखरकां
तमनोरमंसुमुखंदुर्मुखोग्रं रिपुदंवित्तदनाशौचाक्रंदंविपुलंविजयाख्यंस्यात् १० पिंडेन्वांकागगजाग्निनागना
गाब्धिबाणैर्गुणितेःक्रमेण विभाजितेनागवर्गांकसूर्यनामर्क्षतिथ्यृक्षकभानुभिश्च ११॥ ११ ॥ ९ ॥

नाधिकेननिधनेस्युक्तंरतरन्तहन्निखिलंयदीयमुदितेयमार्यागीतिरिति अत्रार्यासपूर्वार्द्धे॥ऽ।ऽ॥ऽऽ॥ऽ ॥।ऽ।ऽ॥उत्तरार्द्धे॥ऽ।ऽ॥ऽऽ॥ऽ।ऽ।
।।।ऽ।ऽ।ऽऽ मान्यलक्षणमप्यनुसंधेयं विशेषलक्षणस्यसामान्यलक्षणाधीनत्वात् निधनेप्रांतेध्रुवमूर्ध्वमुखंप्रथमंगृहं धान्यपूर्वद्वारंद्वितीयज
यंदक्षिणद्वारंतृतीयं नंदंप्राग्दक्षिणद्वारंचतुर्थं खरंपश्चिमद्वारंपंचमं कांतंप्राक्पश्चिमद्वारंषष्ठं मनोरमंदक्षिणपश्चिमद्वारंसप्तमं सुवक्त्रंप्राग्दक्षि
णपश्चिमद्वारमष्टमं दुर्मुखमुत्तरद्वारंनवमंक्रूरंपूर्वोत्तरद्वारंदशमं रिपुदंदक्षिणोत्तरद्वारमेकादशम् वित्तदंपूर्वदक्षिणोत्तरद्वारंद्वादशंनाशाख्यंपश्चि
मोत्तरद्वारंत्रयोदशं आक्रंदंप्राक्पश्चिमोत्तरद्वारंचतुर्दशम् विपुलाख्यंदक्षिणपश्चिमोत्तरद्वारंपंचदशं विजयंचतुर्दिक्द्वारंषोडशमिति १० अथके
षांचिन्मतेनगृहस्यायादिनवकमपुजातिकापद्याभ्यामाह पिंडइति ॥ ९ ॥ ९ ॥ ९ ॥ ९ ॥

आयइति पिंडेक्षेत्रफलेनवधास्थापितेक्रमेणनवादिरंकैर्गुणितेक्रमेणनागादिभि ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ ⁘ रंकैर्भक्तेचसतियदवशिष्टंतदायादिकंस्यात् यथा क्षेत्रफलंनवभिर्गुणितं अष्टभिर्भक्तंशिष्टआयःस्यात् तद्यथापिण्डः २९३ नवगुणितः १० २७ अष्टभक्तेशेषं ३ सिंहायोजातः एवंसर्वेप्यानीताः इमे वारः ७ अंशकः ५ द्रव्यं ४ ऋणं १ नक्षत्रं ४ रोहिणीतिथिश्चतुर्थी ४ योगः २ प्रीतिः आयुः ६४ उक्तंच गो ९ क ९ तं ६ अ ८ ८ गुणा ३ ८ नाग ८ जलधि ४ व्याले ८ र्हतंभूफलनागा ८ द्य ७ क ९ दिवाकरा १२ ष्ट ८ भ २७ तिथी १५ योगैः २७ खसूर्यै १२० र्भजेत् अयंवारमथांशकं धनमृणंतारांतिथिंचितयेयोगंचायुरिती ... मेषकपदेभागेहृतेःतांत्रिकाइति अथैषांप्रयोजनम् विषमायश्शुभायेवसमायःशोकदुःखदः वाराणांसूर्यारवाराश्यंशाःसदावन्हिभयप्रदाः यश्च ... णिलग्नगतोभौमवारःसनिंद्यः तद्राशिःमेषवृश्चिकौतौनिंद्यौ नवंशायस्मिन्कस्मिंश्चिल्लग्नेमेषवृश्चिकनवांशानिषिद्धः एवंसूर्यवारेपि अन्येषांवारराश्यंशाःशुभाः अंशनाच गृहस्यागतनक्षत्रंतद्द्विराश्यात्मकंयदितन्नवांशवशात्तत्रज्ञातव्यंसर्वदागृह इति कृत्तिकाद्विराश्यात्मिकावशेषेमेषःद्यादिशेषेवृषः मृगेद्यर्धेशेषेमिथुनं अन्यथावृषःपुनर्वसावप्यशाकत्रयंयावन्मिथुनं अन्यथाकर्कः एवमुत्तरफाल्गुन्यादिषुद्विराश्यात्मकेषूहनीयंनतुनिःसंदग्धेषुअश्विन्यादिषुधनर्णयोश्चधनादिकंगृहंवृद्धौनिर्धनंयदृणाधिकमितिचक्षत्रस्यविपत्तिःदोषविपत्तारात्रयराप्रतिकूलदानिधनाख्यातारकातुसर्वदानिधनप्रदा अस्यार्थः गृहकर्तुर्नक्षत्राद्गृहभंसंख्यांनवभक्तावशिष्टंयदिविपत्तारादिकंस्यात् तदातद्गृहमनिष्टंस्यात् अन्यथाशुभानिकश्यपःदत्तदुःस्वतृतीयर्क्षपंचमर्क्षयशःक्षयम् आयुःक्षयंसप्तमर्क्षंकर्तृभाद्याद्विसद्मभमितियदातुगृहकर्तुर्गृहस्यचैकमेवनक्षत्रंतत्रस्वयमेवनिर्णयमाह गृहेति गृहेशर्क्षस्वामिनक्षत्रंप्रागुक्तप्रकारेणानीतंगृहभंचतयोरैक्यंएकमेवचेद्गृहस्यानद्गृहकर्तुर्मरणप्रदंस्यात् गृहस्यनक्षत्रेस्त्वकंधिस्म्यंचेन्निधनप्रदमितिवसिष्ठोक्तेः वास्तुशास्त्रेद्विराश्यात्मकेषुराश्यादिनिर्णयोन्यथाभिहितःअश्विन्यादित्रयंमेषेसिंहेप्रोक्तंमघात्रयम् मूलादित्रितयंचापेशेषेषुनवराशयइति अयंपक्षेवास्तुशास्त्रेनवांशानुक्तेरुक्ताः गृहस्यनक्षत्रराशिज्ञानेवर्णोवश्यमित्याद्युक्तप्रकारेणगृहस्वामिनक्षत्रराशिवशात् घटितादिविचारोविधेयः तत्रनाडीवेधप्राशस्त्यमुक्तंचिंतामणौ सेव्यसेवकयोश्चैवगृहतत्स्वामिनोरपि॥ ६ ॥ ९ ॥

परस्परं मित्रयोश्चेदेकनाडीप्रशस्यत इति तिथिप्रयोजनं दर्शरिक्तां च वर्जयेदिति योगानामपि दुष्टयोगाश्च वर्ज्याः आयुःप्रयोजनं तावत्कालं गृहावस्थि
तिरिति अत्राभीष्टांशादिसिध्यर्थं अंगुलादिकं प्रक्षिप्य विशोध्य वा सन्नफलसाध्यं १२ अथ गृहारंभे वृषवास्तुचक्रं शालिनी भ्याभाह गेहाद्यारंभ इति
लाभो रामैरिति गेहं गृहं आदिशब्देन प्रासादग्रामादि तदारंभे सति अर्कभात् सूर्याक्रांतनक्षत्रात् रामैस्त्रिभिर्भैः वृषस्य वत्सस्य शीर्षस्थितैः सद्भिः दाहः
फलं स्यात् ततो वेदभैः अग्रपादे पुरःस्थितपादद्वयस्थितैः शून्यं गृहं जनवासरहितं स्यात् ततश्चतुर्भैः पृष्ठपादद्वयस्थैः स्थिरत्वं गृहकर्तुः ततो रामैः पृष्ठ
स्थैः श्रीः स्यात् ततो युगैः चतुर्भैः दक्षिणकुक्षिस्थितैः लाभः ततस्त्रिभिः पुच्छगैः स्वामिनो गृहकर्तुर्नाशः ततो वेदैः वामकुक्षौ नैस्व्यं दारिद्र्यं ततस्त्रिभिर्मुख

आयो वारोंशकौ द्रव्यमृणमृक्षं तिथिर्युतिः आयुश्चाथ गृहेशर्क्षगृहभैक्यं मृतिप्रदम् १२ गुणकाः ९।९।६।८।३।८।८।४।८।
भाजकाः ८।७।९।१२।८।२७।१५।२७।१२० गेहाद्यारंभेऽर्कभाद्वत्सशीर्षे रामैर्दाहो वेदभैरग्रपादे शून्यं वेदैः पृष्ठपादे स्थि
रत्वं रामैः पृष्ठे श्रीर्युगैर्दक्षकुक्षौ १३ लाभो रामैः पुच्छगैः स्वामिनाशो वेदैर्नैस्व्यं वामकुक्षौ मुखस्थैः रामैः पीडा संततं वार्कधि
ष्ण्याद् श्वैरुद्रैर्दिग्भिरुक्तं त्वसत्सत् १४ कुंभेऽर्के फाल्गुने प्रागपरमुखगृहं श्रावणे सिंहकर्कयोः पौषे नक्रे च याम्योत्तरमुखं
सदनं गोजके केऽचराधे॥ २ ॥

स्थैः गृहकर्तुः पीडा संततं अनवरतं स्यात् उक्तं च भात् चरणैः त्रिवेदवेदाग्नियुगाग्निवेदत्रिकेषु भानोः शशिभं गृहेषु दाहो विनाशः स्थिरता धनं श्रीः शू
न्यं च दारिद्र्यमृतिक्रमेणेति अथैतस्य निष्कृष्टार्थमाह वेति अर्कधिष्ण्याद् श्वैः सप्तभैरसत्फलं ततो रुद्रैरेकादशभिर्धिष्ण्यैः सत्फलम् ततो दिग्भिर्दशनक्षत्रैः
रसत्फलमुक्तं स्यादिति निष्कृष्टोऽर्थः उक्तं च रविभात्सप्तनेत्रमिश्र भंधिष्ण्यकादशाष्टमात् दशशेषाण्यनिष्टानि साभिजिद्वृषवास्तुनीति १३ । १४ अथ सूर्य
वंद्र मासैक्येन प्रागादिदिक्द्वाराणि गृहनिर्माणमक्षत्राणि स्रग्धरयाह कुंभेऽर्क इति कुंभस्थे सूर्ये फाल्गुने च मासि॥ ७ ॥ ७ ॥

मुं॰टी॰ वा॰प्र॰ ११२

प्रागपरमुखं वेगेहं प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं सत् शुभफलं स्यात् श्रावणे मासि सिंहकर्कसंक्रान्तौ सौम्य प्राङ्मुखं पश्चिममुखं वा गृहं स्यात् पौषमासे मकरे म
करसंक्रान्तौ च प्रागपरमुखं गृहं स्यात् अथ गौ जगौः कर्के वृषमेषगे सूर्ये राधे वैशाखे मासि याम्योत्तरमुखसदनं शुभं स्यात् मार्गे मार्गशीर्षे अलिके वृश्चिके कालिंगे तुला वृ
श्चिकगते सूर्ये सति याम्योत्तरमुखसदनं दक्षिणमुखमुत्तरमुखं वा सदनं गृहं स्यात् नारदः गृहसंस्थापनं सूर्ये मेषस्थे शुभदं भवेत् वृषस्थे धनवृद्धिः स्या
न्मिथुने मरणं ध्रुवं कर्कटे शुभदं प्रोक्तं सिंहे भृत्यविवर्द्धनं कन्यायां रोग तुलायां सौख्यं वृश्चिके धनवर्धनं कार्मुके च महाहानिर्मकरे स्याद्धनागमः कुम्भे तु रत्नला
भः स्यान्मीने सद्मभयावहमिति चान्द्रमासानाह श्रीपतिः शोको धान्यं मृतिपशुहृतिं द्रव्यवृद्धिर्विनाशो युद्धं भृत्यक्षतिरथ धनं श्रीश्च वह्नेर्भयं च लक्ष्मीप्रा
प्तिर्भवति भवनारंभकर्तुः क्रमेण चैत्रादू चेमुनिभिरिति फलं वास्तुशास्त्रोपदिष्टमिति अत्र सौरचान्द्रमासानां महान् शुभाशुभफलविरोधः अत्र निकी
र्षितगृहद्वारानुकूलरविसंक्रमसमीचीने विहितमासेष्वेव वैशाखादिषु गृहारंभः कार्य इति विरोधाभाव इति तथैवोपनिबद्धं एतन्नियममाह श्रीपतिः।
कर्कनक्रहरिकुंभगतेर्के पूर्वपश्चिममुखानि गृहाणि तौलिमेषवृषवृश्चिकयोगे दक्षिणोत्तरमुखानि च कुर्यात् अन्यथा यदि करोति दुर्मतिर्व्याधिशो
कभयनाशमश्नुते मीनचापमिथुनोंगनागतः कारयेन्न गृहमेव भास्करे इति तत्र कुंभार्कसहिते फाल्गुने प्रागपरमुखं गृहं कार्यं उभयोर्विहितयोरेकवाक्
ताश्रयणात् एवमग्रेपि सर्वत्र जगन्मोहने पाषाणेष्टादिगेहानि निंद्यमासे न कारयेत् तृणदारुगृहारंभे मासदोषो न विद्यत इति अथ नक्षत्राण्याह ध्रुवे
ति ध्रुवाणि रोहिण्युत्तरात्रयं मृदूनि मृगरेवती चित्रानुराधाः वरुणः शततारका स्वाती वसुः धनिष्ठा अर्कः हस्तः पुष्यश्च एतेषु गृहनिर्माणं सत् शुभं स्या
त् गर्गः उत्तरे पित्रे रोहिण्यां पुष्ये मैत्रे करद्वये धनिष्ठाद्वितये पौष्णे गृहारंभः प्रशस्यत इति अत्र मृगो नोक्तः तदुक्तिश्च महेश्वरायुक्तेः सूतीगेहमिति आदि
त्यां पुनर्वसौ सूतिकागृहनिर्माणं प्रशस्तम् तत्रेति तत्र सूतीगृहे हरिमविधिभयोः श्रवणाभिजितयोर्नक्षत्रयोः प्रवेशः शस्तः लल्लः पुनर्वसौ नृपादी
नां कर्तव्यं सूतिकागृहं श्रवणाभिजितोर्मध्ये प्रवेशं तत्र कारयेदिति अत्र नृपपदोपादानात् ब्राह्मणानां पूर्वोक्तनक्षत्रेष्वेव कार्यम् अन्ये पक्षे तु
श्रवणाभिजितोर्मुहूर्तः तदुदयोवायात्यः तच्च सूतिगृहं नैर्ऋत्यां कार्यम् नैर्ऋत्यां सूतिकागृहमिति वसिष्ठोक्तेः॥ छ॥ छ॥ ६ रामः ११२

वराहेणात्रानक्षत्राण्यभिहितानि हस्तादित्यशशांकपुष्यपवनप्राजेशमित्रोन्तराः चित्राश्विश्रवणेषु वृश्चिकघटौ हित्वाविरिक्तेतिथौ शुभा

क्राचार्यवशानेन्द्र गुरुशशिनांवारेनुकूले विधौ सद्भिर्वेश्म निसूतिकागृहविधिः समकारः कीर्त्यत इति नवमेमासि सूतिकागृहे प्रवेशः कार्यः गर्गः

मासेतुनवमेप्राप्ते पूर्वपक्षे शुभेदिने सूतिकासंभवेकाले सद्य एव प्रवेशयेत् रोहिण्यैंद्रवपौष्णेषु स्वाती वारुणयोरपि पुष्ये पुनर्वसौ हस्ते धनिष्ठा

स्युत्तरासु च मैत्रे त्वाष्ट्रे तथाश्विन्यां सूतिकागारवेशनं सर्वशुभग्रहाः केंद्रे पापाश्च त्रिषडायगाः शुभांशे शुभसंदृष्टे सूतिकावेशनं शुभमिति १५

अथप्रागभिहितानां सौरचांद्रयोर्मासानांप्रकारांतरेणैकवाक्यतां शार्दूलविक्रीडितेनाह केश्विदिति पूर्वदिग्द्वारवेशने कावाक्यतोक्ता इदा

नीं मेषस्थे रवौ मधौ चैत्रमासे गेहं प्रारब्धं शुभं स्यात् तथा वृषस्थसूर्ये ज्येष्ठमासे कर्कस्थे शुचावाषाढे सिंहगते अर्के भाद्रपदे मासि घटे तुलास्थे रवौ आ

मार्गेजूकालिके सद्ध्रुवमृदुवरुणस्वातिवस्वर्कपुष्यैः सतीगेहं त्वदित्यां हरिभविधिमयोस्तत्र शस्तः प्रवेशः १५ केश्विन्मे

षरवौ मधौ वृषभगं ज्येष्ठे शुचौ कर्कटे भाद्रे सिंहगते घटे श्वयुजि चार्जे लौमृगे पौषके॥ ११ श्वयुज्याश्विने मासे अलौ वृश्चिक

स्थेर्के ऊर्जे कार्तिके मासे मृगे मकरस्थेर्के पौषमासे न तु घटे मकरे कुंभेर्के माघे प्रारब्धं गृहं शुभं स्यादित्यर्थः इति केश्विन्निगदितं अनेन मेषेर्के

चैत्रेपि गृहं शुभं यस्तु चैत्रनिषेधः स मीनार्कविषयः वृषस्थेर्के ज्येष्ठेपि शुभं यस्तु ज्येष्ठनिषेधः स मिथुनार्कविषयः कर्कस्थेर्के आषाढेपि शुभं

आषाढनिषेधस्तु मिथुनार्कविषयः सिंहेर्के भाद्रेपि शुभम् भाद्रनिषेधस्तु कन्यार्कविषयः श्रावणस्तु तत्र विहितत्वादेव शुभः वृश्चिकेर्के कार्त्ति

के पि शुभम् निषेधविषयं स्वयमेव वक्ष्यति मार्गशीर्षस्तु विहित एव मकरस्थेर्के पौषेपि शुभं धनुरर्कसाहित्ये सोप्यशुभः कुंभस्थेर्के मासे

पि शुभम् निषेधस्तु धनुरर्कविषयः अत एव सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्त्तिकः मासास्युर्गृहनिर्माणे पुत्रारोग्यधनप्रदाः इति नारदवाक्य

मे मासे तपस्ये तपसि माधवे नभसि त्विषे॥ ६ ॥

ऊर्जेचगृहनिर्माणंपुत्रपौत्रप्रवर्द्धनमितिवसिष्ठवाक्यंच आश्विनकार्तिकमार्गशानांशुभत्वप्रतिपादकंतुलावृश्चिकमकरकुंभार्कसाहित्येप्राश
स्त्यपरंवचनांतरेरवौदिहनिषेधः प्रागुक्तविषयएव एवंफाल्गुनस्यशुभत्वंकुंभार्कविषयंकुंभार्करा हित्येतुनिषिद्धः ननुकार्तिकमाघमासौश्रीप
तिनानिषिद्धौतयोःकोविषयइत्यतआह अथेति ऊर्जःकार्तिकोमासःकन्यागतेर्केनसतनशुभःचपुनःतथामाघमासःधनुष्यपिधनुरर्केनस
न् नन्वेतदयुक्तंयतःशुक्लादिचांद्रमासेचैत्रादिमाससंज्ञाःसंति तत्रकार्तिकेकन्यासंक्रांतिर्माघेधनुःसंक्रांतिश्चकदापिनसंभवति अतआहकु
ष्णादिमासादिति मासोद्विविधःशुक्लादिःकृष्णादिश्च तत्रचैत्रशुक्लप्रतिपदामारभ्यामावास्यांतपर्यंतंशुक्लादिःकृष्णप्रतिपदिमारभ्यपूर्णिमांतप
र्यंतंकृष्णादिः उभयत्रापिशास्त्रेव्यवहारः अश्वयुक्कृष्णपक्षेतुश्राद्धंकुर्याद्दिनेदिनेइतिमासेभाद्रपदेष्टम्यांकृष्णपक्षेधरात्रके भवेत्प्रोष्ठपदेमासिजयंती

माघेनक्रघटेशुभंनिगदितंगेहंतथोर्जेनसत्कन्यायांचतथाधनुष्यपिनसत्कृष्णादिमासाद्भवेत् १६ पूर्णेन्दुतःप्राग्व
दनंनवम्यादिपूत्तरास्यंत्वथपश्चिमास्यं दर्शादितःशुक्लदलेनवम्यादौदक्षिणास्यंनशुभंवदंति १७ ॥ १७ ॥८

नामसास्मतेतिच अन्नयदिदर्शांतोमासोविवक्ष्यतेतदाभाद्रपदकृष्णपक्षेश्रावणेमासेचैत्येवंप्रयातत्रेतुमासेस्यकृष्णपक्षत्वेप्रमाणं तत्राश्विनपू
र्णिमातःकार्तिकपूर्णिमांतेकृष्णादित्वेनव्यवहारात्तत्रकन्यासंक्रांतिसंभवान्निषेधउपपन्नोभवति एवंमकरमाघमासेधनुरर्कसंभवेननिषेधसार्थ
क्यमित्यलम् १६ अथतिथिपरत्वेनद्वारनिषेधमुपजातिकयाह पूर्णेन्दुतइति पूर्णेन्दुतःपूर्णिमातःकृष्णाष्टमीपर्यंतंप्राङ्मुखंगृहंशुभंनवदंतिकृष्ण
नवमीतःचतुर्दशीपर्यंतंक्रियमाणमुत्तरास्यंनशुभम् अथदर्शादितःशुक्लाष्टमीपर्यंतंपश्चिमास्यंगृहंनशुभं शुक्लनवमीतश्चतुर्दशीपर्यंतंदक्षिणा
स्यंगृहंशुभंनवदंति तास्तास्तिथिषुतत्तद्दिङ्मुखंगृहंनकर्त्तव्यमित्यर्थः व्यवहारोच्चये पूर्णिमातोष्टमीयावत्पूर्वास्यंवर्जयेद्गृहं उत्तरास्यनकुर्वीत
नवम्यादिचतुर्दशी अमायाश्चाष्टमीयावत्पश्चिमास्यंविवर्जयेत् [illegible] चतुर्दशीमितिवधादिविचारोनलिखितःग्रंथगौरव

अथ पंचांगशुद्धिं लग्नशुद्धिं चानुष्टुभाह भौमार्केति भौमार्कवारौ रिक्ताश्च प्रसिद्धाः अमा अमावास्या आदितः एतदुपलक्षणत्वात् दर्श्यपि एतैः ऊनकाले
तथा चरराशिभिर्मेषकर्कतुलामकरैः रहिते लग्ने स्थिरे द्विस्वभावे वेत्यर्थः तथा विपंचके एतत्पंचकरहिते इत्यर्थः उक्तं च रिक्ता
प्रतिपत्कुर्याच्चतुर्थी धनहारिणी अष्टम्युच्चाटनं चैव नवमी शस्त्रघातिनी दर्शे राजभयं तत्र भूतेदार विनाशनमिति मांडव्येन तत्रोक्तार्थ धनिष्ठापंचके
नैव कुर्यात्स्तंभसमुच्छ्रयः सूत्रधारशिलान्यासप्राकारादिसमारंभे इति व्यष्टांत्य इति अष्टमद्वादशस्थानव्यतिरिक्तस्थे शुभे पापे तृतीयैकादशा
स्थानस्थे श्वोपलसिते लग्ने गृहारंभः कार्यः १८ अथ देवालयादौ विदिक्षु राहुमुखमिंद्रवंशयाह देवालयइति अन्वयस्त्वयं संबंधः देवालय
प्रारंभे राहुमुखं मीनार्के तत्त्रिराश्यवस्थितेषु सूर्ये ऐशानी तो विलोमतो विपरीतविदिक्षु वायव्यादिषु राहुर्मुखं स्यात् यथा मीनमेषवृषराश्यवस्थिते सूर्ये ई

भौमार्कारिक्तामाद्यूनेचरस्त्वंगेविपंचके व्यष्टांतस्थैः शुभैर्गेहारंभस्त्र्यायारिगैः खलैः १८ देवालयेगेहविधौजलाशयेराहोर्मुखंशंभुदिशोविलोमतः ॥ रं

शान्यां राहुमुखं मिथुनकर्कसिंहस्थिते र्के वायव्यां कन्यातुलावृश्चिकस्थिते र्के नैर्ऋत्यां धनुर्मकरकुंभस्थे
र्के आग्नेय्यां राहुमुखमित्यर्थः एवं गृहारंभेपि सिंहार्के तत्त्रिराश्यवस्थिते र्के विलोमतः ईशान्यां राहुमुखं स्यात् वृश्चिकादित्रिभे वायव्यां कुंभादित्रिभे नै
र्ऋत्यां वृषादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यात् तथा जलाशयप्रारंभेपि मकरतत्त्रिराश्यवस्थिते र्के विलोमत ऐशान्यां राहुमुखं स्यात् मेषादित्रिभे वायव्याम्
कर्कादित्रिभे नैर्ऋत्यां तुलादित्रिभे आग्नेय्यां राहुमुखं स्यादित्यर्थः फलमाह खातइति देवालयादिविषयके खाते भूमिशोधने कर्तव्ये सति राहुमुखाक्रां
तदिशः सकाशात् पृष्ठवर्तिनी विदिक् शुभा भवेत् यथैशान्यां राहुमुखं वर्तते पृष्ठदिशा नैर्ऋती तस्यां प्रथमखातारंभः शुभफलदः एवं वायव्यां राहुमुखं तत्पृष्ठ
विदिगैशानी तस्यां खातारंभः शुभः एवं सर्वत्र उक्तं च ईशानतः सर्पति कालसर्पो विहाय सृष्टिं गणयेद्विदिक्षु शेषस्य वास्तोर्मुखमध्यपुच्छं त्रयं परित्यज्य खनेच्चतु
र्थम् वृषार्कादिवयवेद्यां सिंहादिगणयेद्गृहे देवालये च मीनादितडागे मकरादिकमिति ॥ ॥ ॥ ॥ रामः

खातारंभादिनक्षत्राण्याहमांडव्यः अधोमुखैर्भैर्विदधीतखातंशिलान्यासमथोर्ध्वमुखैश्चपिट्टंतिर्यङ्मुखैर्द्वारिकपाटदानंगृहप्रवेशोमृदुभिर्ध्रुवर्क्षैरि
ति १९ अथगृहेकूपनिर्माणेदिग्वशस्यतत्फलंशालिन्याह कूपेइति वेश्मभूर्वास्तुरस्त्रियामितिवास्तुशब्दः पुंलिंगः वास्तोर्गृहस्यमध्यभागेकूपेज
लकूपेसति स्वामिनोऽर्थनाशःस्यात् अथैशान्यादिषुसृष्टिमार्गेणाष्टसुदिक्षुपुष्टिप्रभृतिफलम् यथैशान्यांकूपेपुष्टिः पूर्वस्यामैश्वर्यवृद्धिः आग्ने
य्यांपुत्रनाशः दक्षिणस्यांस्त्रीविनाशः नैर्ऋत्यांगृहपतेर्मृतिः पश्चिमायांसंपत् वायव्यांशत्रुतःसकाशात्पीडास्यात् उत्तरस्यांकूपेसुखंगृहस्वामि
नएव वसिष्ठः ऐश्वर्यपुत्रहानिश्चस्त्रीनाशोनिधनंभवेत् संपत्शत्रुभयंसौख्यंपुष्टिःप्रागादितःक्रमात् कूपेकृतेमध्यमेतुधनहानिर्दिपास्तुनीति।
अथकूपारंभेवर्क्षमाह कूपेर्कभान्मध्यगतैस्त्रिभिर्भैः स्वादूदकंपूर्वदिशःस्त्रिस्त्रिभिः खंडजलंस्वादुजलंजलक्षयंस्वादूदकंक्षारजलंशिलाश्चजलं

मीनार्कसिंहार्कमृगार्कतस्त्रिभेखातेमुखास्पृष्टविदिक्शुभाभवेत् १९ कूपेवास्तोर्मध्यदेशेऽर्थनाशस्त्वैशान्यादौपुष्टिरै
श्वर्यवृद्धिः सूनोर्नाशःस्त्रीविनाशोमृतिश्चसंपत्पीडाशत्रुतःस्याच्चसौख्यं २० स्नानास्यपाकशयनास्त्रभुजेश्चधान्यभां
डारदैवतगृहाणिचपूर्वतःस्युः॥

क्षारजलंमिष्टंक्रमाद्वेदाःसूर्यभास्त्रिस्त्रिमितैःक्रमाच्छुभमिति २० अथदिक्परत्वेनउपकरणगृहा
णिवसंततिलकयाह स्नानस्येति पूर्वतःपूर्वादिषुदिक्षुस्नानतःगृहाणिस्युः यथा पूर्वस्यांस्नानगृहं आग्नेय्यांपाकगृहंदक्षिणस्यांशयनगृहंनैर्ऋ
त्यांशस्त्रगृहं पश्चिमायांभोजनगृहंवायव्यांधान्यसंग्रहगृहं उत्तरस्यांभांडारंकोशगृहं ऐशान्यांदेवतागृहं वसिष्ठः ऐंद्र्यादिदिशिस्नानगृहमाग्नेय्यांपच
नालयंयाम्यायांशयनवेश्मनैर्ऋत्यांशस्त्रमंदिरंवारुण्यांभोजनगृहंवायव्यांधान्यमंदिरं उदीच्यांहाटकगृहं ऐशान्यांदेवमंदिरमिति गर्गस्तु भांडा
गारंतुकौबेर्यांवायव्यांपशुमंदिरमिति पूर्वादिषुदिक्षुतन्मध्यतःतयोर्दिग्विदिशोर्मध्येपुरुसंख्याकेमथनाद्यष्टौगृहाणिस्युः यथा पूर्वाग्नेययोर्मध्ये
खंडनस्यगृहंस्यात् आग्नेयीदक्षिणयोर्मध्येआज्यस्यघृतसंग्रहस्य दक्षिणनैर्ऋत्योर्मध्येपुरीषस्यविद्यासस्यगृहम्॥ ॥ ॥

नैऋतीपश्चिमयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य पश्चिमवायव्ययोर्मध्ये रोदनस्य गृहं वायव्योत्तरयोर्मध्ये रतस्य संभोगस्य गृहं उत्तरेशान्ययोर्मध्ये औषधस्य गृ
हं ऐशानीप्राच्योर्मध्ये उक्तव्यतिरिक्त सर्ववस्तूनी धाम गृहं कार्यं स्यादित्यर्थः वसिष्ठः इंद्राग्न्योर्मथनमध्ये याम्याग्न्योर्घृतमंदिरम् यमराक्षसयोर्मध्येषु
रीषस्यागमंदिरं राक्षसांबपयोर्मध्ये विद्याभ्यासस्य मंदिरम् तोयेशानिलयोर्मध्ये रोदनमंदिरं ततः कामोपभोगसदनं वायुकौबेरमध्यमं कौबेरीशमयो
र्मध्ये चिकित्सामंदिरं सदा गृहं हरीशयोर्मध्ये सर्ववस्तुकसंग्रहं सदनं कारयेदेवं क्रमादुक्ता निषोडशेति २१ अथ विशेषमुपजातिकयाह जीवार्के नि
अन्ययोगद्वये ग्रहस्थानयोर्यथासंख्यसंबंधः यथा जीवो लग्ने अर्कोरीषष्ठे विद्बुधो जामित्रे सप्तमे शुक्रश्चतुर्थे शनिस्तृतीये एवं विधे लग्ने चारब्धस्य गृ

तन्मध्यतस्तु मथनाज्यपुरीषविद्याभ्यासाख्यरोदनरतौषधसर्वधाम २१ जीवार्कविच्छुक्रशनैश्चरेषु लग्नारिजामित्रसु
खत्रिगेषु स्थितिः शतं तस्याच्छरदां सितार्कारेज्येतनुत्र्यंगसुतेशतेद्वे २२ लग्नांबरायेषु भृगुज्ञभानुभिः केंद्रे गुरौ वर्षप्रा
तायुरालयम् बुधौ गुरुर्व्योम्नि शशी कुजार्कजौ लाभे तदाशीतिसमायुरालयं २३ स्वोच्चे शुक्रे लग्नगे वा गुरौ वेश्मगते
थवा शनौ स्वोच्चे लाभगे वा लक्ष्म्यायुक्तं चिरं गृहम् २४ ॥ ॥ हस्य स्थितिरब्द शतं वर्षशतं स्यात् अयमेको योगः सितेति शुक्रो

९८

लग्ने अर्कस्तृतीये आरः षष्ठे ईज्यः पंचमे एवं विधे प्रारब्धस्य गृहस्य स्थितिर्द्वे शते वर्षशतद्वयं स्यात् २२ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवंशयाह लग्नांब
रायेष्विति अत्रापि योगद्वये स्थानग्रहयोर्यथासंख्यसंबंधः लग्ने शुक्रः दशमे बुधः एकादशे सूर्यः लग्नव्यतिरिक्त केंद्रे गुरुः सदैवं विधे योगे प्रा
रब्ध आलयः गृहं वर्षशतमायुरवस्थानं यस्य तादृशं स्यात् अथ द्वितीयः बुधः इति चतुर्थे गुरुः दशमे चंद्रः मंगलशनैश्चरावेकादशे तदा गृहम
शीतिसमा वर्षाण्यायुर्यस्य तादृशं स्यात् २३ अथान्ययोगत्रयमनुष्टुभाह स्वोच्चे इति स्वोच्चस्य मीनस्थे शुक्रे लग्नगते अथवा स्वोच्चस्थे कर्कस्थे गु
रौ चतुर्थस्थानगते सति अथवा स्वोच्चस्थे तुलास्थे शनौ एकादशस्थानगमे सति चिरं लक्ष्म्यायुक्तं गृहं स्यात् यदा समुदायो भवेत् तदायतनाविधिलक्ष्मी

अथगृहस्यपरहस्तगामित्वयोगमनुष्टुभाह द्यूनांबरेइति एकोपिग्रहोऽस्मात्कृत्कर्मफलदातापरांशस्तःसन्यदिद्यूनेसप्तमेस्यात् अथवांऽबरेदश
मेस्यात् तदासग्रहः नद्गृहंप्रारब्धं अब्दांतवर्षमध्येएवपरहस्तस्यं अन्यहस्तगमिकुर्यात् वेद्दर्णपः ब्राह्मणादिवर्णस्वामीविप्राधीशौ भार्गवेज्यावि
त्याद्यभिहितःसचेद्दवलेस्यात् यदास्ववर्णाधीशःसबलस्यात्तदापरहस्तगानीनस्यादित्यर्थः २५ अथान्यविशेषंवसंततिलकयाह पुष्येति पुष्य
ध्रुवाणिप्रसिद्धानि इंदुर्मृगः हरिःश्रवणःसर्पोऽश्लेषाजलंपूर्वाषाढा एतैर्नक्षत्रैःसजीवैःगुरुयुक्तैःतद्वासरेणगुरुवासरेणकृतंकर्तुमारब्धंगृहंस्त
तान्पुत्रान्राज्यंचददाति ताद्दशमस्यात् अत्रसम्मतिर्वसिष्ठनारदवाक्यतः द्वीशेति द्वीशंविशाखा अश्विनी तक्षचित्रा वसुधनिष्ठा याशीश्रतभे
शिवआर्द्राएतैर्नक्षत्रैःसशुक्रैःशुक्रसहितैःसितस्यशुक्रस्यवासरेचकृतंगेहं धनानिसुवर्णानिधान्यानिव्रीह्यादीनिददातिताद्दशंगृहंस्यात्।

द्यूनांबरेयदिचकोपिपरांशसंस्थोग्रहोगृहं अब्दांतःपरहस्तस्यंकुर्याच्चेद्दर्णपोऽबलः २५ पुष्यध्रुवेंदुहरिसर्पजलैःसजीवै
स्तद्वासरेणचकृतंसुतराज्यदंस्यात् द्वीशाश्वितक्षवसुपाशिशिवैःसशुक्रैःवारेसितस्यचगृहं धनधान्यदंस्यात् २६
सारैःकरेज्यांत्यमघाबुमूलैःकौजेह्नि वेश्माग्निसुतार्त्तिदंस्यात्॥ १ तथाचनारदः श्रवणाषाढयोश्चैवरोहिण्यांचोत्तरात्रयेगु
रुवारेकृतंवेश्मराजयोगमिहोच्यते तद्गृहेजातपुत्रस्यराज्यंभवतिनिश्चयात् अत्रवसिष्ठवाक्येनक्षत्राधिक्यंतदनुसारेणमूलेनक्षत्राभिधा
ने ईज्यान्तरात्रयाद्रीदुविष्णुधातृजलेड्ड्युगुरुणासहितेषुकृतंगेहंश्रियान्वितमितिवसिष्ठोक्तेः अश्विनीशततारास्वविशाखाचांद्रचित्रकेध
निष्ठाशतभेशुक्रसंयुक्तेशुक्रवासरेतद्वेश्मनिप्रजातस्तुकुबेरसदृशोभवेत् अत्रापिनक्षत्रभेदःप्रागुक्तसमाधिः २६ अथान्ययोगद्वयमिंद्रवज्र
याह सारैरिति हस्तपुष्यरेवतीमघापूर्वाषाढामूलैःसारैर्मंगलसहितैःकौजेभौमसंबंधिनिअह्निवारेकृतंगृहंअग्निसुतार्त्तिदं अग्निपीडासुतपीडां
ददातिताद्दशंस्यात् उक्तंच मूलंचरेवतीचैवकृत्तिकाषाढमेवच एषुभौमेनयुक्तेषुवारेतस्यैवनिर्मितं अग्निनादह्यतेक्षत्रंपुत्रनाशश्चजायतइति

संज्ञेरितिरोहिण्युत्तरफाल्गुनीचित्राहस्तैः सद्भैः बुधयुक्तैः तस्यचवारेकृतंगृहंसुखदंपुत्रदंचस्यात् उक्तंच हस्तार्यमत्वाष्ट्रदास्त्रउत्तरास्योडुपे
पिवा सबुधेबुधवारेवधनपुत्रसुखप्रदमिति २७ अथान्ययोगमनुष्टुभाह अजैकपादिति पूर्वाभाद्रपदोत्तरभाद्रपदाज्येष्ठानुराधास्वातीभरणीनक्ष
त्रैः समंदैः शनैश्चरयुक्तैः मंदस्यैववारेचयारब्धंगृहंरक्षोभूतयुतंस्यात् उक्तंच आजपाद्द्वितयेयाम्यमित्रेंद्रानलभेपिवा समंदेमंदवारेवागृह्यतेयक्ष
राक्षसैः पुत्रेजातेऽथवातस्मिन्गृह्यतेयक्षराक्षसैरिति अत्रायनिष्कर्षोऽर्थः पूर्वगृहारंभनक्षत्राण्यवधेयानिततोवृषवास्तुचक्रेशोध्यानिपश्चादिदंयोग
पंचकंविचार्यमिवगृहारंभः शुभफलदोभवेत् २८ अथकेषांचिन्मतेनद्वारचक्रंसफलंशार्दूलविक्रीडितेनाह सूर्यर्क्षादिति सूर्याधिष्ठितनक्षत्रात् युग

सद्भैः करदास्त्रार्यमतक्षहस्तैर्ज्ञस्यैववारेसुखपुत्रदंस्यात् २७ अजैकपादहिर्बुध्न्यशक्रमित्रानलांतकैः समंदैर्मंद
वारेस्याद्रक्षोभूतयुतंगृहं २८ सूर्यर्क्षाद्युगभैः शिरस्यथफलंलक्ष्मीस्ततःकोणभैर्नागैरुद्वसनंततोगजमितैः शा
खासुसौख्यंभवेत् देहल्यांगुणभैर्मृतिर्गृहपतेर्मध्यस्थितैर्वेदभैः सौख्यंचक्रमिदंविलोक्यसुधियाद्वारंविधेयं
शुभम् २९ इतिश्रीवास्तुप्रकरणसमाप्तम् ॥ ((भिश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः शिरसिउपरिअवस्थितैः फलंकर्तुः लक्ष्मीप्राप्तिःस्या

त् ततःनागभैः अष्टभिःकोणगैःकोणेष्ववस्थितैः उद्वसनंजनवासरहितंस्यात् तदग्रभैर्गजमितैरष्टमितैर्द्वारशाखावस्थितैर्गृहस्वामिनः
सौख्यंस्यात् तदग्रिमैःगुणभैस्त्रिभिर्नक्षत्रैः देहल्यामवस्थितैर्गृहस्वामिनोमृतिःस्यात् ततस्तदग्रिमैर्वेदभैश्चतुर्भिर्नक्षत्रैः मध्यरूपेअवका
शेस्थितैःसौख्यंस्यात् फलितार्थमाह चक्रमिति इदंचक्रंविलोक्यसुधियाफलंशुभंफलदंद्वारंविधेयंकर्तव्यमिति गयेनोपसंहरति २९
॥ इतिश्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायांस्वकृतमुहूर्तचिंतामणिटीकायांप्रमिताक्षरायांगृहारंभप्रकरणंसमाप्तम् द्वादशम् १२ ॥

अथगृहप्रवेशप्रकरणंव्याख्यायते तत्रप्रवेशश्चतुर्धा अपूर्वप्रवेशः सपूर्वप्रवेशः द्वंद्वाभयप्रवेशः वधूप्रवेशश्चेति तत्रवधूप्रवेशस्यान्वर्थसंज्ञ
कत्वाल्लक्षणंप्रोक्तं सचप्रागभिहितः अन्येषांलक्षणमाह वसिष्ठः अपूर्वसंज्ञः प्रथमप्रवेशोयात्रावसानेतुसपूर्वसंज्ञः द्वंद्वोभयस्त्वग्निभयादि
जातस्त्वेवंप्रवेशस्त्रिविधः प्रदिष्टइति नवंगृहंनिर्माययः प्रथमः प्रवेशः सोऽपूर्वसंज्ञः प्रवेशः यस्तुयात्रानिवृत्त्यनंतरंगृहप्रवेशः ससपूर्वसंज्ञः।
यस्तुअग्निभयेनाग्निदाहेन आदिशब्देनकुड्येनराज्ञापातितेनगृहनाशस्तद्गृहंयदापुनः संपाद्यतेतस्मिन्यः प्रवेशः सद्वंद्वाभयइत्युच्यते अन्वर्थसं
ज्ञाचेयंद्वंद्वंशीतोष्णंशीतशब्देनजलं उष्णशब्देनाग्निरुच्यते लक्षणयाजलाप्लावेनावरतवृष्टिपातेनवागृहपातस्तुजलभयम् अग्निकृत
दाहेनयोगृहनाशस्तदग्निभयम् तस्माच्छीतोष्णरूपाद्द्वंद्वात्पुनरुत्थापनेनयद्भयमित्युच्यतेद्वंद्वाभयंविध्यतेतस्मिन्नित्यर्थः आदिश्यापिजितिमा
वर्थयावत्रयस्यः नामशः प्रवेशोद्वंद्वाभयइति तत्रापूर्वसपूर्वप्रवेशयोः कालशुद्ध्यादिकमिंद्रवंशयाह सौम्यायनेइति एषुसौम्यायनेइत्यादिकेषुपद्

सौम्यायनेज्येष्ठतपोंत्यमाधवेयात्रानिवृत्तौनृपतेर्नवेगृहे स्याद्वेशनंद्वास्थमृदुध्रुवोडुभिर्जन्मर्क्षलग्नोपचयोदयेस्थिरे ॥१॥

र्धसत्कृनृपतेर्यात्रानिवृत्तौ अथवानवेनूतनोत्थापितेगृहेवेशनंप्रवेशनंस्यात् अत्रसौम्यायनइतिमंदबुद्धीनांशीघ्रप्रतिपत्त्यर्थं ज्येष्ठेतिज्ये
ष्ठमाघफाल्गुनवैशाखेषुप्रवेशनंशुभं नारदः अपिसौम्यायनेकार्यंनववेश्मप्रवेशनं राज्ञायात्रानिवृत्तौचेति तथा माघफाल्गुनवैशाखज्येष्ठमासेषु
शोभनः प्रवेशोमध्यमोज्ञेयः सौम्यकार्तिकमासयोरिति मध्यमोक्तिरावश्यकविषयाद्वास्येति यस्मिन्गृहेप्रवेशः कर्तुमिष्यंततस्ययस्यांदिशिमुखं
ममंदिरंतन्मंत्रेः पूर्वादिषुचतुर्दिक्षुसप्तसप्तानलर्क्षतइत्याद्युक्तेः मृदुध्रुवनक्षत्रेः प्रवेशनंस्यात् यद्दिक्कद्वारमंदिरंतद्दिग्गृक्षेरुक्तर्क्षैर्यात्राप्रवेशान
वैरीतिवसिष्ठोक्तेः अन्यदपितत्रैव अर्कानिलार्याश्विनिदस्त्रविष्णुक्षेषुप्रविष्टनवमंदिरंयत् अब्दत्रयातसरहस्तयातंशशोशुधिष्ण्येयषत्वंमृत्युद
स्यादिति जन्मर्क्षंतिजन्मर्क्षंजन्मराशिः जन्मलग्नंप्रसिद्धं ताभ्यामुपचयंतृतीयषष्ठदशमैकादशस्थानंतस्मिन् उदयेलग्नेस्थिरेस्थिरराशिवृषसिंहवृ

वेशनं शुभं नारदः कर्तुर्जन्मभलग्ने वा ताभ्यामुपचयेपि वा प्रवेशलग्नस्याद्वृद्धिरन्यभे शोकनिःस्वतेति सौम्ये स्थिरे भे शुभदृष्टियुक्ते लग्नेऽथवाद्यं गगृ
हे विलग्ने द्वितिच सौम्यग्रहयुक्ते द्व्यंगे द्विस्वभावराशौ १ अथ जीर्णगृहप्रवेशे विशेषमिंद्रवज्रयाह जीर्णगृह इति जीर्णे पुरातनेऽन्यनिर्मिते गृहे
अग्निभयात् अग्निनाशाहात् आदिशब्देन बहुवृष्टिराजकोपाद्युपद्रवास तितेगृहे पुनरपि सम्यगेव कृते उत्थापिते पूर्वोक्ता सर्वेपि मासा ज्ञेयाः किं
च मार्गोर्जयोः मार्गशीर्षकार्तिकयोः च श्रावणिकेपि श्रावणेपि वेशः प्रवेशः सन् शुभफलदः स्यात् सनत्कुमारः गृहारंभोदिते मासे धिष्ण्ये वारे विशेत्
गृहमिति अत्र सामान्यतो गृहारंभोदिता मासा गृहप्रवेशेऽभिहिताः तच्च सौम्यफाल्गुनवैशाखमाघश्रावणकार्त्तिकाः मासाः स्युर्गृहनिर्माणे पुत्रारोग्य-
धनप्रदा इति नारदोक्ते मार्गशीर्षफाल्गुनश्रावणकार्त्तिका विहिताः तत्रोत्तरायण एव गृहप्रवेशस्य वाक्यांतरविहितत्वात् श्रावणकार्त्तिकमार्गशीर्ष-
णामुत्तरायणत्वाभावात् विरोधे नूतनजीर्णगृहप्रवेशाभ्यां व्यवस्थिता कथं प्रागभिहितनारदवाक्येन उत्तरायणसाहचर्येण नूतनगृहप्रवेशसपूर्वप्रवेश

जीर्णे गृहेऽग्न्यादिभयान्नवेपि मार्गोर्जयोः श्रावणिकेपि सत्स्यात् वेशोंबुपेज्यानिलवासवेषु नावश्यमस्तादिविचारणात्र ॥२॥

योर्विधानात् गृहारंभोदितैर्मासैरित्यनेन तु सामान्यतस्त्रिविधस्यापि प्रवेशस्य विधानादुत्तरायणीयमासास्त्रिविधगृहप्रवेशे शुभाः दक्षिणाय-
नीयमासा श्रावणादयस्तु जीर्णगृहप्रवेशविषयाः अत एव नारदो मार्गशीर्षकार्त्तिकयोर्नूतनप्रवेशे मध्यमत्वमाह अर्थादेव जीर्णगृहप्रवेशे उत्कृष्टमध्यव-
स्यता अंबुपेति अंबुपः शततारका ईज्यः पुष्यः अनिलः स्वाती वासवं धनिष्ठा एषु भेषु जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि गृहप्रवेशः शुभः प्रागप्युक्तन-
क्षत्रेषु तु शुभ एवेति कैमुतिकन्यायादवगम्यते ज्योतिःप्रकाशे प्रवेशो नूतने हर्म्ये ध्रुवैर्मैत्रैः शुभः स्मृतः पुष्यस्वातीयुतैस्तैस्तु जीर्णे स्याद्वासवद्वये इति
नावश्यमिति अत्रैवं विधे जीर्णगृहे अग्न्यादिभयान्नवेपि आवश्यकमस्तादिविचारणा शुक्रास्तगुर्वस्तबाल्यवार्धकसिंहस्थगुर्वादिदोषाणां विचार-
णाविचारो नास्ति अस्तादयः कालदोषाः संतु मा वा संतु तथापि गृहप्रवेशः कार्यः सोपि पंचांगशुद्धिमात्रमंगीकृत्य विहितनक्षत्रेष्वेव कार्यः॥ छ ॥

ज्योतिःप्रकाशे नित्ययाने गृहे जीर्णे प्राशने वरिधानके वधूप्रवेशे मांगल्ये न मौढ्यं गुरुशुक्रयोरिति वसिष्ठः नवप्रवेशेऽस्य च कालशुद्धिर्नद्वंद्वसौपूर्विक
योः कदाचित् प्रवेशः पंचांगदिनशुद्धलग्ने वास्त्वर्चनपूर्ववदेव कुर्यात् पूर्ववदेव नूतनप्रवेशे यथा वास्तुपूजा तथा द्वंद्वसौपूर्विकयोरपि कार्येत्यर्थः नारदेन तु
यात्राविधेर्निवृत्तिप्रवेशे कालशुद्धिरपि क्षितैवेति तद्वाक्यं प्रागभिहितं तदेतयोर्वाक्ययोरावश्यकानवश्यकत्वेन व्यवस्था अत्र त्रिविधेऽपि प्रवेशे प्रवेशन
क्षत्रं क्रूराक्रांतं क्रूरविद्धं वा सर्वथा वर्ज्यं वसिष्ठः क्रूरग्रहाधिष्ठितविद्धभं च विवर्जनीयं त्रिविधप्रवेश इति २ अथ गृहप्रवेशदिनात् प्राक् कर्तव्यं वास्तुपूजां
विवक्षुस्तन्नक्षत्राण्याह उपजातिकापूर्वार्द्धेन मृदुध्रुवेति एषु सप्तदशसु नक्षत्रेषु वास्तुपुरुषस्यार्चनं भूतबलिं च कारयेत् गृहपतिर्वास्तुपूजां कुर्यात्
पुरोहितो वा वास्तुपूजां कारयेत् हृक्रोरन्यतरस्यामिति णौ कर्तुः कर्मत्वं वास्तुपूजाप्रकारमाह वसिष्ठः निर्माणे मंदिराणां च प्रवेशे त्रिविधेऽपि च वास्तुपू
जा प्रकर्तव्या यस्मात्तां कथयाम्यतः गृहमध्ये हस्तमात्रं समंतात्तंदुलोपरि एकाशीतिपदं कार्यं तल्लेखतुल्यकं शोभनम् एकद्वित्रिपदाः पंच चत्वारिंश

मृदुध्रुवक्षिप्रचरेषु मूलभे वास्त्वर्चनं भूतबलिं च कारयेत् त्रिकोणकेंद्रायधनत्रिगैः शुभैर्लग्ने त्रिषष्ठायगतैश्च पाप

त्सुरार्चिताः द्वात्रिंशद्बाह्यतो वक्ष्यमाणाश्चांतस्त्रयोदश तेषां स्थानानि नामानि वक्ष्यामीश्वरकोणतः तत्राग्निः शुभुकोणस्थस्त्वसौ ॥ कैः ३
चैकपदेश्वरः आकाशं चापूरयतः क्रमादेकपदेश्वरौ एवं प्राच्यां नव ज्ञातव्यास्त्वेवमेवान्यदिक्षु च आद्यश्चांत्यावेकपदौ द्विपदाः पंच मध्यगाः शिखाद्य
ष्टावाकाशांता अमराः पूर्वभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौ द्विपदाः पंच मध्यगाः पूषाद्यष्टौ यमांताः स्युरमरा याम्यभागगाः आद्यश्चांत्यावेकपदौ द्विपदाः पंच
मध्यगाः अष्टौ पितृगणाधीशात् पापांताः पश्चिमे सुराः आद्यंतौ द्वावेकपदौ द्विपदाः पंच मध्यगाः रोगादिदिसतः सुराः सप्त सौम्यदिशि क्रमात् तत्राद्य
स्य चतुःकोणेष्वीशानादिषु च क्रमात् आपः सावित्र विजय रुद्राश्चैकपदेश्वराः मध्ये नवपदो ब्रह्मा तस्येशानादिकोणगाः आपवत्सोऽथ सविता विबुधाधि
पसंज्ञकः राजयक्ष्मा च चत्वारः सुराश्चैकपदेश्वराः ब्रह्मणः पूर्वतो दिक्षु त्रिपदाश्चामरा अमी अर्यमा च विवस्वांश्च मित्रः पृथ्वीधरः क्रमात् ॥ ६ ॥

स्वस्थकेलेषुदेवेषु स्थापिते षीदृशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैवचतुर्थैकपदाः सदा प्रागादिदिक्षु द्विपदाः पंचपंचयथाक्रमं ब्रह्मणः पर्वतो दिक्षु विवि
नेषीदृशं भवेत् कोणेषु पंचपंचैक द्विपदाः स्युः समीपगाः हिरण्यरेताः पर्जन्योजयंतः पाकशासनः सूर्यः सत्योभृशाकाशौवायुपूषा च वितथाः गृह
क्षतः पितृपतिर्गंधर्वो भृंगराजकः यमः पितृगणाधीशस्तथादौवारिकाह्वयः सुग्रीवः पुष्पदंतश्च जलाधीशो निशाचरः शेषः पापश्च रोगोहिर्मु
ख्यो भल्लाटएवच सोमसर्पोदितिर्दितिर्द्वात्रिंशदमराः स्मृताः आपश्चैवापवत्सश्च जयोरुद्रस्तथैवच मध्येनवपदोब्रह्मा तस्यैतस्यसमीपगाः
ब्रह्मांत रितादेवाः परितोब्रह्मणः स्मृताः अर्यमासविताचैवविवस्वान्विबुधाधिपः मित्रोथराजयक्ष्माचतथापृथ्वीधरः क्रमात् आपवत्सो
ष्टमः पंचचत्वारिंशत्करोत्तमाः ज्ञात्वैवंस्थाननामानि ब्रह्मणासहितान्यजेत् वास्तुज्ञोवास्तुमंत्रेणगंधपुष्पाक्षतादिभिः प्रणवेनार्चयेद्वापि अथ
वास्त्वस्वनामभिः शुक्लवस्त्रयुगंदद्याद्धूपदीपबलैः सह अपूपैर्भूरिनैवेद्यैः वाद्यैः सहसमर्चयेत् तांबूलंचततोदद्याद्देवेभ्यश्चपृथक्पृथक् दत्वा
पुष्पांजलिंकर्त्ताप्रार्थयेद्वास्तुपूरुषं वास्तुपुरुषनमस्तेस्तुभूशय्यानिरतप्रभो मद्गृहंधनधान्यादिसमृद्धंकुरुसर्वदा इतिप्रार्थ्यततोदद्याद्दक्षिणाम
र्चकायच विप्रेभ्योभोजनंदत्वास्वयंभुंजीतबंधुभिः एवंयःकुरुतेसम्यग्वास्तुपूजांप्रयत्नतः आरोग्यपुत्रपौत्रादिधनधान्यंलभेन्नरः वास्तुपूजा
मकृत्वायः प्रविशेन्नवमंदिरम् रोगान्नानाविधान्क्लेशान्नश्नुतेबहुसंकटम् इतिवसिष्ठसंहितायांवास्तुशांतिः नारदाद्यः पंचांगशुद्धिमान्युक्ते
पूर्वदिनेएववास्तुपूजामाहुः विधायपूर्वदिवसेवास्तुपूजांबलिक्रियामिति तृतीयश्लोकार्द्धस्यटीका अथलग्नशुद्धिंतिथिवारशुद्धिंचोपजातिको
मराईनेंद्रवज्रयाह त्रिकोणेति शुद्धांबुरंध्रइति नवमपंचमप्रथमचतुर्थसप्तमदशमैकादशद्वितीयतृतीयस्थानानामन्यतमस्थानस्थितैः शु
भैरुपलक्षिते तथातृतीयषष्ठैकादशस्थानस्थैः पापग्रहैरुपलक्षितेच तथाबुचतुर्थस्थानंरंध्रमष्टमस्थानंतस्मिन् शुद्धेसर्वग्रहरहितेअंबुरंध्रेयस्मिं
लाहशेलग्नेगृहंविशेत् कीदृशेलग्नेविजनुर्भमृत्यौ भराशिर्लग्नंचजनुषिजन्मकालेभंजनुर्भंताभ्यांमृत्युरष्टमभवनम् जनुर्भमृत्युः विगतोजनुर्भमृत्यु
र्यस्मिन्स्वजन्मलग्नात्स्वजन्मराशेर्वाऽष्टमराशिः प्रवेशलग्नेननप्रेक्षितइत्यर्थः पुनःकीदृशेलग्नेव्यर्कारिरिक्तावरदर्शचैत्रे अर्कारौप्रसिद्धौवारौ।

रिक्ता ५।९।१४ उपलक्षणत्वादन्यतिथयोपि चरलग्नानि मेषकर्कतुलामकराख्यानि तदंशाश्च दर्शोमावास्या चैत्रमासः विगतोऽर्कोदयो य-
स्मिन् अर्कोदयः प्रवेशदिने निषिद्धाइत्यर्थः अग्रइति गृहप्रवेशसमये जलपूर्णकलशं स्वसंमुखं कृत्वा द्विजान्ब्राह्मणांश्चाग्रे कृत्वा वेश्मगृहं विशे-
त् वसिष्ठः कृत्वाशुभं पृष्ठतो वामतोर्कं विप्रान्पूज्यान ग्रतः पूर्णकुंभम् रम्यं हर्म्यं तोरणस्रग्वितानैः स्त्रीभिः स्रग्वी गीतवाद्यैर्विशेतदिति अयं विधिः
प्रवेशे साधारणः कीदृशं वेश्म भकूटशुद्धं भकूटं षष्ठाष्टकादि उपलक्षणत्वाद्विवाहप्रकरणोक्तम् वर्णो वश्यं तथा तारेत्यादिकं च तेनापि शुद्धम् वसि-
ष्ठः राशिकूटादिकं सर्वं दंपत्योरिव चिंतयेदिति ४ अथ वामगतार्कज्ञानं पूर्वादिमुखगृहप्रवेशं चेन्द्रवंशयाह वामोरविरिति अष्टमपंचमाद्द्विती-
येकादशस्थानेभ्यः पंचसु स्थानेषु स्थिते रवौ सति प्राग्वदनादिके मंदिरे प्रवेष्टव्ये गृहप्रवेशे कर्तुर्वामो रविर्ज्ञेयः यथा तस्मिन्लग्ने गृहप्रवेशः कर्तु

शुद्धांबुरंध्रे विजनुर्भमृत्यौ व्यर्कारिक्ताचरदर्शचैत्रे अग्रेंबुपूर्णकलशं द्विजांश्च कृत्वा विशेद्वेश्म भकूटशुद्धम् ४ वामो र-
विर्मृत्युसुतार्थलाभतोऽर्के पंचभे प्राग्वदनादिमंदिरे पूर्णातिथौ प्राग्वदने गृहे शुभो नंदादिके याम्यजलोत्तराननेे ५॥

मिष्यते तस्मादष्टमं यत्स्थानं ततः पंचसु स्थानेषु अर्के सति पूर्वाभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्यः स्यात् तथा लग्नाद्यत्पंचमस्थानं ततः पंचसु स्था-
नेषु रवौ स्थिते दक्षिणाभिमुखे वामोर्कः तथैव लग्नाद्द्वितीयस्थानं ततः पंचसु स्थानेषु रवौ स्थिते पश्चिमाभिमुखे वामोऽर्कः तथैव लग्नादेका-
दशस्थानं ततः पंचसु स्थानेषु सूर्ये स्थिते उत्तराभिमुखे गृहे प्रवेशकर्तुर्वामः सूर्य इत्यर्थः उक्तं च रंध्रात्सुताद्धनादायात्पंचस्वर्के स्थिते क्रमात्
पूर्वाशादिमुखं गेहं विशेद्वामो भवेद्यतइति पूर्णातिथाविति प्राग्वदने पूर्वाभिमुखे गृहे पूर्णातिथौ पंचम्यां दशम्यां पूर्णिमायां वा प्रवेशः नंदादिके तिथि-
गणे याम्यजलोत्तराननेे गृहे प्रवेशः यथा दक्षिणाभिमुखे गृहे नंदायां प्रतिपदि षष्ठ्यामेकादश्यां वा प्रवेशः शुभः जलपश्चिमादिकूतद्दिङ्मुखे गृहे
भद्रायां द्वितीयायां सप्तम्यां द्वादश्यां वा प्रवेशः शुभः उत्तराभिमुखे गृहे जयायां तृतीया॥ ॐ ॥ ९ ॥ ॐ ॥ ॥

३५।२२।५८

गुरुः नंदाभ्यां दक्षिणद्वारं भद्रायां पश्चिमामुखं जयायामुत्तरद्वारं पूर्णायां पूर्वतो विशेदिति ५ अथ प्रवेशकलशवास्तुचक्रं शार्दूलविक्री॰ इति तेनाह वक्रेभूरिति गृहप्रवेशसमयइतिसर्वत्रापिसंबध्यते कुंभेकलशाकृतिवास्तोरविभात्सूर्याक्रांतनक्षत्राद्वृत्यपृष्ठोपपंचमी रविभमारभ्यकलशस्यमुखेमूर्ध्नि एकं सूर्याक्रांतनक्षत्रमेवस्थाप्यं तत्फलंगृहस्याग्निदाहः ततः सूर्यभात्कृताः अग्रिमाणि चत्वारि भानि प्राच्यां स्थाप्यानि फलमुद्वसनं जलवासशून्यगृहस्यावस्तात् ततः कृतायमगताः तदग्रिमाणि चत्वारि भानि दक्षिणे स्थाप्यानि फलंगृहपतेर्लाभः द्रव्यप्राप्तिः ततः कृताः पश्चिमे तदग्रिमाणि चत्वारि भानि पश्चिमायां स्थाप्यानि फलंगृहपतेः श्रीप्राप्तिः ततो वेदा उत्तरे तदग्रिमाणि चत्वारि भानि उत्तरस्यां स्थाप्यानि फलं कलिः लोकैः सह गृहसंबंधी निरर्थको वादः झकटः कस्यात् ततो युगमितास्तदग्रिमाणि चत्वारि भानि गर्भे कलशमध्ये स्थाप्यानि फलं विनाशो गर्भस्यैव स्वस्यर्थः ततो रामास्तदग्रिमाणि त्रीणि भानि

वक्रेभूरविभात्प्रवेशसमये कुंभेऽग्निदाहः कृताः प्राच्यामुद्वसनं कृतायमगता लाभः कृताः पश्चिमे श्रीर्वेदाः कलिरुत्तरे युगमिता गर्भे विनाशो गुदे रामाः स्थैर्यमतः स्थिरत्वमनलाः कण्ठे भवेत्सर्वदा ६॥ ॥ निगुदे गुत्त्ये स्थाप्यानि फलं स्थैर्यं गृहपतेर्बहुकालं तत्र निवासः ततोऽनलास्तदग्रिमाणि त्रीणि भानि कंठे स्थाप्यानि फलं स्थिरत्वं गृहपतेर्भवेत् एवमभिहितानि सप्तविंशति भानि स्युः ज्योतिःप्रकाशे भूर्वेदपंचकं त्रिस्त्रिः १।४।४।४।४।४।३।३ प्रवेशे कलशेऽर्कभात् मृतिर्गतिर्धनं श्रीः स्याद्वैरं शक् स्थिरता सुखमिति अत्र कलशचक्रे शुभफलस्थानपतितस्यैव विहितनक्षत्राणां परिग्रहो युक्तस्तत्रापि यद्दिङ्मुखप्रवेशे विधित्सितं तद्दिङ्मुखनक्षत्रपरिग्रहः यथा पूर्वस्यां प्रवेशे विधित्सिते रोहिणी मृगो वा ग्राह्यः दक्षिणमुखगृहप्रवेशे उत्तराफाल्गुनी चित्रे एव पश्चिमाभिमुखे अनुराधोत्तराषाढे एव उत्तराभिमुखे उत्तराभाद्रपदा रेवत्यौ ग्राह्ये इति निष्कृष्टोऽर्थः अत एवोक्तं वसिष्ठेन यद्दिग्द्वारं मंदिरं तद्दिगृक्षैरुक्तैर्ऋक्षैः स्यात्तन्निवेशानसर्वैरिति तद्दिगृक्षैरित्यनयोः समानाधिकरण्येनान्वयः भिन्नवाक्यत्वे तु चकारः कर्तव्यः स्यात् अत एव अर्कानिलायां रितिदस्त्रविघ्नमुक्ते सेप्रविष्ठनवमंदिरं यत् अब्दत्रयान्तस्तरहस्तपा

अथ गृहप्रकरणप्रवेशोपसंहारं सूचयन् प्रवेशोत्तरकालीनकर्त्तव्यविधिमुपजात्याह एवं सुलग्न इति एवं प्रागुक्तप्रकारेण विचारितसुलग्ने शोभनगुणयुते स्थिरराश्यादिके राजा वितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तं वितानानि वस्त्रमंडपाः पुष्पाणि स्वकालर्तुजानि मालत्यादीनि श्रुतिघोषो वेदध्वनिश्चैतैर्युक्तं उपलक्षणत्वात् तोरणाद्यनेकमांगल्यवस्तुसहितमेतादृशं स्वसत्ताकं गृहं प्रविश्य पश्चात् शिल्पज्ञान् गृहोत्थापकान् स्थपतिवर्द्धक्यादीन् दैवज्ञान् ज्योतिर्विदः विधिज्ञान् वास्तुपूजाभूतबलिगृहप्रवेशविधिज्ञान् पुरोहितप्रभृतीन् पौरान् नागरिकान् पण्डितरीनानार्थाधृक्रूपणांश्च भूमिहिरण्यवस्त्रैर्यथाशक्त्या समस्तैः समस्तैर्वा उपलक्षणत्वादश्वादिभिर्वा अर्चयेत् पूजयेत् अत्र विशेषमाह वसिष्ठः यद्वास्तुपूजारहितं वदत्तबलित्वनाच्छन्नगृहं विरूपकपाटहीनं न विशेद्यतस्तत्सर्वोऽपदामलियमेव तत्स्यादिति तस्मात्संकर्षोदमुपरिष्टाच्छादितं कृतवास्तुपूजादत्तबलिमेव गृहं प्रविशेत् प्रवेशोत्तरमाह।

एवं सुलग्ने स्वगृहं प्रविश्य वितानपुष्पश्रुतिघोषयुक्तम् शिल्पज्ञदैवज्ञविधिज्ञपौरान् राजार्चयेद्भूमिहिरण्यवस्त्रैः ७ ॥ इति दैवज्ञराम विरचिते मुहूर्त्तचिंतामणौ गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशम् १३ ॥ आसीद्धर्मपुरे षडंगनिगमाध्येतृद्विजैर्मंडिते ज्योतिर्वित्तिलकः फणींद्ररचिते भाष्ये कृतातिश्रमः ॥ ॥ श्रीपतिः तनोनृपो विप्रसुतस्तु रोधसः शिल्पज्ञ भूगोलविदश्च लिंगिनः धनेश्वरस्तैः पञ्चभिः समर्चयन्सदा धनदानान् पुरवासिनस्तथेति ७ इति गृहप्रवेशप्रकरणम् अथ ग्रंथसमाप्तौ पितामहवर्णनं शार्दूलविक्रीडितेनाह आसीदिति धर्मपुरे नर्मदातीरग्रामविशेषे सप्रसिद्धश्चिंतामणिरासीत् किंभूते धर्मपुरे षडङ्गानि शीक्षादीनि तानि विद्यंते यस्य एतादृशो यो निगमवेदस्तदध्येतारो ये द्विजा ब्राह्मणादयस्तैर्मंडिते भूषिते कीदृशश्चिंतामणिर्ज्योतिर्वित्तिलक इव तिलकः ज्योतिर्विच्छ्रेष्ठ इत्यर्थः पुनः कीदृशः फणींद्रः शेषस्तद्रचिते भाष्ये महाभाष्ये कृतातिश्रमोऽत्यभ्यासो येन पुनः कीदृशश्चिंतामणिः तत्तज्जातकसंहितागणितकृत् तानि तानि स्वल्पबृहदादिभेदेनानेकविधः जातकानि जातकशास्त्राणि संहिताः संहिताशास्त्राणि करोति तादृशः गणितानि गणितशास्त्राणि करोति तादृशः पुनः कीदृशः महाभूभुजानां मान्यः

मु॰टी॰ कृतिवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः तर्को न्यायशास्त्रं अलंकृति अलंकारशास्त्रम् वेदवाक्यं वेदवाक्यविचारप्रतिपादको ग्रंथो मीमांसशास्त्रं वेदांतशा
मु॰ग्र॰ स्त्रं च तेषु विलसंती विलासयुक्ता बुद्धिर्यस्य सः ८ अथ क्रमप्राप्ततातवर्णनं तेनैव वृत्तेनाह ज्योतिर्विदिति तत्सूनुस्तस्य चिंतामणिदैवज्ञस्य सूनुः पु
१२० त्रोऽनंत इति नाम्ना प्रथां ख्यातिम् अधिगतः प्राप्त आसीत् कीदृशः ज्योतिर्विद्गणवंदिताघ्रिकमलः ज्योतिर्विदां गणेन समूहेन वंदितं चरणकमलं य
स्य सः पुनः कीदृशः भूमंडले हस्करइव अध्ययनद्वारा प्रकाशइत्यर्थः पुनः कीदृशः कृती कुशलः ग्रंथकरणसमर्थ इति शेषः ग्रंथकर्तृत्वमेवोक्त
ई नप्रकाशयति यो रम्यामिति रम्यां जनिपद्धतिं जातकपद्धतिं दुष्टाशयध्वंसिनीं दुष्टाः जन्मपद्धतिमार्गसंप्रदायानभिज्ञास्तेषामाशयमभिप्रायं ध्वंस

तत्तज्जातकसंहितागणितकृन्मान्यो महाभूभुजां तर्कालंकृतवेदवाक्यविलसद्बुद्धिः स चिंतामणिः ८ ज्योतिर्विद्गणवं
दिताघ्रिकमलस्तत्सूनुरासीत्कृती नाम्नानंत इति प्रथामधिगतो भूमंडलाहस्करः यो रम्यां जनिपद्धतिं समकरोद्दुष्टाशय
ध्वंसिनीं टीकां चोत्तमकामधेनुगणितेऽकार्षीत्सतां प्रीतये ९ तदात्मज उदारधीर्विबुधनीलकंठानुजो गणेशपदपंकजं हृदि नि
धाय रामाभिधः गिरीशनगरे वरे भुजभुजेषुचंद्रे १५२२ मिते शके विनिरमादिमं खलु मुहूर्त्तचिंतामणिम् १० ॥ इति श्रीदैवज्ञरा
मविरचितं मुहूर्त्तचिंतामणिसमाप्तम् ॥ ॥ यन्ति इति दुष्टाशयध्वंसिनीतामकरोत् तथा उत्तमे ब्रह्मपक्षार्यपक्षप्रतिपादके कामधेनुगणि
ते ग्रंथविशेषे टीकां च सतां प्रीतये अकार्षीत् कृतवानित्यर्थः ९ अथ स्वनामकथनपूर्वकं ग्रंथसमाप्तिं पृथ्वीछंदसाह तदात्मज इति तस्यानंतस्यात्मजो
रामाभिधो गिरीशनगरे वाराणस्यां मुहूर्त्तो चिंतामणिं मुहूर्त्तचिंतामणिनामधेयग्रंथं भुजभुजेषुचंद्रे १५२२ मिते शके द्वाविंशत्यधिकपंचदशशत
मिते शाके विनिरमात् अकार्षीत् शेषं स्फुटम् १० ॥ इति श्रीदैवज्ञानंतसुतदैवज्ञरामविरचितायां स्वकृतमुहूर्त्तचिंतामणिटीकायां प्रमिताक्षरायां एम
गृहप्रवेशप्रकरणं त्रयोदशं संपूर्णम् समाप्तम् ॥ लिखितं महादेवदीक्षिततिलकेन ॥ सम्वत् १९३० मि॰ कुवार वदि २ वार सोमवार १२०

॥इतिमुहूर्त्तचिन्तामणिप्रमितोऽक्षराटीकासमाप्ता: ॥ सम्वत् १९३० ॥ ॐ ॥